

Kulttuurin merkitys Etelä-Pohjanmaalla

Neljä näkökulmaa

Tuija Hirvinen

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston
kirjallisuuden laitos
kevät 2001

Humanistinen tiedekunta
Tuija Hirvinen
Kulttuurin merkitys Etelä-Pohjanmaalla: Neljä näkökulmaa
Kotimainen kirjallisuus
Kevät 2001

Kirjallisuuden laitos
Pro gradu -tutkielma
139 sivua

TIIVISTELMÄ - ABSTRACT

Tutkielmassa käsitellään kulttuurin merkitystä Etelä-Pohjanmaalla neljän pääteeman avulla, jotka ovat kulttuurin merkitys identiteetille, kulttuurin ja talouden välinen suhde, kulttuurin merkitys yhteiskunnallisena kategoriana sekä kulttuurin merkitys kulttuuritapahtumaan tulleen yleisön näkökulmasta. Tutkielman primäärilähteenä on Etelä-Pohjanmaan liitossa kesällä 1998 *Kulttuuri-politiittista työohjelmaa* varten kerätty tutkimusmateriaali, joka koostuu neljän eri kohderyhmän vastauslomakkeista: kulttuurin toimijoiden (kulttuurin parissa työskentelevien), kunnanhallitusten jäsenten, elinkeinoelämän edustajien sekä Tangomarkkinoiden yleisön. Vastauslomakkeista analyysin kohteena ovat erityisesti avoimet vastaukset, ja analyysi pohjautuu diskurssianalyysiin ja semiotiikkaan.

Kulttuurin avulla luodaan yhteisölle kulttuurista identiteettiä korostamalla yhteisinä pidettyjä asioita, joiden ympärille yhteisön jäsenet ryhmittyvät. Erityisesti kunnanhallitusten jäsenet halusivat korostaa eteläpohjalaisuuden osuutta kulttuurissa. Eteläpohjalaisuus esitettiin alkuperäisenä asiana ja siihen liittyvät ominaisuudet syntyneinä saatuna.

Kunnanhallitusten jäsenet sekä valittivat kunnan rahapulaa kulttuuritoimintaa rajoittavana tekijänä että vaativat aktiivisia toimia. Ristiriidan selittää talousdiskurssin hallitsevuus. Talousdiskurssi muuttui tosiasioita korostavasta puheesta toivomuksiksi, kun siirryttiin resurssien pienuudesta lisärahoitustoiweisein. Osa kunnanhallitusten jäsenistä piti kulttuuria taloudellisesti kannattamattomana, koska sitä täytyy tukea verovaroin. Tangomarkkinoiden yleisö näki kaupallisuuden ja korkeat hinnat kulttuuritapahtumissa lähes pelkästään kielteisenä asiana.

Talkootyö kulttuurissa voidaan nähdä myönteisesti kulttuurielämän vahvuutena ja vaihtoehtona kunnan rahoitukselle, mutta myös kielteisesti, koska talkootyötä tekevät kulttuurin toimijat olivat kyllästyneitä ja uutta talkooväkeä oli vaikea löytää. Talkootyön tärkeys liittyi omaehtoisuuden diskurssiin: "aidon" kulttuurin nähtiin kehittyvän omaehtoisesti tavallisten kansalaisten keskuudessa.

Suhde kulttuurin ja elinkeinoelämän välillä näyttäytyi hedelmällisenä. Elinkeinoelämän edustajat näkivät kulttuurin tärkeänä osana yhteiskuntaa, jonka kehittämistä pidettiin tarpeellisenä myös elinkeinoelämän kehittymisen kannalta.

Urheilu näyttäytyi kulttuuria arvostetumpana kategoriana, mikä näkyy mm. rahallisen tuen määrässä. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että kulttuuri on voittopuolisesti naisten harrastus. Osa kulttuurin toimijoista ja kunnanhallitusten jäsenistä puolusteli kulttuurin merkitystä ja tärkeyttä vastauksissaan. Kulttuuria puolustaneista kunnanhallitusten jäsenistä yli 90 % oli naisia. He kokivat olevansa yleisesti hyväksytyin keskustelutavan ulkopuolella.

Tangomarkkinoiden yleisö oli puolestaan kiinnostunut lähes pelkästään omista tunne- ja aistimaailmaan liittyvistä kokemuksistaan sekä julkisuuden henkilöiden näkemisestä. Tietyn kulttuuritapahtuman merkitys yleisön näkökulmasta liittyikin sen mahdollistamiin elämyksiin, eikä esimerkiksi eteläpohjalaisuuden näkymiseen tapahtumassa.

Asiasanat
Kulttuuri, Etelä-Pohjanmaa
Säilytyspaikka

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Tutkimusaiheen esittely.....	1
1.2. Tutkimuksen suuntaviivat	5
1.3. Tutkimusmenetelmät	12
2. Tutkimusaineisto	19
2.1. Tutkimuksen laajuus	19
2.2. Neljä vastaajaryhmää	20
2.3. Perustiedot vastaajaryhmistä	22
3. Yksilöllisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen kulttuurin avulla	28
3.1. Yksilöllisyyden ilmauksia	28
3.2. Kulttuurisen identiteetin yhteys perinediskurssiin.....	30
3.3. Eteläpohjalaisuus alkuperäisyytenä.....	35
3.4. Kulttuurinen identiteetti näyteikkunana muille.....	40
3.5. Kulttuuriset identiteetit liikkeessä.....	43
4. Kulttuuri ja talous	47
4.1. Kunnanhallitusten jäsenet vaatimusten ja rajoitusten ristipaineessa	47
4.1.1. Rajoittava resurssidiskurssi ja aktivoiva toimintadiskurssi	47
4.1.2. Kulttuurin lisärahoituksen tarve ja lisärahoituskeinot kunnanhallitusten jäsenten mielipiteissä	52
4.2. Kulttuuri ja kaupallisuus	55
4.2.1. Kunnanhallitusten jäsenet ja kannattamaton kulttuuri	55
4.2.1. Saako kulttuuri maksaa?.....	57
4.3. Kulttuuri ja talkootyö/työllisyys	60

5. Kulttuurin kategoriointia	65
5.1. Kulttuuri suhteessa urheiluun	65
5.2. Kulttuuri ja peruspalvelut	70
5.3. Kulttuuri ja elinkeinoelämä	72
5.4. Kulttuurin merkitystä puolustava diskurssi	74
6. Kulttuuritapahtuma — turismia, elämystä ja yhteisöllisyyttä	78
6.1. Turismin määrittelyä ja turistien tyypittelyä	78
6.2. Arjen ulkopuolelle tehty tila	81
6.2.1. Siirtyminen turistin kokemukseen	81
6.2.2. Elämyksellisyys	83
6.2.3. Palvelu	86
6.3. Pyhiinvaellusta ja yksilöä suurempia tunteita	89
6.3.1. Pakolliset nähtävyydet ja tv:stä tutut	89
6.3.2. “Mulla on aivan mahtava känni! Mä rakastan kaikkia!”	92
7. Päätäntö	95
Käytetyt lyhenteet	105
Lähteet	106
Liitteet	111

Liitteet

Liite 1. Kulttuurin toimijoiden kyselylomake.....	111
Liite 2. Kuntien kunnanhallitusten jäsenten kyselylomake	119
Liite 3. Elinkeinoelämän edustajien kyselylomake	127
Liite 4. Tangomarkkinoiden yleisökysely	132
Liite 5. Elinkeinoelämän edustajien suhtautuminen kulttuurilaitoksiin yhteistyökumppaneina	137
Liite 6. Kaavio Tangomarkkinoiden yleisökyselyn kysymyksestä 11.	138
Liite 7. Kulttuuria koskevien väittämien keskiarvot Tangomarkkinoilla tehdyn kyselyn kysymyksessä 18	139

Kuva- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Vastaajaryhmien ikäjakaumat.	22
Kuva 2. Vastaajaryhmien koulutustaso	23
Kuva 3. Vastaajaryhmien ammattijakaumat.....	26
Kuva 4. Tärkeimmät syyt lähteä Tangomarkkinoille	84
Taulukko 1. Etelä-Pohjanmaan liiton kyselyyn vastanneet ensimmäisellä ja toisella kyselykierroksella.....	19
Taulukko 2. Kulttuurin toimijoiden kulttuurityön taloudelliset järjestelyt.....	21
Taulukko 3. Vastaajien siviilisääty	23
Taulukko 4. Vastaajaryhmien elämäntilanne.....	24
Taulukko 5. Työllinen työvoima Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa, ennakkotieto vuodelta 1998	26
Taulukko 6. Muualta viimeisen 10 vuoden aikana muuttaneet sekä kaikki muuttojaan tai muuttamattomuuttaan kommentoineet.....	37
Taulukko 7. Monivalintakysymys 19 ja lisää rahoitusta kulttuurille avoimissa kysymyksissä ehdottaneiden kunnanhallitusten jäsenten jakauma kysymyksen 19 suhteen	53
Taulukko 8. Maakunnan kulttuuri-ilmapiiiri	74
Taulukko 9. Kulttuurin merkityksen vastapareja.....	102

1. Johdanto

1.1. Tutkimusaiheen esittely

Sanat *Etelä-Pohjanmaa* ja *kulttuuri* tuottavat monille miellelyhtymän maakunnasta, jonka kulttuuri on vahvaa ja perinteikästä. Etelä-Pohjanmaata pidetään myös maakuntana, jonka kulttuurin omaleimaisuus näkyy asukkaiden voimakkaana alueellisena itsetajuntana.¹ Uuden vuosituhannen alussa voidaankin esittää seuraava kysymys: millainen on kulttuurin merkitys tämän päivän Etelä-Pohjanmaalla ja millaisia tekijöitä siihen liittyy?

Kimmokeen aiheen tutkimiselle antoi Etelä-Pohjanmaan liitossa vuosien 1998-1999 aikana toteutettu projekti, jonka tavoitteena oli maakunnan käsittävän kulttuuripoliittisen työohjelman laatiminen. Osana työohjelman laatimisprosessia toteutettiin laaja kulttuurikysely kesällä 1998, jolloin työskentelin Etelä-Pohjanmaan liitossa, ja valtaosa ajastani kului juuri po. kyselyn parissa. Kyselyn tuloksena saadut vastauslomakkeet toimivat tutkielmani primäärilähteenä.

Kysely suunnattiin neljälle eri kohderyhmälle Etelä-Pohjanmaalla: kulttuurin toimijoille, kunnanhallitusten jäsenille, elinkeinoelämän edustajille sekä kuuden kulttuuritapahtuman yleisölle. Eri kohderyhmille laadittiin erilaiset lomakkeet.² Kulttuurin toimijoiksi nimetty kohderyhmä tarkoittaa kulttuurityön tekijöitä, kuten kuntien kulttuuriasioista vastaavia sekä kulttuurialan koulutusta antavien oppilaitosten ja erilaisten kulttuurilaitosten (museot, teatterit, orkesterit, yhdistykset ym.) edustajia, mutta myös yksittäisiä taiteilijoita. Eteläpohjalaisten kuntien kunnanhallitusten jäsenet olivat yksi kyselyn kohderyhmistä. Elinkeinoelämän kyselyt suunnattiin pääasiassa Etelä-Pohjanmaan suurimmille yrityksille. Vaikka yksi vastaajaryhmistä olikin eteläpohjalaisten kuntien kunnanhallitusten jäsenet, heidän tai muidenkaan vastaajaryhmien vastauslomakkeita ei pohdita kunta- tai edes seutukuntatasolla johtuen tutkielman rajallisesta pituudesta ja laajasta aineistopohjasta. Analyysi on koko Etelä-Pohjanmaata koskevaa.

¹ Etelä-Pohjanmaan vahvasta maakuntatietoisuudesta on olemassa lukuisia tieteellisiä tutkimuksia ja kansanomaisia kirjoituksia, ks. esim. Paasi 1986, 152, 288. Ks. myös tämän tutkimuksen lähdeaineiston ulkopuolelta esim. Vilkuna, Kustaa (1966) "Suomen entisistä ja nykyisistä maakunnista." *Teoksessa Maakunnissa Suomen tulevaisuus*. Valkeakoski: Kalevalaseura ja suomalaisuuden liitto. s. 7-20.

² Kyselylomakkeet ovat liitteenä tutkielman lopussa.

Yleisökyselyt jaettiin kuuden eri kulttuuritapahtuman yhteydessä tavallisen kulttuurinkuluttajan näkemysten selvittämiseksi. Yleisökyselyssä mukana olleet tapahtumat olivat Tangomarkkinat Seinäjoella, HäjylySpelit Alahärmässä, Ilmajoen musiikkijuhlat, Soile Yli-Mäyryn taidehalli Kuortaneella, Hourunkosken kesäteatteri Lapualla sekä kesäteatteri Sotkanpesä Kauhajoella. Vastauslomakkeiden suuren määrän vuoksi rajaan tutkimusryhmän yleisökyselyjen osalta vain Tangomarkkinoiden yleisöön. Valitsen mukaan tulevaksi tapahtumaksi juuri Tangomarkkinat, koska se on mukana olleista tapahtumista suurin ja sen yleisö on vastannut runsaimmin avoimiin kysymyksiin. Tangomarkkinat on kirjoittanut eniten kommentteja myös muissa vastaajaryhmissä niitä erikseen pyytämättäkään (esimerkiksi tapahtuman eteläpohjalaisuuteen liittyen). Lisäksi kaikkien vastaajaryhmien lomakkeissa mukana ollut kysymys Etelä-Pohjanmaan tärkeimmistä kulttuuritapahtumista tai -kohteista nosti Tangomarkkinat ensimmäiseksi (Kainulainen 1999, 36). Tapahtuma kiehtoo myös siksi, että se on kasvanut suhteellisen lyhyessä¹ ajassa koko maan laajuisestikin ajateltuna suureksi kulttuuritapahtumaksi. Kyselyvuonna 1998 MTV Oy:n tilaaman tutkimuksen mukaan se oli tutkimuksessa mukana olleista kulttuuritapahtumista kolmanneksi suurin noin 90 000 kävijällään, ja se jakoi ykkössijan toisen suomalaisen kesätapahtuman kanssa tunnettuuden suhteen. Silloin 58 % suomalaisista tunsi Tangomarkkinat ainakin nimeltä, ja vuonna 1999 Tangomarkkinat on jo ohittanut tunnettuuden suhteen muut tapahtumat 73 %:n suomalaisista tuntiessa tapahtuman. (Taloustutkimus 1998, 1999.)

Kaikissa vastaajaryhmissä kiinnostavia tutkimuksen kohteita ovat vastaajien kokema kulttuurin merkitys, kulttuurin ja muun yhteiskunnallisen elämän (esim. talouden) suhde sekä näiden yhteydet vastaajien taustaan. Toisin sanoen tutkimuksen ydinongelma on, miten eri vastaaja(ryhmä)t näkevät kulttuurin merkityksen Etelä-Pohjanmaalla. Millaisen kulttuurin kehittäminen nähdään tarpeelliseksi? Myös kontekstoinnin taso on kiinnostava: millaisten yksilöllisten ja yhteiskunnallisten taustatekijöiden (todellisuuteen tai arvomaailmaan liittyvien) voidaan nähdä vaikuttavan vastaajien kokemaan kulttuurin merkitykseen? Kontekstin käsite viittaa siihen, että merkitys tai edes merkityksenantajien identiteetti ei ole ennalta määrätty vaan tilanteittain muuttuva (vrt. Lehtonen 1996, 52). Kontekstillä voidaan viitata paitsi konkreettiseen tapahtumatilanteeseen, myös kulttuuriseen kontekstiin. Tällöin “aineistosta pyritään tunnistamaan sellaisiakin seikkojen, joiden tulkinta edellyttää tutkijan oman kulttuuristen tapojen, stereotyyppien tai yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin tuntemuksen tietoista käyttöä” (Jokinen ym. 1993, 32). Monenlaiset historiallisesti muotoutuneet symbolit ja käsitykset ovat vahvoja vaikuttajia nykyisissä mielipiteissämme. Wetherell ja Potter jakavat kontekstin kolmeen osaan: todellisuuteen, yhteiskuntaan ja identiteettiin. Todellisuudella he tarkoittavat faktoja, kuten faktoja vastaajista ryhminä — koulutuksesta, amma-

¹ Vuoden 1998 Tangomarkkinat oli järjestyksessään 14:s.

teista jne. Todellisuuteen kuuluu myös se, että on olemassa erilaisia tapoja esittää todellisuus. Representaatiot lopulta muokkaavat todellisuuden sellaiseksi kuin me sen näemme. Yhteiskunnalla Wetherell ja Potter tarkoittavat sosiaalista kontekstia. Jokaisella puheella ja tekstillä on oma vaikutuksensa ja roolinsa puhujan yhteisössä. Sosiaalinen konteksti vaikuttaa myös puhujiin. Kolmas kontekstin osa, identiteetti, tarkoittaa puhujan persoonallista olemusta — luonnetta, temperamenttia ja motiiveja. Identiteetti ei tarkoita käsitteenä vain yksilöille annettuja ominaisuuksia, vaan identiteetti viittaa myös jokaisen mahdollisuuksiin rakentaa omaa yksilöllisyyttään. (Wetherell & Potter 1992, 6-8.)

Myös oma kiinnostukseni aiheeseen liittyy moniin yhteiskunnallisiin taustatekijöihin, kuten kulttuuripolitiikan murrokseen, kuntien itsehallinnon lisäämiseen ja globalisaatioprosessiin. Kankaan mukaan 1960-luvulta 1990-luvulle saakka myös kulttuuripolitiikassa vaikutti pyrkimys hyvinvointivaltion luomiseen, ja tärkeänä pidettiin ihmisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia kulttuuripalveluihin. 1990-luvulta lähtien kulttuuripolitiikka on ollut murrostilassa; markkinoistuminen, teollistuminen ja teknologistuminen ovat läpäisseet myös kulttuuripolitiikan. Ideologinen tunnus on muuttunut hyvinvointivaltiosta uusliberalismiksi. Yksilö nähdään uudessa kulttuuripolitiikassa enemmän autonomisena kuin kollektiivisena subjektina. (Kangas 1999, 161-166.) Pyrkimys valtiojohtoisuuden pienentämiseen kulttuurin alalla on nostanut esiin kysymyksen kansalaisten demokraattisista mahdollisuuksista kulttuuripalveluihin tulevaisuudessa. Kuntatasolla korvamerkityistä valtionosuuksista luopuminen on merkinnyt kuntien palvelutarjonnan ajautumista tilanteeseen, jossa hyvinkin erilaiset palvelut kilpailevat samoista rahoista. Siksi kulttuurin koettu merkitys ja sen tärkeys suhteessa muihin palveluihin on olennaista. Kunnanhallitusten jäsenet edustavat kuntien mielipiteitä siitä, millaista kulttuuria tulisi tukea ja kuinka paljon. Kunnanhallitusten jäsenten vastaukset ovat kiinnostavia siksi, että kulttuuri ja erityisesti sen asema kunnallisten hyvinvointipalvelujen osana ajautui 1990-luvun laman myötä kriisiin. Kulttuurin asemaa ei voida kuitenkaan selittää esimerkiksi pelkän laman avulla. On myös otettava huomioon, mitä kulttuurilla ymmärretään ja millaisia arvoja ja merkityksiä siihen liitetään. Kulttuuriin panostaminen kertoo myös kulttuurin arvostamisesta. Paljon puhuttu globalisoituminen ei näytä rajoittuvan vaikutuksiltaan pelkästään teollisuustuotteiden markkinoihin. Miten tärkeänä oman kulttuurin vaaliminen globaalien mahdollisuuksien keskellä nähdään?

Kulttuurin, tämän tutkielman olennaisen käsitteen, määrittelemisen on vaikea tehtävä. Luonnollisesti tutkielman edistyessä pohditaan, mitä vastaajat kulttuurilla tarkoittavat ja mitä se heille merkitsee, mutta alustava määrittely on tarpeen. Kupiaisen ja Seväsen mukaan antiikissa viljelemiseen viitannut termi kulttuuri alkoi 1700-luvulla merkitä “länsimaisten yhteiskuntien ihmisten elämäntapojen ja arvojen muodostamia kokonaisuuksia”. Vasta tällä vuosisadalla kulttuurilla alettiin tar-

koittaa muitakin kuin länsimaisia yhteiskuntia. Kulttuurin käsite on siis toiminut vallankäytön välineenä, historiallisesti siihen liittyy luokitteleva sävy. Kulttuurin eri määritelmien yhteinen piirre on kulttuurin kollektiivisuus eli yhteisöllisyys: kulttuuri on ihmisen tekemää, ihmisen tuottamaa. (Kupiainen & Sevänen 1994, 7.) Kulttuurin mahdollisia määrittelytapoja on kuitenkin monia. Kulttuurin käsitteeseen sisällytetään perinteisesti (ja ensisijaisesti) taide, ihmisen taiteelliset toiminnot. Tällöin viitataan ihmisen henkiseen kapasiteettiin, itseilmaisuun ja luovuuteen (Knuuttila 1994, 13). Hieman laajemmin kulttuuria luokittelee sen jakaminen esimerkiksi korkea-, massa-, populaari- ja kansankulttuuriin. Tässä tutkielmassa viitataan sanalla kulttuuri ensisijaisesti taiteisiin, esittäviin ja kirjallisiin taiteisiin, ja yhtä lailla niin korkea- kuin kansankulttuuriinkin. Knuuttilan mukaan kulttuurilla tarkoitetaan lisäksi yhteisön elämäntavan käytäntöjä (henkisiä, aineellisia, sosiaalisia). Kulttuuri-sanaa käytetään joskus myös “tähdentämään kulloinkin tarkasteltavan ilmiön kokoavaa luonnetta ja korostamaan sen [...] suhdetta elämäntapojemme parhaisiin puoliin”. Tässä mielessä puhutaan esimerkiksi ruoka- ja juomakulttuurista tai maaseutukulttuurista. (Knuuttila 1994, 10, 14.) Kulttuurin käsitteen sisällä elävät siis enemmän tai vähemmän sovussa sekä korkeakulttuuri että arjen kulttuuri. Kulttuuriin kuuluukin olennaisesti taistelu siitä, mitä pidetään kulttuurina sekä jatkuva uudistuminen. Uudet sukupolvet ja uudet keksinnöt julistavat vanhan taiteen yhä uudelleen kuolleeksi (Knuuttila 1994, 11).

Abdul Khakee erottaa neljä yleisintä kulttuurin määrittelytapaa: 1) erityinen elämäntapa, 2) elämän henkinen ulottuvuus (muut ovat aineellinen ja sosiaalinen), 3) taiteelliset toiminnot sekä 4) sosiaalinen kitti, joka sitoo ja tuottaa identiteetin yhteisölle (Khakee 1999, 91). Khakee ei selitä määrittelytapoja tarkemmin, mutta tulkitsen kulttuuriin erityisenä elämäntapana sisältyvän juuri edellä mainitun tietyn ilmiön luonteen korostamisen. Esimerkiksi maaseutu- ja kaupunkikulttuuri erotetaan usein erityisinä elämäntapoina. Kulttuurilla elämän henkisenä ulottuvuutena viitataan kulttuuriin alueena, jolla ilmaistaan luovuutta ja koetaan elämyksiä sekä käytetään ja vahvistetaan henkisiä voimavaroja. Tulkitsen Khakeen tarkoittavan kulttuurilla sosiaalisena kittinä niitä yhteisesti jaettuja merkityksiä ja yhteistä tulkinnallista maailmaa, jotka mahdollistavat sen, että ymmärrämme toisiamme ja tiedämme kuuluvamme samaan kulttuuriin. Luonnollisesti merkitykset ja yhteinen tulkinnallinen maailma poikkeavat eri yhteisöissä toisistaan. Tiettyjä asioita pidetään yhteisesti sovittuina — meillä kaikilla on jo ennalta käsitys siitä, millaisia ovat eteläpohjalaiset. Eteläpohjalaisen käsitys eteläpohjalaisesta kuitenkin todennäköisesti poikkeaa savolaisen käsityksestä. Kaukaisemmasta kulttuurista tuleva taas ei ylipäätään tiedä, mitä eteläpohjalainen ja savolainen ovat. Nämä Khakeen luokittelemat erilaiset kulttuurin määrittelytavat eivät kuitenkaan ole täysin toisistaan erillisiä. Hänen mukaansa ei suinkaan ole helppoa yrittää suhteuttaa toisiinsa kulttuurin erilaisia määrittelytapoja. Kulttuuriin laajan ja suppean määrittelytavan (kulttuuritoi-

mintojen ja kulttuurin elämäntapana) on olemassa suhde, mutta rajojen määrittely on vaikeaa. (Khakee 1999, 91-92.)

1.2. Tutkimuksen suuntaviivat

Tutkielman primaarilähteenä olevan, Etelä-Pohjanmaan liiton teettämän kyselyn, pohjalta on tehty jo yksi tutkimus, Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen Seinäjoen yksikön Kimmo Kainulaisen tekemä *Kulttuuripoliittiset arvostukset Etelä-Pohjanmaalla: Näköaloja ohjelmatyöhön*. Kainulaisen tutkimus keskittyy tavoitteidensa mukaisesti kulttuuripoliittisen ohjelmatyön tarpeisiin. Kainulaisen tutkimuksen tarkoituksena on “[...] pohtia (1) minkälaisen kulttuuritoiminnan kehittämiseen Etelä-Pohjanmaalla kannattaa jatkossa erityisesti panostaa ja (2) mitä keinoja hyväksi käyttäen kehittämistavoitteet saavutetaan” (Kainulainen 1999, 17). Kainulainen luo tutkimuksessaan kulttuurin kehittämiseksi alueellista strategiaa ja painopistealueita.

Tutkimuslomakkeiden parissa yhden kesän Etelä-Pohjanmaan liitossa työskennelleenä koen, että edeltävän tutkimuksen tavoitteiden rajauksen ja lähdemateriaalina olleen aineiston runsauden vuoksi etenkin avointen kysymysten vastauksista löytyy vielä polkuja, joissa riittää tutkimista uudesta näkökulmasta vastauksia lähestyvään pro gradu -tutkielmaan. Kainulaisen tutkimuksen lähdeaineistona oli lomakkeiden lisäksi vielä 21 eri kulttuurialojen edustajien haastattelua, jotka eivät tämän tutkielman lähdeaineistoon sisälly. Kainulaisen tutkimus pyrkii melko suureen konkretiaan alueen olemassa olevan kulttuuritarjonnan ja -alojen kuvaamisessa ja näiden kehittämistarpeiden määrittelyssä. Monetkaan kyselylomakkeiden vastaajat eivät kuitenkaan ole antaneet sen, mitä kysytään, liikaa rajoittaa sitä, mitä he haluavat kulttuurista kertoa. Lukuisat vastaukset kertovatkin konkreettisten kehittämis ehdotusten sijaan henkilökohtaisesti koetusta kulttuurin merkityksestä.

Tämän tutkielman teemat nousevat siis avoimien vastausten analyysin pohjalta. Analyysissä ovat mukana kaikkien lomakkeiden avoimet kysymykset yhtenä ryhmänä, sillä samassa vastauslomakkeessa tietystä asiasta saatetaan puhua useammassa kuin yhdessä kysymyskohdassa, toisaalta taas eri lomakkeissa saatetaan puhua samasta asiasta eri kohdissa. Mukana ovat myös monivalintakysymykset silloin, kun ne liittyvät johonkin avointen vastausten perusteella esiin nousseeseen teemaan.¹

¹ Tarkemmin sanottuna pro gradu -tutkielmassa ovat ainakin viittauksenomaisesti tai joiltakin osiltaan (esimerkiksi täsmeltävän lisäkysymyksen osalta) mukana kaikki muut kysymyskohdat **paitsi** kulttuurin toimijoi-

Koska tutkimuksen lähdemateriaali on hyvin laaja, se sisältää runsaasti erilaisia teemoja alkaen kulttuurin positiivisista vaikutuksista yksilö- ja yhteisötasolla aina kulttuurin tukemisen kritisointiin. Paitsi eri vastaajaryhmät, myös yksilöt niiden sisällä näkevät kulttuurin eri tavoin. Kaikkia yksittäisiä lausuntoja on mahdotonta yhden pro gradu -tutkielman puitteissa analysoida tarkasti, edes kaikkien vastauksissa esiintyneiden teemojen tarkkaa pohdintaa en voi mahduttaa mukaan. Tämän vuoksi on muistettava, että tätä tutkielmaa ei tule käsittää lähdemateriaalinsa täydelliseksi tulkinnaksi. Kulttuurin toimijoiden ja ehkä myös elinkeinoelämän edustajien osuus tutkimuksesta on pienempi kuin materiaalin runsaus antaisi olettaa. Kulttuurin toimijoiden suppeahko osuus tässä tutkimuksessa johtuu siitä, että koin haastavimmaksi pohtia kulttuurin merkitystä sellaisten ryhmien kautta, joille se ei ole niin itsestään selvä kuin kulttuurin toimijoille. Lisäksi iso osa kulttuurin toimijoiden kysymyksistä käsitteli aiheita, joita on jo aikaisemmassa tutkimuksessa käsitelty.

Aineiston analyysin pohjalta (ja jo edeltävässä tutkimuksessa käsitellyt aiheet huomioonottaen) olen löytänyt neljä pääteemaa, joiden sisällä käsittelen neljän eri vastaajaryhmän erilaisia näkökantoja. Nämä pääteemat liittyvät yksilölliseen ja kulttuuriseen identiteettiin, kulttuurin ja talouden väliseen suhteeseen, kulttuurin kategoriointiin sekä kulttuuritapahtuman yleisön kokemuksiin. Teemoista ensimmäinen, identiteetti, on siis kahtiajakautunut: kulttuurin avulla rakennetaan sekä yksilöllistä että kulttuurista identiteettiä.¹ Yleisimmin identiteetistä puhuttaessa tarkoitetaan nimenomaan yksilöllistä identiteettiä: ihmisen persoonallisuutta, kykyjä ja mieltymyksiä jne. (Wetherell & Potter 1992, 44). Yksilöllisyyden korostaminen identiteetin tärkeänä osana on erityisesti modernisaatioprosessin tulos (Kaunismaa 1997, 51). Yksilöllisyyden korostaminen kulttuurin avulla on kuitenkin tutkimusaineistossa varsin pieni sivujuonne verrattuna kulttuurisen identiteetin korostamiseen.

Kulttuurinen identiteetti viittaa erilaisiin kategorioihin ja ryhmiin, jotka muodostuvat joidenkin yhteisinä pidettyjen asioiden ympärille. Ryhmähenki synnyttää kollektiivista käyttäytymistä ja myös eri ryhmien välisiä ristiriitoja. Mikäli yksilö tunnistaa itsensä tiettyyn ryhmään kuuluvaksi,

den lomakkeesta kohdat 11-14, 16-20, 28-30 ja 34, kunnanhallitusten jäsenten lomakkeesta 15, 18 ja 27 sekä elinkeinoelämän edustajien lomakkeesta 12-13, 16-18.

¹ Paljon muitakin nimityksiä kuin kulttuurinen identiteetti käytetään tarkoittamaan suunnilleen samaa asiaa, esimerkiksi sosiaalinen, kollektiivinen, etninen tai yhteisöidentiteetti. Eri käsitteitä käyttämällä halutaan painottaa hieman eri asioita. Tässä tutkielmassa käytetään siis kulttuurisen identiteetin käsitettä, ja tämän käsit-

hän tunnistaa helpommin itsessään tuon ryhmän piirteitä. Silloin myös tuon ryhmän jäsenten välisiä samankaltaisuuksia tulee helposti liioitelluksi. Ääri­laidassa on yksilöllisyyden menetys: ryhmän uskomuksista, normeista ja kiinnostuksen aiheista tulee yksilön omia. Eri ryhmien tyypillisten piirteiden tunnistaminen itsessä, omassa ryhmässä tai muissa ryhmissä vahvistaa ryhmiä ja niiden välisiä eroja. (Wetherell & Potter 1992, 44.) Stuart Hall viittaa kulttuurisen identiteetin käsitteellä kuulumiseen joihinkin selvärajaisiin “etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai (ennen kaikkea) kansallisiin kulttuureihin” (Hall 1999, 19). Hallin puheet kulttuurisesta yhtenäisyydestä kansallisella tasolla ovat kuitenkin sovellettavissa myös maakunnalliselle/alueelliselle tasolle. Hallin mukaan ne “kansalliset kulttuurit, joihin synnymme, ovat modernissa maailmassa yksi kulttuuristen identiteettien keskeisistä lähteistä.” Kansakunta (tai maakunta) ei ole vain poliittinen yksikkö, vaan se kykenee tuottamaan merkityksiä eli se on “kulttuurinen representaatiojärjestelmä”. Tietyn kansakunnan (t. maakunnan) idea representoituu juuri sen kulttuurissa. (Hall 1999, 45-46.)

Maakunnallisuuden ja kulttuurin vahvaa suhdetta on noussut esiin esimerkiksi journalistista aineistoa analysoivissa tutkimuksissa. Paasin maakunnallisia identiteettejä koskevassa tutkimuksessa mukana olleista sanomalehdistä Ilkassa eli Etelä-Pohjanmaan maakuntalehdessä on selvästi eniten maakunnallisuutta korostavia artikkeleita (Paasi 1986, 213). Lisäksi Paasin tutkimus osoittaa, että alueellisesta identiteetistä kirjoitettaessa kulttuuri ja luonnonolot esiintyvät yleisimmin argumentteina. Näistä kahdesta argumentista kulttuuri on luonnonoloja merkittävämpi tekijä alueellista erityisyyttä korostavassa kirjoittelussa sanomalehti Ilkassa. (Paasi 1986, 205, 209.) Tässä tutkielmassa lähdän lomakkeiden pohjalta tutkimaan paitsi kulttuurin merkitystä kulttuuriselle identiteetille myös identiteetin merkitystä kanssakäymiselle muiden kanssa. Lisäksi kiinnostavaa on kulttuurisen identiteetin yhtenäisyyden ja pysyvyyden vastapainoksi sen muutoksen mahdollisuus. Mikko Lehtonen kirjoittaa identiteettejä koskevan tieteellisen ongelman syntymisestä seuraavasti: “Identiteettejä koskeva ongelma on syntynyt tilanteessa, jossa totut identiteetit ovat alkaneet hajota ja muuttua aiempaa liikkuvammiksi, moninaisemmiksi ja itserefleksiivisemmiksi. Toisaalta monet (esimerkiksi kansalliset) identiteetit osoittavat hämmästyttävääkin pysyvyyttä.” (Lehtonen 1999, 6.) Myös tässä tutkielmassa on mukana kahtalainen näkökulma kulttuuriseen identiteettiin: yhtäältä se voi olla perinteinen ja pysyvä, toisaalta perinteinen identiteetti joutuu jatkuvasti kohtaamaan uusia haasteita.

teen selventämiseksi (sen alakäsitteinä) käytetään alueellisen/maakunnallisen sekä kansallisen identiteetin käsitteitä.

Toinen tutkielman pääteemoista liittyy kulttuurin ja talouden väliseen suhteeseen. Tätä suhdetta käsitellään lähes yksinomaan kunnanhallitusten jäsenten vastausten avulla. Myös kulttuurin toimijat puhuivat taloudesta usein erityisesti lisäresurssitoiveissaan, mutta näitä tarpeita on jo Kainulainen käsitellyt tutkimuksessaan. Sen sijaan kunnanhallitusten jäsenten mielipiteet kulttuurista ja taloudesta vaikuttavat suuresti kuntien kulttuuripanostuksiin. Tämän tutkielman näkökulma talouteen on keskittyminen puheisiin tilastojen sijasta. Valitsemaani näkökulmaa tukee myös se, että Emmisonin mukaan (1983, 146, 151) vasta 1930-luvulla käsitettä *the economy* eli talous alettiin käyttää termin nykyisessä merkityksessä. Tätä aikaisemmin käsitteellä talous viitattiin säästävyyteen. Termin nykyiseen merkitykseen liittyy ajatus taloudesta itsenäisenä, arvaamattomana yhteiskunnan osa-alueena. Kun nykyään puhutaan taloudesta, puhutaan pyrkimyksestä onnistuneeseen talouskasvuun.

Huolimatta siitä, että keskityn kulttuurin ja talouden välisen suhteen pohtimisessa puheisiin (tai ehkä juuri siksi), katson, että kulttuurin talousvaikutuksia tutkiva taiteen taloustiede¹ on niin harvojen tuntema alue, että lyhyt yleisesittely alueesta on tarpeen. Taiteen taloustiede on tutkimus-
alana uusi. Tämän 1960-luvun lopulta lähtien suosiotaan vähitellen nostaneen alan lähtökohtana on kulttuurin taloudellisten vaikutusten arvioiminen taloustieteellisten periaatteiden mukaan. Cantellin mukaan Pohjoismaissa on jääty jälkeen Keski-Euroopassa (erityisesti Iso-Britanniassa), Yhdysvalloissa ja Australiassa vallitsevasta trendistä, jossa korostetaan kulttuurin taloudellisten vaikutuksia. Tämän jälkijättöisyyden vuoksi myös Suomen kulttuuripolitiikka uhkaa jäädä muualla vaikuttavasta kehityksestä sivuun. (Cantell 1994, 192; ks. myös Mäkinen 1999, 6.) Esimerkiksi Iso-Britanniassa kysymys ei ole enää siitä, onko taiteella merkittäviä taloudellisia vaikutuksia vaan siitä, mitkä alat luetaan taiteeseen ja kuinka suuria nuo vaikutukset ovat. Taiteella nähdään olevan merkittäviä vaikutuksia työllisyyteen ja matkailuun. (Rodgers 1989, i, 1.) John Myerscoughin tutkimuksen² mukaan Iso-Britanniassa taiteiden osuus vuosittaisesta kulutuksesta on jopa 10 biljoonaa puntaa, ja tällä summalla taiteet nousevat merkittävien teollisuudenalojen, kuten ajoneuvojen ja energian, rinnalle. Tästä potista valtaosan muodostavat kuitenkin tv- ja radiolähetykset, kulttuuriteollisuuden tuotteet kuten kirjat, äänilevyt ja elokuvat sekä turistien taiteisiin liittyvä oheiskulutus. Taide luo oheiskulutusta siten, että erityisesti taidetta katsomaan lähteneet turistit

¹ Tutkielmassa käytetään alasta nimitystä *taiteen taloustiede*, vaikka siitä ei vielä olekaan olemassa käyttöön vakiintunutta nimitystä. Esimerkiksi Timo Cantell (1994) puhuu kulttuurin taloudellisten vaikutusten tutkimuksesta.

² Lähteenä on käytetty Peter Rodgersin tekemää yhteenvetoa Myerscough'n tutkimuksista.

kuluttavat isoja summia ruokaan, juomiin, majoitukseen, matkamuistoihin jne.¹ Jopa päivämatkalla oleva turisti kuluttaa enemmän kuin paikallinen asukas, ja siten taide hyödyttää alueellista kehitystä. (Rodgers 1989, 19, 29-30.) Myerscough'n tutkimusta on kritisoitu siitä, että tutkimusala olisi tullut rajata pienemmäksi. Joka tapauksessa Rodgersin mukaan Myerscough'n tutkimus osoitti harhaksi sen vanhan käsityksen, että taide kiinnostaa vain pientä osaa väestöstä. Väestön valtaosa hyötyy taiteesta, samoin valtaosan mielestä on merkittävää, että omalta asuinalueelta löytyy taidetta. (Rodgers 1989, 55-57.)

Yleisesti ottaen tutkimukset ovat osoittaneet, että kulttuurin vaikutukset kokonaistalouteen ovat suuremmat kuin on oletettu. Alaa on pitkälti leimannutkin kulttuurin merkityksen puolustaminen taloudellisin perustein, mutta 1990-luvulla keskustelu on siirtynyt talousvaikutusten korostamisesta kulttuurin ominaispiirteiden korostamiseen. (Cantell 1994, 193, 195.) Cantellin mukaan kulttuurilla on toki taloudellista merkitystä, mutta sen merkitys ei suinkaan rajoitu taloudellisiin seurauksiin. Kulttuurin tukemisen tärkeimmät perusteet ovat loppujen lopuksi muita kuin taloudellisia. 1990-luvulla onkin kulttuurin vaikutusten tutkiminen ylipäättään siirtynyt kulttuurin sosiaalisten vaikutusten tutkimisen suuntaan. Esimerkiksi iltaan tai yöhön sijoittuneilla kulttuuritapahtumilla voi olla ratkaiseva merkitys sille, että kaupunkien keskustat koetaan turvalliseksi myös noina aikoina. (Cantell 1994, 203-204.)

Cantellia mukaillen yksittäisen tapahtuman yhteydessä on helppoa arvioida, paljonko turisteja kyseinen kulttuuritapahtuma tuo paikkakunnalle. Pysyvien kulttuuriattraktioiden merkityksen arvioiminen turistien houkuttelussa on vaikeampaa. Esimerkiksi Tangomarkkinat tuo Seinäjoelle tietyn määrän tapahtumaan osallistuvia turisteja, ja he tuovat kaupunkiin tietyn määrän rahaa. Taloustieteellisen näkökulman mukaan tangoturistien Seinäjoella kuluttamalla rahoilla ei ole valtakunnallisesti juurikaan merkitystä, sillä osa tuosta rahasta on todennäköisesti vain poissa joltakin toiselta paikkakunnalta. (Cantell 1994, 202.) Paikallisesti katsottuna on tärkeää olla mukana kilpailussa kulttuuritapahtumien yleisöstä — jos tangoturistit eivät kuluttaisi rahaa Seinäjoella, he tekisivät sen todennäköisesti jossain muualla. Valtakunnallisestikin merkitystä löytyy, jos vaihtoehtona olisi esimerkiksi ulkomaanmatka. Paikallisen tarjonnan ylläpitäminen on perusteltua mikäli halutaan pysyä yhtenä vaihtoehtona vapaa-ajanviettopaikkojen joukossa.

¹ Myerscough ei ole laskenut tutkimukseensa mukaan turistien matkustus- ja bensinikuluja eikä myöskään kulttuuriin läheisesti liittyviä historiallisia rakennuksia, kirjastoja, arkkitehtuuria, muotia, graafista suunnittelua, valokuvausta, sanoma- ja aikakauslehtiä, soittimia eikä videoiden, radioiden ja televisioiden kaltaisia laitteistoja. (Rodgers 1989, 19.)

Kolmas tutkielman pääteema liittyy kulttuurin kategoriointiin. Vastauksissa verrattiin monissa kohdissa kulttuurin merkitystä suhteessa muuhun yhteiskunnalliseen elämään: urheiluun, peruspalveluihin ja elinkeinoelämään. Lisäksi kolmannen pääteeman sisällä pohditaan sitä asemaa, missä kulttuurin merkitystä ja tarpeellisuutta puolustavat kokevat olevansa. Näistä vertailevista suhteista selviää se paikka, joka kulttuurille yhteiskunnassa annetaan. Jokapäiväisessä elämässä tietomme ovat jäsentyneet erilaisiin kategorioihin. Asioiden merkitys syntyy niiden suhteista niitä ympäröiviin asioihin; suhteesta siihen, mitä ne eivät ole, miten niitä ei haluta määritellä. Ihmiset jäsentävät myös heitä ympäröivää yhteiskuntaa kuten kieltä, jakamalla sen erilaisiin luokkiin, ja niin tekemällä he antavat kulttuurille merkityksiä, he sijoittavat sen jollekin paikalle omassa luokittelussaan. Eli kuten Lehtonen toteaa: “Käsitteet eivät ole autonomisia olioita, vaan saavat merkityksensä osana järjestelmää, määrittyvät suhteestaan toisiin kyseisen järjestelmän jäseniin” (Lehtonen 1996, 60). Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan asioiden sijoittaminen erilaisiin kategorioihin ei suinkaan ole viatonta toimintaa, vaan sillä on seurauksensa. Kategoriointi tuo mukanaan asialle tietyt ominaisuudet — se määrittelee esimerkiksi onko kuvauksen kohteena oleva asia vakavasti otettava vai vähäpätöinen. Toimintojen sijoittaminen kategorioihin tekee niistä esimerkiksi rutiininomaisia ja hyväksyttäviä tai poikkeuksellisia ja tuomittavia. (Jokinen ym. 1999, 130.)

Foucault’n mukaan jaotteleme asioita ensinnäkin niiden ulkoisen ilmenemismuodon avulla. Eri yhteiskunnissa ja eri aikoina ilmenemismuodot ja tavat puhua niistä vaihtelevat. Esimerkiksi taide saavutti nykyisen ilmenemismuotonsa — se siis tunnustettiin alana, jolla on omat norminsa — vasta 1800-luvulla. (Foucault 1972, 41.) Ei siis voida väittää, että esimerkiksi taiteen tämänhetkinen merkitys Etelä-Pohjanmaalla olisi sen luonnollinen tai ainoa mahdollinen olotila. Taiteen ilmenemismuodon vahvuus tai heikkous on sille yhteiskunnallisesti annetuista merkityksistä riippuvaa. Toiseksi jokaisella alalla on omat auktoriteettinsa ja säännöstönsä, joiden ympärille ryhmitäytyään. Jotkut auktoriteetit, esimerkiksi laki ja hallitus, ovat auktoriteetteja koko yhteiskunnalle. Taiteen alueella säännöstöt määräävät esimerkiksi siitä, miten tärkeänä taiteellisen ilmaisun osuus teoksen merkitykselle nähdään. Kolmanneksi ryhmittelemme asioita erojen verkostojen avulla. Etsimme jaotteluja, eroja, suhteita ja luokitteluja. (Foucault 1972, 41-42.) Kolmas pääteema on siis pohtiminen esimerkkien avulla, miten kulttuuri kategorioidaan suhteessa joihinkin yhteiskunnan osa-alueisiin sekä kulttuurin kategorian arvostuksen tutkiminen.

Neljäs ja viimeinen tutkielman pääteema on kulttuuritapahtuman merkitys sen yleisön silmin. Viimeisen teeman perustus on siinä analyysissä syntyneessä havainnossa, että Tangomarkkinoiden yleisö puhui vastauksissaan kulttuurin merkityksestä hyvin eri tavalla kuin muut vastaajaryhmät. Yleisölle suunnattu kysely tuotti selvästi laajimmat vastaukset tapahtumakohtaisiin kysymyksiin. Maakunnan kulttuuritarjonta yleisellä tasolla ei herättänyt yleisössä pohdiskelua juuri lainkaan;

sen sijaan Tangomarkkinoita koskevaa kommentointia jatkettiin joissakin tapauksissa myös maakunnan yleistä kulttuuritarjontaa koskevissa kysymyksissä. Sen vuoksi on olennaista tutkia kulttuuria ja sen merkitystä tapahtuman osallistujan silmin. Yleisökyselyjen vastauksia analysoitaessa apuna käytetään turismista luotuja teorioita, jotka parhaiten selittävät kokemuksia osallisuudesta kulttuuritapahtumaan. Viimeisen luvun lähtökohta on siis toisentyypinen kuin muiden lukujen. Se kertoo niistä asioista, mitä Tangomarkkinoiden yleisö pitää kulttuuritapahtumassa merkityksellisinä.

Muitakin teemoja, kuin tässä esitelty neljä teemaa, nousee avointen vastausten analyysin pohjalta esille. Pääteemoja valitessani olen ottanut huomioon eri teemoihin liittyvien vastausten runsauden lisäksi huomioon myös edeltävän tutkimuksen. Käsittelyn ulkopuolelle on suljettu erityisesti kulttuurin toimijoiden osalta oman kulttuurialan tai -alojen kehittämiseen tai resurssien tarpeeseen liittyvät kommentit. Näitä aiheita on käsitelty Kainulaisen tutkimuksessa eivätkä ne edes ole läheisesti tämän tutkielman ydinongelmaan liittyviä. Myös elinkeinoelämän ja kulttuurin väliset konkreettiset yhteistyösuhteet, niiden määrä ja laatu ovat jääneet tutkielman ulkopuolelle juuri mainituista syistä. Sen sijaan kiinnostavia ovat elinkeinoelämän edustajien perustelut yhteistyölle tai sen tarpeettomuudelle kulttuuri- ja elinkeinoelämän välillä, sillä ne kertovat elinkeinoelämän edustajien kokemasta kulttuurin merkityksestä. Myös kulttuurin imago vaikutuksia käsitellään jo Kainulaisen tutkimuksessa (ks. Kainulainen 1999, 43-51). Lisäksi imagoa koskevat kommentit olivat vastauslomakkeissa yleensä hyvin lyhyitä, jopa pelkästään sanan 'imago' sisältäviä, ja sellaisenaan liian lyhyitä merkityksiä pohtivan analyysin kohteiksi.

Erityisen vastahakoisesti suljin tutkielman ulkopuolelle kaksi vastauslomakkeissa esiintynyttä teemaa: kulttuurin merkityksen asuinviihtyvyydelle (sekä yrityksiensä näkökulmasta työntekijöiden ja asiakkaiden viihtyvyydelle) sekä kulttuurin toimijoiden ammatti-identiteetin ja työympäristön laajamittaisen tutkimisen. Kulttuurin merkitys asuinviihtyvyydelle saa kenties joitain selityksiä yleisöä koskevasta osuudesta — siitä, miten yleisö kokee viihtyvänsä kulttuuritapahtumassa. Asuinympäristön kulttuurin merkityksen pohtiminen on kuitenkin hyvin laaja aihealue, jonka tutkimiseen tarvittaisiin mielestäni kyselylomakkeita laajempaa lähdeaineistoa. Kulttuurin toimijoiden ammatti-identiteettiin viitataan lyhyesti luvussa 3.1., mutta sen (millaisena he kokevat työkuvansa, eron ammattilaisten ja harrastajien välillä sekä yhteistyön muiden kulttuurin toimijoiden kanssa jne.) syvälinen pohtiminen puolestaan veisi tutkielman liian kauaksi kulttuurin yleisen merkityksen tutkimisesta.

Ennen kaikkea minua siis kiinnostavat vastauksista löydettävissä olevat kulttuurisesti jaetut merkitykset, eivät vastaajat yksilöinä (vrt. Jokinen ym. 1993, 60). Vaikka identiteetti on yksi käsiteltä-

vänä olevista teemoista, se ei tarkoita, että pyrkisin analysoimaan kenenkään henkilökohtaisia ominaisuuksia tai motiiveja, vaan sellaisia motiiveja ja merkityksiä, joita on löydettävissä useista vastauksista ja joilla on siten yleistä merkitystä. Identiteetti ei sinänsä tarkoita samaa kuin yksilöllisyys. Voimme kuvitella, että identiteettimme on hyvinkin yksilöllinen, mutta mitä todennäköisimmin se on vain yhdistelmä ominaisuuksista ja toimintamalleista, jotka voivat olla hyvinkin yleisiä. Pyrkimykseni on tutkia enemmän laajoja kulttuurisia merkityksiä kuin tilannekohtaisia merkitysprosesseja (vrt. Jokinen ym. 1999, 56). Tutkin kulttuurin merkityksiä myös kontekstoidulla niillä Etelä-Pohjanmaan yhteiskuntaan, sen kehitykseen ja nykypäivään.

1.3. Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen hypoteesina on ajatus, että kun ihmiset vastaavat kulttuurin nykytilaan ja kehittämiseen Etelä-Pohjanmaalla liittyviin kysymyksiin, he määrittelevät samalla, millaista kulttuuria he pitävät kehittämisen arvoisena, mitä kulttuuri merkitsee heille ja miten tärkeäksi he sen kehittämisen kokevat. Kulttuuri on osa maailmaa, yhteiskuntaa ja todellisuutta, ja siksi jokaisen täytyy sijoittaa se jollekin kohdalle käsitysjärjestelmäänsä. Sulkusta mukaillen pidämme usein omia käsityksiämme kulttuurin merkityksestä niin itsestäänselvänä, ettemme tule edes pohtineeksi, miten tai miksi kulttuuri sijaitsee käsitysjärjestelmässämme juuri siellä missä se sijaitsee. Todellisuuden rakentuminen on kuitenkin symbolista. Kyse on diskursseista, puhetoista, jotka ovat niin vaikiintuneita ettemme niitä edes sellaisiksi huomaa. (Sulkunen 1997, 14.) Lisäksi tieto ja todellisuus ovat yhteiskuntasidonnaisia, tieto vakiintuu ”yleisesti hyväksytyksi” yhteisön sisällä eikä siitä irrallisena prosessina (Berger & Luckmann 1966/1969, 13). Yhteisö, Etelä-Pohjanmaa, muodostaa siis taustoituksen kulttuurin merkityksen analyysille ja osaltaan selvittää sitä, miksi juuri tietyt merkitykset nousevat yhteisössä muiden edelle. Kulttuurin merkityksien pohtiminen tietyssä yhteiskunnassa tarkoittaa siis juuri sellaisten asioiden pohtimista, joita ei normaalielämässä nähdä pohtimisen arvoisiksi. Kuten Mikko Lehtonen asian ilmaisee:

Triviaaliutta ja banaaliutta ei voi väistää, jos mieli saada tolkkua merkitysten maailmaan. Päinvastoin: juuri triviaalin ja banaalin onkin oltava tarkastelun lähtökohtana. Myös merkityksiin pätee nimittäin se tunnettu tosiseikka, että sitä, mikä on kaikkialla, ei tavallisesti panna lainkaan merkille. Usein kaikkein tavallisimmin on samalla myös kaikkein vähiten tunnettua. Elämme keskellä toisten ihmisten tuottamia merkityksiä, jotka otamme suurelta osin annettuina. (Lehtonen 1996, 13.)

Koska tutkin todellisuutta tässä tapauksessa kielellisiin esityksiin perustuen, on ”parempi puhua todellisuuden ymmärrettävyydestä ja sen sosiaalisesta tuottamisesta kuin todellisuuden merkityksistä sinänsä” (Sulkunen 1997, 17). Merkitys viittaa siihen, mitä jokin asia tarkoittaa. Kuitenkaan

asiat ja objektit eivät ole olemassa meille sellaisenaan, ilman suhdetta muihin asioihin ja käyttötarkoitukseensa. Jokinen, Juhila ja Suoninen (1999, 20-21) korostavat, että tutkimusaineistoa ei tule lukea kuvauksena todellisuudesta vaan tulee tutkia tapoja, joilla ihmiset tekevät maailmaa ymmärrettäväksi. Maailma ja ihmisten siitä tekemät selonteot¹ ovat kaksisuuntaisessa vuorovaikutussuhteessa: selonteot pohjautuvat maailmasta lähtöisin oleviin merkityksiin, mutta vaikuttavat edelleen siihen, millaisena maailma nähdään.

Diskurssin käsite on yksi tutkielmani keskeisimpiä. Neljän pääteeman sisällä tutkin niihin eri tavoin liittyviä diskursseja. Millsin mukaan diskurssin käsitteen ensimmäinen määritelmä sanakirjatekstissä on keskustelu, puhe. 1960-luvulla sanan yleisten merkitysten rinnalle alkoi kuitenkin nousta joukko teoreettisia merkityksiä tieteen piirissä. Lingvistiikassa diskurssi nähdään yleensä kommunikaationa, puhujan ja kuulijan välisenä vuorovaikutuksena, erotuksena kirjoitetusta tekstistä. Toisaalta niin termiä diskurssi kuin termiä teksti käytetään tarkoittamaan laajassa mielessä niin kirjoitusta, puhetta, keskustelua kuin kirjallisuuttakin, kaikkia tapauksia, joissa on puhuja. On yleistä puhua myös esimerkiksi tietyn tieteenalan tai instituution diskurssista — tietyn alan puhevat ja keskustelut muodostavat oman diskurssinsa. Tämän merkityksen mukaisesti diskurssin käsite voi olla ja on erilainen eri aloilla. Diskurssi viittaa lisäksi tapaan lähestyä representaatioita. Tällöin diskurssi nähdään puheena, joka sisältää puhujien uskomuksia, arvoja ja kategorioita — nämä muodostavat kontekstin, jota voidaan tutkia osana diskurssia. Tällöin diskurssia käytetään eräänlaisena vastaterminä ideologialle, joka puolestaan kantaa mukanaan isoa (negatiivistenkin) sivumerkitysten taakkaa. (Mills 1997, 2-6.)

Tutkimuskohteessa kiinnostavia ovat erot ja samankaltaisuudet eri vastaajaryhmien diskursseissa. Diskurssit ovat tapoja tuottaa todellisuutta. Diskurssi ei merkitse vain puhetta tietystä asiasta tai puhetta tietyssä yhteydessä, esimerkiksi tietyn ammattialan sisällä, vaan diskurssin merkitys syntyy sen todellisuutta tuottavista ominaisuuksista. Fairclough'n mukaan kieli ja yhteiskunta eivät ole toisistaan erillisiä asioita, vaan ne ovat läheisessä suhteessa toisiinsa. Kieli on osa yhteiskuntaa siten, että yhteiskunta ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat mahdollisiin diskursseihin ja diskursseilla on myös vaikutusta ympäristöönsä. (Fairclough 1989, 22-23.) Mikäli tietentyypistä diskurssia toistetaan riittävän usein ja riittävän monissa yhteyksistä, siitä tulee vallitsevaa diskurssia. Sen oikeutusta ei enää kyseenalaisteta, vaikka lähtökohtaisesti se ei olisi oikeampi tai todempi kuin jokin vaihtoehtoinen diskurssi. Tällöin diskurssi vaikuttaa myös siihen, millaisena me todellisuuden näemme. Toisaalta samaan aikaan voi olla olemassa samasta asiasta useita erilaisia,

¹ Jokisen, Juhilan & Suonisen mukaan (1999, 20) diskurssianalyysin piirissä tarkastelun kohteeksi otettavia kuvauksia nimitetään usein selonteoiksi. Diskurssianalyysi määritellään myöhemmin tässä luvussa.

jopa ristiriitaisia diskursseja, joiden ei välttämättä nähdä kumoavan toisiaan. Fairclough näkee diskurssin samanaikaisesti a) puhuttuna ja kirjoitettuna tekstinä, b) diskurssin käytäntönä (tekstin tuottaminen ja tulkitseminen) ja c) sosiokulttuurisena käytäntönä (Fairclough 1995, 97). Sosio-kulttuuristen käytäntöjen analyysistä käytän nimitystä *kontekstien* analyysi. Diskursiivisten käytäntöjen analyysia on esimerkiksi erilaisten puhetapojen analyysi: tekstiä voidaan selittää niiden erilaisten käytäntöjen (esimerkiksi puhe asiantuntijan tai turistin roolista käsin) kautta, joiden avulla puhuja tuottaa tekstiä.

Menetelmällisesti tutkielmani ammentaa diskurssianalyysistä, ja jonkin verran käytän hyväkseni myös semiotiikkaa. Jokisen mukaan diskurssianalyysin lähtökohtana on ajatus siitä, että kielenkäyttö ei rajoitu maailman kuvaamiseen, vaan kielen avulla rakennetaan todellisuutta. Diskurssi-analyysi keskittyy siis tutkimaan, miten kielen avulla tuotetaan todellisuutta. (Jokinen ym. 1993, 9-10.) Todellisuutta ei tuoteta kielen avulla vain yhdellä mahdollisella tavalla, vaan mahdollisia merkityksellistämisen toimintatapoja on useita, ja samaan aikaan voi olla olemassa useita ja keskenään kilpailevia merkityssysteemejä (Jokinen ym. 1993, 17).

Semiotiikka¹ puolestaan on F. de Saussuren ja C.S. Piercen tutkimuksista liikkeelle lähtenyt merkittiede. Semiotiikka tutkii siis kielen merkkejä (yleisimmin sanoja), jotka koostuvat kahdesta osasta: signifioidusta ja signifioidusta eli merkitsijästä ja merkitystä. De Saussuren mukaan ajatuksena on merkin kaksijakoisuus, jossa itse käsite erotetaan sen ilmaisumuodosta. Merkki ts. merkitsijän ja merkityksen välinen suhde on keinotekoinen. (vrt. de Saussure 1990/1972, 66-67.) Myös kieliooppi- ja muut puheen tuottamiseen liittyvät säännöt eli kielisysteemi (jota noudatetaan usein tiedostamattomasti) erotetaan puhunnasta eli kielen² yksilöllisestä osasta, sääntöjen soveltamisesta (de Saussure 1990/1972, 77-78). Semiotiikkaa hyödynnetään lukuisilla eri tieteenoilla, kuten filosofiassa ja kielitieteessä. Semiotiikka ei tutki ainoastaan merkkejä eikä edes erilaisia merkkijärjestelmiä vaan myös sitä, miten ihminen ajattelee merkeillä. Kulttuurin alalla semiotiikka tutkii esimerkiksi eri kulttuurien koodeja ja merkkijärjestelmiä. Vahvimmin semiotiikkaan nojaavat kaksi viimeisintä pääteemaa, kulttuurin kategoriointi -teema ja kulttuuritapahtuman yleisön näkökulmasta. Etenkin kulttuuritapahtuman merkityksen pohtiminen irtautuu diskurssianalyysistä selvästi, ja nojautuu sen sijaan turismin teoriaan. Monien turismia käsittelevien tutkijoiden (esim. Selänniemi, MacCannell) juuret ovat kuitenkin vahvasti kiinni semiotiikan perinteessä.

¹ Tässä tutkielmassa käytetään käsitettä semiotiikka, joka on ainakin suomalaisessa tiedemaailmassa yleisyyneempi kuin käsite semiologia, jota käyttää mm. F. de Saussure.

² Kieli ei tarkoita semiotiikassa kieltä vain tavanomaisessa mielessä kuten ruotsi, suomi jne., vaan esimerkiksi taiteella on oma kielensä.

Sekä semiotiikka että diskurssianalyysi ovat siis kiinnostuneet todellisuuden rakentumisen keinoista. Näiden tieteenalojen perusoletukset ovat samantyyppisiä, mutta semiotiikka tutkii ennen kaikkea tekstejä ja muita kulttuurisia artefakteja kun taas diskurssianalyysi yhteiskuntaa. Diskurssianalyysi tai semiotiikka ei ole kumpikaan kiinnostunut analyysin rajoittamisesta pelkästään puhuttuihin tai kirjoitettuihin teksteihin vaan niitä kiinnostaa myös konteksti eli käytännöt, joiden vaikutuksesta tai joiden sisällä tekstit ovat syntyneet ja joihin ne edelleen vaikuttavat. Fairclough toteaa, että tekstejä on syytä tutkia yhteydessä sosiaalisiin rakenteisiin, sillä ne eivät synny tyhjiössä vaan reprodusoivat, uusintavat, niitä sosiaalisia rakenteita, joiden sisällä ne ovat syntyneet. Kuitenkin on epätodennäköistä, että puhuja itse havaitsisi miten pitkän ajan kehityksen myötä syntyneet rakenteet ja käytännöt vaikuttavat hänen lausuntoihinsa. Termi 'läpinäkymättömyys' viittaa juuri siihen, että tietyt representaatiot ovat aikojen kuluessa luonnollistuneet arkijärjen käytöksi eikä niiden ideologista taustaa enää havaita. (Fairclough 1995, 35-36, 42.)

Diskurssianalyysia tai semiotiikkaa ei tule luokitella selkeärajaiseksi tutkimusmenetelmäksi, joka yksiselitteisesti ohjaisi tietyn analyysin tekemiseen. Ne ovat paremminkin väljiä teoreettisia viitekehyksiä, jotka sallivat erilaiset sovellukset (vrt. Jokinen ym. 1993, 17). Tässä tutkielmassa niitä käytetään virikkeinä analyysiin, mutta ei pyritä ehdottomaan tietystä metodissa pysymiseen. Aineiston laajuus ja monipuolisuus tekee tiukan metodissa pysymisen hyvin vaikeaksi. Diskurssianalyysin ja semiotiikan lisäksi on olemassa vielä yksi tieteenala, jota lähellä tutkielmassa liikutaan: kulttuurintutkimus. Kulttuurintutkimus on oikeastaan aluetta, jolla eri tieteenalat (kuten sosiologia, kirjallisuustiede, joukkoviestinnän tutkimus ja antropologia) kohtaavat. Kulttuurintutkimus käsittää termin kulttuuri pääasiassa yhteiskunnallisina käytäntöinä ja elämänmuotoina.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että käytän sanoja teksti, puhe, lausunto, vastaus, mielipide, selonteko jne. oikeastaan samaa tarkoittavina. Lähteenäni ovat kirjoitetut vastaukset, mutta olen omaksunut nykysemiotikalle tyypillisen tavan käsittää kulttuurisesti tuotetut puheet, tekstit, taideokset jne. teksteinä. Tämä auttaa paremmin näkemään yhteyksiä erilaisten kulttuuristen tuotteiden välillä ja lisäksi se viittaa myös siihen, että tekstiä ei ole olemassa ilman lukijaa, tulkitsijaa. Diskurssin käsite puolestaan viittaa paitsi puheisiin, lausuntoihin ja teksteihin, myös niihin sosiaalisiin käytäntöihin, joiden yhteydessä tuo teksti on syntynyt (ks. Fairclough 1995, 7). Diskurssianalyysin perusteisiin kuuluu lähtökohtaisesti se, että mitään puhetta tai tekstiä ei pidetä yksinkertaisena artikulaationa, mielipiteen ilmaisuna, vaan niiden nähdään liittyvän moniin asioihin: muihin teksteihin ja ihmisten erilaisiin kokemusmaailmoihin. Teksti on luonteeltaan tapahtuman kaltainen: se on ainutlaatuinen, mutta kuitenkin altis toistoille ja muunnoksille. Teksti on aina yhteydessä siihen tilanteeseen, jossa se on syntynyt ja niihin seurauksiin, joita se aiheuttaa, mutta

myös muihin lausuntoihin, jotka sitä edeltävät tai seuraavat. Tekstin merkitys on siis tyhjentymätön. (Foucault 1972, 28.) Koska mikään mielipide ei synny "viattomasti", itsestään, on tutkittava paitsi itse mielipiteitä, myös niitä olosuhteita, jotka ovat saattaneet vaikuttaa sen syntyyn. Ja koska mielipide vaikuttaa edelleen kontekstiinsa, on pohdittava myös sen mahdollisia seurauksia.

Jokisen ym. mukaan merkityksiä pohtiva tutkimus voidaan toteuttaa oikeastaan kahdella eri tavalla: kysymykset voidaan esittää enimmäkseen mitä-muodossa ja kiinnostus kohdistaa sisältöihin tai voidaan keskittyä miten-kysymyksiin eli merkitysten tuottamisen tapoihin. Käytännössä nämä kaksi eri tapaa ovat toisiinsa yhteenkietoutuneita, sillä merkitykset riippuvat niiden tuottamisen tavasta. (Jokinen ym. 1999, 66.) Tässä tutkielmassa keskitytään enemmän mitä-kysymyksiin eli merkitysten sisältöihin kuin miten-kysymyksiin eli merkitysten tuottamisen tapoihin. Retoriikan analyysi jää ymmärrettävästi melko vähälle huomiolle, sillä kyselylomakkeiden vastaustila on rajallinen. Kuitenkin myös esitystavat ovat merkityksellisiä, kun tutkitaan esimerkiksi siitä, miten vaihtoehdottomina ja siten normatiivisina tietyt toimintatavat esitetään.

Tutkielman tavoitteena ei ole yhtenäisen esityksen rakentaminen kulttuurin merkityksestä. Paremminkin on kyse niiden merkitysten **moninaisuudesta**, joita ihmiset sille eri konteksteissa antavat. Pyrin etsimään niitä normaaleja rakenteita, käytäntöjä, ryhmyksiä, arvostuksia ja merkityksiä, joita me liitämme kulttuuriin lähes automaattisesti. Valittuun tutkimussuuntaukseen kuuluu paitsi olemassaolevien rakenteiden tutkiminen ja purkaminen, myös niiden kyseenalaistaminen. Korostan, että tarkoitus ei ole halventaa minkään vastaajaryhmän tai yhdenkään vastaajan näkemyksiä, mutta kylläkin herättää kysymyksiä noiden näkemysten mahdollisista vaihtoehdoista ja syntyperästä. Michel Foucault'n sanoin:

We must question those ready-made syntheses, those groupings that we normally accept before any examination, those links whose validity is recognized from the outset; we must oust those forms and obscure forces by which we usually link the discourse of one man with that of another (Foucault 1972/1969, 22).

Diskurssianalyysia käytetään yleensä haastattelujen analyysiin. Aineiston laajuuden ja kirjoitetun muodon vuoksi tässä tutkielmassa käytetään myös laskennallisia menetelmiä eli tutkitaan, miten usein tietty mielipide tai näkökulma esiintyy avoimissa kysymyksissä. Siten pystytään myös toteamaan tietyn mielipiteen määrällinen vallitsevuus kussakin vastaajaryhmässä. Tutkielmassa yhdistetään siis kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia metodeja, mutta analyysissä pääpaino on kvalitatiivisilla menetelmillä. Avoimien vastausten analyysissä tiettyä diskurssia käyttävien prosentiosuudet on laskettu siten, että kyseistä diskurssia käyttävien lukumäärä on suhteutettu oman vastaaja-

ryhmänsä kokonaismäärään.¹ Tämä on ainoa järkevä laskutapa, koska samaa diskurssia saattoi esiintyä eri vastaajien vastauslomakkeissa hyvinkin erilaisissa kysymyskohdissa. Kaikki vastaajat eivät myöskään vastanneet kaikkiin avoimiin kysymyksiin, eikä tässä tutkielmassa käsitellä (edellisessä luvussa kerrottujen rajauksien mukaisesti) kaikkia aineistossa esiintyviä vastauksia ja diskursseja. Kun kyselylomakkeen kysymykset olivat usein vielä melko laajoja sekä vapaamuotoisille ja -aiheisille vastauksille tilaa-antavia (esim. kulttuurin merkitystä kulttuuriselle identiteetille ei suoraan pyydetty kysymyksissä pohtimaan), alkaa tiettyä diskurssia käyttäneiden määrä olla jo hyvinkin suuri, jos jotain tutkielmassa käsiteltyä diskurssia on käyttänyt esimerkiksi 30 % vastaajaryhmästään.

Pyrin siihen, että en tyydy vain tunnistamaan tiettyjä teemoja, sillä eri teemojen sisällä puheiden funktiot eli käyttötavat voivat poiketa toisistaan paljonkin. Kun tietystä asiasta puhumisen tai tietyn puhettavan käytön ja esimerkiksi vastaajien sukupuolen, koulutustason tai iän välillä on yhteyksiä, myös ne on tuotu esille. Jos näitä yhteyksiä ei ole tuotu esille, vastaajajoukko on joko hyvin lähellä keskitasoa tai niin pieni, että sen vuoksi ei ole viisasta tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi miesten ja naisten välisistä eroista.

Joku voisi epäillä kulttuuria koskevia merkityksiä, asenteita ja luokitteluja tutkivan pro gradu -tutkielman annin rajoittuvan hyvinkin marginaaliselle alueelle. Yhteiskunnan suuret linjat — arvot, asenteet ja ideologiat näkyvät kuitenkin parhaiten suhtautumisessa sellaisiin aloihin, jotka eivät ole aivan sen keskiössä. Tässä yhteydessä viitataan myös Foucault'n käsitykseen vallasta. Hänen mukaansa vallan olennaiset seuraukset eivät synny negaation kautta "kukistamalla", "sulke-malla pois", "sensuroimalla" tai "kätkemällä". Vallan merkitys syntyy sen tosiasioita ja totuuden rituaaleja tuottavasta luonteesta. (Foucault 1975/2000, 265.) Juuri sen vuoksi tutkielmassa pyritään erityisen tiukasti analysoimaan mielipiteitä, jotka selkeästi ovat luonteeltaan seurauksia tuottavia, mutta joita ei vaivauduta perustelemaan tai mielipiteitä, jotka toisinajattelevien selittely paljastaa konventioiksi.² Tavoitteena on näkökulma, jossa ei ole olemassa "terveen arkijärjen" käyttöä tai asioiden "luonnollista järjestystä". Myös Lehtonen pitää "tervettä järkeä" vähintäänkin epäilyttävänä. Kaikkia ihmisen toiminnan tuloksia, myös merkityksiä, leimaa alttius muutoksille. Kuten hän huomauttaa, ei ole kovinkaan kauaa siitä, "[...] kun 'terve järki' käski kurittaa lapsia ruumiillisesti, komensi nuoret pidättymään itsetyydytyksestä ja paimensi naiset nyrkin ja hellan väliin". (Lehtonen 1996, 20.) Fairclough'ta mukaillen diskurssiivisilla käytännöillä on riippuvuus-suhde yhteiskunnan sosiaaliseen perustaan ja tarpeisiin, ja tältä pohjalta niistä tulee luonnollisilta

¹ Avoimien vastausten analyysissä siis aina KT n=126, KH n=92, EE n=75 ja TM n=67.

² Tässä tutkielmassa konventioilla tarkoitetaan sanattomia sopimuksia siitä, mikä on ns. normaalikäytäntö.

vaikuttavia, naturalisoituneita, ja siksi ne vaikuttavat kaikkien yleiseltä edulta ennen kuin tietyn ryhmän intresseiltä. Erilaisista käytännöistä tulee tämän vuoksi osa yleistä tietoa, sellaista puhetta, joka vaikuttaa normaalin järjestyksen mukaiselta. Tämä normaalijärjestys vaikuttaa sitten usein pieniinkin paikallisiin (lokaaleihin) tapahtumiin tai puheisiin, jotka pyrkivät noudattamaan yleisiä diskursiivisia käytäntöjä. (Fairclough 1995, 35.)

On selvää, että tässä tutkielmassa kulttuuria käsitellään lähinnä sen välineellisen merkityksen kautta. Kulttuurin ensisijaisena merkityksenä pidetään yleensä sen sisäistä arvoa eli esimerkiksi taideteoksen taiteellista arvoa. Kuitenkin koen tarpeelliseksi paitsi taideteosten sisäisten rakenteiden pohtimisen, myös sen pohtimisen, miten taide löytää paikkansa yhteiskunnassa. Mitä yhteistä ja yleistä tai erilaista on löydettävissä niistä rakenteista, joissa kulttuuri sijaitsee ihmisten arkipäivässä ja erilaisissa instituutioissa? Ahposen mukaan (1999, 62) nykyisin on enenevässä määrin otettu taidekeskusteluun mukaan käsitys taiteen yhteiskunnallisesta käytettävyydestä,¹ ja tutkielmassan pohditaankin kulttuurin yhteiskunnallisia merkityksiä. Vaikka tutkielma ei suoranaisesti keskitykään kulttuurin kehittämisenäkymiin Etelä-Pohjanmaalla, saaduilla tuloksilla on merkitystä myös niiden suhteen. Vastaajien mielipiteet ja asenteet ovat perusmaaperää, jonka syväluotaaminen on tarpeellista. Arvojen ja asenteiden muuttuminen on erittäin hidas prosessi. Koettu kulttuurin merkitys ja tarpeellisuus vaikuttaa erityisesti siihen, miten pysyviä tuloksia kehittämistyön avulla voidaan saavuttaa ja millaisia kehittämishankkeita katsotaan suopein silmin.

¹ Kulttuurin välineellistymistä vastaan on myös esitetty kritiikkiä, ks. esim. Fornäs 1998, 100.

2. Tutkimusaineisto

2.1. Tutkimuksen laajuus

Tämän pro gradu -tutkielman primäärilähteenä oleva tutkimusmateriaali kerättiin siis kesällä 1998 Etelä-Pohjanmaan liitossa. Neljän eri vastaajaryhmän kyselylomakkeita postitettiin tai jaettiin yhteensä 1903 kappaletta, ja täytetyn lomakkeen palautti 597 henkilöä. Ensimmäisessä luvussa mainituista syistä yleisön vastauslomakkeita tutkitaan vain Tangomarkkinoilla tehdyn kyselyn osalta, jolloin tutkielmaan mukaan tulevien vastauslomakkeiden määrä putoaa 359:ään. Ensimmäisen vastausajan umpeuduttua toteutettiin rajoitetusti yksi karhukierros muiden ryhmien paitsi yleisön osalta, minkä jälkeen kokonaisvastausprosentti nousi yli kolmenkymmenen.

	Kunnanhallitusten jäsenet		Elinkeinoelämän edustajat		Kulttuurin toimijat	
	Kpl	%	Kpl	%	Kpl	%
1. kyselykierros	66	26	57	24	100	25
2. kyselykierros	26		18		26	
Vastauksia yhteensä	92	37	75	32	126	32
Kyselyjä lähetetty/jaettu	250		238		395	
	Tangomarkkinoiden yleisö		Kaikki yhteensä			
	Kpl	%	Kpl	%		
1. kyselykierros	67	37	290	27		
2. kyselykierros			70			
Vastauksia yhteensä	67	37	360	34		
Kyselyjä lähetetty/jaettu	180		1063			

Taulukko 1. Etelä-Pohjanmaan liiton toteuttamaan kyselyyn vastanneet ensimmäisellä ja toisella kyselykierroksella. Yleisökyselyistä taulukossa vain tässä tutkimuksessa mukana olevan kulttuuritapahtuman eli Tangomarkkinoiden yleisö.

Kyselyn kohdealueena oli Etelä-Pohjanmaan maakunta. Nykyinen (vuodesta 1994) Etelä-Pohjanmaan maakunta on yksi Suomen kahdestakymmenestä maakunnasta. Se koostuu viidestä seutukunnasta: Härmänmaa, Järviseutu, Kuusiokunnat, Seinänaapurit ja Suupohja, joista Seinänaapurit jakautuu pohjoisiin ja eteläisiin Seinänaapureihin. Etelä-Pohjanmaahan kuuluu yhteensä 27 kuntaa tai kaupunkia, joista väkiluvultaan suurin kaupunki ja hallinnollinen keskuspaikka on Seinäjoki. Etelä-Pohjanmaan väestömäärä vuoden 1997 lopussa oli hieman vajaa 200 000 (Tilastokeskus 1998, 50). Tässä tutkielmassa käsitellään koko maakuntaa yhtenä yksikkönä. Muiden ryhmien paitsi Tangomarkkinoiden yleisön vastaajat asuivat Etelä-Pohjanmaalla lukuunottamatta muutamaa kulttuurin toimijaa. Yleisöstä hieman yli puolet asui maakunnan ulkopuolella.

2.2. Neljä vastaajaryhmää

Kulttuurin toimijoilta tuli vastauksia kaikkiaan 25:ltä eri kulttuurialalta. Vastauksia tuli kulttuurin toimijoilta kaikkiaan 126 kappaletta, mutta monet vastaajista ilmoittivat edustavansa useampaa kuin yhtä kulttuurialaa. Suurimmat aloista olivat kuvataide, säveltaide ja kuntien kulttuurihallinto, joista kustakin tuli 21 vastausta. Lisäksi kymmenen tai useampia vastauksia tuli seuraavilta aloilta: kulttuurihistorialliset museot, kevyt musiikki, näyttämötaide, kirjallisuus, kansalaisopistot/koulutus ja tanssitaide. Aloilta kirjastot, käsityö, nuorisoseuratyö, valokuvataide, kotiseututyö, taideteollisuus, rakennustaide ja radio tuli 4-8 vastausta kustakin. Yksi tai kaksi vastausta tuli elokuvataiteen, kirjankustannuksen, multimedian, paikallistelevision, lehden kulttuuritoimituksen, kirkon kulttuurityön, ruokakulttuurin tai muun kulttuurityön piiristä. (kts. Kainulainen 1999, 20.)

Kysymyksessä 10 kulttuurin toimijoilta kysyttiin heidän kulttuurityönsä luonnetta tai organisoitumistapaa. Tässä kysymyksessä on muistettava, että kysymys koski nimenomaan kulttuurityötä, joka ei suinkaan ole kaikkien vastaajien ammatti. Kunnan kulttuurihallinnossa oli töissä 23 % vastaajista. Hieman suurempi osa, 24 %, toimi kulttuurijärjestössä. Vapaana taiteilijana työskenteli 9 %, kulttuurialan oppilaitoksessa 8 %, yrittäjänä 6 % ja kulttuuriprojektissa 3 %. Muulla tavoin (pääasiassa eri vaihtoehtojen yhdistelmät) työnsä oli järjestänyt 27 % kulttuurin toimijoista. Taloudellisten järjestelyjen suhteen tilanne näytti seuraavalta: kiinteällä kuukausipalkalla kulttuurityötään teki vain 36 % vastaajista. Kohta "työsuhde jollakin muulla perusteella" oli suuri. Pääasiassa se muodostui niistä kulttuurin toimijoista, jotka toimivat palkkatyön, yrittämisen tai freelancerina toimimisen ohella myös vapaaehtoistyöntekijänä.

	Prosenttia kulttuurin toimijoista (n=123)
Kiinteä kuukausipalkka	37 %
Itsenäinen yrittäjä	9 %
Freelancer-työntekijä	3 %
Apurahalla työskentelevä	2 %
Vapaaehtoistyöntekijä ilman palkkaa	29 %
Työsuhde jollakin muulla perusteella	20 %

Taulukko 2. Kulttuurin toimijoiden kulttuurityön taloudelliset järjestelyt.

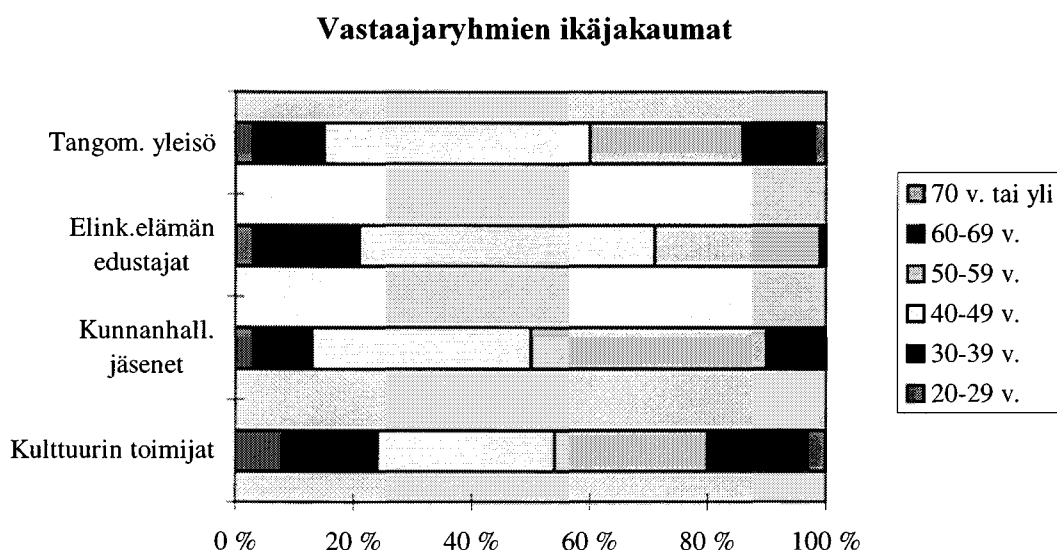
Mielipiteitä kulttuurin kehittämisestä kyseltiin kulttuurin toimijoiden lisäksi myös kaikkien Etelä-Pohjanmaan kuntien kunnanhallitusten jäseniltä. Kohderyhmäksi valittiin juuri kunnanhallitukset, sillä kuntien valtuustot olisi ensinnäkin ollut aivan liian laaja kohdejoukko kyselyyn, ja toiseksi hallitusten voidaan katsoa yhtä hyvin edustavan kuntien mielipiteitä; ovathan ne kunnanvaltuustojen asettamia. Kunnanhallituksen asema kunnassa on keskeinen, sillä se “vastaa kunnan hallinnosta ja taloudenhoidosta sekä valtuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Kunnanhallitus valvoo kunnan etua ja, jollei johtosäännössä toisin määrätä, edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa.” (KuntaL 23 §.) Tässä tapauksessa kunnanhallitusten jäsenet ovat siis käyttäneet puhevaltaansa kulttuurin tukemisesta ja kehittämisestä Etelä-Pohjanmaalla.

Elinkeinoelämän kyselylomake toimitettiin ensisijaisesti liikevaihdoltaan Etelä-Pohjanmaan suurimmille yrityksille. Niiden lisäksi mukaan valittiin edustajia seuraavista ryhmistä: matkailu- ja majoitusala, matkailuprojektit sekä pankit. Matkailun ja majoituksen katsottiin olevan läheisessä suhteessa kulttuurielämään, ja useilla pankeilla on pitkä historia kulttuurin tukemisessa. Valtaosa kyselyyn vastanneista yrityksistä toimi teollisuusalalla.¹ Tangomarkkinoiden yleisön edustajat puolestaan tulivat valituksi mukaan sattumanvaraisesti: lomakkeita jaettiin Tangomarkkinoiden tapahtumapaikoilla.

¹ Ks. kuva 3 s. 25

2.3. Perustiedot vastaajaryhmistä

Vastaajaryhmiin liittyvät faktat, kuten eri ryhmien sukupuoli- ja ikäjakauma, koulutustaso jne. ovat osa sitä kontekstia, jota hyödynnetään ja johon viitataan vastausten analyysissä. Kyselyyn vastanneista kulttuurin toimijoista naisia oli 54 % ja miehiä 46 % (n=123). Kunnanhallitusten jäsenistä oli tutkimusajankohtana 44 % naisia ja 56 % miehiä, ja vastanneiden sukupuolijakauma oli prosenttien tarkkuudella sama (n=90). Elinkeinoelämän edustajien joukosta valtaosa (73 %) oli miehiä (n=75), kun taas Tangomarkkinoiden vastaajajoukosta valtaosa (68 %) oli naisia (n=66). Kulttuuriyleisö on naisvoittoista, mutta lomakkeiden jakajana huomioin pariskunnista yleensä naisen ottavan lomakkeen täytettäväkseen.

Kuva 1. Vastaajaryhmien ikäjakaumat. (KT n=124, KH n=91, EE n=74 ja TM n=66)

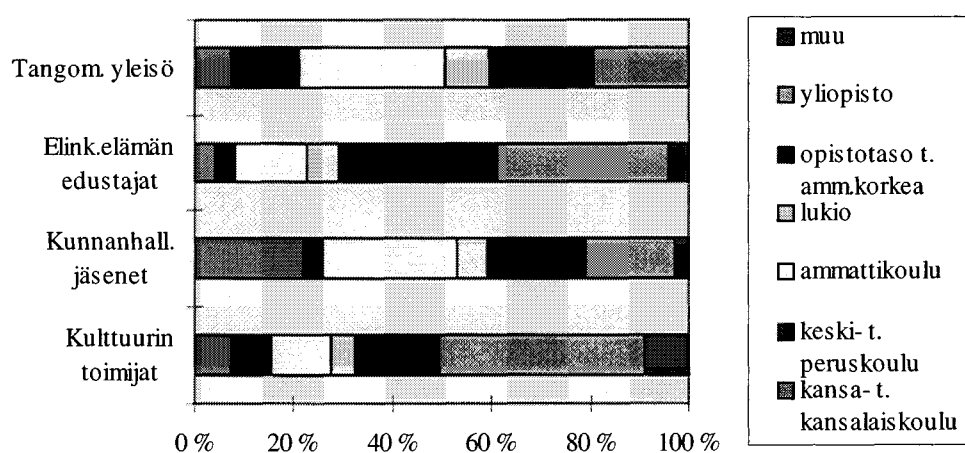
Alle 20-vuotiaita kysely ei tavoittanut lainkaan. Kuvasta 1 ilmenee, että kulttuurin toimijat sijoituivat vastaajaryhmistä kaikkein tasaisimmin eri ikäluokkiin. Kunnanhallitusten jäsenien keski-ikä oli vastaajaryhmistä korkein. Kunnanhallitusten jäsenistä noin puolet (49 %) oli vähintään 50-vuotiaita, 86 % heistä oli 40-vuotiaita tai sitä vanhempia. Elinkeinoelämän edustajat puolestaan sijoituivat yli 90-prosenttisesti ikävuosien 30 ja 59 välille. Pelkästään neljän- ja viidenkymmenen ikävuoden väliin heistä sijoittui puolet. Myös Tangomarkkinoiden yleisö painottui keski-ikäisiin.

	naimaton	naimisissa	avoliitossa	eronnut	leski
Kulttuurin toimijat (n=124)	11 %	73 %	10 %	5 %	2 %
Kunnanhallitusten jäsenet (n=89)	6 %	87 %	6 %	1 %	1 %
Elinkeinoelämän edustajat (n=75)	9 %	79 %	7 %	4 %	1 %
Tangomarkkinoiden yleisö (n=67)	10 %	64 %	12 %	7 %	6 %

Taulukko 3. Vastaajien siviilisäätty.

Kulttuurin toimijoiden ja Tangomarkkinoiden yleisön joukossa oli eniten naimattomia ja avoliitossa eläviä. Osaselityksen tälle tarjoaa varmaankin se, että kulttuurin toimijoiden joukossa oli eniten alle 30-vuotiaita, jotka eivät kenties vielä olleet ehtineet perustaa perhettä. Perheettömillä voi olla myös paremmat mahdollisuudet käyttää aikaansa yleishyödyllisiin tehtäviin. Tangomarkkinoiden yleisöön puolestaan oli voinut valikoitua tavanomaista enemmän ihmisiä, joiden kulttuuririentoja ei perhe rajoita. Kuitenkin Tangomarkkinoilla oli enemmän avio- tai avoliitossa eläviä kuin kaikissa yleisökyselyn kohteissa keskimäärin. Tangomarkkinoille tullaankin muita kulttuuri-tapahtumia useammin viettämään aikaa (tanssi)parin kanssa.

Vastaajien koulutustaso

Kuva 2. Vastaajaryhmien koulutustaso. (KT n=123, KH n=90, EE n=75 ja TM n=67)

Tilastokeskuksen tietojen mukaan koulutustaso Etelä-Pohjanmaalla on jonkin verran koko maan tasoa alhaisempi. Vuoden 1997 tilastojen mukaan perus- tai keskiasteen koulutuksen on saanut työllisestä työvoimasta Etelä-Pohjanmaalla 72,5 %, kun taas koko maassa 66,6 %. Alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita on Etelä-Pohjanmaalla 9,1 % ja koko maassa 14,2 %. (Tilastokeskus 1997.) Elinkeinoelämän edustajissa oli eniten lukion jälkeisen koulutuksen (ammattikorkeakoulu, opistotaso tai yliopisto) saaneita, heistä yhteensä 67 % oli jatkanut opintojaan lukion jälkeen. Kyselyyn vastannut elinkeinoelämän edustaja olikin varsin usein yrityksen johtoportaan. Yliopistotason koulutuksen saaneita puolestaan oli eniten kulttuurin toimijoissa. Kunnanhallitusten jäsenillä ei iäkkäimpänä vastaajaryhmänä todennäköisesti ole ollut yhtä runsaasti mahdollisuuksia kouluttautua kuin muilla ryhmillä, joten he olivat heikoimmin koulutettu vastaajaryhmä. Tangomarkkinoilla kävijöiden joukosta löytyi huomattavan paljon keskiasteen koulutuksen saaneita: ammattikoulun käyneiden osuus oli Tangomarkkinoiden yleisön keskuudessa suurin koulutusluokka (30 %). Myös Taloustutkimuksen mukaan Tangomarkkinat kiinnostavat eniten juuri ammattikoulun, lukion tai opistotasaisen koulutuksen käyneitä ihmisiä eikä korkeakoulututkinnon hankkineita ihmisiä (Taloustutkimus 1998.) Tangomarkkinoilla kävijöiden koulutustaso voi olla myös viite siitä, että tapahtuma luokitellaan populaari- eikä korkeakulttuuriksi; tässä tapauksessa ero populaari- ja korkeakulttuurin välillä näyttäytyy yhä vahvana. Kaikki vastaajaryhmät olivat kuitenkin ainakin hieman Etelä-Pohjanmaan keskitasoa paremman koulutuksen saaneita. Tämä kertoo ainakin siitä, että kulttuuri kiinnostaa eniten hyvin koulutettuja ihmisiä.

	Kulttuurin toimijat (n=124)	Kunnanhallitusten jäsenet (n=89)	Elinkeinoelämän edustajat (n=75)	Tangomarkkinoiden yleisö (n=67)
palkkatyössä	60 %	51 %	77 %	58 %
yrittäjä / freelancer	16 %	27 %	19 %	7 %
opiskelija				3 %
eläkeläinen	15 %	15 %		15 %
työtön	1 %	4 %		10 %
muu	9 %	5 %	4 %	6 %

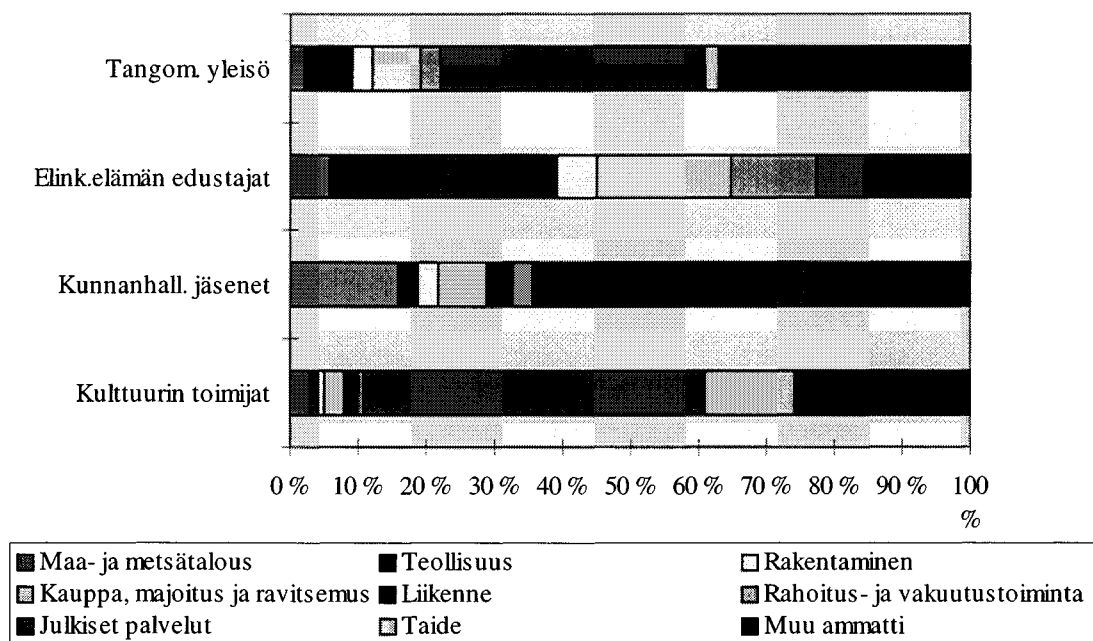
Taulukko 4. Vastaajaryhmien elämäntilanne.

Eniten yrittäjiä (27 %) oli kunnanhallitusten jäsenten joukossa. Tämä johtuu oletettavasti suurelta osin siitä, että 16 % heistä oli maa- tai metsätalouseläällä töissä,¹ valtaosin maanviljelijöinä. Toinen suuri ammattiryhmä heidän joukossaan olivat julkisilla palveluilla työskentelevät (41 %). Elinkeinoelämän edustajista palkkatyössä oli 77 % ja yrittäjänä 19 %. Ammattialoista heidän joukossaan suurin oli teollisuus (34 %). Kauppaa tai majoitus- ja ravitsemuspalveluja edusti heistä 20 %. Kulttuurin toimijoista 60 % oli palkkatyössä ja 16 % yrittäjänä tai freelancerina. Julkisissa palvelutehtävissä kulttuurin toimijoista oli kaikkein suurin osa, tasan 50 prosenttia. Kyselyssä oli mukana mm. useita kuntien kulttuuriasioista vastaavia sekä kansalaisopistojen rehtoreita. Elämäntilanteen luokka “muu” oli suurin kulttuurin toimijoiden kohdalla. Tähän vaikuttaa osaltaan se, että monet kulttuurin toimijoista ilmoittivat sijoittuvansa useampaan kuin yhteen luokkaan. Kulttuurin toimijoiden vuoksi perinteiseen ammattijakaumataulukoon on lisätty erillinen ala taiteelle.² Kopäivätoimisiksi taiteilijoiksi ilmoittautui kulttuurin toimijoista 13 % ja Tangomarkkinoiden yleisöstä 2 %. Ammattijakaumataulukossa kohta “muu ammatti” on suhteettoman suuri. Tämä johtuu siitä, että kohta ei ollut kyselylomakkeessa monivalintatehtävänä, ja jos vastaaja ilmoitti ammatikseen esimerkiksi toimitusjohtaja, siitä oli mahdoton päätellä, millä alalla hän työskentelee. Sekä kulttuurin toimijoista, kunnanhallitusten jäsenistä että yleisöstä yhtä suuri osa eli 15 % oli eläkeläisiä. Suurin työttömien osuus (10 %) löytyi Tangomarkkinoiden yleisön joukosta. Tangomarkkinoiden yleisöstä 58 % oli palkkatyössä, ja ammatin mukaan jaoteltuna suurin osa (39 %) työskenteli julkisella sektorilla.

¹ Kts. kuva 3 seuraavalla sivulla.

² Tilastokeskuksen jaottelussa he kuuluisivat varmasti ryhmään *toimiala tuntematon* (kts. taulukko 4).

Vastaajaryhmien ammattijakaumat

Kuva 3. Vastaajaryhmien ammattijakaumat. (KT n=117, KH n=75, EE n=71 ja TM n=59)

Työlliset	Etelä-Pohjanmaa: % työllisestä työvoimasta (n=75 923)	Koko maa: % työllisestä työvoimasta (n=2 125 535)
Maa-, riista-, metsä- ja kalatalous	13,6 %	5,4 %
Mineraalien kaivu	0,5 %	0,2 %
Teollisuus	21,5 %	20,2 %
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	0,8 %	1,0 %
Rakennustoiminta	6,0 %	5,7 %
Kauppa, majoitus- ja ravitsemustoiminta	13,5 %	15,0 %
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	5,9 %	7,5 %
Rahoitus-, vakuutus- ym. toiminta	7,0 %	11,8 %
Yhteiskunnalliset palvelut	27,7 %	30,3 %
Toimiala tuntematon	3,5 %	2,8 %

Taulukko 5. Työllinen työvoima Etelä-Pohjanmaalla ja koko maassa, ennakkotieto vuodelta 1998 (Tilastokeskus).

Kun eri vastaajaryhmien ammattijakaumaa verrataan Tilastokeskuksen ennakkotietoon vastaavalta vuodelta niin Etelä-Pohjanmaata kuin koko maatakin koskien, voidaan tehdä ainakin seuraavia päätelmiä. Maa-, metsä- ja riistatalouden parissa työskenteleviä oli kaikissa vastaajaryhmissä selvästi koko maakunnan keskitasoa vähemmän lukuunottamatta kunnanhallitusten jäseniä, joista kyseiseen ammattiluokkaan kuului keskimääräistä suurempi osa vastaajista. Koko maan tietojen perusteella Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenne painottuu alkutuotantoon, erityisesti maa- ja metsätalouteen. Julkisten tai yhteiskunnallisten palvelujen toimialalla työskenteleviä oli keskimääräistä enemmän kunnanhallitusten jäsenissä ja Tangomarkkinoiden yleisössä, mutta erityisesti kulttuurin toimijoissa. Tämä selittyy ainakin osittain sillä, että pääosa kulttuurin toimijoille lähetetyistä kyselylomakkeista lähetettiin taidelaitoksiin, kulttuuritapahtumien järjestäjille tai kulttuurialan koulutusta antaviin laitoksiin.

3. Yksilöllisen ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen kulttuurin avulla

3.1. Yksilöllisyyden ilmauksia

Yksilöiden identiteetti kertoo asioista, joiden yksilöt näkevät olevan tärkeitä minäkuvalleen sekä omista että muiden silmissä. Jokisen ym. mukaan identiteetin käsitteellä “viitataan siihen, miten ihmiset kielenkäytössään rakentavat itsestään ja toisistaan määrittäviä, jotka eivät ole pysyviä vaan tilanteittain vaihtelevia ja moninaisia” (Jokinen ym. 1999, 68). Identiteetti ei koskaan ole yksinkertainen kokonaisuus, vaan aina fragmentoitunut ja moniulotteinen (Fornäs 1998, 265). Hallin mukaan identiteettien seuraukset yhteiskunnassa ovat moninaisia. Identiteetit voivat olla keskenään ristiriitaisia, kilpailevia tai toisiaan paikaltaan siirtäviä. Ristiriidat voivat toimia yhteiskunnassa, mutta myös jokaisen sellaisen yksilön päässä, joka kokee kuuluvansa useampiin eri ryhmiin. Ei ole olemassa kaiken kattavaa yhtä identiteettiä. (Hall 1999, 28.)

Ihmisillä on erilaisia rooleja, joissa he voivat näkyä ja toimia. Esimerkiksi tullakseen tiettyyn ammattiin ihmiset yleensä läpikäyvät koulutuksen, jossa he oppivat puhumaan, toimimaan ja näkemään asiat tuon ammattikunnan mukaisesti. Tämän vuoksi toisen ammattikunnan mielipiteet voivat vaikuttaa käsittämättömiltä, kun taas oman ammattikunnan mielipiteet täysin luonnollisilta. Omia ennako-oletuksiaan ja -asenteitaan on kuitenkin vaikea nähdä. (vrt. Fairclough 1995, 39-40.)

Ihmisen identiteetti on jatkuvasti rakenteilla: esimerkiksi erilaiset elämäntilanteet vaikuttavat siihen, millaiset asiat nähdään olennaisina omalle identiteetille. Pyrkimys tehdä yleisluontoisia päätelmiä ihmisten yksilöllisistä identiteeteistä on hyvin ongelmallista. Ihmiset kokoavat identiteettinsä hyvin erilaisista rakennusosista, ja vaikka nämä rakennusosat voivatkin olla yleisiä (esimerkiksi urheilullisuus), lopputulos on aineiden moninaisuudesta ja fragmentaarisuudesta johtuen ainutlaatuinen. Kuitenkin identiteettien syntyyn vaikuttavat erilaiset kulttuuriset virtaukset, esimerkiksi yksilöllisyyden korostaminen on myöhäismodernin aikakauden ilmiö. (vrt. Fornäs 1998, 267.) Jopa yksilöllisyyden ja riippumattomuuden korostaminen on siis sosiaalisista konventioista riippuvaa (vrt. Fairclough 1989, 23).

Identiteettejä voidaan rakentaa myös suhteessa kulttuuriin. Yksilöllisen identiteetin rakennusaineena voidaan käyttää esimerkiksi kulttuuriharrastuksia osoittamalla niiden avulla ympäristölle

oma elämäntyyli. Kuten Fornäs asian ilmaisee: “Käyttämällä kulttuurisia artefakteja ja genrejä ja identifioitumalla niihin ihmiset ilmaisevat (todellisia tai toivottuja) identiteettejään ja elämäntyylejään sosiokulttuuriselle ympäristölleen asettaen rajoja ja osoittaen eroja” (Fornäs 1998, 232). Kulttuuristen ilmiöiden ja median käytön avulla osoitetaan paitsi omaa makua, myös statusta sekä kuulumista tiettyyn ryhmään, kuten johonkin alakulttuuriin (Fornäs 1998, 232). Kyse on oman identiteetin tuottamisesta. [...] *Itselleni merkittävää on, että kerran vuodessa voi Ilmajoella kuunnella oopperaesitystä.* [...] (EE lom38 kys19.) Vastaajalle oli muodostunut vuoden kulttuuriseksi kohokohdaksi Ilmajoen musiikkijuhlilla nähtävä oopperaesitys. Erilainen perhetausta, koulutus, ammatti yms. voivat vaikuttaa ihmisten erilaisiin minäkäsityksiin, joita halutaan tuoda esiin kulttuuriharrastusten avulla. Jollekin on tärkeää ooppera, toiselle paini tai muu urheilu. Tietty kulttuuritapahtuma voi vaikuttaa ratkaisevasti kokemukseen siitä, että omalla asuinalueella on myös muita ihmisiä, joiden arvostukset ovat samankaltaisia.

Paitsi korostamalla tietyn kulttuurisen ilmiön merkitystä itselleen, omaa identiteettiään voi vahvistaa myös negaation kautta, kieltämällä arvon sellaiselta asialta mikä ei ole itselle merkityksellistä. *On paljon tyhjäpäiväistä ja vahingollistakin kuten Tangomarkkinat, jazzfestivaalit yms.* (KT lom60 kys42). Vastaaja tuotti omaa identiteettiään erojen kautta: hän korosti tiettyjen tapahtumien muukalaisuutta itselleen ja toiseutta korostamalla hän loi samalla käsitystä siitä, miten hänen arvomaailmansa poikkeaa arvostelluista tapahtumista. Vaikka kulttuurin puolella onkin pyritty eroon raja-aidoista korkea- ja populaarikulttuurin välillä, ihmisillä on taipumus luokitella asioita kategorioihin, joiden keskinäinen järjestyy määräytyy vastakohtien perusteella.

Jokisen ja Veijolan mukaan ihmisen kieltäessä jonkin kulttuuritapahtuman — esimerkiksi Tangomarkkinoiden — merkityksen hänen voidaan samalla nähdä rakentavan identiteettiään suhteessa tähän tapahtumaan. Hän ei halua olla leimallisesti “tangomarkkinaviihteen” kuluttaja. Turismi, karnevaali jne. ovat rahvaan tapoja viettää vapaa-aikaa, ja ne lukeutuvat alhaisiin diskursseihin. Korkeakulttuuri, kirkko jne. puolestaan ovat korkeita diskursseja. (Jokinen & Veijola 1990, 22-23.) Muiden toiseuden ja vierauden korostaminen on hyvin tavallinen ja kenties helpoin tapa luoda omaa identiteettiä. Kun kerrotaan, millaisia muut ovat, samalla kerrotaan, millaisia me emme ole. Pahimmillaan se voi johtaa kulttuuriseparatismiin, haluan pitää erilaiset kulttuurit tiukasti toisistaan erillään. *Parasta kulttuuria kun ei sekoiteta eri kansallisuuksia keskenään* (KH lom46 kys30).

Jos ajatellaan kulttuuria taiteen tuottamisen kannalta, kulttuurin ytimessä ovat taiteilijat, luovan työn tekijät. Korostivatko kulttuurin toimijat yksilöllisyyden merkitystä vastauksissaan? Kulttuurin toimijoiden lomakkeen kysymys numero 15 kuului seuraavasti: *Kuvailekaa muutamalla sanalla*

kulttuurityönne tavoitteita ja toiminta-ajatusta. Mitkä ovat toimintanne keskeiset päämäärät? Kysymyksessä luodattiin kulttuurin toimijoiden työskentelyn keskeisiä motiiveja. Näkemys itsensä kehittämisestä taiteilijana ja omanlaisen taiteen luomisesta eli ns. taiteilijaidentiteetti oli vain 8 vastaajalla (6 %), ja tästä joukosta viisi ilmoitti alakseen pelkästään kuvataiteen. Taiteilijaidentiteetin omaavista kuvataiteilijat olivat lisäksi niitä, joiden kohdalla ei tarvinnut pysähtyä miettimään, mihin luokkaan vastaajan sijoittaisi. Toiminnan merkityksen rakentuminen luomisen ja oman näkemys toteuttamisen kautta oli selvä.

Pyrin kehittämään itseäni kuvanveistäjänä ja tuomaan teoksiani esille yhteis- ja yksityisnäyttelyissä koti- ja ulkomailla. Tavoitteeni on päästä eroon palkkatyöstä (kuvataiteen opetusta) voidakseni keskittyä taiteen tekemiseen. (Utopistinen toive!) [...] (KT lom23 kys15.)

En pidä tätä sittenkään minään kulttuurityönä. En maalaa muitten toivomusten mukaan, vaan noudatan omaa näkemystäni. (KT lom53 kys15.)

Jälkimmäisestä kommentista selviää, että vastaaja piti varsinaista kulttuurityötä työnä, jossa pyritään antamaan ihmisille, mitä he haluavat. Kulttuurityössä siis tuotetaan elämyksiä, jotka ovat odotusten mukaisia. Tapahtumien järjestäjinä ja palvelujen tuottajina työnsä näkevien kulttuurin toimijoiden suuri osuus (47 %) osoittaa, että asia onkin pitkälti niin. Tämä voi johtua myös siitä, että varsin suuri osa kulttuurin toimijoista työskenteli julkisella sektorilla. Jos asiaa ajatellaan historiallisesti, Auran mukaan (2000) tilaajan asema on ollut taiteessa vahva ennen 1900-luvun alkua. Taidetta pidettiin arvossa siksi, että se nähtiin käsityöläisyyden korkeana muotona. Käsitys itsenäisestä ja rajoja rikkovasta taiteilijasta on vasta 1900-luvun tuotos. MacClancyn mukaan yksilöllisen tekijän korostaminen ja ylentäminen taiteessa on tyypillistä länsimaille; tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei innovatiivisuuden ja yksilöllisyyden merkitystä taiteentekemisen prosessissa tunnustettaisi myös ei-länsimaissa. (MacClancy 1997, 13.) Yksilöllisen tekijän korostaminen länsimaisessa taiteessa on voinut johtaa siihen, että on muodostunut tietynlainen kuva siitä, millainen ”oikean” taiteilijan tulee olla — omaa näkemystään noudattava ja sitoutumaton.

3.2. Kulttuurisen identiteetin yhteys perinnediskurssiin

Jo kulttuurin määritelmässä¹ kollektiivisuus on vahvasti läsnä. Yksilönkin on etsittävä identiteettinsä maailmassa, joka on täynnä eri tavoin muodostuneita ryhmiä ja yhteisöjä. Etelä-Pohjanmaahan ja eteläpohjalaisiin liittyvät hallitsevat stereotypiat² ovat vahvoja. Tyypit ja stereotyypit ovat tapoja luokitella ihmisiä, esineitä ja asioita. Hallin mukaan yleiset luokat auttavat meitä käsitteellistämään ja ymmärtämään maailmaa. Luokittelemme ihmisiä esimerkiksi heidän

¹ Ks. luku 1.1.

² Stereotyyppien syntyyn sekä niiden todenperäisyyteen liittyvät seikat ovat myös kiinnostavia, mutta tässä tutkielmassa ei voida perehtyä asiaan.

roolinsa (opiskelija, työläinen, eläkeläinen), sukupuolen, ikäryhmän, persoonallisuustyypin jne. perusteella. Tyypit ovat melko muuttumattomia ja yksinkertaisia luokkia. Tyypin ja stereotyypin ero on pelkistämässä. Stereotyyppi jähmetetään vain muutamiin piirteisiin, joita liioitellaan ja jotka jähmetetään paikoilleen ilman muutoksen mahdollisuutta. Nämä piirteet esitellään vakiintuneina ja luonnollisina. (Hall 1999, 189-190.) Stereotyypit ovat tyypejä joustamattomampia — ne määrittelevät mikä on normaalia ja sulkevat sen jälkeen kaiken erilaisen tai epäsovivan pois. Stereotyyppi pystyttää symbolisen rajan meidän ja muiden, normaalin ja poikkeavan välille. Jos jostain ei kyetä paikantamaan sen paremmin meidän kuin muidenkaan luokkaan kuuluvaksi vaan johonkin niiden rajamaille, sitä pidetään tabuna, sen olemassaolo kielletään kokonaan. Stereotyyppien merkitys on suuri myös toiseuden tuottamisessa. Stereotyypit ovat myös valtaa niitä kohtaan, joita pidetään toiseuteen kuuluvana. Valta tässä mielessä on symbolista valtaa, valtaa esittää jokin asia tietyllä tavalla. (Hall 1999, 190-193.) Käsitteet siitä, millainen on stereotyyppinen eteläpohjalainen, ovat muotoutuneet historiallisesti ja siksi niiden muutoksetkin ovat hitaita. Stereotyypit voivat olla niin vahvoja, että niitä ei edes käsitellä stereotyyppioiksi, vaan niitä pidetään totuutena.

Paasin mukaan Etelä-Pohjanmaa -käsite on vakiintunut vasta 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. 1900-luvun alkupuolelta lähtien käsite vakiintui oppikirjoissa, samoin kuin eteläpohjalaisiin stereotyyppisiin liitetyt ominaisuudet tulisuus, kiivaus ja yritteliäisyys sekä talonpoikaisuus ja käsityötaito. Luonnetta kuvaavat stereotyyppit kanonisoivat jo Topelius, ja hänen lisäksi kuvaa eteläpohjalaisista ovat rakentaneet mm. Santeri Alkion ja Artturi Järviluoman kuvaukset. (Paasi 1986, 145, 152-3.) Ennen aluerajojen vakiintumista Etelä-Pohjanmaa on määritelty mm. murrerajojen, Etelä-Pohjanmaan maanviljelysseuran alueen ja keskiaikaisen Kyrön pitäjän alueen avulla. Kuten Paasi huomauttaa, “vaikka Etelä-Pohjanmaata pidetään tyyppillisenä voimakkaan maakuntatietoisuuden alueena yhtä hyvin kansanomaisessa kirjoittelussa kuin tieteellisissä tutkimuksissakin, Etelä-Pohjanmaa on käsitteenä huomattavasti selkeämpi kuin varsinaisena tarkasti rajautuvana alueellisena kokonaisuutena.” (Paasi 1986, 143.) Kulttuurisena ja historiallisena kokonaisuutena Etelä-Pohjanmaa on laajempi kuin nykyinen tai edes sitä edeltävä maakunta (vrt. Paasi 1986, 144). Tutkielman pohjana oleva kysely noudattaa nykyisiä maakuntarajoja, mutta kokonaisuuden kannalta on hyvä pitää mielessä, että kulttuurisesti alueen voi käsittää laajemmaksi. Laajimmillaan Etelä-Pohjanmaa on mielletty koko vanhan Vaasan läänin kokoiseksi (Paasi 1986, 155). Eteläpohjalaisuuden lisäksi vastaajat puhuivat myös pohjalaisuudesta. Tämän sanankäytön taustalla lienee yhtenä tekijänä ajatus laajemmasta yhteisöllisestä kokonaisuudesta, eräänlaisesta yleispohjalaisuudesta. Paasin mukaan vanhan Vaasan läänin asukkaat tiedostivat neljä eri pohjalaisuuden “tyyppiä”: yleispohjalaisuus, eteläpohjalaisuus, keskipohjalaisuus ja ruotsinkielinen pohjalaisuus

(Paasi 1986, 155). Todennäköisesti vastaajat puhuivat pohjalaisuudesta tarkoittaen juuri Paasin mainitsemää yleispohjalaisuutta.

Se, mitä pidämme Etelä-Pohjanmaana tai eteläpohjalaisena, rakentuu diskurssien avulla. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaata esittäväksi eli representoivaksi valokuvaksi valitaan yleensä perinteinen lakeusmaisema — laaja peltoaukea latoineen, vaikka muunkinlaisia maisemia olisi tarjolla. Tämä valinta suoritetaan sen vuoksi, että kuva lakeusmaisemasta rakentaa eroa muihin maakuntiin. Hallin mukaan tämäntyyppinen kulttuurin diskurssi tuottaa merkityksiä yhtenäisestä ihmisryhmästä, johon voimme identifioitua. Kulttuuriset instituutiot, symbolit, representaatiot, tarinat, muistot, kuvat jne. rakentavat kuvaa yhteisöstä, jota ei ole oikeasti olemassa. Se on olemassa vain representaatioidensa kautta. (Hall 1999, 47.) Topeliuksen *Maamme kirjassa* Pohjanmaata¹ kuvataan maakuntien välisessä kilpalaulannassa seuraavasti:

“Mitä Lapinmaassa muuta on kuin sääskiä ja susia?” sanoi toinen mies, joka seiso i ni i hajalla säärin kuin olisi sauvonut venettä koskesta ylös. “Kehoitan sinua, hyvä herra, valikoimaan Pohjanmaan, jos tahdot suuren ja hedelmällisen maan, joka ulottuu Maanselältä Pohjanlahden rannikon keskiosiin asti. Siellä on sellaisia järviä ja jokia kuin Oulujärvi ja Kemi- ja Oulujoet. Oletko nähnyt lohiamme? Etelämpänä meillä on kauniita viljavainioita; jokainen talonpojan talo on herraskartanon näköinen, ja joka satama on laivoja täynnä. Oletko kuullut puhuttavan Isonkyrön pelloita ja Limingan niityistä?”

“Mitä sinä teet tuolla suurella yksitoikkoisella tasangolla?” muistutti nokinen seppä. (Topelius 1981/1899, 30.)

Eteläisestä Pohjanmaasta Topelius mainitsee erityisesti “herraskartanon näköisen” talon. Ylikangas kuvaa taloa seuraavasti:

Nimenomaan Etelä-Pohjanmaalla tapaa vieläkin komeita kaksikerroksisia asuinrakennuksia, ns. “tuparateja”. Ne ilmaantuivat seudulle 1700-luvun jälkipuoliskolla — 1760-luvulta alkaen — ja niiden kukoistuskauti osuu viime vuosisadan puolenvälin tienoille, aikaan ennen 1870-lukua. Kovin köyhää ei voinut olla se väki, joka nuo rakennukset pystytti. Pelkällä olemassaollollaan ne todistavat muinaisesta vauraudesta ja hyvinvoinnista, jopa jonkinlaisesta kerskailustakin. (Ylikangas 1981, 228.)

Ylikankaan mukaan tuon ajan vaurauden alkuperän muodostavat karjankasvatus, tervanpoltto, laivanrakennus ja kydönpoltto. Erityisesti tervanpoltto johti Etelä-Pohjanmaan siirtymiseen vaihdannaistalouteen varsin varhaisessa vaiheessa. (Ylikangas 1981, 228-229.) Noiden talojen syntyminen vaurauden aikana ei varmasti ainakaan vähennä haluja muistella kyseistä aikaa. Perinteisten eteläpohjalaisten “kaksfooninkisten” talojen merkitys ja vaalimisen halu näkyy yhä. Kun kunnanhallitusten jäseniä pyydettiin arvioimaan, minkä kulttuurialan kehittämiseen omassa kunnassa olisi eniten tarvetta (kysymys 12), heidän mukaansa tulisi panostaa vanhojen rakennusten korjaukseen.

¹ Vaikka kuvaakin koko Pohjanmaata yhtenä maakuntana, Topelius mainitsee myös Etelä-Pohjanmaan esim. sivulla 124.

Toiseksi eniten mainintoja sai uuden, monialaisen tapahtuman järjestäminen, mutta jo kolmanneksi sijoittui kotiseututyö. (Kainulainen 1998, 115.)

Historian ja perinteiden vaaliminen näyttäytyykin tärkeänä osana Etelä-Pohjanmaan kulttuurielämää: niiden vaalimisen merkityksen mainitsi avoimissa vastauksissa 34 % kunnanhallitusten jäsenistä, 17 % kulttuurin toimijoista, 11 % elinkeinoelämän edustajista ja 5 % Tangomarkkinoiden yleisöstä. Kunnanhallitusten jäsenet tosin puhuivat historian ja perinteiden merkityksestä usein kysymyksessä 13 perustellessaan edellisessä kysymyksessä valitsemaansa tärkeimpiä kulttuurin kehittämiskohteita, kuten vanhojen rakennusten korjausta. Jos nämä kysymyksen 13 avoimet vastaukset jätetään huomiotta, 15 % kunnanhallitusten jäsenistä piti historiaa ja perinteitä tärkeinä kulttuurin kehittämistyölle. Vastaajaryhmissä¹ perinteen vaalimisesta puhuvat olivat tavallista useammin naisia ja yli 40-vuotiaita.

Saataisiin kaikki vanha ja arvokas kulttuuri säilymään tuleville sukupolville malliksi (KH lom33 kys13).

Omien juurien korostaminen tänä globalisoitavana aikana (KH lom18 kys39).

Eteläpohjalaisen kansantanssi- ja kansanmusiikkiperinteen säilyttäminen ja esittäminen. Perinteeseen pohjautuvan uuden kansantanssikoreografioiden luonti, esittäminen. (KT lom54 kys15.)

Perinteisyys, perinteiset työ- ja juhlatavat (KT lom67 kys41).

Etelä-Pohjanmaalla vahvat perinteet. Tuettava ja kehitettävä nykyisiä valtakunnallisesti näkyviä tapahtumia. [...] (EE lom52 kys19.)

Pitäkää kulttuuritarjontaa ja historia siinä arvossa minne se on aikojen myötä noussut. Siis korkealla. (TM lom218 kys20.)

Saman ”perinteet ja historia” -teeman alla puheiden funktiot eri vastaajaryhmillä poikkesivat jonkin verran toisistaan. Kunnanhallitusten jäsenet korostivat vanhojen ja pitkien perinteiden sekä omien juurien merkitystä, ja heidän vastauksissaan näkyi erityisesti ajatus paikallisten perinteiden ja arvojen siirtämisestä tuleville sukupolville. Kulttuurin toimijat puolestaan korostivat nimenomaan **kulttuuriperinteitä** ja omien alojensa perinteitä. Elinkeinoelämän ja yleisön edustajia kiinnosti kulttuurimaisemien ja -perinteiden säilyttäminen sekä profiloituminen niiden kautta. Vastauksista ilmeni myös, että Etelä-Pohjanmaa nähdään nimenomaan perinteisesti vahvana kulttuuri-alueena. Vastaajat näkivät, että kulttuurin merkitys ymmärretään myös nykypäivänä, jos tunnustetaan olemassaolevat vahvat perinteet.

¹ Tangomarkkinoiden yleisön suhteen ei päätelmiä voi tehdä, sillä perinteen vaalimisesta puhujia on heidän joukossaan niin vähän. Myös elinkeinoelämän edustajien joukossa tästä asiasta puhuvien määrä on varsin pieni, mutta heidän ominaisuutensa tukevat kahdesta muusta suuremmasta ryhmästä saatuja tuloksia.

Tangomarkkinoiden yleisön kyselylomakkeessa olleiden kahden monivalintakysymyksen vastaukset tukivat myös sitä käsitystä, että Etelä-Pohjanmaa nähdään nimenomaan perinteisesti vahvana kulttuurialueena. Kysymyksessä 16 yleisöltä tiedusteltiin, millaiseksi he otaksuvat maakunnan kulttuuritarjonnan maan muihin alueisiin verrattuna. Peräti 20 % yleisöstä oli sitä mieltä, että kulttuuritarjontaa on selvästi enemmän kuin maakunnissa keskimäärin. Maakunnan kulttuuritarjontaa piti hieman muita alueita suurempana 36 % Tangomarkkinoiden yleisöstä, ja vain yksi vastaaja oli sitä mieltä, että kulttuuritarjontaa on selvästi vähemmän kuin muissa maakunnissa. 15 % ei osannut ilmaista kantaansa. Kysymyksessä 17 Tangomarkkinoiden yleisöltä kysyttiin, onko Etelä-Pohjanmaa heidän käsityksensä mukaan ilmapiiriltään kulttuurimyönteinen maakunta. Erit-täin kulttuurimyönteisenä Etelä-Pohjanmaata piti 18 % yleisöstä ja melko kulttuurimyönteisenä 69 %. Kantaansa ei osannut sanoa 11 % ja vain yhden vastaajan mielestä Etelä-Pohjanmaa on melko vähän kulttuurimyönteinen. Molemmissa monivalintakysymyksissä tiedusteltiin nimenomaan vastaajien **otaksumia** ja **käsityksiä**. Nämä vastaukset ovatkin verrattavissa stereotyyppioihin siinä suhteessa, että tällaiset käsitykset muodostuvat historiallisissa prosesseissa ja muuttuvat hyvin hitaasti. Etelä-Pohjanmaahan liittyvät diskurssit vaikuttavat niihin enemmän kuin esimerkiksi ti-lastot. Perinteisesti Etelä-Pohjanmaa nähdään siis vahvana kulttuurialueena.

Perinteistä puhuttaessa avoimissa vastauksissa tärkeinä kulttuurialoina esiintyivät erityisesti koti-seututyö, rakennuskulttuuri, kansanmusiikki- ja tanssi sekä jossain määrin myös teatteri. Vastaajat näkivät kulttuurin alueellisen arvostuksen ja merkityksen muodostuvan erityisesti historiallisten tapahtumien perusteella. Historian avulla haluttiin opettaa tuleville sukupolville kulttuurin merki-tys. Kulttuurin suurmiesten ja kulttuurituotannoltaan rikkaiden kausien perinteitä haluttiin vaalia. Yksi tällainen historiallinen, kulttuurisesti rikas kausi oli puukkojunkkarikausi, yhden läänin alu-eella vaikuttanut voimakas väkivaltarikosten kausi.¹ Puukkojunkkareihin viitattiin suoraan vain muutamissa vastauksissa, mutta aina liittyen korostuneesti eteläpohjalaisiin perinteisiin.

*Vankat pohjalaiset perinteet. Monia historian merkkihenkilöitä mm. Artturi Leinonen, Ran-nanjärvi, J S Siren → hyödyntäminen kulttuuritarjonnassa. (KH lom69 kys21.)
Eteläpohjalaisuudesta lähteviä hankkeita: näytelmä- ja teatteritoiminta, omaleimaiset mu-seot kuten puukkojunkkarit, nuorisoseura, pesäpallo, paini, pohjalaisromantiikka jne. (EE lom31 kys19).*

Myös puukkojunkkareita pidettiin siis vastauksissa vankkana osana eteläpohjalaista kulttuuripe-rintöä. Sinänsä ei olettaisi väkivaltarikosten kauden olevan merkittävä osa kulttuuriperintöä, mutta Ylikankaan mukaan kauden merkitys historiassa liittyy samanaikaisiin muutoksiin yhteiskunnassa

¹ Väkivaltarikollisuus lähti nousuun 1790-luvulla ja laskuun 1880-luvulla (Ylikangas 1973, 39). Kauden syntysyiden pohtiminen on kiinnostavaa, mutta ei kuulu tämän tutkielman aihepiiriin.

ja kulttuurissa. Esimerkiksi paikalliset kansanlaulut ovat syntyneet pääosin puukkojunkerrikaudella. (Ylikangas 1973, 25.)

Perinteiden ja historian korostamisessa ei koskaan ole kyse pelkästään historian rekonstruomisesta totuudenmukaisten dokumenttien avulla. Esimerkiksi myyttiä väkivaltaisesta kansanluonteesta voidaan tietoisesti vaalia, vaikka Ylikankaan mukaan se ei selitäkään edes puukkojunkerrikautta (Ylikangas 1973, 41). Foucault'n mukaan on kyse siitä, että erilaisten dokumenttien keskeltä yritetään löytää historiallisia yksiköitä, kokonaisuuksia, sarjoja ja suhteita. Historiankirjoituksessa ei ole kyse vain kansakunnan muistin virkistämisestä; siinä luodaan arvojärjestyksiä nostamalla tiettyjä asioita esiin, siinä tehdään dokumenteista monumentteja. (Foucault 1972, 6-7.) Tietyt asiat, kuten kaksfooninkiset maalaistalot tai puukkojunkerrikausi on nostettu esiin niistä kertovien laulujen, kirjojen, taulujen, kuvien, oopperoiden ja muiden tekstien avulla. Hallin mukaan kyse on **kansakunnan kertomuksesta**: joukosta kertomuksia, kuvia, maisemia, rituaaleja jne., joita kerrotaan historiassa, kirjallisuudessa, mediassa tms. Yhteisön jäsenenä näemme itsemme osana tässä kertomuksessa, joka antaa merkityksen olemassaolollemme. Se liittyy historian tulevaisuuteen sillan tavoin. (Hall 1999, 48.)

3.3. Eteläpohjalaisuus alkuperäisyytenä

Historian ja perinteiden lisäksi kulttuurin kollektiivisuus näkyi vastauksissa yhteisen, kulttuurisesti muodostuneen identiteetin korostamisessa. Identiteetin, paikallisuuden ja (etelä)pohjalaisuuden korostaminen oli näkyvimmin esillä kunnanhallitusten jäsenten vastauksissa. 28 % heistä mainitsi avoimissa vastauksissaan paikallisuuden, eteläpohjalaisuuden, identiteetin, maakunnallisuuden tms. korostaen samalla niiden merkitystä maakunnallisessa kulttuurissa. Elinkeinoelämän edustajista kulttuurin eteläpohjalaisuutta halusi korostaa 16 % ja kulttuurin toimijoista 14 %. Sen sijaan Tangomarkkinoiden yleisöstä yksikään vastaaja ei puhunut em. tavoilla eteläpohjalaisuuden korostamisesta kulttuurissa. Pohjalaisuutta korostavissa kolmessa ryhmässä oli kaikissa hieman keskimääräistä enemmän naisia. Elinkeinoelämän edustajista ja kulttuurin toimijoista tätä piirrettä korostavat olivat pääosin 40-vuotiaita tai vanhempia. Pohjalaisuutta korostivat siis likimain samantyyppiset vastaajat kuin perinteitä ja historiaakin. Kunnanhallitusten jäsenistä pohjalaisuutta korostavat sijoittuivat kaikkein tasaisimmin eri sukupuoli-, ikä- ja koulutusluokkiin.

Hallitsevista eteläpohjalaisista koskevista stereotyyppioista kaikkein hallitsevin tuntui ainakin eteläpohjalaisten itsensä mielestä olevan itsetietoisuus eli Topeliuksen sanoin "seisominen niin hajalla

säärin kuin sauvoisi venettä koskesta ylös” (Topelius 1981/1899, 30). (Etelä)pohjalaisuudesta oli niin ylpeitä, että sen suotaisiin olevan kulttuurissa mahdollisimman näkyvää.

Pohjalaisuutta tulisi korostaa vielä enemmän (KH lom71 kys24).

Eteläpohjalaisen kulttuurityön on perustuttava kansankulttuuriin ja se on suunnattava erityisesti omalle väestölle, toissijaisesti matkailun kehittämiseen (KH lom80 kys30).

Ottaa huomioon eteläpohjalaisuus, ei apinoida "suurta maailmaa" ja kuvitella että se kulttuuri mitä siellä on, on jotain parempaa ja että sitä tarttis saada tänne... (KH lom51 kys31).

E-P:n kulttuuri voi jatkossakin perustua pohjalaisille erityispiirteille, koska niiden arvostus on nousussa mm. pääkaupunkiseudulla sellaistenkin hankkeiden kuin Kiasman rakentamisen suunnitelmien pitävyyden takia. Lisäksi pohjalainen "itsellisyys" on nykyiseen elämänmuotoon ("eurooppalaiseen") sopiva periaatteella "apua ei kerjätä." (KH lom52 kys32.)

Pohjalaisuus tulee olla pääteema. Meidän pitää olla ylpeitä juuristamme ja tuoda se rohkeasti esiin. "Siinä ei oo häpiämistä, mistä on kotoosin vaan se on ylpeyren aihe." (KH lom71 kys32.)

Kehittäminen on paikallaan. Eteläpohjalaisella kulttuurilla on tietynmuotoisena pitkät perinteet. Tuttuus tuo turvallisuutta, mutta karkottaa esim. ei-eteläpohjalaisia pois. Eteläpohjalaiseksi synnyttään ja ollaan, eteläpohjalaiseksi, aidoksi, ei voi tulla. (KH lom90 kys32.)

Näytelmäpuolta voisi vahvistaa, tuoda esiin, mikä on alunperin jo ollut eteläpohjalaista (EE lom19 kys19).

Tulisi keskittyä siihen, mitä on: perinteet, lakeus, joet, suot, osaaminen, talkoohenki, yrittäjäys (EE lom26 kys20).

Säilyttää historiallinen kokonaisuus. Kansan itseisarvon säilyttäminen, tunnus "joka ei vanhaa ja mennyttä tunne, se ei uuttakaan ymmärrä." (KT lom42 kys15.)

Kaikien sellaisen kehittämistä, joka auttaisi löytämään kadotetun itsetunnon. (Ei tyhjän trössäämisellä saada mitään aikaan.) (KT lom92 kys41.)

Tärkeätä maakunnan ja paikalliskulttuurin säilyttäminen (KT lom125 kys42.)

Edellä lainatut vastaajat nostivat kulttuurisen identiteetin keskiöön eteläpohjalaisuuden. Aito eteläpohjalaisuus esitettiin synnynnäisenä ominaisuutena. Eteläpohjalaisina pidettyjen piirteiden esittäminen taiteessa näyttäytyi osana kulttuurista jatkumoa, joka on itsenäinen ja joka täytyy myös jatkossa pitää itsenäisenä. Pohjalaisuutta ja sen merkitystä käsittelevissä vastauksissa tyyllisesti silmiinpistävin seikka oli kenties vanhojen sananparsien lainaaminen. Sananlaskut todistavat kansanluonteen alkuperäisyydestä. Vastauksissa rakennettiin eteläpohjalaisen kulttuurin kertomusta. Hallin mukaan kulttuurin kertomuksen rakentaminen tapahtuu diskursiivisten strategioiden avulla. Yksi tällainen strategia on **alkuperän, jatkuvuuden, tradition ja ajattomuuden** korostaminen. Kansanluonteen oletetaan olevan näiden periaatteiden mukainen — se on ollut olemassa aikojen alusta alkaen, se on muuttumaton ja ikuinen. (Hall 1999, 49.)

Toinen edellä lainatuista elinkeinoelämän edustajista kertoi asian seuraavasti: *tuoda esiin, mikä on alunperin jo ollut eteläpohjalaista (EE lom19 kys19)*. Vastaaja oletti, että on olemassa jokin eteläpohjalaisuuden ydin, joka on aina ollut, ja joka täytyy vain tuoda esiin. **Puhdas, alkuperäinen**

kansa on usein kansakunnan symbolinen perusta. Sellaisenaan tällaista alkuperäistä kansaa ei kuitenkaan ole olemassa missään. (Hall 1999, 49-50.) Kuten lainatuista kunnanhallitusten jäsenten vastaajista viimeinen kertoi: *Eteläpohjalaiseksi synnyttään ja ollaan, eteläpohjalaiseksi, aidoksi, ei voi tulla.* (KH lom90 kys32.) Eteläpohjalaisuus esitettiin ominaisuutena, jonka voi saada vain syntymässä. Alkuperäisyyden ja aitouden diskurssi on eteläpohjalaisuuden yhteydessä niin vahva, että ”eteläpohjalaiseksi syntyminen” käsitetään biologiseksi syntymiseksi, vaikka kyse on syntymisestä tiettyyn diskurssiin. Identifioidessamme itsemme tietyn kulttuurin jäseneksi (”olen eteläpohjalainen”) puhumme metaforisesti.¹ Tietyn kulttuurin mukanaan tuomaa identiteettiä ei ole koodattu geeneihimme, mutta kuitenkin pidämme sitä olennaisena osana luontoamme. (Hall 1999, 45.)

”Alkuperäisen” eteläpohjalaisuuden merkitys näkyi myös hieman yllättäen kaikkien vastaajaryhmien kyselylomakkeissa esiintyneissä kysymyksissä 5 ja 6, joissa kysyttiin ensinnäkin vastaajan asuinpaikkakuntaa ja toiseksi edellistä asuinpaikkakuntaa niiltä, jotka olivat viimeisen kymmenen vuoden sisällä muuttaneet Etelä-Pohjanmaalle. Kysymyksen alkuperäisenä ideana oli esimerkiksi kulttuurimyönteisyyden vertaaminen maakunnassa pitkään asuneiden ja muualta muuttaneiden välillä, mutta muualta muuttaneiden osuus muodostui niin pieneksi, ettei ristiintaulukointi tällä perusteella ollut järkevää. Sen sijaan mielenkiintoisia olivat kysymykseen kuusi kirjoitetut ”ylimääräiset” kommentit. Yleensä vuosiluku ja edellinen asuinkunta ilmoitettiin, vaikka muutosta olisi kulunut vuosikymmeniä. Muualta Suomesta tapahtuneen muuton korostaminen kauan muuton jälkeen kertoo siitä, että tiettyyn heimoon kuulumisen todellakin nähtiin synnynnäisenä ominaisuutena, ja ettei pelkästään muuttamalla toisen heimon asuinalueelle voisi muuttua heidän kaltaiseksi.

	Muualta viimeisen 10 vuoden aikana muuttaneet % vastaajaryhmästään	Kaikki kysymyskohtaan 6 kommentteja kirjoittaneet % vastaajaryhmästään
Kulttuurin toimijat	14 %	30 %
Kunnanhallitusten jäsenet	2 %	10 %
Elinkeinoelämän edustajat	12 %	23 %
Tangomarkkinoiden yleisö	3 %	21 %

Taulukko 6. Muualta viimeisen 10 vuoden aikana muuttaneet sekä kaikki muuttojaan tai muuttamattomuuttaan kommentoineet.

¹ Metafora on kielikuva, joka tuottaa merkityksiä rinnastusten avulla: entuudestaan tuntematonta selitetään rinnastamalla se johonkin tunnettuun (Lehtonen 1996, 39-40). Tässä tapauksessa siis ”minuutta” selitetään ”eteläpohjalaisuuden” avulla. Esimerkiksi ulkomailla toisiinsa törmäävät ventovieraat ihmiset kokevat välittömästi toisensa läheisemmiksi, kun molemmat kertovat olevansa kotoisin Etelä-Pohjanmaalta.

Luonnollisesti osa “ylimääräisistä” vastauksista johtuu siitä, että ei ollut luettu tekstiä siitä, että vain alle 10 vuotta sitten muuttaneiden haluttiin vastaavan tai tekstin lukemisesta huolimatta oli haluttu vastata kyselyyn mahdollisimman täydellisesti. Kysymystä kommentoiden joukko on kuitenkin niin suuri, että nämä selitykset eivät mielestäni kerro vielä kaikkea. Esimerkiksi muutto-paikkakunnan jälkeen sulkeisiin kirjoitettu kommentti (*olen syntynyt Kauhajoella*) (KT lom109 kys6), kertominen muualla asumisesta vain opiskelun tähden tai oman alkuperän vakuuttelu *olen eteläpohjalainen syntyperältäni* (KT lom114 kys6) kertovat tarpeesta olla aito eteläpohjalainen. Ja normina on se, että alueelle muualta muuttanut ei voi olla aito eteläpohjalainen. Normit perustuvat enemmistöperiaatteelle: suurin osa eteläpohjalaisista on alueella syntyneitä, ja suurin osa heistä identifioi itsensä eteläpohjalaisuuteen liittyviin diskursseihin, stereotypioihin ja konventioihin.

Kansakunnan kertomus, sen symbolit ja tarinat, ovat myyttisiä, eivät faktuaalisia. Arkikielessä myytillä viitataan usein siihen, että joku tarina on valheellinen, mutta semiotiikassa myyttiä ei määritellä (tarinan) kohteesta käsin vaan olennaisena nähdään se, miten tuolle kohteelle tuotetaan diskurssien avulla merkitys ja muoto. Myyttiset käsitteet ovat historiallisesti syntyneitä, ja siksi ne voidaan myös historian avulla kumota. (Barthes 1994/1957, 173, 183.) Myyttien toistuminen (usein niiden kumoamisesta huolimatta) kertoo kuitenkin, että ne ovat sopivat käyttäjiensä tarkoituksiperiin. Vääristymästä pidetään enemmän kuin käsitteestä ilman myyttiä. Barthesin mukaan myytin peruseriaate onkin historian muuttaminen luonnoksi. Myytin käyttäjän intentiot eivät ole sen tulkitsijan nähtävissä, ja siksi myytti vaikuttaa uskottavalta. Intentionien naturalisoinnin vuoksi myytti koetaan viattomana ja luonnollisena. “Myytin tehtävä on antaa historialliselle intentionille luontoperäinen ja sattumanvaraisuudelle ikuinen perusta.[...] Asiat näyttävät merkitsevän sellaisinaan.” (Barthes 190-192, 201-202.) Kulttuuriseen identiteettiin kuuluvat asiat vaikuttavat luonnollisilta, vaikka niissä voikin olla kyse asioista, jotka on tehty luonnollisiksi eli luonnollistettu (vrt. Kaunismaa 1997, 47).

Maakunnan omaleimaisuus vahvuudeksi, esim. kun taiteessa esitetään tahtomista, voimakasta naista, jääräpäisyyttä, esitetään ne usein pohjalaisina = niitä ominaisuuksia muut arvostavat tai vihaavat (KH lom20 kys30).

Eteläpohjalaisuuteen liittyvien stereotyyppisten ominaisuuksien korostaminen koettiin vastauksissa lähes ainoana oikeana tapana esittää eteläpohjalaisuus, pitävätpä muut sitten niistä ominaisuuksista tai eivät. Tällainen jaettuihin kulttuurisiin konventioihin tai myytteihin, kuten pohjalaisuuden ominaispiirteisiin, vetoaminen uusintaa tehokkaasti niihin liittyviä diskursseja (vrt. Jokinen ym. 1993, 94). Pohjalaisuuteen liittyvät kulttuuriset konventiot ovat vastausten perusteella hyvin vahvoja. Ne esitettiin olemassaolevina tosiasioina, joihin voidaan ottaa kantaa, mutta joiden perusteita ei kyseenalaistettu. Eteläpohjalaisuuteen liittyviä ominaisuuksia suorastaan ihannoitiin.

Diskursseissa (esimerkiksi juhlapuheissa) toistuneet käsitykset menneisyydestä ja ihmisten luonteesta ovat muuttuneet myyteiksi ja stereotyyppioiksi. Nämä kietoutuvat monin tavoin toisiinsa, ihmisten käsityksiin itsestään ja muista sekä normeihin. Pitkälti tiedostamattamme ohjaamme käsityksiä siitä, millainen on esimerkillinen eteläpohjalainen, ja asetamme käsityksiämme normeiksi, joiden mukaan ihmiset pyrkivät toimimaan ja joihin pyritään samastumaan. Kaunismaan mukaan identiteetistä ja alkuperäisyydestä puhuminen samassa lauseessa voi olla jopa harhaanjohtavaa. Kulttuuriset identiteetit ovat historiallisten prosessien tulos huolimatta siitä, että niitä ei sellaisiksi koeta. On vaikea ymmärtää niiden olevan muuttuvia ja aktiivisten ihmisten aikaansaannoksia, sillä silloin jouduttaisiin luopumaan ajatuksesta, että kulttuurisella identiteetillä on olemassa jokin salaperäinen, alkuperäinen ydin. (Kaunismaa 1997, 47-48.) Oikeastaan sellaisia käsittepareja kuin aito/epäaito tai oikea/väärä ei tulisi lainkaan käyttää puhuttaessa kulttuurisista identiteeteistä. Silloin annamme periksi käsitykselle, että jossain on todellakin olemassa aito ja oikea eteläpohjalaisuus, ja jollakulla on valta määrittellä eteläpohjalaisuuden sisältö.

Identiteetit rakennetaan aina diskurssin sisällä. Toisin sanoen identiteetit ovat tuotettuja, ne tuotetaan diskursseissa. Identiteetit ovat myös paremminkin eron merkitsemisen ja poissulkemisen strategioiden välineitä kuin merkkejä autenttisista, luonnostaan muototutuneista yksiköistä. Identiteetteihin on mahdollista samaistua juuri siksi, että ne kykenevät sulkemaan asioita ulkopuolelleen. Identiteetit ovat olemassa vain suhteessa siihen, mitä ne sulkeistavat eli työntävät marginaaliin. (Hall 1999, 251-252.) Hall muistuttaa, että kansakunnan yhtenäisyys on yleensä tuotettua. Eri kulttuurit ovat muodostuneet väkivaltaisten valloitusten prosesseissa, joiden tuloksena kansakunta koostuu keskenään yhteensopimattomista kulttuureista. Lisäksi kansakunnat koostuvat aina sekä eri yhteiskuntaluokista että eri sukupuoli- ja etnisistä ryhmistä. Nationalismi saattaa olla vain pyrkimystä yhdistää vähemmistöluokat yhteen suureen perheeseen ja siten vaientaa soraäänät. Kansallinen kulttuuri on myös jatkuvassa globaalien yritysten ja suurempien valtioiden kulttuurituotannon valtavirran vaikutuksen piirissä. Tässä valossa kansalliset kulttuurit eivät ole yhtenäisiä, ne vain kuvataan sellaisiksi. (Hall 1999, 53-54.)

Suomalaisuus ja eteläpohjalaisuus, kansallinen ja maakunnallinen kulttuuri ovat kytköksissä toisiinsa. Vahvan maakuntahengen omaava ihminen voi olla myös erittäin isänmaallinen. Nämä kaksi identiteettiä voivat, mutta niiden ei tarvitse, olla ristiriidassa keskenään. Ahposen mukaan suomalaisuutta pidetään vahvana kansallisena pohjana, joka yhdistää eri heimot, ja suomalaisuuden ydin löydetään milloin minkäkin heimon piirteistä. "Suomalaisessa kulttuurissa samastuminen eli identifikaatio ja samasyntyisyys eli homologisuus ovat tärkeitä asioita. Suomalaisuuden etnosentrisyyttä eli oman kulttuurin luonnollisuutta on tuskin kyseenalaistettu." (Aphonon 1999, 105, 117.)

Epäilemättä lähes jokainen maakunta Suomessa pitää omaa kulttuuriaan erityisen suomalaisena. Kansallinen herääminen tapahtui Suomessa suhteellisen myöhään (1800-luvun puolivälin jälkeen). Kenties juuri siksi vanhaa maakunnallista kansankulttuuria pidetään kaikkein alkuperäisimpänä ja aidoimpana kulttuurina. Paikallisuus ja alueellisuus ovat olleet kansallista yhtenäisyyttä merkittävämpi tekijä ennen kansallista heräämistä. Suomalainen kansallinen identiteetti on muodostunut eri kansojen (eteläpohjalaiset, hämäläiset jne.) yhteiseksi identiteetiksi. Tästä kertoo esimerkiksi se, että suomalaiset *kansallispuvut* on tehty paikallisten mallien mukaan — paikalliset juhlapuvut on kansallistettu (Kaunismaa 1997, 46). Hallin sanoin kyse on tradition keksimisestä. Tradition keksimisellä Hall viittaa siihen, että kaikki vanhalta vaikuttavat traditiot eivät suinkaan ole vanhoja. Keksitty traditio pyrkii muistuttamaan ihmisiä sopivista käytös- ja arvonormeista vihjaten niiden historialliseen jatkuvuuteen, vaikka ne olisivatkin peräisin vain muutamien vuosikymmenien tai kenties vuosisadan takaa. (Hall 1999, 49.)

Vaikka identiteetit ovat puheenaiheena kovinkin moderni, kansallisen kulttuurin diskurssi ei välttämättä ole sitä. Kansallisen kulttuurin diskurssi sijoittuu menneisyyden ja tulevaisuuden väliin, se haluaa sekä palata menneisyyteen, että edetä yhä pidemmälle modernissa yhteiskunnassa. Kansakunta voi myös tuntea viehtymystä palaamiseen johonkin menneeseen suuruuden aikaan, menneisyyden identiteettien restauroimiseen. Menneisyyteen kääntyminen sisältää kuitenkin usein idean omien rivien yhdistämisestä uudelleen, ja tämä tarkoittaa identiteettiä uhkaavien ”toisten” karkottamista. (Hall 1999, 50-51.)

3.4. Kulttuurinen identiteetti näyteikkunana muille

Identiteetin avulla paitsi korostetaan oman kulttuurin homogeenisyyttä, myös rakennetaan kuvaa meistä muille. Monet pohjalaisuutta korostaneista vastaajista ajattelivat sen olevan mainosvaltti esimerkiksi matkailijoiden houkuttelemiseksi alueelle.

Etsiä pohjalaisuuden ominaispiirteet historiaan pohjautuen eri aloilla (esim. talonpoikaisrakentaminen, ruokakulttuuri ym.) ja kehittää niitä vuorovaikutuksen ja tarjonnan tasolle tähän päivään mm. matkailua ajatellen (KH lom62 kys30).

Yhtenä syynä haluan korostaa eteläpohjalaisuutta kulttuurissa voi olla myös halu nostaa oman kulttuurin merkitystä muiden silmissä. MacClancyn mukaan taidetta käytetään välineellisesti oman kulttuurin olemassaolon puolustamiseen. Muiden esittämään kuvaan omasta kulttuurista ollaan harvoin tyytyväisiä, ja taide on voimakas media halutunlaisen kuvan välittämiseen. Jos oman kulttuurin koetaan joutuneen puolustuskannalle esimerkiksi monikulttuurisen ympäristön tai globaalin joukkoviihteen vuoksi, kulttuurien välistä erilaisuutta tuodaan esille esimerkiksi koros-

tamalla oman kulttuurin vanhoja riittejä ja muinaisia piirteitä, vaikka näistä todellisuudessa oltiin jo ainakin osittain luovuttu. (MacClancy 1997, 2.)

Omaleimaisuus oli lomakkeissa ehdottomasti eniten eteläpohjalaista kulttuuria kuvaamaan käytetty yksittäinen sana. Kunnanhallitusten jäsenten lomakkeissa sanaa käytettiin 15 eri kertaa 13 eri vastaajan lomakkeessa eli noin 14 % kunnanhallitusten jäsenistä käytti sanaa omaleimainen. Sen sijaan kulttuurin toimijoista enää 6 % (8 vastaajaa) ja elinkeinoelämän edustajista 4 % (3 vastaajaa) piti omaleimaisuutta tärkeänä, yleisöstä ei yksikään.

[...] *omaleimaisuutta kesämarkkinoihin (ei vain metrilakun myyntiä) [...]* (KH lom40 kys13).

[...] *pitäjän omaleimaisuus (vanha) olisi saatava säilymään* (KH lom43 kys13).

Omaleimaista pohjalaista kulttuuria vahvistettava, ettei ylikansallisuus jyllää ja jyrää kaikkea pois (KH lom47 kys30).

Etelä-Pohjanmaalla on omaleimaisuutta mikä pitäisi saada esiin esim. rakennukset, talonpoikaiskäsitöet: puhde- ja tekstiilit, ruokakulttuuri, puhetapa, murre, arvot. Jokin mielenlaatuun liittyvä projekti esim. tai uskonnollisuuteen liittyvä projekti (KH lom59 kys30).

Kyllä mielestäni Etelä-Pohjanmaalla on monipuolista kultt.tarjontaa. Ja uskon, että valtakunnallisesti ajatellen E-Pohjanmaa tunnetaan omaleimaisesta kulttuurista. (KH lom4 kys32.)

Omaleimainen ympäristö pitää ihmiset juurillaan ja on myös matkailuvaltti (KT lom51 kys21).

Maaseudun omaleimaiset pitäjätapahtumat ilman sisältörajoituksia, kuitenkin korkeat tasovaatimukset (KT lom48 kys41).

Omaleimaisia, persoonallisia hankkeita. Kehitettävä mitä on, matkiminen ei ole suotavaa (KT lom85 kys41).

Omaleimaisuus liitettiin vastauksissa paikallisuuteen ja perinteisiin. Tärkeää oli Etelä-Pohjanmaan tunnettuus nimenomaan persoonallisten kulttuuripiirteiden perusteella. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen vuonna 1992 julkaisemasta Suomen kielen perussanakirjan mukaan omaleimainen on “omaperäinen, yksilöllinen, persoonallinen, jäljittelemätön”. Saman sanakirjan mukaan sanalla *omaperäinen* puolestaan on kaksi eri merkitystä: “1. Omaa, itsenäistä alkuperää oleva, itsenäinen, omapohjainen. 2. Omintakeinen, omalaatuinen, erikoinen, erikoislaatuinen, persoonallinen.” Omaleimainen tarkoittaa siis ennen kaikkea yksilöllistä, persoonallista tyyliä. Toisaalta sana voi myös viitata tuon tyylin itsenäisyyteen ja omapohjaisuuteen. Sama näkyi myös omaleimaisuutta käsittelevissä vastauksissa. Omaleimaisuuden uskottiin siis olevan jo olemassa, mutta se haluttiin tuoda nykyistä näkyvämmiin esiin.

Omaleimaisuus ei kuitenkaan ole vain eteläpohjalaisten vaalima kulttuuripiirre. Ahposen mukaan suomalaisuudessa yleensä korostetaan omaleimaisuutta. Junttius ja omintakeisuus eivät ole pelkästään suomalaisuuteen ulkopuolelta lyötyjä leimoja vaan asioita, joita suomalaisuudessa on

vaalittu. Näin uskotaan välttävän vieraiden kulttuurien vaikutteilta. Alkukantaisuudesta ollaan ylpeitä, koska sitä pidetään merkinä etnisestä itseisarvosta. (Ahponen 1999, 114.)

Toisaalta jotkut niistä harvoista vastaajista (1-4 % kustakin vastaajaryhmästä), jotka suhtautuivat varauksella pohjalaisuuden näkymiseen kulttuurissa, pelkäsivät ylilyöntien rajoittavan nimen omaan muun maailman kiinnostusta.

Liian oman maakunnan painotteista, mm. Pirkanmaalla ei tiedetä mitä täällä kulttuurin saralla touhutaan (KT lom21 kys42.)

Citius, altius, fortius eli taso korkealle. Tieto osaamisestamme laajalle. Elinikäinen kouluttautuminen. Ei liikaa pohjalaista uhoa, eikä kolloonvikaa. (KH lom35 kys32.)

Kulttuuritarjontaa ei voi kaupata ulkopuolisille pelkästään "eteläpohjalaasuurella" tai "trysköällä" (TM lom214 kys20).

Myös lisää avoimuutta haluavat tai junttiuden leimaa pelkäävät tarkastelivat asioita ulkopuolisten silmin. Kulttuurinen identiteetti ja sen näkyvyys ovat tärkeitä asioita, joita halutaan vaalia ja ohjata myös tietoisesti.

Kulttuurisen identiteetin rakentumiseen vaikuttavat kulttuurin saralla sen eri osa-alueet. Edellä mainittiin mm. kotiseututyön, rakennuskulttuurin, kansanmusiikin- ja tanssin sekä teatteriperinteen olevan asioita, jotka vastauksissa liitettiin usein Etelä-Pohjanmaan kulttuuriperinteeseen. Yksittäisenkin kulttuurialan kehittäminen voimistaa paitsi kyseistä alaa, myös maakunnan ja sen identiteetin näkyvyyttä. Noin kolmannes kulttuurin toimijoista puhui oman alansa kehittämisen tärkeydestä kulttuurityönsä keskeisenä päämääränä (kysymyksessä 15). Millainen merkitys tietyn alan, esimerkiksi kuvataiteen, kehittämisellä voi olla kulttuurisen identiteetin ja alueen näkyvyyden kannalta? Kuvataiteilijat toivoivat Etelä-Pohjanmaalle pysyvää näyttelytilaa, joka olisi keskeisellä paikalla ja järjestäisi vaihtuvia nykytaiteen näyttelyitä.

Pohjalaisen taiteen taidemuseo (Seinäjoki; Ilmajoki) (ei pelkästään pohjalaisten taiteilijoiden esittelypaikka, vaan nykytaiteen esittelyä ja tallennusta) (KT lom27 kys41)

Taidemuseo ja grafiikan paja pikaisesti Seinäjoelle. Taiteilijoille vuokrattavia työskentelytiloja. Kurssipaikkoja (asiallisia). (KT lom63 kys42)

Nykytaiteen museo, E-P on melkein ainoa paikka maailmassa, jossa paikallista kuvataidetta ei ole lainkaan pysyvästi esillä. (KT lom116 kys41)

Kuvataiteen aseman kehittäminen niin näyttely- kuin esittelytilojenkin osalta etenkin Seinäjoella toistui kuvataiteen edustajien vastauksissa. Lainatuista vastauksista viimeisin kertoo museon merkityksestä muun maailman silmissä. Vastaaja koki oman alan taiteen esittämisen puutteellisuuden häpeällisenä. Myös muille kuin kulttuurialan edustajille taiteen esilläpito luo identiteettiä. Museoiden merkitystä pohtinut Maaria Linko toteaa, että "isompi ja entistä parempi modernin taiteen

tai nykytaiteen museo on osoitus maan politiikan korkeatasoisuudesta sekä kansallisesta identiteetistä”. Nykytaiteen museo edustaa moderniutta ja sivistystä sekä kantaa mukanaan länsimaisia arvoja. Nykytaiteen museo kantaa mukanaan vahvaa symboliarvoa nimenomaan kansallisten arvojen, saavutusten ja edistysten näyteikkunana ulospäin. (Linko 1994, 180.) Nykytaiteen museo merkitsisi täsmälleen samoja asioita myös alueellisella/paikallisella tasolla kuin kansallisellakin tasolla. Kuten lomakkeessa 116 todettiin, kyse olisi nimenomaan paikallisten saavutusten esille tuonnista. Museon merkitys ei kuitenkaan rajoitu tähän. Sen symboliarvo olisi voimakas kuvataideystävällisen imagon luomiselle. Lopulta jonkin yksittäisen alueen kuvataideystävällisyys määrittellen kyseisen alueen museoiden ja näyttelyiden määrän ja laadun perusteella, ei yksittäisten kuvataiteilijoiden määrän ja laadun perusteella.

Linko jatkaa, että lisäksi museot osallistuvat myös sen yhteisön identiteetin määrittelyyn, jossa ne sijaitsevat. Ne voivat tarjota yhteyden lapsuuden visualisoimiseen tai juurten etsimiseen. Kiehtovimmiksi esineiksi tai teoksiksi museossa koetaan usein kohteet, jotka luovat assosiaatioita omaan elämään. Toisaalta museot toteuttavat yhteisön identiteetin luomisen, säilyttämisen tai muokkaamisen tehtävää: niissä representoidaan historiaa sellaisena kuin se halutaan jälkipolville esittää.¹ (Linko 1994, 181, 185.)

Kun puhutaan profiloitumisesta kulttuurin kautta, on kysyttävä, onko kulttuurin tehtävä sitten levittää eteläpohjalaisuuden ideologiaa muualle Suomeen ja maailmalle? Tällöin kulttuuri olisi valjastettu ensisijaisesti markkinoinnin käyttöön, ja markkinoinnin vuoksi juuri eteläpohjalaisen tulee näkyä ja kuulua kulttuurissa. (vrt. Karkama 1998, 17.) Maakunnallisuuden liian vahva näkyminen voi merkitä sitä, että unohdetaan väestö kansan etujen tieltä. Jos kulttuurin avulla korostetaan vain sitä, mikä on omaa, kulttuurien välinen vuorovaikutus on vaikeaa. Kulttuurin ei tarvitse yhdistää yhtä kansaa erottamalla se muista — se voi myös yhdistää. (vrt. Karkama 1998, 18.)

3.5. Kulttuuriset identiteetit liikkeessä

Perinteisen eteläpohjalaisuuden korostamisen lisäksi aineistosta ilmeni, että kulttuuriset identiteetit ovat jatkuvasti muutoksen vaatimuksen edessä. Kuten MacClancy asian ilmaisee, olisi yksinkertaistettua nähdä kulttuurit toisistaan erillisinä kokonaisuuksina tai koherentteina, mutta dynaa-

¹ Museoiden ja muiden kulttuurilaitosten osallistuminen kulttuurisen identiteetin rakentamiseen tietoisesti tai tiedostamattaan olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe, johon tässä tukielmassa ei kuitenkaan voida riittävän syvästi puuttua.

misina ihmisryhminä, jotka välillä joutuvat kosketuksiin toistensa kanssa. Hän näkee kulttuurit ikuisesti rakenteilla olevina systeemeinä, jotka sekä tulevat ilmi että järjestäytyvät ihmisten käytöksessä. (MacClancy 1997, 3-4.)

Aineiston perusteella kulttuuristen identiteettien muutos on kuitenkin asia, jonka vain harvat hyväksyvät. MacClancyn mukaan eri kulttuureja eivät välttämättä erotakaan erilaiset tavat ja säännöt vaan eri kulttuurien ihmiset, jotka haluavat erottautua toisista kulttuureista. Saman kulttuurin sisälle mahtuu siis joukko ihmisiä, jotka tulkitsevat sitä kukin tavallaan omia tarkoituksiperiään varten. Tässä mielessä taidetta voidaan siis käyttää vallan välineenä: vahvistamaan omaan päämäärään sopivia käsityksiä kulttuurista. (MacClancy 1997, 3-4.) Ainoana kulttuuritapahtumana Tangomarkkinat kirvoitti vastaajia antamaan kysymättäkin kommentteja eteläpohjalaisuudesta — ja samalla kritiikkiä siitä, että tapahtuma ei ole riittävän eteläpohjalainen. Esimerkiksi kysymyksessä 38, jossa kysyttiin Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia tai -kohteita, joiden jatkuvuus ja elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa, yksi vastaaja alleviivasi sanat Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia ja kirjoittaa sivun alalaidassa: *Ehkä olisi aihetta puhua eteläpohjalaisista kulttuuritapahtumista. Tangomarkkinat sitä ei ole.* (KT lom28.) Jos korostetaan vain perinteisesti eteläpohjalaisina pidettyjä piirteitä, ei hyväksytä koko kuvaa eteläpohjalaisesta kulttuurista. Täsmälleen samaa asiaa, mutta toisessa kulttuurissa, kommentoi Glover Svašekin haastattelema afrikkalainen taideopettaja:

It is sad. I keep telling my students and everybody I meet that it is sad to make a conscious effort to do something called an African painting... I think it is wrong to make something African, because there is nothing like African. The African is me, so if what comes out of me cannot be taken as African, then what is African? (Svašek 1997, 47.)

Lainatun sitaatin mukaan ei tule pyrkiä tietoisesti tekemään taidetta, joka on leimallisesti omasta kulttuurista peräisin, tässä tapauksessa eteläpohjalaisesta kulttuurista. Eteläpohjalaisen tekemä taide tai Etelä-Pohjanmaalla järjestetty kulttuuritapahtuma ovat eteläpohjalaisia silloinkin, kun ne eivät muodoltaan tai sisällöltään vastaa käsitystä perinteisestä eteläpohjalaisesta taiteesta tai kulttuuritapahtumasta. Ajatus moniarvoisuuden hyväksyvän ilmapiirin luomisesta kulttuurin avulla oli kuitenkin vastaajille melko vieras: vain kolme kunnanhallitusten jäsenistä mainitsi asian.

Vanha eteläpohjalaisuus tulisi säilyttää, mutta olisi luotava uusi "eurooppalainen" ajattelutapa, suvaitsevainen ja vanhoja muistelematon. Rohkaistava nuoria löytämään pitkien peltoaukeiden lisäksi myös avaruuden äärettömyys. Aurinkoon on Etelä-Pohjanmaalta yhtä pitkä matka kuin Pariisista. (KH lom15 kys30.)

Mahdollisuuksia on vasta kun rajoittavat silmälaput riisutaan (KH lom84 kys30).

Paitsi paikallista omaleimaisuutta myös aitoa kansainvälistymistä siten, että erilaisuuden sietokyky kasvaa [...] (KH lom70 kys32).

Näissäkin vastauksissa näkyi ajatus siitä, että “vanha eteläpohjalaisuus” on vallitseva. Vastajaat lähinnä pelkäsivät liian rajoittavan kulttuuri-ilmapiirin seurauksia. Vain yksi vastaaja korosti **rohkeutta** löytää uusia asioita. Ensimmäisessä luvussa esiteltyyn kulttuuriin (tässä tapauksessa erityisesti taiteen) määritelmään kuuluu olennaisena osana vanhan haastaminen ja uuden luominen. Pelkkä menneisyydessä pitäytyminen ja vanhojen rituaalien toistaminen ei siis koskaan voi olla kulttuurin koko kuva. Muualta tulevia vaikutteita ja muutosta ei pystytä torjumaan, siksi sopeutuminen on hengissäpysymisen edellytys. Sopeutuminen ei tarkoita perinteen ja historian hylkäämistä, vaan se tarkoittaa sitä, että hyväksytään uusien osien tuleminen kulttuurin kokonaisuuteen. Mikäli kulttuurin olennaisena osana nähdään pyrkimys luovuuteen, kulttuuriin kuuluu myös avoimuus. Luovan ihmisen pyrkimyksenä on nähdä asiat toisin kuin ne perinteisesti on nähty, pyrkiä kehittämään uusia ratkaisumalleja vanhojen sijaan. Ahponen mukaan kulttuuri rikastuu vertailemalla omia ja muiden tuotoksia sekä muuntelemalla omintakeisesti aikaisempaa (Ahponen 1999, 96). Uutta kulttuuria alkuperäisempänä pidetty vanha eteläpohjalainen kulttuuri ei sekään ole syntynyt tyhjästä valmiiksi, pysyväksi muodoksi.

Uusia toimintatapoja, uusia tapahtumia ja yleensä uusia tuulia kulttuuriin toivoi avoimissa vastauksissa 10 % kulttuurin toimijoista, 12 % kunnanhallitusten jäsenistä ja 7 % elinkeinoelämän edustajista. Uudistuksia toivottiin siis harvemmin kuin perinteessä pitäytymistä.

Tietyt liian konservatiiviset "näin on ennenkin tehty" -asenteet jarruttavat uudistumista. [...] Vahvat kulttuurihahmot voisivat antaa, delegoida tehtäviä ja toteutuksia nuoremmille uusille kyvyille. (KT lom32 kys22.)

Kun on totuttu tekemään jokin juttu tiettyjen ihmisten kanssa tiettyin ehdoin on vanhasta kaavasta uusiutuminen kivuliasta. Sitä en tiedä miksi, luulisi olevan mukavaa antaa uusien tuulien puhaltaa. (KT 69 kys31.)

[...] Vahvuuksia etsitään menneestä eikä nähdä, että tämäkin hetki on kulttuuria. Musiikki ja näyttämötaide vahvoilla, nyt olisi aika huomioida muutkin. Liikaksi musiikkia ja urheilua. Putkinäköä ja taaksekatsomista. (KT lom6 kys42.)

Ei ole tapahtunut mitään uutta. On vaan samat 200 vuotta sitten kulttuuria tehneet miehet. Pitää nostaa uutta. (KH lom1 kys24.)

Uuteen ja uudenlaiseen toimintaan, pitää kehittää uutta (KH lom29 kys30).

Kulttuurin tila kokonaisuudessaan on E-P:lla ehkä hieman odottavan jähmeä. Kaivataan uusia, raikkaita haasteita, laajaa arvokeskustelua kunnissa, järjestöissä ja yritysmaailma voimakkaasti mukaan keskusteluun. [...] (EE lom12 kys20.)

Ehkä se on hiukan liikaa sidoksissa historiaan ja perinteeseen, saisi uudistua vastaamaan myös tämän päivän teemoja (EE lom56 kys20).

Kunnanhallitusten jäsenet ja elinkeinoelämän edustajat toivoivat erityisesti uusia tapahtumia ja uusien kulttuurialojen nostamista esille. Kulttuurin toimijat toivoivat myös uusia toimintamalleja kulttuurityöhön. Vastauksista ilmenee, että kaikki vastaajat eivät niinkään tarkoittaneet kulttuurin uudistumisella sitä, että täytyisi pyrkiä täysin uudenlaiseen ja ennennäkemättömään kulttuuritar-

jontaan. He kokivat, että kulttuuritarjonta ei vastaa edes tätä päivää. Pelko kulttuurin jämähtämisestä paikoilleen oli myös pelkoa siitä, että muun yhteiskunnallisen kehityksen edetessä kulttuuri ei kehity liiallisen perinteeseen turvaamisen vuoksi.

Perinteen ylikorostamisen pelättiin vaikuttavan kielteisesti myös kulttuurin kiinnostavuuteen. Perinteiden jatkuvuus sukupolvelta toiselle ei nyky-yhteiskunnassa ole itsestäänselvyys, sillä kulttuuritarjonta on monipuolistunut. Fairclough'n mukaan elämme post-traditionaalisessa yhteiskunnassa; perinteet eivät enää automaattisesti siirry sellaisenaan eteenpäin, sillä niiden tilalle on tullut muitakin vaihtoehtoja. Ihmisen asema ja rooli ei enää määräydy syntyperän, sosiaaliluokan tms. perusteella. Niinpä esimerkiksi identiteetit rakentuvat lisääntyvässä määrin ihmisten välisessä kanssakäymisessä, ja ne ovat avoimia muutoksille. (Fairclough 1995, 137.) Hallin mukaan yksilön "hajakeskittäminen" juontaa juurensa 1900-luvun lopun modernien yhteiskuntien rakenteelliseen muutokseen, joka on laittanut vanhat kulttuuriset identiteetit liikkeeseen. Puhutaan jopa identiteettikriisistä. Modernin ja traditionaalisen yhteiskunnan tärkein ero onkin juuri siinä, että traditionaalinen yhteiskunta edustaa pysyvyyttä ja menneisyyden kunnioitusta, kun taas moderniin yhteiskuntaan kuuluu olennaisena osana muutos. Jatkuvat ja nopeat muutokset muokkaavat modernia yhteiskuntaa yhä uudelleen — modernissa yhteiskunnassa pysyvää on siis vain epäjatkuvuus. (Hall 1999, 19-20, 24-25.) Modernisaatio on kyseenalaistanut normaaliuden sekä perinteiset traditiot ja arvot, ja fragmentoituminen jatkuu. Globalisoitumiskehitys edesauttaa ihmisten mahdollisten toimintamallien, elämäntapojen ja identifikaation kohteiden moninaistumista, mikä estää minkään universaalien yhteisöllisyyden syntymisen. (Fornäs 1998, 77.) Esimerkiksi eteläpohjalainen nuori ei välttämättä koe ensisijaiseksi identiteetikseen eteläpohjalaista kulttuuriperinnettä, vaan esimerkiksi kuulumisen kansainvälisen ihmisoikeusjärjestöön. Toisaalta on menossa voimakas etnisyyshuumi: on trendikästä sekä kuunnella maailmanmusiikkia että korostaa eteläpohjalaisuuttaan. Uuden ja vanhan täytyy siis voida kulkea rinnakkain.

4. Kulttuuri ja talous

4.1. Kunnanhallitusten jäsenet vaatimusten ja rajoitusten ristipaineessa

4.1.1. Rajoittava resurssidiskurssi ja aktivoiva toimintadiskurssi

Kuten johdannossa mainittiin, tässä tutkielmassa tarkastellaan taloutta puheiden (diskurssien) eikä tilastojen valossa. Haraldin mukaan talouden ihmisten toimintaa määräävää roolia voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta. Yksi mahdollisuus on ymmärtää talous ihmisten toiminnasta syntyvänä, mutta kuitenkin itsenäisesti vaikuttavana niukkuutta aiheuttavana rakenteena. Tällöin talous ohjaa suoraan yhteiskunnan ylärakenteessa tapahtuvaa toimintaa, eikä poliitikoilla ole muuta vaihtoehtoa kuin valittaa taloudellisten realiteettien aiheuttamaa niukkuutta. Ihmisten toiveet ja käytettävissä olevat resurssit eivät kohtaa. Tämä näkökulma on saanut jalansijaa erityisesti marxilaisessa perinteessä. Toinen mahdollisuus on ajatella taloutta diskurssina, joka on muiden diskurssien tapaan sosiaalisesti tuotettu. Koska talousdiskurssi on sosiaalisesti tuotettu käytäntö, se on yhtä abstrakti kuin muutkin diskurssit. Tässä tapauksessa se on vain kehittynyt taloustieteen käsitteistön ympärille. Diskurssina se on hyvin vahva. (Harald 1997, 263-264.)

Kun kunnanhallitusten jäsenet puhuivat taloudellisista resursseista kulttuuritoimintaa rajoittavana tekijänä, resurssit nimettiin yleensä sellaiseksi tekijäksi, joka ei mahdollistanut minkäänlaista joustonvaraa.

Kunnan talous ei anna mahdollisuuksia kulttuurielämän enempään tukemiseen (KH lom6 kys22).

Rahan puute (KH lom30 kys22).

Vähäiset rahalliset resurssit [...] (KH lom54 kys22).

Näiden vastausten perusteella vaihtoehtoja ei kerta kaikkiaan näytä olevan. Taloudelliset resurssit rajoittavana tekijänä mainitsi 25 kunnanhallitusten jäsentä, kaikkiaan 27 prosenttia vastaajista. Kutsunkin tätä diskurssia rajoittavaksi resurssidiskurssiksi. Vastaajien sukupuolella ei ollut merkitystä resursseihin vetoamisen suhteen, mutta sen sijaan iällä näytti olevan: resurssien pienuudesta rajoittavana tekijänä puhuvista kunnanhallitusten jäsenistä 68 % oli 50-vuotiaita tai vanhempia.¹ Rajoittava resurssidiskurssi oli ehdottoman varmaa eli faktuaalisen vaikutelman antavaa,

¹ Kyseiseen ikäryhmään eli 50-vuotiaisiin tai vanhempiin kuuluu koko ryhmästä 49 %.

siinä ei esiintynyt minkäänlaisia epävarmuutta ilmaisevia tekijöitä. Faktuaalinen kielenkäyttö on helpoin tapa saada lukijat vakuuttumaan kuvatun asiantilan todenperäisyydestä. Resurssien rajallisuus vaikuttaa vastausten perusteella niin kiistattomalta tosiasialta, että muunlainen tieto kulttuurin tukemisesta voisi resurssipuheen rinnalla vaikuttaa suorastaan valheelta. (vrt. Jokinen ym. 1993, 152.)

Kaksi vastaajaa ei vedonnut resursseista puhuessa niinkään oman kuntansa taloudelliseen tilanteeseen kuin kuntien yleiseen tilanteeseen: *Pieni kunta, kuntien taloudellinen tilanne* (KH lom33 kys22), *Kuntien taloudellinen tila on huononemassa voimakkaasti, pitäisi hyviä ideoita tukea ja myös huomata uudet menestyjät* (KH lom29 kys31). Pörssimaailmasta on tuttua, että talouspuheessa huonoista taloudellisista näkymistä on olemassa vaara itsensä toteuttavista ennustuksista: jos vähennetään satsausta tiettyyn alaan sillä perusteella, että uskotaan tuon alan tulevaisuudennäkymien heikentymiseen, pienentynyt satsaus näkyykin pian kyseisen alan heikentyneinä tulevaisuudennäkyminä. On mahdollista, että tilanne omassa kunnassa ei ole 1990-luvun lamankaan seurauksena niin huono, että kulttuuriin panostamista olisi sen vuoksi ehdottomasti vähennettävä, mutta näin on tehty, koska katsotaan yleisen tilanteen edellyttävän sen kaltaisia toimenpiteitä. Mäkelän mukaan etenkin pienissä kunnissa kulttuuritoimen menot asukasta kohden ovat hyvin pieniä, usein vain muutama kymmenen markkaa asukasta kohden vuodessa¹ (Mäkelä 1998, 44). Kyseinen summa ei juurikaan vaikuta kuntien kokonaistalouteen. Laman aiheuttamat supistukset ovatkin olleet voimakkaimpia yli 10 000 asukkaan kuntien kulttuuri- ja nuorisotoimissa (Mäkelä 1998, 123). Resurssien vähydestä tai puutteesta puhuneista kunnanhallitusten jäsenistä kuitenkin 64 % oli alle 10 000 asukkaan kunnista. Nähdäkseni lama pelkästään taloudellisena tekijänä ei tarjoakaan ainoaa mahdollista selitystä puheelle resursseista kulttuuripalveluja rajoittavana tekijänä. Resurssien rajallisuudesta kertova diskurssi esitetään kuitenkin täysin vaihtoehdottomana, mikä kertoo talousdiskurssin yliveritaisuudesta. Vastausten perusteella myös laman aikana syntyneet diskurssit ovat edelleen vahvoja. Haraldin mukaan etenkin laman aikana jokapäiväiseen elämään on tunkeutunut ainoan vaihtoehdon politiikka, jonka mukaan taloudelliset realiteetit ja välttämättömyydet perustelevat poliitikkojen päätökset (Harald 1997, 263).

Haraldin mukaan (1997, 267) talouspoliitikkojen kielenkäytöstä löytyy usein vetoa kahteen suuntaan: yhtäältä erilaiset velvoitteet passivoivat ja pakottavat toimimaan tietyllä tavalla, toisaalta kielenkäytöstä löytyy myös piirteitä, joiden tarkoituksena on aktivoida toimintaa. Sama piirre, aktivoivan toimintadiskurssin käyttäminen, näkyy myös kunnanhallitusten jäsenten puheissa. Resursseista pakottavina tekijöinä oli puhetta yllä, mutta monet kunnanhallitusten jäsenet puhuvat

¹ Tosin kyseiseen summaan ei ole laskettu mukaan kirjastojen menoja.

kuitenkin kulttuuriasioiden kehittämisestä hyvinkin yksinkertaisella tyyllillä, jota voidaan kutsua aktivoivaksi toimintadiskurssiksi: olisi vain ryhdyttävä toimeen.

Hankkimalla aluksi taloudellisia resursseja, joilla saadaan ammatti-ihmiset suunnittelemaan ja toteuttamaan annetut tavoitteet [...] (KH lom15 kys14).

Varaamalla määrärahaa talousarviossa kyseisiin tarkoituksiin ja toteuttaa yhteistyössä toimijatahojen kanssa (KH lom17 kys14).

Tarttua työhön, toteuttaa (KH lom53 kys14).

Ensimmäiseksi tulisi kohdistaa määrärahoja niin kuntien kuin valtionkin budjettiin, kohteita kyllä olisi (KH lom58 kys14).

Pidetään ne ohjelmissa ja päättämällä voidaan tuohon suuntaan painottaa (KH lom71 kys14).

Nämä puheenvuorot viittaavat siihen suuntaan, että kyse ei ole vain resursseista vaan myös tahdosta tai halusta. Aktivoivaa toimintadiskurssia esiintyi useimmiten kysymyksessä 14 tai kysymyksessä 31, joissa tiedusteltiin, millä keinoin kulttuuria tulisi kehittää omassa kunnassa tai Etelä-Pohjanmaalla. Kuitenkaan kukaan ei näiden kysymysten vastauksissa kertonut, että mahdollisuuksia näiden asioiden toteuttamiseen ei yksinkertaisesti ole taloudellisten resurssien riittämättömyyden vuoksi. Vaikka resurssien puute yleensä esitettiin sellaisena rajoittavana tekijänä, joka kerta kaikkiaan ei mahdollista lisäsatsauksia kulttuuriin, myös tahto tai halu panostaa kulttuuriin näyttäyty merkittävänä tekijänä. Toisaalta aktivoiva toimintadiskurssi sisälsi usein myös maintenanceja tekijöiden tarpeesta, mutta tekijöiden palkkaa eivät kunnanhallitusten jäsenet halunneet ainakaan kunnan vastuulle. *Kunnan talous ei anna mahdollisuuksia kulttuurielämän enempään tukemiseen — vrt. tarvitaan ripeäotteisia henkilöitä, jotka ovat ennakkoluulottomia ja valmiita tarttumaan työhön kotikunnan hyväksi (KH lom6 kys22 ja kys14).* Vaikka vastaaja näkikin kulttuurin koituvan kotikunnan hyväksi, sen hyväksi tehtävälle työlle tarvittaisiin pyyteettömiä (palkattomia) tekijöitä.¹ Rajoittavan resurssidiskurssin ja aktivoivan toimintadiskurssin välillä näyttääkin olevan juuri työntekijöiden palkkaamisen mentävä aukko. Aktivoivaa toimintadiskurssia käytti vastauksissaan prosentin verran suurempi osa kunnanhallitusten jäsenistä kuin rajoittavaa resurssidiskurssia (28 % vastaajista). Aktivoivaa toimintadiskurssia käyttävät olivat hyvin keskita-soa edustava (iän, sukupuolen yms. seikkojen suhteen) ryhmä.

Kaksi eri diskurssia, rajoittava resurssidiskurssi ja aktivoiva toimintadiskurssi, eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois: 9 vastaajaa käytti molempia. Sama henkilö voi siis sekä valittaa kunnan rahapulaa että vaatia lisärahoitusta ja aktiivisia toimia. Kuitenkaan yleensä ei mainittu, mistä tuo lisärahoitus saataisiin. Näiden vastausten voi tulkita tarkoittavan sitä, että mikäli tahtoa riittää ja kohteista päästään yksimielisyyteen, rahoituksenkin uskotaan järjestyvän huolimatta siitä, että yleisesti ottaen rahoitusmahdollisuudet ovat niukkoja.

¹ Lisää kulttuurin työllisyydestä ja talkootyöstä luvussa 4.3.

[Kulttuurielämän heikkoutena:] *Taloudelliset mahdollisuudet* (KH lom17 kys22) — vrt. *Varaamalla määrärahaa talousarviossa kyseisiin tarkoituksiin ja toteuttaa yhteistyössä toimijatahojen kanssa* (KH lom17 kys14).

Supistetut valtioavut kaikkineen, sillä niin moneen vaikuttaa halun lisäksi raha (KH lom39 kys22) — vrt. *Rahaa, rahaa ja tekijöitä → arvostusta* (KH lom39 kys31).

[...] *rahapula* (KH lom45 kys22) — vrt. *Rahoitusta ja voimavaroja lisäämällä, koulutukseen panostamalla* (KH lom45 kys14).

Vastausten perusteella talouden sanelema välttämättömyys, resurssipula, voi olla sellainen seikka, johon vetoaminen riittää perustelemaan mielipiteen kulttuurin tukemisen mahdottomuudesta. Rahasta ja etenkin sen puutteesta puhuttiin kunnanhallitusten jäsenten vastauksissa paljon, ja talousdiskurssi oli voimakkaasti hallitsevassa asemassa. Talousdiskurssin hallitsevuus selittää aineiston ristiriitaisuudet: oltiin tietoisia siitä, että toisinkin voitaisiin toimia ja lisärahoitusta tarvittaisiin, mutta taloutta pidettiin niin voimakkaasti rajoittavana tekijänä, että pelkkä siihen viittaaminenkin voi pysäyttää suunnitelmat alkuunsa. 1990-luvun laman aikana erityisesti talousdiskurssiin ilmensyi välttämättömyyden logiikka. Blomin mukaan välttämättömyysoppi on sekä toimintaohje että poliittisia päätöksiä oikeuttava legitimaatio-oppi (Blom 1999, 232).

Blomia edelleen referoiden välttämättömyysopin kulmakiviä ovat mm. markkinavoimien tunnustaminen ainoana todellisena toimijana, yksilöiden pakko mukautua taloudellisiin tosiasioihin kuitenkin vastuunalaisesti itsestään huolehtien, luottamus hallitukseen markkinavoimien vaatimusten parhaana asiantuntijana sekä markkinavoimien ja hallituksen määräysten noudattaminen kaikkien yhteiseksi eduksi. Välttämättömyysoppi on kansalaisia passivoiva ja samalla heille synninpäästön antava, sillä sen mukaan vaikutusmahdollisuuksia on lopultakin vain hallituksella sekä talouden ja tiedotuksen eliitillä. Välttämättömyysoppiin kuuluu, että todellista vertailua konkreettisiin tuloksiin ja seurauksiin ei tehdä, eikä sen nimissä tehtyjä virheitä nosteta esiin. Talouden vaatimusten voimakkuus selittyy sillä, että markkinajärjestelmässä ei ole kysymys vain taloudesta, vaan talousdiskurssi tuottaa myös normeja ja arvoja. Suomessa välttämättömyysoppia on noudatettu muita maita tarkemmin, mutta se on kuitenkin omaksuttu vain osittain. Se voidaan aina kyseenalaistaa, esimerkiksi eri väestöryhmien näkemykset siitä poikkeavat toisistaan. (Blom 1999, 232-233.)

Talousdiskurssia käytettiin siis kulttuuritoimintaa välttämättä rajoittavana tekijänä. Tässä tutkimuksessa ei siis perehdytä konkreettisiin talousarvioihin tms., mutta mainittakoon, että kuntien panostamista kulttuuriin vuoden 1986 lukujen valossa tutkinut Kangas päätyi toteamaan, että kulttuuriin panostamisen suuruudessa ei Etelä-Pohjanmaalta löydy yhtenäistä linjaa. Enemmän kuin kunnan varakkuus ja muut ulkoiset seikat kulttuuritoiminnan tukemiseen vaikuttavatkin kun-

nan päätöksentekijöiden näkemykset. Kulttuuriin kaikkein vähiten panostavat kunnat ovat poliittiselta väaritykseltään keskusta-oikeisto -kuntia.¹ (Kangas 1990, 42, 50-52.)

Selitystä tiettyjen puhetapojen (rajoittavan resurssidiskurssin ja aktivoivan toimintadiskurssin) yleisyyteen tietyn instituution (kunnanhallitusten) sisällä voidaan etsiä käsitteestä *diskursiiviset muodostumat*.² Fairclough'n mukaan diskursiiviset muodostumat viittaavat instituutioiden sisällä vallitseviin puhetapoihin. Tietyn instituution sisällä voi olla useitakin puhetapoja, ns. puheyhteisöjä, joilla on omat norminsa ja omat vallitsevat käytäntönsä. Näistä normeista ja käytännöistä ei useinkaan olla tietoisia, ja onkin tavallista, että ne tuntuvat niin luonnollisilta ettei niitä edes kyseenalaisteta. Normaalisti yksi diskursiivinen muodostuma on vallitseva, vaikka yhden instituution sisällä voi olla ja todennäköisesti onkin useita erilaisia ja ristiriitaisiakin muodostumia. Vallitseva muodostuma on tehokkaimmillaan silloin, kun se vaikuttaa mahdollisimman luonnolliselta siten, että siihen viittaamista pidetään terveen arkijärjen käyttönä. (Fairclough 1995, 24, 27; ks. myös Foucault 1972, 33.) Juuri instituutiota itseään pidetään yleensä tietyn puhetavan, aiheiden, päämäärien jne. asettajana, vaikka toimijana onkin instituution sisällä vallitseva diskursiivinen muodostuma (Fairclough 1995, 41).

Resurssien vähyydestä puhuminen on merkki tällaisesta diskursiivisesta muodostumasta. Kunnanhallitusten jäsenten on seurattava oikeaksi kokemaansa logiikkaa taloudesta rajoittavana resurssina, sillä he ovat tässä tapauksessa vastaajina paikallishallinnon edustajina. Taloudellinen välttämättömyysoppi on tässä tapauksessa hyvin sisäistetty — oma vaikutusvalta taloudellisten asioiden suhteen koetaan hyvin vähäiseksi. Resurssien vähyyteen viittaamisesta on tullut terveen arkijärjen käyttöä. Kuka voisi väittää vastaan, jos sanotaan, että rahaa ei kerta kaikkiaan ole. Tällöin katsotaan pelkästään budjetin menoeriin ja unohdetaan mahdolliset kerrannaisvaikutukset. Toisaalta kunnanhallitusten sisällä vallitsevaan diskursiiviseen muodostumaan kuuluu ajatella, että kuntalaisille on oltava toimintaa ja aktiviteetteja oman kunnan alueella. Tämän vuoksi pyritään myös kannustamaan ja aktivoimaan puhetyyliin.

¹ Vuoden 1996 kunnallisvaalien perusteella keskusta on Vaasan vaalipiirin suurin puolue ja kokoomus toiseksi suurin (Tilastokeskus 1996).

² Fairclough käyttää käsitteestä pidempää nimeä, *ideologis-diskursiiviset muodostumat* (*ideological-discursive formations*). Kuitenkin diskursiivisuudesta puhumalla viitataan samalla myös kielen ideologisiin eli valtaan liittyviin ja seurauksia tuottaviin ominaisuuksiin. Esimerkiksi Foucault käyttää pelkästään termiä diskursiiviset muodostumat (ks. Foucault 1972/1969, 31).

4.1.2. Kulttuurin lisärahoituksen tarve ja lisärahoituskeinot kunnanhallitusten jäsenten mielipiteissä

Korostan aluksi, että edellä luokiteltuun aktivoivaan toimintadiskurssiin sijoitin vastauksia sillä perusteella, **miten** asia esitettiin. Aktivoivaan toimintadiskurssiin sijoitin puheenvuorot, joissa ehdotettiin aktiivisia toimia, en kiinnittänyt huomiota siihen, vaaditaanko niissä rahaa, tekijöitä, toimeen tarttumista tms. Sen sijaan tein erikseen yhden luokan, johon sijoitin kaikki vastaukset, joissa lisärahoituksen tarve kulttuurille tunnustettiin tai sitä vaadittiin, ehdotettiin tai toivottiin keinona kulttuurin kehittämiseen. Tätä luokkaa kootessani en kiinnittänyt huomiota siihen, miten asia esitettiin tai mainittiinko vastauksissa mistä tai miten tuota lisärahoitusta saataisiin. Esimerkiksi kommentin [...] *Harrastajat tekevät runsaasti hyvää näyttämötaidetta, toivoisin yhteiskunnan enemmän mukaan* (KH lom22 kys13) otin kyllä mukaan laskiessani kaikkia lisärahoitustoi-veita, mutta en lukenut sitä aktivoivaan toimintadiskurssiin. Rajanveto oli luonnollisesti muutamissa tapauksissa vaikeaa. Aktivoivan toimintadiskurssin ja tämän luokan vastaukset menivät osittain päällekkäin, sillä aktivoivaan toimintadiskurssiin kuului usein myös vaatimuksia lisärahoituksesta.

Lisää rahaa kulttuurille ehdotti, toivoi, esitti, vaati tms. avoimissa kysymyksissä kaikkiaan 24 kunnanhallitusten jäsentä 34 eri kertaa.¹ Siis kaikkiaan 26 % kunnanhallitusten jäsenistä mainitsi lisärahoituksen tarpeellisuuden kulttuurille avoimissa vastauksissa. Katson tarpeelliseksi pohtia avoimien kysymyksien vastauksia suhteessa monivalintakysymykseen numero 19, jossa kunnanhallitusten jäseniltä kysyttiin heidän periaatteellista suhtautumistaan kulttuurilaitosten rahoituksen kehittämiseen omassa kunnassaan. Vaihtoehtoina olivat tuen kasvattaminen, sen säilyttäminen entisellään ja kunnan tuen supistaminen. Kun kysymyksessä 19 kysyttiin selkeästi kantaa **oman kunnan** rahoituksen osuuteen, lisärahoitusta ei kannattanut yhtä moni: vain 22 % vastaajista kannatti kunnan tuen kasvattamista.

Monivalintakysymyksessä 19 oman kunnan tuen lisäämistä kannattaneista valtaosa (63 %) oli naisia (kts. Kainulainen 1999, 72-73). Avoimissa kysymyksissä lisätuen puolesta puhuneista naisia oli monivalintakysymystä vähemmän, 48 % joukosta². Miehet näkivät siis kulttuurin tuen lisäämi-

¹ Näitä esityksiä tuli useissa eri kysymyskohdissa, mutta kysymyskohdan 19 viimeisen monivalintakohdan perusteluja en laskenut näihin mukaan, sillä siinä kysyttiin vaihtoehtoja oman kunnan rahoituksen pienentämiselle.

² Kaikkiaan kunnanhallitusten jäsenten kyselyyn vastanneista 44 % on naisia.

sen tarpeelliseksi erityisesti silloin, jos lisärahoitus saataisiin muualta kuin oman kunnan kassasta. Olivatko oman kunnan rahoitusosuuden kasvattamista haluavat ja ylipäätään lisää rahaa kulttuurille ehdottavat sitten samoja henkilöitä? Taulukon 7 perusteella eivät välttämättä olleet.

Monivalintakysymyksen 19 vaihtoehdot	Kysymyksen 19 jakauma (n=88)	Avoimissa kysymyksissä lisärahaa ehdottaneiden jakauma kysymyksen 19 suhteen
Kunnan tulisi tukea kulttuurilaitosten toimintaa nykyistä enemmän	22 %	42 %
Kunnan tuen tulisi säilyä suunnilleen nykyisellään	61 %	46 %
Kulttuurilaitosten omaa vastuuta tulojen hankkimisessa tulisi lisätä supistamalla kuntien tuen osuutta	17 %	13 %

Taulukko 7. Monivalintakysymys 19 ja lisää rahoitusta kulttuurille avoimissa kysymyksissä ehdottaneiden kunnanhallitusten jäsenten jakauma kysymyksen 19 suhteen.

Avoimissa kysymyksissä lisärahaa kulttuurille ehdottavien joukosta 42 % oli siis sellaisia, jotka olivat monivalintakysymyksessä olleet sitä mieltä, että kunnan tulisi tukea kulttuurilaitosten toimintaa nykyistä enemmän. Kuitenkin avoimissa vastauksissa lisää rahaa kulttuurille ehdottavista 58 % oli sellaisia, jotka kysymyksessä 19 olivat sitä mieltä, että kunnan tuen tulisi säilyä nykyisellään tai pienentyä. Kun sekä avoimissa kysymyksissä lisärahoitusta ehdottaneiden että kunnan tuen kasvattamista toivoneiden joukosta on karsittu päällekkäisyydet, kaiken kaikkiaan lisää rahoitusta kulttuurille ehdotti 33 kunnanhallitusten jäsentä eli 36 % kaikista vastanneista.

Vastaajia, jotka eivät valinneet kysymyksessä 19 vaihtoehtoa oman kunnan tuen kasvattamisesta, mutta ehdottivat kulttuurille lisärahoitusta avoimissa vastauksissaan, oli 14 kappaletta (15 % kaikista). Mitä ilmeisimmin he halusivat kulttuurin tuen kasvavan, mutta ei halunneet ottaa siihen tarvittavia rahoja oman kunnan kassasta. Heistä valtaosa (64 %) oli miehiä. Näyttää siis siltä, että osa kunnanhallitusten jäsenistä oli sitä mieltä, että kulttuuri tarvitsisi kyllä lisärahoitusta, mutta sitä ei tulisi ottaa oman kunnan kassasta. Valtaosa tästä joukosta (10 kertaa) ehdotti rahoituksen lisäämistä ilman mainintaa, mistä tuo rahoitus saataisiin.

Saataisiin esim. rahaa rakennusten korjauksiin (KH lom33 kys14).

Rahoitusta ja voimavaroja lisäämällä (KH lom45 kys14).

Silloin kun toivottu lisärahoituslähde mainittiin, se oli useimmiten valtio (5 mainintaa). Muita mainittuja lisärahoituksen lähteitä olivat yhteiskunta (2), kunta (2), Etelä-Pohjanmaan liitto (1), EU (1) ja ulkopuolinen panostus (1). Mielenkiintoista on, että kaksi vastaajaa näki avoimissa vas-

tauksissaan oman kunnan lisäpanostuksella voitavan kulttuurielämää kohentaa, vaikka he eivät kysymyksessä 19 olleetkaan valinneet vaihtoehtoa kunnan tuen kasvattamisesta. [...] *Rahaa tulisi miettiä eri kanavista: kunta, valtio, EU* (KH lom16 kys14). *Ensimmäiseksi tulisi kohdistaa määrärahoja niin kuntien kuin valtionkin budjettiin, kohteita kyllä olisi* (KH lom58 kys14). Samoin kaksi kertaa samassa lomakkeessa mainittiin ”yhteiskunta” lisätuen lähteenä. Pitää kuitenkin muistaa, että oma kuntakin kuuluu toki yhteiskuntaan. Kovin analyttisesti kunnanhallitusten jäsenet eivät siis pohtineet sitä, mistä toivottu lisärahoitus kulttuurille saataisiin. Monet ilmoittivat kyllä selvästi, ettei kunnan budjetissa ole lisärahoitukselle mahdollisuutta, mutta kun lisärahoitusta toivottiin, ei selvää rahoituslähdetä löytynytäkään. Aktiivisuus ja selkeät näkemykset mahdollisista toimenpiteistä puuttuivat, ja tilalle astuivat hartaat toivomukset siitä, että rahaa saataisiin vain ylipäätään jostain. Talousdiskurssi tuntuikin olevan kaikkein voimakkaimmillaan ja faktuaalisimmillaan silloin, kun se rajoitti toimintaa.

Loppujen lopuksi kysymys kulttuurin lisärahoituksen tarpeellisuudesta sai siis suuremman kannatuksen kunnanhallitusten jäsenten keskuudessa kuin pelkän monivalintakysymyksen 19 perusteella olisi pääteltävissä. Asian voi tulkita sitenkin, että kyse oli paremminkin periaatteellisesta kulttuurin tuen lisäämisen vastustuksesta kun asia tuli suoraan puheeksi, mutta toisaalta ymmärrettiin, että tuloksiin tarvitaan panoksiakin. Moni näki, että kulttuuri tarvitsisi enemmän rahoitusta kuin tällä hetkellä on käytettävissä, mutta erityisesti kunnanhallitusten miesjäsenet eivät halunneet lisätä oman kunnan rahoituksen osuutta. Kulttuurin lisärahoitukseen yleensä kunnanhallitusten naisjäsenet suhtautuivat miehiä selkeästi myönteisemmin.

Kunnanhallitusten jäsenten vastaukset pitävät yllä taloutta määräävänä diskurssina. Taloudesta rajoittavana resurssina puhuttaessa käytettiin täsmällisiä ilmauksia ja taloutta käytettiin ehdottomia rajoja asettavana tekijänä, mutta kulttuurin lisärahoituksesta puhuttaessa siirryttiin toivomuksiin ja ristiriitaisuuksiin. Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan erilaiset puheenvuorot pitävät yllä konventionaalisia rakenteita, joiden noudattamista tai joista poikkeamista ne perustelevat. Ne pitävät myös yllä diskursseja, joihin ne viittaavat perusteluissaan. Selonteoilla on myös seurauksia (symbolisia ja aineellisia), jotka ovat vaikeasti pääteltävissä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 22.) Kunnanhallitusten jäsenten taloutta koskevat puheenvuorot vahvistavat talouden asemaa rajoittavana rakenteena sekä talousdiskurssin määräävää asemaa, samoin ajatusta taloudesta joustamattomana alueena. Sekä taloudesta puhuminen rajoittavana resurssina että lisärahoitustoiveiden epämääräisyys antavat vastuuvapauden kunnanhallitusten jäsenille itselleen.

4.2. Kulttuuri ja kaupallisuus

4.2.1. Kunnanhallitusten jäsenet ja kannattamaton kulttuuri

1990-luvun lopun Suomessa talousdiskursseihin noussut uusliberalistinen ajattelutapa on levinnyt siten, että jotkut vaativat myös kulttuurisektorilta (tässä tapauksessa osana julkisia palveluita) näyttöä kannattavuudesta. Kannattavuudella tarkoitetaan tällöin suoraa tuottoa, summaa, joka voidaan piirtää viivan alle, kun tuotoksista on vähennetty panokset. Myös kunnanhallitusten jäsenet käyttivät taloustieteellistä ja yritysmaailmasta tuttua sanastoa kulttuurin yhteydessä. Negatiivisessa mielessä kulttuurista ja taloudellisuudesta puhuttiin 16 eri kertaa 13 eri kunnanhallitusten jäsenten vastauslomakkeessa (14 % kaikista) — ts. kulttuuria pidettiin taloudellisesti kannattamattomana. Näissä vastauksissa oli nähtävissä ajatuskulku, jonka mukaan kulttuuritapahtuma tai -kohde on taloudellisesti kannattamaton, mikäli se vaatii jatkuvasti olemassaolonsa edellytykseksi yhteiskunnan tukea. Tällaisten tapahtumien tai kohteiden kohdalla pitäisi näiden vastaajien mielestä voida harkita jopa kohteiden lakkauttamista.

Kun yritys on jaloillaan, kunnan pitäisi vetäytyä (KH lom20 kys19).

Kulttuurin "käyttäjien" tulisi itse maksaa käytöstään; jos ei asioita kulttuuripuolella hoideta taloudellisesti järkevällä tavalla, miksi kunnan pitäisi paikata "rahareitit"? (KH lom39 kys19).

[...] Asenne omaehtoisen rahoituksen hankkimisen vaikeudesta → kulttuuri ei kuulemma voi olla businesta! [...] (KH lom15 kys22).

Ihmisten hyvinvointia lisääviä kulttuurihankkeita, jotka toimivat henkisesti ja taloudellisesti terveellä pohjalla (KH lom38 kys30).

Monta kertaa ihmetyttää se, onko kaikkien E-P:n kulttuuritapahtumien taloudelliset edellytykset kunnossa. Onko itsestäänselvyys, että jos on keksitty/kehitetty kulttuuritapahtuma, sitä pidetään väkisin hengissä kunnan ym. rahalla, vaikka taloudellista kannattavuutta ei voida osoittaa. Mielestäni silloin on kyse "ylimääräisestä" tapahtumasta. (KH lom42 kys32.)

Kulttuuria kannattamattomina pitävistä tai sen kannattamattomuutta arvostelevista valtaosa, 10 vastaajaa 13:sta (78 %), oli miehiä. Kannattamattomuusdiskurssi perustui selkeästi pelkästään taloudelliseen ajatteluun: kärjistetyksi sanottuna kulttuurista on hyötyä vain silloin, kun tuo hyöty on suoraan laskettavissa markkoina. Kannattavuus olisi kyettävä osoittamaan suoraan tapahtuman tai kohteen tuottoina samaan tapaan kuin liikeyrityksen kannattavuus. Lisäksi joistakin vastauksista oli luettavissa vihje siihen suuntaan, että kulttuurin toimijat eivät ymmärrä riittävästi taloudellisia asioita. *Erittäin monimuotoisia, kunhan aktiivisuus riittää. Sellaisia hankkeita tulisi tukea, jotka kehittävät taloudellista ajattelua (KH lom89 kys30).* Kulttuurin toimijoita tulisi ikään kuin opettaa ajattelemaan taloudellisesti, näkemään kulttuuri "busineksena" eikä pelkästään itseisar-

voltaan tärkeänä asiana. Joissakin näistä kulttuuria kannattamattomina pitävistä puheenvuoroista lopullisen johtopäätöksen tekeminen jätettiin lukijalle: niissä vain ihmeteltiin ja kysyttiin. Tämä on retorinen keino välttyä itse leimautumasta kyseisen ajattelutavan kiihkeäksi kannattajaksi ja siten selontekovelvolliseksi ajattelustaan (ks. Jokinen ym. 1999, 145). Seuraavan vastaajan mielestä tulisi harkita jopa koko kulttuurin lakkauttamista kannattamattomana. *Koska kulttuurilla ei elä, tulisi harkita onko heikkoudet, vahvuudet ja hyöty tasapainossa* (KH lom46 kys32).

Mitä kulttuuripalvelujen ulkoistaminen ja yksityistäminen sitten voisi merkitä? Fornäsin mukaan uusliberalistit pitävät tämänkaltaisen kehityksen seurauksena ihmisten valinnanvapauden lisääntymistä, mutta ainakin kulttuurialoilla kyseinen kehityssuunta olisi hyvin epätodennäköinen. Joka tapauksessa se merkitsisi resurssien uusjakoa köyhiltä rikkaille — palveluja olisi kyllä tarjolla, mutta vain maksukykyisille. (Fornäs 1998, 101.) Se tietäisi vähintäänkin hyvin monen eläkeläisen teatteriretkien loppumista. Kaupallisuus mainittiin kulttuuriin liittyvänä myönteisenä asiana vain taideteollisuuden yhteydessä [...] *taideteollisuus tuo kaupallisuuden ja hyvinvoinnin* (KH lom15 kys13) ja Tangomarkkinoiden yhteydessä *se on nuori kulttuuriteko, elättää itsensä* (KH lom1 kys24). Nämäkin vastaukset viittaavat kuitenkin siihen suuntaan, että myös kulttuurin alueella olisi omaksuttava liiketoiminnan periaatteet eli tulisi pyrkiä kaupallisuuteen ja kannattavuuteen.

Taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna osa kunnanhallitusten jäsenistä näki siis kulttuurin alueena, joka on kannattamatonta. Kulttuuri oli pelkästään kohde, johon syötetään rahaa, mutta joka ei hyödytä kunnan kassaa. Vain yksi vastaaja puhui panostuksen saamisesta takaisin: *panostus tulee moninkertaisena takaisin (vaikka tätä eivät kaikki tajua)* (KH lom36 kys19). Tosin tästä vastauksesta ei ole suoraan pääteltävissä, tarkoittiko puhuja taloudellista panostusta, mutta mahdollisesti hän viittasi sekä kulttuurin taloudellisiin kerrannaisvaikutuksiin että kulttuurin muihin vaikutuksiin. Vastauksesta on nähtävissä, että puhuja koki selvästi olevansa vähemmistössä, hänen oli seliteltävä omaa toimintaansa: näin asia on, vaikka kaikki muut eivät sitä ymmärrä. Selittelyn tarve paljastaa toisen ajattelutavan hallitsevuuden. Uusliberalistinen ajattelutapa on levinnyt yrityselämän puolelta sellaisillekin aloille, joille se ei kuulu, kuten kulttuuriin ja terveydenhoitoon. Kulttuurin “kannattamattomuuden” kritisointi ei välttämättä onnistu tarkoitusperissään eli tuomaan kulttuurisektoria yrityselämässä vallitsevien taloudellisten lakien alaiseksi. Paremminkin se vahvistaa tulkintaa kulttuurista saarekkeena, jossa taloudellisia realiteetteja ei ymmärretä. Tämä johtuu lähtökohtaisesta asenteesta, jossa kulttuuria tarkastellaan sille vieraan kehysten avulla.

4.2.2. Saako kulttuuri maksaa?

Sotien jälkeisessä Suomessa moni aiemmin vapaaseen kansalaistoimintaan perustunut työ tunnustettiin niin tärkeäksi, että niiden tukeminen valtion taholta katsottiin tarpeelliseksi. Nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntatoimi alkoivat pian juurtua osaksi julkishallinnon palveluja. 1960-luvulla Suomen teollistuminen kiihtyi, ja taloudellinen kasvu laski perustan hyvinvointivaltion rakentamiselle. Hyvinvointivaltion ideologiana oli saattaa sivistysvaltion palvelut tasapuolisesti ihmisten saataville ikään, varallisuuteen, asuinpaikkaan tai muuhun sellaiseen seikkaan katsomatta. Toisen maailmansodan jälkeinen valtiollisten sivistyspolitiikkojen nousu ei ole vain suomalainen, vaan yleiseurooppalainen ilmiö (Bennett 1999, 13-14). 1990-luvun laman myötä päinvastainen ilmiö lähti käyntiin: hyvinvointipalvelujen purkaminen säästöjen nimissä. Kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntasektori ovat olleet kunnissa kovan muutoksen kourissa: niin viranhaltijat, lautakunnat kuin tehtävätkin ovat joutuneet paljon puhutun juustohöylän alle. Vuonna 1995 tehdyn tutkimuksen mukaan vain vajaassa neljänneksessä kunnista ei oltu tehty säästöjä kulttuuritoimessa kahden edellisen vuoden aikana (Korpiää 1995, 10). Pelkästään lama ei selitä hyvinvointipalveluihin tehtyjä leikkauksia. Nyt yleiseurooppalaisena ilmiönä on valtion roolin supistaminen eri aloilla ja siirtyminen kohti liberalistista talouspolitiikkaa esimerkiksi yksityistämisen ja palvelutarjonnan ulkoistamisen avulla. Eurooppalaisen kehityksen taustalla on esimerkiksi Itä-Euroopan yleinen kehitys, kuten Neuvostoliiton hajoaminen ja Berliinin muurin murtaminen.

1990-luvun laman myötä syntyi vanhan sivistysvaltiopolitiikan rinnalle myös toinen näkökulma, jonka mukaan valtion ei tule subventoida kulttuuritapahtumien lippuhintoja, vaan kuluttajien on itse maksettava lipuistaan käypä markkinahinta. Uuden ja vanhan näkökulman vallitseminen rinnakkain näkyy erityisesti yleisökyselyssä. Yleisökyselyn kysymyksessä 18 kysyttiin mielipiteitä kulttuuria koskevista väittämistä,¹ ja tulokset olivat melkoisen ristiriitaisia. Väitteen “kulttuuria pitää avustaa verovaroin” kanssa melko tai täysin eri mieltä oli 24 % vastaajista. Mutta kun esitettiin, että “kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yrityksiksi”, yksikään ei ollut väitteen kanssa edes melko samaa mieltä. Tämä johtuu varmasti ainakin osittain siitä, että jälkimmäisessä väitteessä käytettiin esimerkkinä kirjastoa. Kirjastolaitos koetaan “kulttuurin peruspalveluksi”, joka on siis välttämätön säilytettävä.²

¹ Katso kysymyksen 18 mielipiteiden keskiarvot liitteestä 7.

² Tästä lisää luvussa 5.2.

Tangomarkkinoiden yleisöä puhuttivat myös tapahtuman lippuhinnat. Vastaajista 21 % (jotkut heistä useaan kertaan) mainitsi lippuhinnat vastauksessaan. Aina hinnoista puhuttaessa niitä pidettiin liian korkeina.

[Kysyttäessä tapahtuman parhaasta annista:] *En tiedä, kun lippujen hinta on niin korkea että en pääse porttia pitemmälle. Tangokadulle ei saisi olla pääsymaksua tai korkeintaan 10 mk.* (TM lom230 kys12.)

Minusta Tangomarkkinat ovat tulleet hyvin kaupallisiksi, ehkä liikaakin (TM lom210 kys13).

Enemmän ilmaistilaisuuksia. Markkinakadulle vapaa pääsy. (TM lom216 kys13.)

Tangomarkkinoiden yleisö piti kaupallisuutta kulttuuritapahtumassa lähes pelkästään kielteisenä asiana, joka voi rajoittaa osallistumista ja häiritä tunnelmaa. Lippuhintoja avoimissa vastauksissaan kritisoineista noin 10 prosenttisyksikköä keskimääräistä suurempi joukko oli miehiä ja ikäjakaumaltaan he kuuluivat enimmäkseen 40-69 -vuotiaisiin. Ehkä hieman yllättäenkin hintoja kritisoineet olivat keskimääräistä koulutetumpia — yllättäen siksi, että juuri koulutetuilla olettaisi olevan keskimääräistä paremman palkan ja siten paremmat mahdollisuudet osallistua kalliisiinkin kulttuuritapahtumiin.

Myös Opetusministeriön teettämän tutkimuksen mukaan kulttuuriyleisö pitää lippujen hintoja liian korkeina. Väitteen “kulttuuripalveluiden (teatteriesitysten, konserttien, näyttelyiden ynnä muiden) lippujen hinnat ovat liian korkeita” kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli yhteensä 63 % vastaajista. Opetusministeriön tutkimuksen vastaajat eroavat tämän tutkimuksen vastaajista siinä, että heistä tyytyväisimpiä lippujen hintojen nykytasoon olivat korkeakoulututkinnon suorittaneet. Vailla ammatillista koulutusta olevat sen sijaan pitivät kulttuuripalvelujen lippujen hintoja muita useammin liian korkeina. (Viitanen 1999, 76-77.) Yksi selitys Opetusministeriön tutkimuksen ja tämän tutkielman väliselle ristiriidalle voi olla se, että Tangomarkkinoiden yleisökyselyyn vastanneet odottivat, että tapahtuman lippuhinnoissa näkyy, onko kyse ns. korkeasta vai matalasta kulttuurista. On mahdollista, että korkeakoulutuksen saanut osa Tangomarkkinoiden yleisöstä koki tapahtuman omasta osallistumisestaan huolimatta kansanomaiseksi tapahtumaksi, jollaisen ei odoteta olevan kallis.

Selitystä lukuisiin kommentteihin liian korkeista lippuhinnoista tai toiveisiin ilmaistilaisuuksien lisäämisestä voi etsiä myös protestanttisiin kulttuureihin olennaisesti kuuluvasta asketismin vaatimuksesta. Weberin mukaan protestanttisiin kulttuureihin on kuulunut uskonpuhdistuksesta lähtien olennaisesti askeettisuus — nautinnosta ja turhuudesta kieltäytyminen — ja se vaikuttaa niin urheiluun ja kulttuuriin kuin ihmisten vaatetukseenkin. Jyrkimmillään kaikenlaista koristelunhalua, turhuuksia ja lihallisuuden palvontaa pidetään päämäärättömänä menettelynä, joka ei tuota Jumalalle kunniaa, toisin kuin maallisen työn mahdollisimman tehokas suorittaminen. Sen sijaan Ju-

malalle kunniaa tuottavat kristityn sosiaalinen ja taloudellinen menestys silloin, kun ne ovat seurausta mahdollisimman hyvin toteutetusta ammattikutsumuksesta. Rikkauksia ei saa kuitenkaan haaskata turhuuteen. Vain toimimalla täytetään velvollisuudet, ja siksi erityisesti ajan haaskaamista joutilaisuuteen ei pidetä hyväksyttävänä. Turhana pidetään jopa nukkumista enemmän kuin terveyden vuoksi on tarpeen. (Weber 1990/1905, 78, 116, 120, 125-126.) Kulttuuriimme onkin syvälle iskostunut ajatus siitä, että

[...] puhtaasti esteettistä tai urheilullista nautintoa palvelevien kulttuurihyödykkeiden nautinnan hyväksyttävyydellä on aina olennainen *raja: ne eivät saa maksaa*. Ihminen hän on vain Jumalan armosta hänelle uskottujen tavaroiden isännöitsijä. Hänen, kuten Raamatun kertomuksen palvelijan, on tehtävä tili jokaisesta hänelle uskotusta pennosesta. On vähintäänkin arveluttavaa luovuttaa näistä jokin tarkoitukseen, joka ei palvele Jumalan kunniaa vaan omaa nautintoa. [...] Ihmisellä on *velvoitus* hänelle uskottua omaisuutta kohtaan, hänet on alistettu sen palvelevaksi isännöitsijäksi tai suorastaan "hankintakoneeksi." Tämä ajatus painaa raskaana puritaanin elämää. (Weber 1990/1905, 126.)

Vaikka rahaa olisikin, sen käyttäminen nautintoon ei siis ole hyväksyttävää. Vastaaajien toivomat ilmaistilaisuudet tyydyttäisivät paitsi tarpeen rentoutua vapaa-aikana ihmisten seurassa, myös vaatimuksen tarkasta rahankäytöstä. Sitten Weberin kirjoituksen lomavietto on tullut yhteiskunnallisesti hyväksytyksi, mutta tästä huolimatta omaan nautintoon sijoittaminen koetaan yhä tuhluukseksi. Oman varallisuuden kartuttaminen tuo turvaa ja tunteen oikein tehdyistä ratkaisuksista.

Mielestäni kaiken kulttuurin tukeminen on erittäin tärkeää, sillä useimpien ihmisten kanssa keskusteltuani Pohjanmaalla olen huomannut sen, että kulttuuri on kaikkien mielestä hieno asia, mutta se ei saisi maksaa. Kuvataidekin ymmärretään maalla paremmin; taulunhan voi ostaa seinälle, mutta esim. musiikista ei jää mitään käteen. Ehkäpä musiikin tukeminen on lähinnä sydäntäni. (KT lom43 kys41.)

Vastaaajan mielestä kulttuurissa on usein ongelmallista sen aineettomuus. Saadusta kokemuksesta ei jää materiaalista merkkiä. Kulttuuriesineiden hankkimisen voi sen sijaan nähdä myös sijoitukseksi, sillä taulu säilyttää arvonsa ja voi jopa kartuttaa omistajansa varallisuutta.

Yhteiskunnalta kulttuuritapahtumille ja -laitoksille jaettu tuki on epäilemättä luonut hyväksyvyyden ilmapiiriä kulttuuriharrastuksille — ja ylipäätään luonut monta kulttuuritapahtumaa ja -laitosta. Samalla se on kuitenkin vahvistanut käsitystä siitä, että *oikea* kulttuuri (yhteiskunnan hyväksymä ja tukema) on lähes ilmaista ainakin kuluttajalle. Ja koska yhteiskunta on jo kantanut kortensa kekoon, oletetaan kulttuurilaitosten ja -tapahtumien kantavan siihen oman kortensa eli pyrkivän palvelujen tuottamiseen mahdollisimman halvalla. Kulttuurilaitosten voitontavoittelua ei pidetä hyväksyttävänä. Vaikka Tangomarkkinat ei olekaan saanut yhteiskunnan tukea lukuunottamatta 2-3 ensimmäisen vuoden pieniä avustuksia ja kaupungilta saatuja vuokrahelpotuksia, myös tältä tapahtumalta odotetaan alhaista hintatasoa ja matalaa profiilia taloudellisten asioiden suhteen.

Tangomarkkinat on kulttuurikentällä harvinaisuus, sillä se on muodoltaan osakeyhtiö. Lisäksi on olemassa Tangomarkkinat ry, joka vetää tapahtuman aatteellista puolta kuten *Olavi Virta — tangon ja viihteen hovia*. Tangomarkkinat Oy:n omistajajäseniä ovat Seinäjoen kaupunki, Maila-Jussit, Ilmajoen musiikkijuhlat sekä viihdekuoro Marit ja Mikot. Voittoa tekevä osakeyhtiö kulttuuritapahtuman järjestäjänä sai yleisön yhtymään siihen ajatukseen, että ”Tangomarkkinat ovat bisnestä.” Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli 61 % ja melko samaa mieltä 21% yleisöstä.¹ Yleensä ottaen yleisön mielipiteet kallistuivat sille kannalle, että kulttuuritapahtumat ovat kaupallistuneet liikaa ja että niitä tulee kannattaa verovaroin. Lippujen hintojen ei toivota nousevan. Ainakin tämän kyselyn perusteella yleinen mielipide on siis kulttuuritapahtumien ja -laitosten yhteiskunnallisen tukemisen puolella.

Kulttuuripalvelut ovat kahtalaisten vaatimuksien puristuksessa: niiltä odotetaan alhaisia hintoja ja ei-kaupallisuutta, mutta toisaalta yhteiskunnalta saatava tuki on tippunut, ja uusia rahoituskeinoja olisi löydettävä. Perinteinen ”kulttuurin tulee olla edullista ja kaikkien saatavilla” -ajattelu on ainakin Tangomarkkinoiden yleisön mielipiteiden perusteella selkeästi voimallisempi kuin uusliberalistinen ajattelutapa, jonka mukaan kulttuurilaitosten tulisi toimia kuin yritysten: pyrkiä voittoon ilman yhteiskunnan tukea. Yleisö uskoi vilkkaan kulttuurielämän parantavan paikkakunnan matkailua, työllisyyttä ja asumisviihtyvyyttä, mitkä seikat puoltavat verovarojen käyttöä kulttuuritapahtumiin. Taiteella nähdäänkin olevan ns. meriittihyödykeluonne: sen yhteiskunnallisia ja sosiaalisia vaikutuksia pidetään niin merkittävänä, että julkinen tuki on perusteltua (Kangas 1990, 15).

4.3. Kulttuuri ja talkootyö/työllisyys

Kulttuurin ja talouden välistä suhdetta voidaan tarkastella myös pohtimalla, millaisia diskursseja liittyy kulttuurin alalla tehtävään työhön. Yrittäjyys ja omaehtoinen toiminta ovat perinteisesti arvostetussa asemassa Etelä-Pohjanmaalla. Historiallisesti niiden arvostus on muodostunut eri ajanjaksoina. Ylikankaan mukaan yrittäjyyden juuret ovat 1600-luvun lopun ja 1700-luvun Etelä-Pohjanmaalla, joka nousi koko valtakunnan merkittävimmäksi tervantuottoalueeksi. Tervanpolton ohella Pohjanmaalla tuotettiin muutakin myyntitavaraa (kuten laivoja). Alueen talonpojat siirtyivätkin hyvin varhaisessa vaiheessa vaihdannaistalouteen. 1700- ja 1800-luvuilla elämä Pohjanmaalla poikkesi hyvin paljon esimerkiksi elämästä Etelä-Suomen kartanoalueilla, joilla säätyajattelu oli yhä voimakasta, ja joilla ihmisen kohtalo nähtiin ennalta määrättyinä. Pohjanmaalla puo-

¹ Kts. liite 6.

lestaan ihminen nähtiin oman onnensa seppänä, joka voi yksilökohtaisen taloudellisen yritteliäisyyden avulla menestyä. (Ylikangas 1973, 279, 1981, 228-229.) Myös omaehtoisen toiminnan arvostus liittyy pyrkimyksiin toimia itse omien elinolosuhteiden parantamiseksi. Tähän pyrittiin 1800-luvun puolivälin jälkeen vilkastuneen järjestötoiminnan avulla, jonka taustavaikuttajana oli myös kansallisuusaatteen leviäminen. Pohjanmaalla järjestötoiminta oli erityisen vilkasta; mm. nuorisoseuratoiminta lähti liikkeelle alueelta. Nämä omatoimisuuden ja yrittäjyyden historiallisesti merkityksellisiksi nostetut diskurssit näyttävät vaikuttavan kulttuurityön malleihin tänäkin päivänä. 15 % kunnanhallitusten jäsenistä korosti kuntalaisten oma-aloitteista ja vapaaehtoista toimintaa kulttuuripalvelujen tuottamisessa. Tämä joukko oli miesvoittainen. Kulttuurin toimi-joista omaehtoisen toiminnan merkitystä korosti vain 5 %.

Malli ei ole kaukana muutama vuosikymmen takanapäin. Ei tarvittu tällaisia kyselyjä. Tapautui kulttuuritekoja. Elimme nuorisoseurojen ja työväenopistojen aikaa: joista nykyiset palkalliset kulttuurityöntekijät vieläkin palkkansa saa. Ei kulttuuritekoja rahalla tehdä ne tulee vapaasta tahdosta. (KH lom1 kys14.)

Taloud. resursseja eivät kunnat kykene lisäämään — kansalaisten oma aktiivisuus + yhteistyö on voima [...] (KH lom50 kys31).

Kaikki on itsestä kiinni (KH lom89 kys32).

Yksi syy omaehtoisen toiminnan arvostukselle voi olla myös “kansankulttuurin” arvostus. Ahponen mukaan suomalaisuuden tuotettuihin esityksiin (esimerkiksi kaunokirjallisuuden perinteessä) kuuluu kansanomaisuus, kun taas herraskaisuus kuvataan naurettavana silmänlumeena. Tämän tulkinnan perusteena on ajatus kansanomaisuudesta ainoana oikeana kulttuurin rakennus-alueena. “Todelliseen” suomalaiseen kulttuuriin kuuluu sivistymättömyys ja kotikutoisuus vastakohtana hienosyisille vieraille vaikutteille. (Ahponen 1999, 117.) Vaatimus kulttuurin kansanomaisuudesta sekä ajatus, että “oikea” kulttuuri kehittyy itsestään kansan syvistä riveistä, olivat vastaajaryhmistä selvimmin näkyvissä kunnanhallitusten jäsenten vastauksissa. *Kansan syvistä riveistä lähtevää, omaehtoista eteläpohjalaista (KH lom7 kys30).*

Omaehtoisuusdiskurssiin sisältyi myös ajatus siitä, että kulttuuria ei voi kehittää. *Kulttuuri kehittyy itse, silloin se on tervettä. Ei se tarvitse välikäsiä. Ehkä sillä saadaan vain paha aikaan. [...] (KH lom1 kys32.) Vierastan sanaa kehittää, se on aina jollakin tavoin luonnotonta ja väkivaltaista. Kehitys kulkee omalla painollaan ja ellei kulje, kehittäminen ei asiaa auta. (KT lom76 kys42.)* Kehittäminen nähtiin vieraana ja kulttuuriin sen ulkopuolelta tulevana asiana. Jos ajatellaan kulttuurin olevan “aitoa” vain syntyessään omaehtoisesti tavallisten kansalaisten keskuudessa, eristetään samalla kulttuuri muun yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle. Tällöin kulttuuriin “ulkoapäin” tuleva kehittäminen, rahat, ajatukset, toimenpiteet ym. eivät auta. Kulttuuri ei kuitenkaan ole vapaa historiallisista, taloudellisista, yhteiskunnallisista jne. suhteista. Jos vastuu kulttuurin kehittymisestä sysätään kokonaan omatoimisuuden harteille, samalla kielletään taloudellisen

panostuksen ja yhteiskunnallisen arvostuksen merkitys kulttuurille. Omaehtoisuusdiskurssi ei siis ole niin viaton kuin miltä se vaikuttaa. Kulttuuriryöle sen mahdollisesti tuottamat seuraukset ovat suuria.

Talkootyötä kommentoi avoimissa vastauksissaan 15 % kunnanhallitusten jäsenistä, 11 % kulttuurin toimijoista ja 3 % elinkeinoelämän edustajista. Talkootyö nähtiin toisaalta kulttuurielämän vahvuutena, mutta kielteisenä piirteenä oli sen liiallinen kasautuminen samojen henkilöiden harjoille. Kunnanhallitusten jäsenten ja kulttuurin toimijoiden diskurssit talkootyöstä ja sen merkityksestä poikkesivat toisistaan melko jyrkästi. Kaikista kulttuurin toimijoiden antamista talkootyötä koskevista kommentteista 80 % oli kielteisiä. Myönteisistäkin vastauksista vain yhdessä pidettiin talkootyötä pelkästään vahvuutena, muissa tunnustettiin talkootyöllä olevan kielteisiäkin puolia.

Vuosien jälkeen pääsäänt. "kökkiminen" alkaa kyllästyttää (KT lom67 kys14).

Ennen oli vapaaehtoistyö kiinnostavaa. Nykypäivänä ei tahdo ihmiset olla kiinnostuneita juuri mihinkään. (KT lom5 kys22.)

Taide ja sen tuottaminen ei saisi maksaa mitään (ainoa ammattikunta ja osaaminen mikä pitäisi tehdä "kökällä"!!!) (KT lom33 kys22).

Rahan puute sekä vapaaehtoisen avun saanti. Ei voi toimia jos ei voi palkata, lähinnä kioskien yhdistystoimintaa. (KT lom117 kys22.)

[...] Ilman ilmaista talkooväkeä ja ammattiväen pienuksilla palkkioilla musiikkikulttuuria ei olisi Etelä-Pohjanmaalla. Aina kaikkea voi ja tulisi kehittää ja mielestäni ajatus pitäisi tähdätä pohjalaisuuden sijaan valtakunnalliselle tasolle — rikastuttaisivathan matkailijat E-P:n alueella muitakin kuin kulttuurin tekijöitä. (KT lom43 kys42.)

Vastaajat olivat ennen kaikkea kyllästyneitä tekemään töitä palkatta, ja lisäksi ongelmana oli vapaaehtoistyön kiinnostavuuden lasku ja sitä kautta vaikeus löytää uutta talkooväkeä. Etenkin itseään ammatillisina pitävät kokivat, ettei heidän ammatitaitoaan arvosteta, kun työtä pitäisi tehdä ilman palkkaa. Talkootyötä kommentoivista kunnanhallitusten jäsenistä puolestaan vain 15 % toivoi talkootyön vähentämistä. Loput näkivät talkootyön oman kunnan tai koko maakunnan kulttuuriryön vahvuutena, mutta myös vaihtoehtona kunnan rahoitukselle.

[...] Pienellä paikkakunnalla samat ihmiset ovat vuodesta toiseen ideoimassa ja toteuttamassa — he väsyvät (KH lom15 kys22).

Tehdään yhdessä ja tehdään palkatta työtä yhteisen tapahtuman hyväksi (KH lom51 kys21).

Vapaaehtoistyötä. Kuntien panostusta tässä tilanteessa ei mahdollista lisätä. (KH lom44 kys31.)

Talkootyö voi siis vahvistaa tietyn yhteisön yhteenkuuluvuutta, kun ihmiset tekevät yhdessä töitä yhteisen asian hyväksi. Toisaalta pienellä paikkakunnalla talkootyöväkeä ei aina tahdo löytyä, ja helposti samat ihmiset ovat mukana useiden tapahtumien talkootyöjoukoissa. Samojen ihmisten ahkeroiminen useilla tahoilla yhteisen hyvän eduksi voi myöskin kääntyä itseään vastaan siten, että kulttuuria ei koetakaan yhteiseksi hyväksi, vaan toiminta koetaan pienen piirin puuhasteluksi.

Jokaisessa vastaajaryhmässä muutama vastaaja näki kulttuurin sisäänpäinlämpiävänä, ja samojen ihmisten osallistuminen moniin kulttuuritoimintoihin voi olla yksi syy tähän. *Pyrittävä saamaan mukaan kaikki kunnan asukkaat. Toiminta tällä hetkellä erittäin sisäänlämpiävää. Piiri pieni pyörii.* (KH lom13 kys14.) Myös nämä aktiiviset, joka riennossa mukana olevat kulttuurin toimijat olivat mielihyvin valmiita luovuttamaan töitään muille. Rungas talkootyö kulttuurin alalla voi johtaa kehän syntymiseen. Kulttuurin alalla tehtävää työtä ei läheskään aina arvosteta niin paljon, että siitä maksettaisiin kohtuullinen korvaus. Ja koska kohtuullista korvausta ei makseta, puuttuu ammattitaitoisia tekijöitä. Ja koska ei ole riittävästi ammattitaitoisia tekijöitä, kulttuurityötä ei arvosteta.

Talkootyön lisäksi vastaajat puhuivat jonkin verran myös kulttuurin merkityksestä työllisyydelle. Esittävien taiteiden työvoimakustannuksiin liittyvä 1960-luvulta peräisin oleva malli on yksi vaikutusvaltaisimmista taiteen taloustieteen teorioista. Sitä kutsutaan Baumolin malliksi, ja mallin mukaista ilmiötä Baumolin taudiksi. Mäkinen (1999, 9) kuvaa Baumolin tautia seuraavasti: “[...] työvoimaintensiivisissä esittävässä taiteissa, joissa työ on lopullinen suorite eivätkä teknologiset innovaatiot mahdollisia, tuottavuus jää stagnaattiseksi kustannuskehityksen seurattessa muita aloja, jolloin niiden yksikkökustannukset kohoavat ajassa jatkuvasti”. Baumolin taudissa on kyse esittäville taiteille tyypillisestä ongelmasta, jossa tulot jäävät kustannuksia pienemmiksi sillä kustannukset kasvavat nopeammin kuin lipputulot. Kustannusten nousu johtuu esittävien taiteiden tuottavuuden paikallaan pysymisestä eli stagnaattisuudesta. (Mäkinen 1999, 9-10.) Stagnaattisuus puolestaan johtuu esittävien taiteiden työvoimavaltaisuudesta. Esittävien taiteiden lisäksi työvoimavaltaisia ovat oikeastaan kaikki palvelualat, myös koko julkinen sektori. Baumolin mallia onkin käytetty perusteluna julkisen tuen lisäämiselle, vaikka toisaalta ei voida ajatella, että julkista tukea lisättäisiin loputtomiin ajassa alati kasvavan kustannusvajeen vuoksi (Cantell 1994, 195).

Baumolin malli sisältää luonnollisesti yksinkertaistuksia, jotka on tehty selkeyteen ja mitattavuuteen pyrkimisen vuoksi. Tuottavuuden käytännön mittaaminen ei ole ongelmaton (Mäkinen 1999, 16). Baumol onkin lieventänyt väitettään työvoimavaltaisten alojen stagnaattisuudesta siten, että alat eivät lopultakaan ole täysin stagnaattisia, vaan niiden tuottavuus kasvaa muuta taloutta hitaammin. Toisaalta esimerkiksi teollisuusala tarjoaa vetoapua palvelualoille kasvunsa ansiosta. Talous voikin pysyä tasapainossa, mikäli ihmiset hankkivat lisääntyvässä määrin palveluita, jolloin muilta aloilta työn tuottavuuden lisääntyessä vapautuva työvoima voi työllistyä palvelualoilla. (Mäkinen 1999, 19-21.)

Luvussa *Perustiedot vastaajaryhmistä* (luku 2.3.) todettiin Etelä-Pohjanmaan elinkeinorakenteen painottuvat alkutuotantoon maan keskiarvoa enemmän. Palvelualojen kehityksen vauhdittaminen

tuskin ainakaan nopeuttaisi muuttoliikettä maakunnasta pois, mutta kulttuurin tuomia työtilaisuuksia ei maakunnassa juurikaan nähty. Kysyttäessä kulttuurin toimijoilta perusteita heidän tärkeimmäksi valitsemansa kulttuuritapahtuman säilyttämiselle (kysymys 39) kaikkein tärkeimmiksi perusteiksi nousivat mahdollisuus nauttia korkeatasoisesta taiteesta ja Etelä-Pohjanmaan tunnettuuden lisääminen. Perustelu tapahtuman taloudellisista hyödyistä ja mahdollisista työtilaisuuksista sai kaikkien vähiten mainintoja. Samoin kävi kunnanhallitusten jäsenille esitetystä kysymyksessä kulttuurin merkityksestä kunnan yleisen kehityksen kannalta (kysymys 10): kunnan tunnettuuden edistämistä pidettiin kulttuurin kaikkein tärkeimpänä merkityksenä. Vain vaihtoehto “ei merkitystä” sai hieman vähemmän kannatusta kuin työpaikkoja lisäävä merkitys.

Ehkä osittain vapaaehtoistyön perinteen vuoksi kulttuurin työllistäviä vaikutuksia vähätellään. Nurinkuriselta tuntuu ajatus, että erittäin työvoimaintensiivisillä kulttuurialoilla, joilla keskeinen tuotantoväline on ihminen itse, työtä arvostetaan kaikkein vähiten. Avoimissa vastauksissa kulttuurin ja työllisyyden suhdetta kommentoivista kulttuurin toimijoista vain yksi kirjoitti kulttuurin mahdollisista työllistävästä vaikutuksista. Muut vastaajat kommentoivat ongelmaa, joka syntyy, kun taiteilija rinnastetaan yrittäjään. *Väliinputoajia; kulttuuripuolella mielletään yrittäjiksi, yrittäjäpuolella liian pieni ja työvoimavaltainen. Toimeentulomahdollisuudet huonot.* (KT lom6 kys22.)

Kunnanhallitusten jäsenistä 8 % puhui kulttuurin työllistävästä vaikutuksista, ja näistä vastauksista valtaosassa puhuttiin työttömien työllistymisestä käsityöyrittäjyyden kautta. [...] *Käsityö monissa muodoissaan voisi organisoituna tuoda ansioita työttömyyden vastapainoksi* (KH lom62 kys13). Kaksi vastaajaa puhui rakennustaiteen työllistävästä vaikutuksista, ja yksi vastaaja kulttuurin työllistäväydestä yleensä: *E-P on muuttotappioaluetta. Paikallisten säilyminen täällä kulttuurin tekijöinä ja tarjoajina, mutta uusien muuttajien, kulttuurilähettiläitä, yrittäjyyden tukemista. Työtä kulttuurista!!!* (KH lom90 kys30.) Kunnanhallitusten jäsenet näkivät kulttuurin työllistävät vaikutukset parhaimmillaankin siis varsin suppeina. Lähinnä toivottiin työttömien työllistyvän kulttuurialojen pienyrittäjyyden avulla. Kulttuurin toimijoiden mukaan pienyrittäjyys on kuitenkin kulttuuripuolella ongelmallista, sillä työvoimakustannusten suuren osuuden vuoksi työn tuotto ei ole hyvä. Viimeksi lainattu kunnanhallituksen jäsen näki kulttuurin mahdollisen merkityksen työllisyydelle kaikkein laajimmin, jopa yhtenä keinona muuttotappioiden torjumiseen.

5. Kulttuurin kategoriointia

5.1. Kulttuuri suhteessa urheiluun

Selityksiä kulttuurin merkitykseen tulee etsiä myös siitä, miten kulttuuri nähdään suhteessa muihin yhteiskunnan osa-alueisiin. Kulttuurin suhteita urheiluun tai peruspalveluihin (jälkimmäistä suhdetta käsitellään seuraavassa luvussa) pohdittiin vain korkeintaan 10 %:ssa kunkin ryhmän vastauksista. Vastausten suhteellisen pienestä määrästä huolimatta näiden suhteiden pohtiminen on tärkeää, sillä kulttuurin tärkeys ei ilmene pelkästään kulttuurin itsensä merkitystä koskevista kommenteista vaan myös siitä, miten arvostettuna sitä pidetään muiden yhteiskunnan osa-alueiden rinnalla.

Kulttuuri ja urheilu eivät ole tai ainakaan niiden ei pitäisi olla toisilleen vastakkaisia asioita. Kulttuurin määritelmän alle mahtuu myös urheilu, ja molemmat kuuluvat läheisesti ihmisten vapaa-aikaan. Ehkä juuri tämä läheisyys on osittain aiheuttanut kulttuurin- ja urheilunpuolustajien leirien syntyminen; kulttuuri ja urheilu kilpailevat samoista vapaa-aikaansa viettävistä ihmisistä, samoista sponsoreista ja julkisista tukimarkoista. Kulttuurin ja urheilun tukemiseen liittyvistä arvostuseroista kertoo rahallisen tuen ero. Mäkelän mukaan liikuntatoimen menoissa kuntien väliset erot ovat huomattavasti pienempiä kuin kulttuuritoimessa. Mäkelän tutkimuksessa mukana olleissa kunnissa kulttuurimenot olivat parhaimmillaan puolet liikuntamenoja suurempia, mutta keskimäärin urheiluun panostettiin enemmän kuin kulttuuriin. Pienimmätkin liikuntamenot asukasta kohden olivat kuitenkin yli kuusinkertaiset pienimpiin kulttuurimenoihin verrattuna. Ainoassa Mäkelän tutkimuksessa mukana olleessa eteläpohjalaisessa kunnassa, Vimpelissä, liikuntamenojen suuruus oli reilut 50 % vapaa-aikatoimen menoista kulttuurin jäädessä reiluun 10 prosenttiin. (Mäkelä 1998, 45-49, 148.) Erot kulttuuriin panostamisessa voivat Etelä-Pohjanmaan sisällä kuitenkin vaihdella suuresti (kts. Kangas 1990, 51-52).

Useimmat vastaajat puhuivat urheilusta ja kulttuurista nimenomaan toistensa kilpailijoina. Kunnanhallitusten jäsenet kertoivat urheilun ylivoimaisuudesta suhteessa kulttuuriin määrärahoja jaettaessa. Kulttuurin toimijoiden vastaukset kiinnittivät huomion arvostuskysymyksiin: kulttuurin toimijat kokivat kulttuuria arvostettavan vähemmän kuin urheilua.

Liikunta on ylivoimainen suhteessa muihin harrasteisiin. Pitäisi saada henkisiä arvoja! (KH lom62 kys21)

Urheilu vie enemmän varoja kuin kulttuurin tukeminen. (KH lom55 kys22)

[...] *Julkista sektoria ajetaan parhaillaan alas ja luottamushenkilöiden ollessa pääosin keski-ikäisiä kouluttamattomia miehiä kulttuuriin panostaminen vähenee urheiluun satsaamisen ja tärkeiden peruspalveluiden ylläpidon myötä. Keksittäviä edullisia keinoja mm. yhdistysten ja muun 3. sektorin kautta.* (KH lom70 kys32)

Ihmisten asenteet kulttuuria kohtaan eivät ole mitenkään positiivisia, elikkä tiedottamisessa on vielä paljon parantamisen varaa. Suurin osa alajärveläisiä kokee kulttuurin turhaksi esim. pesäpallon rinnalla. (KH lom26 kys22)

Musiikin suhteen [kehitys on hyvää], muuten ei kehumista: ei näyttelytiloja minkäänlaisia... Urheiluun satsataan tässä kunnassa! (KT lom15 kys27)

[...] *Koulujen kulttuurikasvatus arvoonsa, urheilu ja tietokoneet eivät yksin tee ihmistä.* (KT lom28 kys42)

Vastaajat näkivät, että kaikki (koululaiset erikseen mainittuna) tarvitsevat elämässään henkisiä arvoja, joita kulttuuri voi tarjota. Kuitenkin urheilua arvostetaan enemmän kuin kulttuuria, mikä näkyy erityisesti urheilun kulttuuria suurempana taloudellisena tukena. Kulttuurin ja urheilun välisen arvostuksen eroja eivät kyselyn vastaukset sinällään selitä. Vastaajat puhuivat asenteista, jotka nähtiin lähtökohtaisesti urheilua kohtaan myönteisempinä kuin kulttuuria kohtaan. Puhujien diskursiivisia strategioita tarkastellessa on helppo havaita, että urheilun kulttuuria suurempi arvostus esitettiin itsestäänselvytenä. Juuri sen vuoksi urheilun ja kulttuurin välisen suhteen pohtiminen on merkityksellistä, vaikka pelkästään vastausten määrää tarkastellessa tämä diskurssi ei erityisen suurena näyttäydykään.

Jos lähdetään pohtimaan kulttuurin ja urheilun erilaisen arvostuksen välistä suhdetta, on pohdittava, mitä merkityksiä urheiluun liitetään ja miten ne eroavat kulttuuriin liitetyistä merkityksistä. Tässä prosessissa on astuttava iso askel konkreettisista vastauksista niiden kulttuuristen kontekstien pohtimiseen. Umberto Eco lähtee liikkeelle urheilun merkityksen pohtimisessa erikoisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa urheilu on periaatteessa tuhlausta: siinä tuhlataan työtä tekemällä hankitusta ruoasta saatuja kaloreita. Tämä tuhlaus on kuitenkin terveellistä paitsi fyysisesti myös psyykkisesti, sillä urheilu tyydyttää ihmisen tarvetta leikkiin. Kilpailuksi muuttunut urheilu on tarkoituksellista tuhlausta, mutta darwinistisessa mielessä kilpailu kehittää ihmistä. Toisaalta riittävän pitkälle kehittyessään kilpailu vie pohjan pois urheilun alkuperäiseltä tarkoitukselta, ihmisen hyvinvoinnin parantamiselta leikin avulla. Kilpailu saattaa johtaa rodun parantamisen sijasta parhaimpien kuolemaan. Urheilunäytös nostaa urheilun toiseen potenssiin. Kyse ei ole enää itse leikistä, vaan leikin diskurssista: tuijotamme katsojina muiden leikkiä. (Eco 1985, 203-204, 211.)

Mutta miten tämä leikinomainen urheilu sitten eroaa kulttuurista (tässä tapauksessa taiteesta)? Perusperiaatteiltaan ei kovinkaan paljon. Myös kulttuuria voidaan ajatella leikkinä, jonka tarkoituksena on ihmisten hyvinvointi — tässä tapauksessa ensisijaisesti psyykinen ja toissijaisesti fyysinen. Kuten edellä, nämä tasot eivät ole erotettavissa toisistaan, sillä psyykinen hyvinvointi vaikuttaa fyysiseen ja päinvastoin. Vaikka kulttuuriteot ovat vaikeammin mitattavissa kuin urhei-

lusuoritukset, myös kulttuurille jaetaan palkintoja eri tasoilla alle kouluikäisten piirustuskilpailuista lähtien. Lopulta me katselemme, kuuntelemme ja luemme taiteilijoiden ja kirjailijoiden ammatiksi muuttuneen leikin tuloksia.

Econ mukaan urheilu synnyttää toiseen potenssiin korotetun urheilun eli urheilunäytöksen lisäksi myös kolmanteen potenssiin korotetun urheilun eli nähdyn urheilun diskurssin. Tämä nähdyn urheilun diskurssi kuuluu ensisijaisesti urheilulehdistölle. Urheiluselostukset televisiossa, radiossa ja lehdissä ovatkin nykyään kenties jo tärkeydessä kohonneet ohi urheilunäytöksiin osallistumisen. Urheilusta puhuminen antaa kuvan kiinnostuksesta urheiluun ja urheilullisen tunteen sellaisellekin puhujalle, joka on itse urheilusta luopunut. (Eco 1985, 205-206.)

Puhuttaessa urheilusta (tai kulttuurista) median välittämänä diskurssina aletaan tulla sellaisten asioiden piiriin, jotka nostavat urheilun ja kulttuurin erilaiset merkitykset esiin. Jälleen siis asioiden merkitykset ja niiden väliset erot näyttäytyvät lopultakin tuotettuina diskursseina. Kukaan vastaajista ei vaivautunut selittämään, miksi urheilua arvostetaan enemmän kuin kulttuuria. Ei mainittu taloudellisia tms. faktuaalisina pidettyjä eroja, joiden avulla urheilun ja kulttuurin välinen arvostusero voitaisiin selittää. Vastaajat tyytyivät vain toteamaan asiantilan. Kulttuuri- ja urheiludiskurssien ero näkyy siinä, että taidekritiikin diskurssi on hyvin erilainen kuin nähdyn urheilutahtuman raportoinnin diskurssi. Urheilunäytöksessä urheilusuoritukset asetetaan jo valmiiksi paremmuusjärjestykseen, ja selostuksen tehtävä on kertoa tämän järjestykseen asettamisen vaiheista. Taidekritiikki puolestaan arvottaa teosta tai teoksia, joiden ei yleensä ole tarkoitus päästä palkintosijoille kilpailussa. Taidekritiikki mahdollistaa makuasioista kiistelyn; se voi jättää kuvan siitä, että vain asiantuntijat kykenevät sanomaan taideoasioissa viimeisen sanan (jota tavallisen ihmisen ei kenties oletetakaan ymmärtävän). Urheiluselostuksen tehtävä on kommentoida kilpailun vaiheita, mutta lopputulos on yleensä yksiselitteinen. Lopputuloksen kiistattomuudesta ja oman maan kansalaisen voiton merkityksestä on helppo olla yhtä mieltä.

Pakalénin ja Perukankaan mukaan urheilu on mediassa myyvää tavaraa, ja urheilu antaakin ihmisille puheenaiheita ja yhteisymmärryksen hetkiä. Urheilusta puhuminen tuo demokratiaa ihmisten välille, sillä kaksi erilaista ihmistä voi luontevasti keskustella molemmat jonkin urheilutapahtuman asiantuntijoina. (Pakalén & Perukangas 1997, 154.) Urheilusta keskusteleminen on poliittisen keskustelun korvike. Se mahdollistaa puhumisen julkisuudessa olevista asioista ja jyrkkienkin mielipiteiden esittämisen loppujen lopuksi melko suppean asiantuntemuksen avulla. (Eco 1985, 212-213.) Jos politiikka olisi urheilua, kansalaiskeskustelu olisi aidosti demokraattista, keskustellevaa ja kanta-aottavaa. Urheilupuheen demokraattisuus voi olla yksi syy siihen, että urheilua pidetään usein koko kansan harrastuksena, kun taas kulttuurista puhutaan tiukkapipoisten tätien

snobbailuna. Urheilun seuraaminen ei edellytä keneltäkään korkeakoulupohjaa, mutta monet kuvittelevat kulttuurin edellyttävän sellaista. Urheilu ei vaadi katsojaltaan kuin suhteellisen yksinkertaisten sääntöjen ymmärtämisen. Kulttuurin puolella media lisäksi ylläpitää myyttiä kulttuurista vaikeasti lähestyttävänä alueena; kun avataan nykytaiteen näyttely, uutisissa saatetaan näyttää teos, jossa on verta, virtsaa ja spermaa tehosekoittimessa tarkoituksena aiheuttaa shokkivaikutus. Jätetään selittämättä nykytaiteen taustat, joista käsin teoksen ymmärrettävyys aukeaisi. Kulttuurille on olennaista jatkuva muutos ja vanhan julistaminen kuolleeksi; urheilu taas perustuu sääntöihin, joiden rikkomisesta rangaistaan.

Syynä kulttuurin urheilua vähäisemmälle arvostukselle voi olla myös se käsitys, että ”oikea” kulttuuri on tylsää ja vakavamielistä touhua. Jos kulttuuri on hauskaa, se ei varmaankaan voi olla ihan oikeaa kulttuuria. Tämä käsitys luo uutta valoa myös identiteetin rakentamista kulttuurin avulla koskevassa luvussa käsitellyille negatiivisille kommentteille Tangomarkkinoista. Kulttuurissa pidetään yhä yllä keinotekoisia raja-aitoja, joiden sisäpuolelle halutaan vain ns. korkeaa kulttuuria. Umberto Econ sanoin:

[...] ollaan taipuvaisia puhumaan kulttuurista vain silloin kun tarkoitetaan ”korkeaa” kulttuuria (sivistynyttä kirjallisuutta, filosofiaa, klassista musiikkia, taidenäyttelyitä ja virallista teatteria) [...] Toisin sanoen lähtökohtana on että huvitilaisuus on lievästi syyllistä huvittelua kun taas joku luento tai Beethovenin sinfonia tai filosofinen keskustelu ovat pitkästyttäviä (ja siis ”vakavia”). Jos poika on saanut huonon numeron koulussa, ankara isä kieltää häneltä ”huvitilaisuudet” mutta ei kiellä häntä käymästä kulttuuritilaisuuksissa (päinvastoin, niiden oletetaan olevan hänelle hyväksi). Toinen ”vakavan” kulttuuritilaisuuden tunnusmerkki on, että yleisön ei pidä osallistua siihen vaan se istuu katselemassa ja kuuntelemassa. (Eco 1985, 195-196.)

Pakalénin ja Perukankaan mukaan urheilijan täydellinen sitoutuminen tavoitteeseensa ja mahdollisesti sen saavuttaminen ovat kunnioitusta herättäviä asioita. Mahdottoman tavoittelu luo sankarimyyttiä. Olennaista on luja tahto tai halu, ja voitontahdon tunteeseen on urheilua seuraavan helppo samastua. Tahtova urheilija kamppailee oman ruumiinsa rajojen ylittämiseksi, minkä vuoksi erilaiset loukkaantumiset raportoidaankin urheiluselostuksissa tarkkaan. Loukkaantuneena urheileminen on äärimmäinen osoitus urheilijan tahdosta. Myös surun tai ilon esittäminen voiton tai tappion johdosta ovat todisteita siitä, että urheilijan halu voittoon on aitoa. (Pakalén & Perukan- gas 1997, 160-161.) Virtapohjan mukaan menestyvistä urheilijoista tulee kansallissankareita. Sankarimyytin mukaan sankarissa ilmenevät hänen edustamansa yhteisön hyvät puolet. Sankaruus liittyy ennen kaikkea maskuliinisuuseen maailmaan. (Virtapohja 1997, 129.) Sankarin tehtävä on siis edustaa yhteisöä myyttisellä tasolla: hän saa arvonsa yhteisöltä, joka peilaa itseään hänen suorituksiinsa. Sankari tekee urotekojaan ennen kaikkea fyysisellä tasolla: psyykkisiin suorituksiin (kuten taiteeseen) ei liitetä sankarimyyttiä — ehkä juuri siksi, että psyykkisiä suorituksia ei voida mitata kuten fyysisiä. Ja ehkä juuri tämän mittaamisen vaikeuden vuoksi taiteeseen liittyvät palkat

ja palkkiot herättävät helpommin keskustelua perusteistaan. Sen sijaan formula-ajajien, jääkiekkopelaajien tai jalkapalloilijoiden miljoonaluokan vuosipalkkioita pidetään ainakin kansainvälisillä kentillä normaalina käytäntönä. Urheilussa löydetään aina voittaja, joka palkintonsa saatuaan voi lähettää suorassa tv-lähetyksessä terveisiä kaikille suomalaisille (vrt. Virtapohja 1997, 138). Ulkomailla näyttelynsä avaava taiteilija sen sijaan ei ole päivänpolttava mediatapahtuma. Joukko- viestimet osallistuvat siis merkittävästi urheiluun liitettyjen myyttien (kuten sankaruus) rakentamiseen.¹

Urheilun ja siihen liittyvän sankarimyytin maskuliinisuus tuli jo mainitaksi. Kulttuuria seuraava yleisö puolestaan on voittopuolisesti naisvaltaista.² Kenties tässä on yksi syy urheilun ja kulttuurin väliseen arvostuseroon. Myös televisiossa enimmäkseen miesten katsomia ohjelmia, kuten urheilua ja dokumentteja, pidetään arvostettuna ja sivistävänä viihteenä, kun taas naisten suosimia ohjelmia (esim. sarjoja ja romanttisia elokuvia) pidetään vähäarvoisena ja epä-älyllisenä roskana. Fisksen mukaan kyse on yhteiskunnallisesti tuotetuista arvostuksista. Myös naiset osallistuvat usein tiedostamattaan omia mieltymyksiään alistaviin diskursseihin. (Fiske 1992/1990, 226, 209.) Merkittävää on, että vaikka ”oikeaa” kulttuuria ei suinkaan pidetä epä-älyllisenä, päinvastoin joskus liiankin vaikeaselkoisena, sitä ei siitä huolimatta arvosteta yhtä paljon kuin urheilua. Tv-sarjojen tapahtumat ovat puheenaiheena yhtä demokraattisia kuin urheilu, niistä voi kuka tahansa keskustella asiantuntevasti. Tv-sarjoja ja ”oikeaa” kulttuuria yhdistää kuitenkin se tekijä, että ne ovat naisten suosiossa. Avoimissa vastauksissa oli muutamia kommentteja, joissa kulttuuria moitittiin sisäänpäinlämpiäväksi, yhteensä 4 %:ssa kaikista vastaajaryhmistä laskettuna, eniten kunnanhallitusten ja elinkeinoelämän vastauslomakkeissa. Näistä kommentteista 92 % oli miesten kirjoittamia. On mahdollista, että miehet kokevat jäävänsä ulkopuolelle kulttuurista, joka on voittopuolisesti naisten harrastus. Urheiludiskurssi on huomattavasti kulttuuridiskurssia maskuliinisempaa, ja diskurssina arvostetumpi kuin kulttuuriin liittyvät diskurssit.

¹ Urheilun myytit ovat vahvoja. Urheilua pidetään kirkasotsaisten nuorten taisteluna omien rajojensa ylittämiseksi ja Suomen viemiseksi maailmankartalle, vaikka myös urheiluun liittyviä skandaaleja käsitellään medias- sa. Dopingsotkut, pesäpallon sopupelit ja juniorien urheiluretkillä ryyppäävät valmentajat ja juniorit eivät ole merkittävästi himmentäneet kuvaa urheilun sankarimyytistä. Taide edustaa urheilua monipuolisempaa ja - arvoisempaa maailmaa, ja taide joutuukin jatkuvasti todistelemaan moraaliaan esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen syytösten edessä. Stereotyyppinen taiteilija voi olla myös juoppo tai mielisairas, urheilija ei koskaan.

² Näin myös Tangomarkkinoiden yleisö, vaikka sen joukossa onkin enemmän miehiä kuin kulttuuritapahtu- missa keskimäärin.

5.2. Kulttuuri ja peruspalvelut

Kunnanhallitusten jäsenten vastauksissa pohdittiin myös kulttuurin (ja urheilun) suhdetta peruspalveluihin ja todettiin peruspalvelujen syrjäyttävän niin kulttuurin kuin urheilunkin tärkeysjärjestyksessä. Jotkut kunnanhallitusten jäsenet olivat myös huolissaan kulttuurin asemasta tulevaisuudessa, joka nähtiin kunnan rahoitusmahdollisuuksien osalta yhä niukkenevana aikana.

Kaiken pitää nykyään kattaa itse itsensä joka kuntaan. Sosiaali- ja terveys kuuluu ulkopuolelle. (KH lom1 kys19.)

Kuntatalous tulee lähivuosina suuntautumaan yhä enemmän peruspalvelujen hoitamisen kustantamiseen. Kulttuuria ei lueta peruspalveluihin. On aika alkaa todella miettimään kulttuurin rahoituksen uusia suuntia. Perusrakenteet ovat muutoksen kourissa. Jos nyt jäädään odottamaan mitä tapahtuu, maakuntamme kuolee henkisesti. (KH lom15 kys32.)

Kunnanhallitusten jäsenten vastauksista ilmeni, että peruspalveluja lukuunottamatta kuntien asukkailleen tarjoamien palvelujen osuus tulee pienentymään. Kuntarakenteiden nähtiin olevan muutoksessa, jonka lopputuloksena palvelujen ei odoteta ainakaan monipuolistuvan. Kulttuuritarjonnalle muutoksen merkitys on suuri. Se merkitsee, että vastuuta — ennen kaikkea taloudellista vastuuta — palvelujen tuottamisesta siirretään enenevässä määrin pois kuntien harteilta. Myös Mäkelä on kunnallista vapaa-aikatoimea koskevassa tutkimuksessaan päätenyt toteamaan, että “[...] vapaa-aikapalveluiden tuottamisvastuuta halutaan siirtää kuntalaisille itselleen [...]” (Mäkelä 1998, 142). Kulttuurin toimijat ja elinkeinoelämän edustajat eivät kulttuurin ja peruspalvelujen suhdetta pohtineet: he eivät kenties nähneet kulttuuria ja peruspalveluja niin läheisinä toisilleen, että niitä pitäisi samassa lauseessa pohtiakaan. Tangomarkkinoiden yleisön asiaa koskevat kommentit toivat peruspalvelujen tärkeyden lisäksi esille erityisesti sen, että palvelujen kuluttajan kannalta liikunta ja kulttuuri ovat samalla viivalla verrattuna peruspalveluihin.

Päättäjiä mietittävä niukkojen varojen käyttökohteita tarkemmin — tasapuolisemmin. Musiikki, laulu ym. (teatteri) tilat loistavat ja koulut Seinäjoella kärsivät homeongelmista!! Liikuntakulttuuri: ei ole pitkäjänteistä suunnittelua, poukkoillaan eri järjestöjen (SMJ) tahtiin. Esim. nurmikenttiä ei ole nuorisolle. (TM lom174 kys20.)

[Yleisökyselyn kysymyksessä 18 Mitä mieltä olet seuraavista kulttuuria koskevista väittämistä? kohdassa e) Kulttuuriin käytetyille varoille olisi parempaakin käyttöä vastaaja ei ole ympäröinyt mitään kohtaa, mutta kirjoittanut:] *Sairaaloihin kyllä, urheiluun ei (TM lom231 kys18).*

Myös yleisö koki peruspalvelut (kuten sairaalat ja koulut) ensisijaisiksi julkisten varojen käyttökohteeksi. Ainakin näiden vastausten perusteella urheilu koettiin kulttuurin kanssa samanarvoiseksi määrärahoista päätettäessä, mutta vastausten vähyydestä johtuen tähän käsitykseen on suhtauduttava varauksellisesti.

Kulttuuri, urheilu ja peruspalvelut voidaan nähdä omina kategorioinaan, joiden sisällä on erilaisia ja eritavoin arvostettuja alueita. Esimerkiksi kulttuurin kategoria käsittää eri kulttuurimuodot, kuten teatterin ja musiikin. Lisäksi kulttuurin kategoriaan kuuluvat erilaiset tasot, kuten ammattilais- ja harrastajateatterit. Suhteessa urheiluun ja peruspalveluihin kulttuuri näyttyy kuitenkin melko yhtenäisenä kategoriana. Kulttuurilla, urheilulla ja peruspalveluilla on siis kaikilla oma merkityksensä, mutta niiden tosiasiallinen merkitys muotoutuu vasta silloin, kun ne asetetaan suhteeseen toistensa tai muiden asioiden kanssa.

Vain yksi vastaaja, edellä lainattu Tangomarkkinoiden yleisön vastaaja (TM lom174 kys20), puhui myös liikuntakulttuurista kulttuurin alalajina. Muiden vastausten perusteella urheilua ja kulttuuria pidettiin erillisinä aloina. Kuitenkin kulttuuri ja urheilu nähtiin toisilleen hyvin läheisinä kategorioina silloin, kun niitä verrataan peruspalveluihin. Niiden molempien merkitys liittyy ihmisten vapaa-aikaan ja pyrkimykseen kokea elämä mielekkääksi. Peruspalvelut (kuten sosiaali- ja terveystoimi, koululaitos) puolestaan ovat ihmisen elämän välttämätön puoli. Peruspalvelut ja niihin osallistuminen ovat väistämätön osa yhteiskunnan jäsenenä olemista. Kulttuuria tai urheilua vieroksuvia ei nimitetä syrjäytyneiksi, mutta koululaitoksen ulkopuolelle jääneitä tai jättäytyneitä nimitetään. Palvelutarjonnasta puhuttaessa ongelmana onkin, että urheilun ja kulttuurin sijoittaminen samalle viivalle peruspalvelujen kanssa ei tuota todellista valintatilannetta. Valinta on näennäistä; vain arvostettu ja elämisen perusedellytyksiin liittyvä kategoria, peruspalvelut, voi tulla valituksi.

Yksi yleisökyselyyn vastanneista toi esiin sen mielenkiintoisen seikan, että jotkut kulttuuripalvelut ovat muuttuneet kulttuurin “peruspalveluiksi” (TM lom227 kys20). Esimerkiksi kirjastolaitos on saanut Suomessa riittävän autonomisen aseman, joten sen tarpeellisuudesta tai mahdollisesta lakkauttamisesta esimerkiksi tiukassa taloudellisessa tilanteessa ei oletettavasti edes keskustella. *Monipuoliset kulttuuripalvelut ovat ratkaisevia viihtyvyydessä ja turismissa. Myös peruspalveluista — etenkin kirjastolaitoksesta — tulee huolehtia hyvin. Kulttuuri on usein lonkeroitumutta, esim. orkesterin läsnäolo paikkakunnalla vaikuttaa usealla eri tasolla. Suhde taiteeseen — niin sävel-, kuva-, tanssi-, näyttämö-, sana- ym. — muotoutuu jo lapsena. Virikkeiden antaminen on olennaisen tärkeää!* (TM lom227 kys20.) Esimerkiksi Mäkelän (1998) tutkimus kunnallisesta vapaa-aikatoimesta oli jättänyt kirjastomenot kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen menojen ulkopuolelle. Selitykseksi tälle Mäkelä kertoo (1998, 42): “Kaikissa kunnissa kirjastoa ei kuitenkaan yhdistetä talousarviossa kulttuuri- tai vapaa-aikatoimeen, vaan kirjastoilla nähdään olevan muitakin funktioita sivistyslaitoksena.” Pelkkänä kulttuurilaitoksena kirjaston ei siis olisi mahdollista saavuttaa asemaa, jossa se nyt on. Mutta eivätkö kaikki kulttuurilaitokset sitten ole yleissivistäviä? Kirjastosta on kuitenkin saatavissa muitakin teoksia kuin taidekirjoja — siis yhteys muuhunkin kuin kulttuu-

rin tuottamaan sivistykseen tekee siitä arvokkaan. Tämä yhteys lähentää kirjastolaitosta peruspalveluihin, tässä tapauksessa koulutukseen. Sama pätee myös kansalaisopistoihin. Erilaiset kategoriat näyttävätkin palvelevan niihin liittyvien asioiden oikeuttamista tai kritisoimista (vrt. Jokinen ym. 1999, 142). Kulttuuri on arvostetumpaa, jos sen katsotaan lähestyvän peruspalvelujen kategoriaa kuin omana kategorianaan.

5.3. Kulttuuri ja elinkeinoelämä

Kulttuuri on elämää (EE lom5 kys14).

Kaikki liittyy kaikkeen. Jos kulttuurielämä kehittyy ja menestyy, niin paikkakuntakin kehittyy ja menestyy ja kaikkien meidän toiminta. (EE lom25 kys14.)

[...] Kulttuuri luo pohjaa, "sielua", alueen kehittymiselle. "Tuloksia" vaikea mitata lyhyellä aikavälillä. (EE lom52 kys19.)

Lainattujen elinkeinoelämän edustajien vastausten perusteella kulttuuri on olennainen osa yhteiskuntaa, tärkeä osa inhimillistä elämää. Kulttuurin kehittyminen vaikuttaa suotuisasti muuhunkin yhteiskunnalliseen kehitykseen. Näin ajatteli ainakin 7 % elinkeinoelämän edustajista, useampi kuin kulttuurin toimijoista¹ tai kunnanhallitusten jäsenistä. Hieman useammin, 5-9 % kustakin kolmesta² vastaajaryhmästä mainitsi kulttuurin merkityksen henkiselälle pääomalle ja luovuudelle. Näissä vastauksissa tärkeänä nähtiin se, että kulttuuriharrastuksissa opittu luovuus ja uudet näkemykset tuovat lisäarvoa myös muille elämänoiloille.

[...] Kulttuurialan opetus lisää yksilön henkistä pääomaa [...] (KH lom47 kys13).

[...] Taiteessa tuoda luova osaaminen lähelle arkipäivää, tavaksi ajatella ja tehdä... (KT lom55 kys15).

Kulttuuri lisää yleistä tietämystä ja siten avartaa näkemystä. (EE lom71 kys14.)

[...] Kaikkea kulttuurin muotoja ei saisi aina hinnoitella. Taiteilla tulee olla vapaus luoda yhteistä kulttuuria ilman sponsorin ohjausta. Luovuus ihmiselle on kuin energiapankki tai henkireikä jaksamiseen. Luovuutta voi opetella, siksi taideaineita kouluissa ei saa vähentää vaan mahdollisesti lisätä esim. ilmaisukykyä lisääviä aineita, se koituu myös teknisten alojen hyödyksi. (EE lom7 kys20.)

Kulttuurin avulla saavutetun henkisen pääoman avulla voidaan siis kohentaa yleistä hyvinvointia ja arkipäivän elämisen tasoa. Elinkeinoelämän edustajat näkivät kulttuurin vaikuttavan hyvinkin suoraan ihmisten jaksamisen ja osaamisen tasoon työelämässä. Ehkä hieman yllättävää oli se, että elinkeinoelämän edustajat olivat etunenässä tunnustamassa kulttuurin laajaa merkitystä koko yhteiskunnalle, mutta viitteitä samanlaista tuloksista on muistakin tutkimuksista. Myerscough haastatteli tutkimuksessaan taiteiden taloudellisesta merkityksestä Iso-Britanniassa 63 yrityksen tai

¹ Tosin kulttuurin toimijoiden vastaava ajattelu purkautui joskus ironiseen kyynisyyteen tai pessimismiin.

² Tangomarkkinoiden yleisö ei puhu näistä aihepiireistä avoimissa vastauksissaan.

organisaation johtohenkilöä. Heidän mielestään voimakas kulttuurielämä oli ilman muuta alueen etu liike-elämän kannalta. Taiteella oli merkitystä myös yrityksen mahdollisen sijaintipaikan kannalta: taide luo elämänlaatua ja siten houkuttelee uusia sijoituksia sekä lahjakkaita ihmisiä työskentelemään alueelle. (Rodgers 1989, 61, 63-64.)

Monivalintakysymyksessä 14 elinkeinoelämän edustajilta kysyttiin kokevatko he Etelä-Pohjanmaan kulttuurielämän kehittämisen tarpeelliseksi oman toimintansa kannalta. Peräti 82 % elinkeinoelämän edustajista vastasi tähän kysymykseen myönteisesti (n=65).¹ Avoimissa vastauksissa perusteluja kulttuurin merkityksestä löytyi edellä mainittujen yleisen kehityksen ja yksilöiden henkisen pääoman lisäksi esimerkiksi alueen imagosta ja asiakkaiden edusta. Elinkeinoelämän edustajista 20 % piti kulttuurin merkitystä tärkeänä alueen imagon kannalta ja 12 % näki kulttuurin olevan myös asiakkaiden etu tai kulttuuritapahtumien tuovan lisää asiakkaita.

Nostaa alueen imagoa, antaa uusia yhteistyömahdollisuuksia (EE lom16 kys14).

Tunnettuus eduksi, positiivinen kulttuurielämä tukee asiaamme (EE lom19 kys14).

Yksi tärkeä keino säilyttää maakunta kiinnostavana (EE lom22 kys14).

Paikkakunnan imago (EE lom53 kys14).

Heijastaa alueen imagoa (EE lom57 kys14).

Yrityksen vieraat, oman henkilöstön tilaisuudet (EE lom26 kys14).

Ihmisten liikkuvuus lisääntyy ja siten yrityksemme tuotot lisääntyvät myös (EE lom51 kys14).

Voisi avata uusia mahdollisuuksia asiakastyöskentelyssä / kontaktien luomisessa (EE lom65 kys14).

Kulttuurin kehittämisen merkittävyyttä perusteli avoimissa vastauksissa lähes kymmenen prosenttia vastaajista kulttuurin ja elinkeinoelämän välisen yhteyden avulla. Myös kielteiset kommentit kulttuurin merkityksestä elinkeinoelämälle liittyivät kulttuurin ja elinkeinoelämän väliseen yhteyteen, jota ei näiden vastaajien² mielestä ollut. Yksi kulttuuriin kielteisesti suhtautuvista ei nähnyt yhteyttä edes rakentamisen ja kulttuurin välillä. Kulttuurilta puuttui myös joidenkin elinkeinoelämän edustajien mielestä "bisneshenkisyttä".

Kulttuurielämän ja teollisen toiminnan tulisi aina kulkea rinnakkain. Saavat tukea toisistaan. (EE lom7 kys14.)

Kaikki liittyy kaikkeen. Jos kulttuurielämä kehittyy ja menestyy, niin paikkakuntakin kehittyy ja menestyy ja kaikkien meidän toiminta. (EE lom25 kys14.)

Ei kuulune olennaisesti toimialaamme (EE lom8 kys14).

Ei ole yhteisiä tekijöitä rakentamisella ja kulttuurilla (EE lom18 kys14).

Vaikea yhdistää bisnekseen (EE lom63 kys14).

¹ Kymmenen elinkeinoelämän edustajaa eli 13 % koko ryhmästä jätti kuitenkin vastaamatta tähän monivalintakysymykseen. Tämä johtunee siitä, että vaihtoehtoja oli vain kaksi: kyllä ja ei.

² Avoimissa vastauksissa 5 % kaikista.

Niitä, jotka eivät nähneet yhteyttä elinkeinoelämän ja kulttuurin välillä, oli huomattavasti vähemmän kuin niitä, joiden mielestä tuo yhteys oli suorastaan olennainen. Elinkeinoelämän edustajat eivät vertailleet kulttuurin merkitystä muihin yhteiskunnan osa-alueisiin, vaan he näkivät kulttuurin ennen kaikkea tärkeänä osana yhteiskuntaa, joka omalta osaltaan vaikutti merkittävästi alueen menestymiseen.

5.4. Kulttuurin merkitystä puolustava diskurssi

Viimeisessä *Kulttuurin kategoriointia* -luvun alaluvussa lähdetään tutkimaan niitä avoimia vastauksia, joissa kulttuuria, sen olemassaoloa ja merkitystä, koetaan tarpeelliseksi puolustella omana itsenään, ilman suhdetta muihin yhteiskunnan osa-alueisiin. Liikkeelle lähdetään aiheeseen liittyvistä monivalintakysymyksistä.

Kulttuurin toimijoiden lomakkeen monivalintakysymyksessä 36 ja kunnanhallitusten jäsenten kysymyksessä 23 tiedusteltiin maakunnan kulttuuri-ilmapiirin viime aikaista kehitystä Etelä-Pohjanmaalla. Taulukossa 8 on esitetty eri väitteisiin yhtyneet kulttuurin toimijat ja kunnanhallitusten jäsenten prosentteina.

	Kulttuurin toimijat (n=123)	Kunnanhallitusten jäsenet (n=90)
Kulttuurin arvostus on kasvamassa	50 %	54 %
Kulttuuriin panostetaan entistä enemmän	10 %	23 %
Kulttuuri ei ole saanut ansaitsemaansa huomiota päätöksenteossa	34 %	8 %
Kulttuuri-ilmapiirissä tai kehityksessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia	26 %	29 %
Kulttuurin arvostus on vähentynyt	3 %	0 %
Kulttuuriin panostetaan entistä vähemmän	9 %	4 %

Taulukko 8. Maakunnan kulttuuri-ilmapiiri.

Noin puolet molemmista vastaajaryhmistä oli sitä mieltä, että kulttuurin arvostus on kasvamassa. Hieman runsas neljännes ei nähnyt kulttuuri-ilmapiirissä suuria muutoksia. Kunnanhallitusten jäsenten mielestä kulttuuriin panostaminen oli kasvussa enemmän kuin laskussa, kulttuurin toimijoista suunnilleen yhtä suuri osa näki panostuksen vähentyvän kuin lisääntyvänkin. Kunnanhallitusten jäsenten mielipiteet ovat ristiriitaisia aiemmin (luvussa 4) todetun kanssa siinä suhteessa, että ainakaan kuntien taloudellinen panostus kulttuuriin ei ole viime aikoina ollut nousussa. Avoimissa vastauksissa kunnanhallitusten jäsenet puhuivat voimakkaasti resurssien pienuuden

aiheuttamasta panostuksen heikkenemisestä ja resurssien niukkenemisestä edelleen tulevaisuudessa. Ja samassa luvussa lainattiin Korpipään tutkimusta, jonka mukaan vuotta 1995 edeltäneinä kahtena vuotena vain alle neljänneksessä kunnista ei oltu tehty säästöjä kulttuuritoimissa (Korpipää 1995, 10). Monivalintakysymyksessä 20 yksikään kunnanhallitusten jäsenistä ei nähnyt kuntansa mahdollisuuksien kulttuurin tukemiseen paranevan tulevaisuudessa selvästi. 12 % heistä näki kuntansa mahdollisuuksien tukea kulttuuria paranevan hiukan, 51 % pysyvän nykytasolla, 28 % huononevan hiukan ja 9 % huononevan selvästi (n=90). Kulttuurin panostamisen kasvulla (taulukko 8) kunnanhallitusten jäsenet eivät siis voineet tarkoittaa ainakaan oman kuntansa taloudellisen panostuksen kasvua. Ristiriitaisuudet kertonevat ainakin pyrkimyksestä luoda kunnalle myönteinen imago kulttuurin suhteen.

Vain harvat vastaajista näkivät monivalintakysymyksessä kulttuurin arvostuksen viime aikoina heikentyneen. Olipa kehitys viime aikaista tai ei, avoimissa vastauksissa kulttuurin arvostuksen puutteesta puhui 23 % kulttuurin toimijoista ja 13 % kunnanhallitusten jäsenistä. Kunnan myönteisestä suhtautumisesta kulttuuriin puhui vain 7 % kunnanhallitusten jäsenistä. Arvostuksen puutteesta puhuneet kulttuurin toimijat olivat hyvin oman vastaajaryhmänsä keskitasoa edustava otos.

Opiskelijoitten ikä keski-ikäisistä ikääntyviin. Työn arvostuksen puute, mitätöinti. Kuvataidetta ei "ymmärretä". (KT lom63 kys22.)

Alituinen epävarmuus! Yleinen oudon ja vieraan hyljeksintä, siis taiteen! (KT lom116 kys22.)

Kysymys ei ole vain rahasta sinänsä, vaan siihen ja sen jakamiseen liittyvistä päättäjien asenteista. Kaikessa kysellään hyötyarvon perään. On kuitenkin huomattava, että henkisen pääoman kasvattamisessa on vapaalla sivistystyöllä, eräänä kulttuurin osa-alueena tärkeä tehtävänsä - siis: asenteisiin on jatkuvasti pyrittävä vaikuttamaan. (KT lom106 kys23.)

Kulttuuri on osa hyvinvointia, kunnissa lasketaan kaikki markoissa ja kulttuurin arvostus kuihtuu. Kulttuuri osaksi jokaisen kunnan kuntasuunnitelmaa, nyt ne ovat elinkeinopoliittisia ohjelmia. Etelä-Pohjanmaan liitolle selkeä kulttuuriohjelma. [...] (KT lom28 kys42.)

Päättäjille pitäisi saada iskostettua päähän, että kulttuuri on tärkeä asia ja aina vaan tulee tärkeämmäksi, kun muut asiat huononevat (KT lom70 kys42.)

Kulttuurin toimijat kertoivat ymmärryksen ja arvostuksen puutteesta sekä yleisellä tasolla että erityisesti päättäjiin kohdistuen. Asenteiden koettiin olevan kulttuuria hyljeksiviä. Kielteisten asenteiden koettiin johtuvan taiteen ymmärryksen puutteen lisäksi siitä, että kulttuurin kokonaisyöty ei ole laskettavissa markkoina. Talouden kieli on helpommin ymmärrettävissä kuin taiteen kieli, se on faktuaalisempaa eli helpommin tosiasioiden valossa perusteltavaa.

Kulttuurin arvostuksen puutteesta puhuneet kunnanhallitusten jäsenet sen sijaan poikkesivat merkittävästi keskitasosta. Heistä 92 % oli naisia — keskimääräistä huomattavasti koulutetumpia, kaikenikäisiä naisia. Vastaavan suuruinen ero keskitasoon nähden syntyi avoimissa vastauksissa

vain luvussa 5.1. (*Kulttuuri suhteessa urheiluun*) mainitussa kulttuurin sisänpäinlämpiävyydis-kurssissa, sillä kulttuuria sisänpäinlämpiävänä pitävistä myös 92 % oli miehiä. Kulttuurin vähäisestä arvostuksesta puhujat olivat tosin määrällisesti selvästi suurempi joukko kuin kulttuuria sisänpäinlämpiävänä pitävät.¹

Kunnan päättäjien nurja suhtautuminen teatteriinkin/kulttuuriin. Huono kultt.asioiden hoitaja. (KH lom25 kys22.)

Päättäjien ymmärtämättömyys henkisiä, historiallisia ja kultt. arvoja kohtaan. Ja tätä kautta aineellisen avun puuttuminen/vähäisyys kultt.asioissa. (KH lom65 kys22.)

Hyvin pieni erilaisuuden sietokyky, ei akateemista vaativaa kulutuskykyistä massaa, maaseutukaupungille tyypillinen "junttius" (KH lom70 kys22).

Joskus masentaa kunnan kielteinen kanta eri kulttuuritapahtumiin (KH lom25 kys32).

Meillä kytee paljon hyvää ja arvokasta jos todella lähdemme liikkeelle tekemään työtä ja päättäjät arvostamaan kulttuuria - virkkauksesta kuvanveistoon! (KH lom92 kys32).

Erikoisin yksityiskohta kunnanhallitusten jäsenten kulttuurin merkitystä puolusteleissa vastauksissa oli se, että näiden vastaajien mielestä **päättäjät** eivät arvostaneet kulttuuria — ovathan he itsekkin päättäjiä. Vastaajat kokivat siis oman statuksensa muita heikommaksi. Heillä oli vahva tietoisuus siitä, että he ovat vähemmistössä ja siten melko kyvyttömiä vaikuttamaan asioihin. Valtasuhteita ei luoda yhdessä puheenvuorossa vaan monissa. Vakiintuneet käytännöt ovat merkkejä vallasta. Fairclough'n mukaan ihmiset yleensä tunnistavat standardien hallitsevuuden, mutta siitä huolimatta niitä ei aina hyväksytä tai käytetä. Käsitys siitä, että kaikki ovat vapaita sanomaan mitä haluavat, on kuitenkin myytti. Sosiaalinen käytäntö määrää mitä missäkin tilanteessa voidaan sanoa. (Fairclough 1989, 58, 63.) Sosiaalisen käytäntöön liittyy myös kulloinkin yhteiskunnassa ja tietyssä instituutiossa olevat hallitsevat käsitykset asioista.

Kulttuurin puolustajien mielipiteistä ilmeni selvästi, että he kokivat olevansa alakynnessä, jäävänsä mielipiteineen huomiotta. He kokivat, että heidän käsityksensä kulttuurin merkityksestä poikkeavat siitä, mikä on tavanomaista. Kulttuurin puolustajien mielipiteet asettuivat vastarintaan niitä kohtaan, joiden mielipiteet he kokivat vallitseviksi. Fornäsin mukaan "vastarintaa edellyttää valtaa, johon nähden se muodostaa vastauksen ja reaktion. [...] Vastarinta liittyy kritiikkiin ja kriittisyyteen ja vastaukset enemmän tai vähemmän tietoisesti koettuun puutteeseen." (Fornäs 1998, 79.) Vastarinta liittyykin toiveisiin ja utopioihin tukahdutettujen voimien vapaasta kehitymisestä niin, että tuo puute poistuu. Yhteiskunta ilman valtaa ja puutetta on mahdoton, ja valta synnyttää aina vastarintaa ja kritiikkiä. (Fornäs 1998, 80.) Naisten määrällisestä tasa-arvosta kunnanhallituksissa huolimatta todellinen tasa-arvo näyttäisi olevan vielä saavuttamatta ainakin kulttuuria koske-

¹ Kulttuuria pitää sisänpäinlämpiävänä kaikkiaan 4 % vastaajista kaikki vastaajaryhmät yhteenlaskien. Kulttuurin arvostuksen puutteen mainitsee siis 23 % kulttuurin toimijoista ja 13 % kunnanhallitusten jäsenistä.

vissa kysymyksissä. Erästä vastaajaa kunnan kielteinen kanta kulttuuriasioihin “masentaa” (KH lom25 kys32), vaikka hän itsekin edustaa kunnan kantaa. Samantyyppinen voimattomuus heijastui monista muistakin vastauksista. Kulttuuriasioita hoidettiin vastaajien mielestä puutteellisesti. Kulttuuria puolustavissa vastauksissa enemmistönä olivat ne vastaukset, joiden perusteella vastaajat tunsivat olevansa kyvyttömiä muuttamaan nykyistä asiantilaa. Vaikka asiantilaan oltiin tyytymättömiä, ei nähty miten siihen voitaisiin vaikuttaa.

Palaan tässä yhteydessä luvussa 4 (*Kulttuuri ja talous*) esiteltyyn diskursiivisten muodostumien käsitteeseen. Foucault’n mukaan diskursiiviset muodostumat ovat tietyn aihealueen tai instituution (esimerkiksi talouspolitiikan) ympärille syntyneitä väittämien ryhmittymiä. Niiden yhtenäisyys ei synny väitteissä käsiteltävän kohteen objektiivisesta kuvaamisesta vaan niistä säännöistä, joiden rajoittamina väitteet tietyistä kohteesta voidaan ilmaista. Tietyn instituution sisällä on olemassa ennako-oletuksena yhteinen suhtautumistapa asioihin. Instituution omien säännönmukaisuuksien valossa tiettyjä teemoja pidetään normaaleina, mutta toiset jätetään huomiotta tai suljetaan keskustelun ulkopuolelle. (Foucault 1972/1969, 31-37.) Kulttuurin puolustajien vastauksissa näyttäisi olevan kyse tämäntyyppisestä asiasta. Erityisesti kulttuuria puolustavien kunnanhallitusten jäsenten vastauksista ilmeni, että he kokivat mielipiteineen olevansa yleisesti hyväksytyn keskustelutavan ulkopuolella.

6. Kulttuuritapahtuma - turismia, elämystä ja yhteisöllisyyttä

6.1. Turismin määrittelyä ja turistien tyypittelyä

Koska Tangomarkkinoiden yleisö puhui vastauslomakkeissaan kulttuurista hyvin eri näkökulmasta kuin muut vastaajaryhmät, on tarpeellista pohtia kulttuuria myös tapahtumaan saapuneen yleisön näkökulmasta. Tapahtumapaikalla olevaa yleisöä ei juurikaan kiinnostanut kulttuurin merkitys esimerkiksi paikallisten kulttuuriperinteiden jatkamiselle tai elinkeinoelämälle. Sen sijaan heille oli tärkeää tapahtumassa viihtyminen. Tangomarkkinoita käsitellään siis esimerkkinä siitä, millaisia asioita yleisö voi pitää tärkeinä kulttuuritapahtumassa. Turismin teorialuovat pohjaa yleisön kokemusten selittämiseksi.

Turismista tulee useimmille mieleen etelänmatkailu, matkustaminen lentokoneella kaukomaille viikoksi tai kahdeksi ottamaan aurinkoa, tekemään edullisia ostoksia sekä tanssimaan ja juomaan suomalaisten suosimissa yökerhoissa. Kuitenkin myös kotimaanmatkailussa on hyvin paljon samoja piirteitä kuin kaukomaille suuntautuvassa turismissakin. Kotimaanmatkailuun puolestaan vaikuttaa usein olennaisesti kohteen kulttuuri- tai urheilumahdollisuustarjonta. Vielä pienemmässä mittakaavassa ajateltuna myös päivän mittaisen retken tekeminen kulttuurikohteeseen voi saada turismin piirteitä.

Turismin tiukkarajainen määrittely onkin vaikeaa. Kupiaisen ja Sihvon mukaan konferenssimatkat tai vierailut sukulaisissa voivat saada turismin luonteen kuten ulkomailla työskentelevien vapaa-ajanviettoakin. Turismia määrittää paremmin asenne kuin pelkkä tilanne, rooli tai ulkoinen käytös. (Kupiainen 1994, 294.) Käytän turismin teorioita avuksi selittääkseni Tangomarkkinoilla yleisökyselyyn saatuja vastauksia. Samalla väitän, että kyseiset teoriat soveltuvat selittämään mihin tahansa kulttuuritapahtumaan osallistumista. Niin elokuvissakäynnillä, ulkomaanmatkalla kuin sinfoniakonserttiin menollakin on yhteisiä piirteitä. Niihin sisältyy samantyyppinen siirtyminen kokemushakuisen tunnelmaan, sillä Smithin (1989, 1) mukaan turisti on

[...] a temporarily leisured person who voluntarily visits a place away from home for the purpose of experiencing a change. The motivations for individuals to travel are many and varied, but the foundation of tourism rests on three key elements (all must be operative) which form an equation:

Tourism =	leisure +	discretionary +	positive local
	time	income	sanctions

Smithin mukaan länsimaisen turismin kasvu toisen maailmansodan jälkeen johtuu kolmesta eri tekijästä, jotka hän on asettanut kaavan muotoon: vapaa-aika, ylimääräinen tulo sekä positiiviset paikalliset sanktiot. Ensinnäkin vapaa-ajan kasvu on edellyttänyt työviikon lyhenemistä, paikallisia lomiamia, varhaista eläkkeellepääsyä ja eliniän pitenemistä. Ylimääräinen tulo tarkoittaa palkasta välttämättömien elinkustannusten jälkeen käteen jäävää osuutta. Tämän osuuden käyttöön lomailuun ovat vaikuttaneet mm. säästämisen arvostuksen laskeminen inflaation vuoksi sekä asenneilmapiiri. Tähän asenneilmapiiriin kuuluvat ajattelutapa, jonka mukaan on eletävä hetkessä, sillä tulevaisuus on epävarmaa sekä sotien jälkeen arvoksi noussut oman onnen tavoittelu. Onnen etsintään kuuluu nähdä työ vain tapana ansaita rahaa, jonka avulla saavutetaan todellinen vapaus ja onni. Lomallelähdön ovat mahdollistaneet myös luottokortit sekä kulutusluotot. Positiiviset paikalliset sanktiot tarkoittavat turismin hyväksymistä, jopa siihen kannustamista sekä paikassa, josta lähdetään, että kohteessa, jonne mennään. Sanktiot liittyvät läheisesti turistien motivaatioihin ja siihen millainen lomailu katsotaan hyväksyttäväksi millekin ryhmälle. Esimerkiksi opiskelijoiden on sopivaa tehdä vaellusretkiä ja yöpyä nuorisomajoissa. Positiivisilla sanktioilla tarkoitetaan myös esimerkiksi teollistumisen myötä tapahtuvaa myönteistä asennemuutosta suhtautumisessa turismiin tai julkisen sektorin osallistumista turismin kannustamiseen. (Smith 1989, 1-4.)

Graburnin mukaan ”kunnolliseen” lomaan kuuluu se, että se vietetään jossakin muualla kuin kotona. Oleminen kotona tekemättä mitään on sopimatonta ihmiselle, joka haluaa olla normaali. Niin tekevät vain epämääräiset ihmiset — esimerkiksi yhteiskunnan tuella elävät pummit — tai älyttömän rikkaat. Molempia ryhmiä pidetään moraalittomina muitten hyväksikäyttäjinä. Monet eivät pidä olemista vain kotona loman ajan kunnollisena lomana lainkaan. (Graburn 1989, 22-23.) Muualle suuntautuvat matkat tekevät ihmisestä seikkailunhaluisen elämästä nauttijan, kun taas kotona pysyminen on tylsää ja väritöntä. Lomalta palaavilta tiedustellaan töissä, mihin lomamatka on suuntautunut. Pienikin lomamatka tekee lomasta muistelemisen arvoisen.

Turisti on ennen kaikkea kokemusten etsijä. Tuossa kokemusten etsinnässä on kuitenkin ilmeisesti jotain halveksuttavaa, sillä kovin mielellämme ivaamme esimerkiksi tyypillistä suomalaisturistia ulkomailla. MacCannellin mukaan turistit inhoavat turisteja. Meillä on tarve vaikuttaa lähimmäisiämme paremmilta, pyhemmiltä. Sinänsä matkustamista ei halveksuta vaan nimenomaan tyytyväisen ja onnellisen olotilan hankkimista sellaisilla kokemuksilla, jotka vaikuttavat keinokeinoisilta. (MacCannell 1989, 9-10.) Tapahtumat, joihin turisti osallistuu, ovatkin usein häntä varten tuotettuja (Urry 1990, 7). Myös Tangomarkkinaturisteja halveksutaan, erityisesti heidän tapaansa vaeltaa tapahtumapaikkojen välillä tuulipuvuissaan ja lenkkitosuissaan humaltuen yön hämärtyessä yhä enemmän. Sen sijaan kokemusten hankkiminen esimerkiksi vuorikiipeilyn avulla (turismia sekin) on korkealle arvostettua vapaa-ajanviettoa. Jokisen ja Veijolan mukaan vaarallisim-

pia turisteja ovatkin antituristit, jotka yrittävät välttää turistimassoja. He etsivät koskemattomia ja köyhiä, mutta kuvauksellisia alueita, joita sivilisaation seuraukset eivät ole vielä turmelleet ja tuovat mukanaan varman turmeluksen. (Jokinen & Veijola 1990, 136.) Esimerkiksi suosituimmat vuorikiipeilyreitit kärsivät nykyään luontoa häikäilemättömästi roskaavista turisteista. Sen vuoksi ympäristöystävällisimpiä turistikohteita ovat juuri turisteja varten rakennetut massakohteet.

Smith jakaa turismin viiteen eri tyyppiin: etniseen, kulttuuriseen, historialliseen, ympäristö- ja virkistysturismiin. Etninen turismi kohdistuu alkuperäiskansojen asuinalueille, jossa turistit seuraavat paikallisia tansseja ja seremonioita sekä ostavat primitiivisen kulttuurin esineitä. Kulttuuriseen turismiin kuuluu kiinnostus paikallisiin erikoisuuksiin, vanhanaikaisiin esineisiin ja taloihin sekä käsintehtyihin matkamuuistoihin. Kansanperinteen esitykset ovat suosittua ajanvietettä.¹ Historiallinen turismi taas painottaa menneiden kulttuurien, kuten Rooman, Egyptin tai inkojen, loistokkuutta. Se houkuttelee erityisesti koulutettuja ihmisiä, jotka kuitenkin haluavat lomaltaan suhteellista helppoutta — kaupunkeja lähellä olevia nähtävyyksiä sekä kirjoista lukemiensa historiallisesti tärkeiden tapahtumien dramatisointeja. Ympäristöturismi edistää usein etnistä turismia, sillä ympäristöturistit ovat eliittiä, joka haluaa kohdata todella vieraan näkymän, kuten Antarktiksien. (Smith 1989, 4-5.) Viidenteen turismin tyyppiin, virkistysturismiin, kuuluvat Tangomarkkinaturistit.

Englanninkielinen ilmaus virkistysturismille, *recreational tourism*, on kuvaavampi kuin suomenokseni. *Recreation* tarkoittaa virkistystä ja huvitusta, mutta sanan pohjana on verbi *recreate*, luoda uudelleen. Virkistysturisti matkustaa siis kokeakseen eräänlaisen uudelleensyntymisen kokemuksen. Hän haluaa rentoutua palatakseen arkisen elämänsä velvollisuuksiin uusin voimin. Smithin mukaan virkistysturismiin kuuluvat yhtä hyvin palmujen reunustamat aurinkorannat, laskettelukeskukset kuin risteilytkin. Turistit hakevat usein ainakin joitakin seuraavista perinteisistä elementeistä: aurinko, meri, hiekka, seksi. Aktiviteetteja voidaan hakea urheilusta, terveyskylpylöistä ja auringonotosta siinä missä hyvästä ruoasta ja juomasta, tässä turismin tyyppissä usein alkoholista. (Smith 1989, 5.) Tangomarkkinaturistit hakevatkin lomaltaan nimenomaan virkistystä, eivät seikkailuja, joihin liittyy todellisen vaaran elementti. Tutuus ja turvallisuus ovat valtteja: yleisökyselyyn vastanneista 82 % oli käynyt aikaisemminkin tapahtumassa, keskimäärin viisi ja puoli kertaa.

¹ Tähän luokkaan voitaisiin varmaankin sijoittaa suurin osa ulkomaisista turisteista Tangomarkkinoilla.

6.2. Arjen ulkopuolelle tehty tila

6.2.1. Siirtyminen turistin kokemukseen

Tangomarkkinoilla toisten ihmisten läsnäolo on tärkeää. Urryn mukaan juuri ihmisten paljous luo paikoille ilmapiirin tai karnevaalin¹ tunnelman (Urry 1990, 46). Seinäjoen Tangomarkkinoiden tapauksessa on huomioitava, että turistijoukkojen tuoma tunnelma antaa paikallisillekin luvan nauttia perusteellisesti, ilman syyllisyydentuntoa, sellaisista asioista, jotka eivät normaaliin arkeen kuulu: aterioista ulkona, juomista terassilla, tanssimisesta kadulla ja juhlinnasta usean päivän aikana. Sen vuoksi tässä tutkielmassa ei eroteta paikallisten ihmisten vastauslomakkeita ulkopaikkakuntalaisten vastauslomakkeista.² Seinäjoki saa Tangomarkkinoiden aikana merkityksensä turistivirtojen kautta. Tuttu katu muuttuu tangokaduksi, kaikki puistot ja pihat ovat täynnä matkailuvaunuja tai -autoja sekä kaupat, kadut, tori ja ravintolat täynnä lomaansa viettäviä ihmisiä. Nämä määrittelevät paikan, kaupungin, uudella tavalla. Tuttu kaupunki näyttääkin toiselta. Nämä erilaiset merkitysajat muuttavat Seinäjoen tapahtuman ajaksi toiseksi kaupungiksi kuin se on normaalisti, tavanomaisessa ajassa.

Turismin selittämisessä on käytetty hyväksi siirtymäriittiteoriaa (Selänniemi 1996, 194). Siirtymäriitti on vanha antropologinen käsite, jolla viitataan niihin riitteihin, joiden avulla selitetään yksilön muuttunut tilanne yhteisössä. Esimerkiksi avioliiton solmiminen voi olla tällainen siirtymäriitti. Siirtymäriittiteoriassa olennaista on liminaalin käsite. Turner ja Turneria mukaillen siirtymäriitti edellyttää luopumista, eroa vanhasta tilanteesta ja liittymistä uuteen tilanteeseen. Näiden kahden vaiheen välillä sijaitsee liminaalitila — ulottuvuus, jolloin eivät ole voimassa menneen eivätkä tulevaisuuden attribuutit ja jolloin ollaan tuttujen luokittelujen välissä. Liminaalitalassa olevien kokemusta luonnehtii kaksiselitteisyys ja sitä on verrattu esimerkiksi kuolemaan, näkymättömyyteen ja biseksuaalisuuteen. (Turner & Turner 1978, 2, 249.) Liminaalin uskotaan olevan jumalaista alkuperää ja luonteeltaan anonyymia. Sen sijaan turistin tai kulttuurin kuluttajan kokemus on fragmentaarista, moninaista ja yksilöiden kokemaa, mutta se muistuttaa liminaalia. Tätä kokemusta kutsutaan *liminoidiksi*. Liminoidissa on kyse hetkistä marginaalissa, arjesta irrot-

¹ Tangomarkkinoiden yhteydestä karnevalismiin voisi kirjoittaa kokonaisen pro gradu -tutkielman. Aiheen mielenkiintoisuudesta huolimatta joudun jättämään sen tämän tutkielman ulkopuolelle, sillä se vaatisi kyselylomakkeiden lisäksi myös muuta lähdemateriaalia.

² Vastaajista 46 % oli Etelä-Pohjanmaalta, heistä valtaosa Seinäjoelta.

tautumisesta esimerkiksi taiteen tai viihteen avulla. (Turner & Turner 1978, 253; ks. myös Selänniemi 1996, 196.)

Selänniemen mukaan turistin siirtymisessä liminoidiin tärkeää on matka, joka toimii ”siirtymäriitin” konkreettisena välittäjänä. Samahan koskee luonnollisesti mitä tahansa kulttuuritapahtumaan lähtemistä. Tapahtumaan valmistaudutaan tutkimalla esitteitä, varaamalla liput, pukeutumalla ja valmistautumalla huolellisesti sekä siirtymällä itse tapahtumapaikalle. Siirtymä ei ole yhtä voimakas kuin lentomatka tuhansien kilometrien päähän, mutta samantyyppisestä asiasta on kysymys. Usein siirtymistä liminoidiin avustetaan muutaman alkoholipitoisen juoman nauttimisella. Matka, siirtyminen toiseen paikkaan ja aikaan, mahdollistaa irrottautumisen arkiminästä. (Selänniemi 1996, 196-197.) Turismi tai lomailu merkitsevät siis ensisijaisesti rutiinien katkaisemista, tavanomaisen elämän vaatimuksista vapautumista hetken ajaksi. Graburnin mukaan myös hyvin pieni-
muotoinen rutiinien katkaisu sisältää turismin elementtejä. Tällainen voi olla esimerkiksi piknik-ateria puistossa. Tavanomainen ateria nautittuna uudessa ympäristössä tekee ateriasta maagisen — epätavallisen ja liikkuvan — tavanomaisen pysähtyneisyyden sijaan. (Graburn 1989, 23-24.)

Selänniemi näkee siirtymisen arkipäivän tilanteesta turismin viitekehykseen neljän siirtymän kautta. Ensimmäisestä siirtymästä oli puhetta jo yllä. Se on spatiaalinen siirtymä, matka toiseen paikkaan tai ”paikattomuuteen”. Toinen siirtymä on luonteeltaan temporaalinen, ajallinen siirtymä. Se on siirtyminen normaalista kodin, työn, rutiinien ja kellon ajasta ”ajattomuuteen”. (Selänniemi 1999, ks. myös Selänniemi 1996, 219.) Graburnin mukaan arki eli työssäkäynti on profaania eli maallista ja epäpyhää aikaa. Turismi, loma, on puolestaan ajan normaalista kulusta poikkeavaa pyhää aikaa. Se on epätavallinen tilanne, jolloin ihania asioita odotetaan tapahtuvaksi. Kun näitä merkityksellisiä asioita sitten tapahtuu, ne jaksottavat ihmisten ajan ja elämän kulkua mieleenpainuvammin kuin kalenteri. Lomat ovat ikään kuin pieniä toisia elämiä normaalin elämän sisällä. (Graburn 1989, 24-26.) Huomattava on myös, että kun turismi käsitetään pakona arjesta, arkielämä näyttyy negatiivisessa valossa ja turismin aika on positiivista, arjelle käänteistä aikaa. Selänniemen mukaan aikapaikallinen siirtyminen tekee kolmannen siirtymän, mentaalisen siirtymän, mahdolliseksi. Mentaalinen siirtymä mahdollistaa sellaisten piirteiden ja käytöksen ilmitulon, jotka normaalisti pysyvät latenteina itsekontrollin ja sosiaalisen kontrollin vuoksi. (Selänniemi 1999.) Lomalla pätevät toiset säännöt kuin tavallisessa elämässä — esimerkiksi loma-ajan moraali on erilainen kuin tavallisen elämän moraali (Graburn 1989, 26). Selänniemen mukaan (1996, 194) juuri lomat koetaan yleensä aikana, jolloin ”todella eletään”. Loma-aikana voidaan tehdä asioita, jotka arkena merkitsisivät normaaliuden voimakasta järkkymistä. Arjesta irrottautumisen tärkeydestä kertoi esimerkiksi seuraava kommentti: *Lomatunnelma: irti työ- ja kotiympyröistä, tanssia vrk:n ympäri, hyvät esiintyjät muutkin kuin kuninkaalliset esim. tänä vuonna Tapani Kansa ja*

vuosi sitten Kari Tapio. (TM lom202 kys12) Työ- ja kotiympyrät on mahdollista unohtaa tapahtumassa, jossa voi tanssia ympäri vuorokauden. Arjessa se olisi mahdotonta sekä työ- ja kotiympyröiden että yleisen paheksunnan vuoksi. Neljäs turistin kokemus siirtymä on luonteeltaan sensorinen tai sensuaalinen. Matka herkistää meidät käyttämään aistejamme normaalia paremmin ja olemaan myös normaalia tietoisempia aistiärsykkeistä. Ihmiset nauttivat aistikokemuksista, joihin ei arjessa kiinnitetä yhtä voimakasta huomiota. (Selänniemi 1999, ks. myös Selänniemi 1996, 219.) Esimerkiksi eräs miespuolinen vastaaja nimesi Tangomarkkinoiden parhaaksi anniksi *kauniit naiset* (TM lom226 kys12).

6.2.2. Elämyksellisyys

Elämyksellisyyden ja kokemuksellisuuden mainitsi tärkeänä kulttuurin osana avoimissa vastauksissa 1 % elinkeinoelämän edustajista, 5 % kunnanhallitusten jäsenistä ja 9 % kulttuurin toimijoista. Sen sijaan Tangomarkkinoiden yleisölle elämykset ja kokemukset näyttäisivät olevan kaikkein tärkein syy osallistua tapahtumaan. He tosin eivät välttämättä käyttäneet sanoja elämys tai kokemus, mutta vastauksista voi päätellä juuri niistä olevan kysymys. Ihmiset tai tunnelman mainitsi tapahtuman parhaana antina 27 tangomarkkinaturistia, 41 % kaikista vastaajista. Tämä joukko oli melko edustava otos tangomarkkinayleisöstä keskimäärin lukuunottamatta sitä seikkaa, että he olivat hieman paremmin koulutettuja kuin Tangomarkkinoiden yleisö keskimäärin.¹ Mielenkiintoista on, että useimmat vastaajat eivät suoraan nimenneet tapahtuman kohokohtia, kuten kuningkaallisten kruunausta, sen parhaaksi anniksi, vaan nautinnollisinta oli yleinen ilmapiiri ja muiden ihmisten paljous. Tärkeintä olivat *ihmiset, tunnelma, musiikki* (TM lom171 kys12). Tapahtumaa ja sen ihmisiä parhaiten kuvaava sana on vastausten perusteella *mukava*.

Mukava tunnelma, elämä vilkastuu, mukava musiikki! (TM lom173 kys12).

Mukava tapahtuma kesällä. Tuttujen kanssa mukava tapailla. [...] (TM lom191 kys12.)

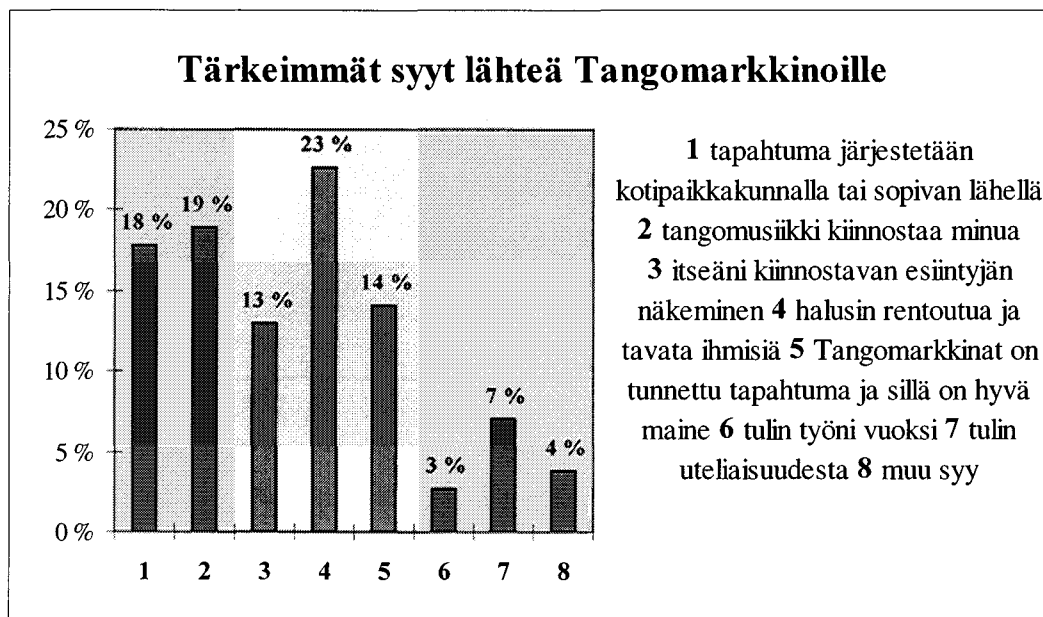
Mukavat ihmiset, hyvä musiikki, siisti kaupunki (TM lom199 kys12).

Kaupunki aktivoituu muutenkin, mukava, että saadaan Seinäjoelle väkeä, varmasti ko. musiikista kiinnostuneet saavat myös osansa (TM lom224 kys12).

Vastauksista viimeisin kertoo, että ihmisistä ja tunnelmasta (kaupungin aktivoitumisesta) voi nauttia, vaikka ei tapahtuman musiikista välittäisikään. Useimmilta vastaajilta puuttui tarkemmin määritelty syy sille, miksi he viihtyivät tapahtumassa. Heillä vain oli mukavaa. Tällöin tapahtuman merkitys saa selityksensä ennen kaikkea edellä kuvatuista turistin kokemista neljästä siirty-

¹ Pelkästään kansa- tai kansalaiskoulun käyneitä joukossa ei ole lainkaan. Suurin ero verrattuna keskimääräiseen tangomarkkinayleisöön on yliopistotason koulutuksen saaneissa, joita on joukosta 26 % verrattuna keskimääräisen tangoyleisön 19 %:iin.

mästä. Turisti on tavallista ihmistä avoimempi ja vastaanottavampi kokemuksille. Myös Taloustutkimuksen kyselyvuonna tekemän kyselyn mukaisesti eniten positiivisia arvioita Tangomarkkinoilla oli saanut tunnelma. Esiintyjien taso oli vasta toiseksi tärkein tekijä, ja ohjelmisto kolmanneksi tärkein. (Taloustutkimus 1998.) Tangomarkkinoiden yleisökyselyn kohdassa 10 tiedusteltiin tärkeimpiä syitä päätökseen lähteä Tangomarkkinoille. Suurimmaksi syyksi nousi halu rentoutua ja tavata ihmisiä.

Kuva 4. Tärkeimmät syyt lähteä Tangomarkkinoille. (n=185, sillä vastaajat saivat valita useamman kuin yhden vaihtoehdon)

Turistin kokemaa elämyksellisyyttä voidaan kuvata Mihaly Csikszentmihalyin käsitteen *flow*¹ avulla. Käsite liittyy siihen, miten kulttuuritapahtumaan osallistumalla tavoitellaan kokemusta, joka tuo iloa ja tunteen voimakkaasta osallisuudesta. Csikszentmihalyin mukaan elämässämme on monta asiaa, joista emme pysty päättämään: emme voi valita luonnettamme, ulkonäköämme, pituuttamme, älykkyttämme, sukulaisiamme jne. Myös ulkoiset olosuhteet (institutionaaliset, historialliset) ovat sellaisia, joihin meidän on vaikea vaikuttaa. Näistä tosiseikoista huolimatta koemme joskus hetkiä, jolloin tunnemme olevamme oman itsemme herroja ja määräävämmme itse kohtalostamme. Silloin koemme syvää nautintoa ja muistamme hetken kauan esimerkkinä siitä, millaista elämän tulisi aina olla. Tällaisia hetkiä Csikszentmihalyi kutsuu optimaaliseksi kokemukseksi. Tällaisia hetkiä voi syntyä esimerkiksi silloin, kun tavoittelemme vapaaehtoisesti jotain toimien ääri rajoillamme, ja olemme itse vastuussa sen toteutumisesta. Silloin koemme itse osallistuvamme

¹ *flow*: virtaaminen, virta, tulva, juoksu, aaltoilu, vuoksi

oman elämämme kulun määräämiseen. Kyse on eräänlaisesta heittäytymisestä kokemukseen. Kuitenkaan ei tule ajatella, että täytyisi kiivetä korkealle vuorelle kokeakseen *flow*'n - sellaiset asiat kuin urheilu, pelit, taide ja harrastukset tuottavat jatkuvasti tällaisia kokemuksia ja siten vaikuttavat ihmisten onnellisuuteen. (Csikszentmihalyi 1991, 2-4, 6.)

Flow'n kokemuksen aikana ei tarvitse huolehtia mistään, tunnemme tekevämme kaiken oikein. Termi *flow* viittaaakin tunteeseen, jonka ihmiset tuolloin kokevat: kaikki menee hyvin, heillä ei ole vastoinkäymisiä, ihmiset tuntevat leijuvansa tai kulkevansa virran kannattelemana. (Csikszentmihalyi 1991, 39-40.) Kokeakseen *flow*'n riittää, että keskittyy täydellisesti siihen, mitä on tekemässä ja (niin kauan kuin sitä kestää) unohtaa kaikki elämän epämiellyttävät puolet. Mielestä suljetaan kaikki tiedot, jotka eivät ole olennaisia juuri sen hetken kokemukselle. (Csikszentmihalyi 1991, 58-59.)

Optimaalisen kokemuksen olemukseen kuuluu myös ajan muuttuminen: ajan kulumisen ei näytä tapahtuvan tavanomaisten lakiensa mukaan. Yleensä aika tuntuu kuluvan tavanomaista paljon nopeammin. (Csikszentmihalyi 1991, 66.) Tämä ajan kulun nopeutumisen tunne onkin tyypillistä loma-ajalle, jolloin kokemukset poikkeavat arkielämästä. Toiseen aikaan siirtyminen on myös yksi edellä kuvatuista neljästä turistille tapahtuvasta siirtymästä. Optimaalisen kokemuksen saavuttamiseen kuuluu tyypillisesti fyysinen suoritus tai teko: urheilu, seksi tai pelkästään näkeminen, kuuleminen, koskettaminen, haistaminen, maistaminen. Kuitenkaan pelkät kehon liikkeet eivät tuota *flow*'ta, vaan siihen tarvitaan myös mielen osallisuutta. (Csikszentmihalyi 1991, 94-95.) Esimerkiksi upean taideteoksen näkeminen ja keskittyminen siihen voi siis aikaansaada optimaalisen kokemuksen tunteen. Tähän pätee kuitenkin jo tuttu sääntö: ei tarvitse nähdä yhtä maailman kymmenestä hienoimmasta taideteoksesta, vaan kokemuksen aiheuttajana voi olla vaikkapa öinen kaupunkimaisema. (Csikszentmihalyi 1991, 107-108.)

Tangomarkkinoilla turisteilla onkin monia erilaisia mahdollisuuksia upeisiin kokemuksiin: niitä voi syntyä tanssista, musiikista, tähtien (julkisuuden henkilöiden tai taivaankappaleiden) näkemisestä, toisen ihmisen läheisyydestä, hyvästä ruoasta jne. Fyysisen kokemuksen merkityksestä kertoi musiikin ja tanssin tärkeys tangomarkkinaturistille: yleisökyselyyn vastanneista 38 % kertoi musiikin tai tanssin olevan tapahtuman parasta antia. Musiikin tai tanssin mainitseminen liittyi usein tapahtuman muuhun tunnelmaan, tapahtumiin ja ihmisjoukkoon: *Seinäjoelle kokoontuu runsaasti musiikista nauttivia ihmisiä. [...] (TM lom183 kys12) Koko tunnelma, ihmisjoukko ja MUSIIKKI. (TM lom225 kys12) Tanssin ja musiikin yhteys tunnelmaan kertoo sensuaalisen siirtymän tärkeydestä: aistien käyttö ja voimakas aistikokemus on olennaista turistin kokemustilalle. Yhtä lailla tärkeää oli tanssin ja musiikin kokeminen juuri Tangomarkkinoilla: [...] katutanssit ovat ki-*

voja, vaikka onkin tunkua ja aina ei ilma suosi (TM lom207 kys12), *tanssiminen tangokadulla* (TM lom233 kys12). Säästä ja tungoksesta huolimatta tanssiminen tangokadulla antaa suuremman ja hyvin toisentyyppisen elämyksen kuin tanssiminen omassa olohuoneessa.

Dean MacCannellin mukaan turistien suosimat nähtävyydet ovat merkkejä — ne representoivat jotakin jollekin (MacCannell 1989, 109). Tietyn kohteen suosion syytä on siis lähdeittävä ensisijaisesti etsimään siitä, mitä ne edustavat turistille. Suoraan kohteen ulkomuodon ja sisällön perusteella tämä ei ole pääteltävissä. Esimerkiksi jokin historiallinen rakennus saattaa tehdä turistiin vaikutuksen ikänsä ja siellä sattuneiden merkittävien tapahtumien vuoksi sen sijaan, että turisti vaikuttuisi rakennuksen arkkitehtuurisesta arvosta. Turismi on kaipuuta johonkin, se on pyrkimystä eheyteen. Selänniemen väitöskirja kiteytyy ajatukseen etelänmatkailusta matkana ikuiseen kesään, paluuna lapsuuden kesiin, jolloin käveltiin paljain jaloin kuumassa hiekassa. Arjessa ei ehditä kokea näitä tuntemuksia. (Selänniemi 1996, 116.) Turistin kokemukseen näyttääkin kuuluvan tietty regressionomaisuus, paluu hetkiin tai aikaan jolloin ehdittiin tuntea, kokea, aistia. Tangomarkkinaturistille näyttävät olevan tärkeitä ihmisten keskellä oleminen, tunnelmasta nauttiminen, tanssi ja musiikki. Regressionomaisuudesta kertoi seuraavan vastaajan kommentti: *Keski-ikäisille aviopareille mukava tapa viettää kesäpäiviä ja muistella nuoruutta* (TM lom194 kys12). Myös Jokisen ja Veijolan mukaan (1990, 116) turismi voi olla pakoa, paluuta omaan “luonnolliseen identiteettiin”. Tämä pako ilmenee leikinomaisena suhtautumisena elämään: normaali yhteiskunta voidaan unohtaa hetkeksi. Tämä yhteiskunnan ja arjen ulkopuolelle astuminen näyttäisi olevan olennaista Tangomarkkinoiden merkitykselle.

6.2.3. Palvelu

Palvelu on asia, joka kulttuurikohteessa on liian helppo unohtaa. Kenties vähitellen ollaan luopumassa ajattelutavasta, jonka mukaan palvelua pidetään sivuseikkana, sillä taiteen tarkoitus on tuottaa elämyksiä sisältönsä kautta. Palvelusta puhuessani tarkoitan tässä tapahtuman lipunmyyntiä, järjestysmiehiä, ravintolapalveluita jne. — en kuitenkaan esiintyjän ja yleisön välistä suhdetta, vaikka varmasti moni esiintyjän ammatin palveluammattiksi mieltääkin. Urryn mukaan turistin kuluttamista tai heille tarjottavista palveluista puhuttaessa on muistettava, että palvelujen tuotanto ja kulutus ovat samanaikaisia prosesseja. Niiden ydinarvo ja siten myös turistin kokeman palvelun laatu tuotetaan ostajan ja myyjän välisessä vuorovaikutuksessa. Kaikki palvelutapahtumat ovat turistin kannalta tärkeitä, sillä matkustamisen merkitys nostaa odotukset myös palvelun suhteen hyvin korkealle. Matkalta odotetaan nimenomaan poikkeavuutta tavanomaisesta, ja sen vuoksi ihmiset ovat erityisen kriittisiä huonoa tai huonoksi koettua palvelua kohtaan. Osan turistin pal-

velukokemuksesta muodostaa jo se tosiseikka, että tuo palvelu koetaan poissa kotoa. (Urry 1990, 40.)

Palveluun ei juurikaan kiinnitetty huomiota silloin, kun se sujui hyvin. Tangomarkkinayleisön kyselylomakkeen kohdassa 12 kysyttäessä tapahtuman parasta antia vain yksi vastaaja mainitsi hyvän palvelun: *Esiintyjät, myönteisyys, ystävällinen palvelu eri kohteissa* (TM kys12 lom177). Kysymyksessä 13, kun kysyttiin puutteita, yksi vastaaja kertoi järjestelyjen olevan hyvät, toinen sanoi niiden paranevan koko ajan. Yksi vastaaja oli pitänyt majoituskohteen järjestelyistä. Palvelun merkitys ilmeni vasta silloin, kun se ei sujunutkaan odotusten mukaan, ja silloin se muistettiin mainita. Turistikohteessa onkin tärkeää, että kaikki kohteen vakituiset asukkaat ja työntekijät ovat myötämielisiä turisteja kohtaan. Ei riitä, että esimerkiksi Tangomarkkinoilla vain lipunmyyjät ja järjestyksenvalvojat ovat ystävällisiä. Kokemuksen voi pilata huonolla tuulella oleva kaupan kassa tai ravintolan tarjoilija. Toisaalta tapahtuman järjestelyt on saatettu kokonaisuudessaan toteuttaa hyvin, mutta tarvitaan vain yksi epäkohtelias järjestysmies, niin hänen kanssaan tekemisiin joutuneen turistin lomatusselma saattaa saada pahan särön. Palvelun merkitys ilmenee siitäkin, että Tangomarkkinoilla koetuista puutteista ja elämyksistä puhuttiin vielä kysymyksessä 20, jossa kysyttiin muita Etelä-Pohjanmaan kulttuuritarjontaan liittyviä mielipiteitä.

Kahdeksan vastaajaa oli kokenut saamansa palvelun huonolaatuiseksi tai se oli puuttunut kokonaan. Näistä palvelun avaintilanteista kolme liittyi linja-autokuljetuksiin, yksi taksien ja yleisten kulkuneuvojen puutteeseen, yksi opasteiden vähyyteen, yksi huonosti järjestettyihin päivätansseihin ja kaksi epäkohteliaisiin järjestysmiehiin.

Linja-autoyhteydet paremmiksi. Erityisesti Törnävänsaaren kuljetukset kuntoon, bussia joutui odottamaan. Tangokadun päähän pysäkille opasteet, mistä mihinkin pääsee ja tänä vuonna to-iltana: Atriahallilla T. Kansa lopetti esityksensä klo 1.45, punainen esitelehtinen lupasi kyydin bussilla keskustaan klo 2. Kyyditys oli kuulemma lopetettu jo 1.30. Kyytiä ei siis saatu enää keskustaan. Ei paljon naurattanut silloin!! (TM kys13 lom202.)

Laittakaa sivistyneet järjestysmiehet töihin. Törnävänsaarella järjestysmiehet käyttäytyvät työkeästi (ainakin kaksi miestä). [...] Lipunmyyjät molempiin tulosuuntiin ja järjestysmiehet ovelle, eikä ennen lipunmyyntiä lippuja kyselemään. (TM kys20 lom200.)

Yksityiskohtaiset järjestelyjen parantamishdotukset olivat Tangomarkkinoiden vastauslomakkeissa hyvin tavallisia. Tällaisia esitti yhteensä 36 vastaajaa.¹ Eniten vastauksissa toistuneet ehdotukset koskivat konserttitilan ilmanvaihdon parantamista ja tapahtuma-alueen wc-tilojen lisäämistä tai parantamista. Nämäkin ehdotukset todistivat samaa kuin palvelua koskevat huomautuk-

¹ 36 vastaajaa on 55 % kaikista vastaajista. Tässä ei ole laskettu mukaan ehdotuksia hintojen alentamisesta tai ilmaistilaisuuksien lisäämisestä. Niitä käsiteltiin luvussa 4.2.1.

set: turistit ovat lomalla, he haluavat keskittyä kokemaan elämyksiä. Arkea ei haluta kokea; arkipäiväinen asia, kuten wc:n etsiminen, voi olla liikaa positiivisia elämyksiä janoavalle turistille, joka haluaa heittäytyä kokemusten virtaan. Koska turisti on herkistänyt aistinsa valmiiksi vastaanottamaan elämyksiä, myös kielteiset kokemukset koetaan tavallista voimakkaampina.

Turismi on arvostettua, koska se on jännittävää, uudistavaa ja antoisaa — asioita, joita länsimäiset arvostavat siinä missä individualismia, itseluottamusta ja työmoraalia. Turismi on se osa elämäämme, jolloin tunnemme kykymme kontrolliin (elämänhallintaan) olevan voimakkaimmillaan. Siksi turistit ovat niin pettyneitä, mikäli heidän itsensä kehittämät fantasiat eivät toteudukaan juuri suunnitellun mukaisesti. (Graburn 1989, 28.) Csikszentmihalyin mukaan turhautuminen ja tyytymättömyys kuuluu olennaisesti elämään. Kun hetkittäin koemme olevamme onnellisia, alamme välittömästi toivoa lisää tällaisia hetkiä. Hän viittaa vanhaan myyttiin, jonka mukaan sankarin täytyy kohdata vaikeita haasteita ennen kuin hän voi elää onnellisena elämänsä loppuun asti. (Csikszentmihalyi 1991, 7-8.) Tangomarkkinaturisti joutuu myös voittamaan joitakin esteitä päästäkseen nauttimaan itse tapahtumasta: hänen täytyy hankkiutua paikan päälle, löytää majoituspaikka, maksaa kaikesta tästä sekä lipuista tapahtumaan. Sen jälkeen hän voi tuntea *ansainneensa* loman eikä täyttymyksen tunteen esteiksi nousevia asioita katsota kovin suopeasti. Jos odotukset eivät täytykään, pettymys voi purkautua palautelomakkeeksi koettuun kulttuurikyselyyn voimakkaassa muodossa.

Primitiivinen reaktio kulttuurin alalla ei sinänsä ole mitään uutta. Kuten edellisen luvun lopussa todettiin, antautuminen elämykselle voi merkitä jonkinasteista regressoitumista, esimerkiksi kokemusta paluusta nuoruuteen. Tämä regressionomainen elämyshakuisuus selittää myös kiukkuiset purkaukset ihmisiltä, joiden huippukokemuksen esteeksi huono palvelu nousee. Ahponen mukaan primitiivisyysreaktio liittyy myös taiteen arvoon: taide pyrkii saamaan vastaanottajan uppoutumaan teokseen niin, että hän kokee sen sanoman kouraisevalla tavalla. Ylevöityminen edellyttää regressiota. (Ahponen 1999, 67-68.)

6.3. Pyhiinvaellusta ja yksilöä suurempia tunteita

6.3.1. Pakolliset nähtävyydet ja tv:stä tutut

Turismia on verrattu modernin ajan pyhiinvaellukseen (ks. esim. MacCannell 1989, 43). Kaikki turistit tietävät, mitkä ovat ”pakollisia” nähtävyyksiä Lontoossa, Pariisissa tai Ateenassa. Jonkinlaisen pakollisen nähtävyyden aseman Suomessa Tangomarkkinat on onnistunut saavuttamaan, sillä vuonna 1998 tehdyn tutkimuksen mukaan niistä suomalaisista, jotka eivät vielä ole käyneet Tangomarkkinoilla, 14 % haluaisi vierailla tapahtumassa, ja vuonna 1999 vastaava luku oli 19 % (Taloustutkimus 1998, 1999). Maine tapahtumana, jossa on lähes pakollista vierailla, ei synny itsestään. MacCannelin mukaan houkuttelevuuden syntymiseksi itse turistin ja paikan lisäksi tarvitaan merkitsijä¹ eli tieto paikan merkityksestä (MacCannell 1989, 41). Merkitsijänä voi toimia Tangomarkkinoiden esitelehtinen tai ystävällä nähty Tangomarkkinat -t-paita. Tässä tapauksessa tärkeimmän merkitsijän muodostaa joukkoviestintä: kaupallinen tv-kanava, joka lähettää uusien tangokuninkaallisten valinnan suorana lähetyksenä parhaaseen katseluaikaan lauantai-iltana sekä aikakaus- ja iltapäivälehdet, jotka pursuavat juoruja uusista ja vanhoista tangokuninkaallisista.

Kohteeseen matkustaminen alkaa saada samoja piirteitä kuin pyhiinvaellus, kun turistit matkustavat sinne nähdäkseen jotain, josta he ovat nähneet niin monia representaatioita, että he tuntevat tämän vuoksi tarvetta kokea itse kohteen. Jotta nähtävyys saavuttaisi sellaisen aseman, että turistien matkustaminen sinne laumoittain alkaa muistuttaa pyhiinvaellusta, kohteen merkityksen täytyy ensin saavuttaa tietty taso. MacCannellin mukaan (1989, 44-45) jonkin nähtävyyden pyhittämisessä on viisi vaihetta. Ensimmäinen vaihe on paikan nimeäminen. Kohteen on erotettava muista kohteista, sen on saavutettava tietty perusarvo. Tämän vaiheen eteen joudutaan usein tekemään paljonkin markkinointiponnisteluja, ja se on tapahtuman pyhittämisessä hyvin tärkeä vaihe. Tangomarkkinoiden tapauksessa ensimmäinen vaihe on läheisesti sidoksissa toiseen vaiheeseen, kehystämiseen ja korottamiseen. Kehystämisvaiheessa kohde on nostettava muiden vastaavien koh-

¹ MacCannellin englanninkielisessä teoksessa hän ei tässä kohtaa käytä merkitsijästä semiotiikasta (erityisesti Saussurelta) tuttua termiä signifioija, *signifier*, vaan käyttää termiä *marker*, joka valitettavasti kääntyy suomeksi samoin. Toisaalta MacCannellin teoriassa on tuttua viittaussuhde merkitsijän (esimerkiksi tapahtuman esitelehtisen) ja representoidun kohteen välillä. Toisaalla teoksessa (s. 117) hän rinnastaa termit *marker* ja *signifier* sekä nähtävyydet (*sights*) termiin *signified* viitaten siihen, että nähtävyyden ja merkitsijän suhde voi olla myös keinotekoinen - esimerkkinä Vapaudenpatsaan ja vapauden välinen suhde.

teiden yläpuolelle erottuvien merkkien avulla.¹ Jo Tangomarkkinoiden nimi, nimenomaan sen etuliite *tango*, pyrkii erottamaan tapahtuman muista tanssitapahtumista. Tangomusiikkiin liittyy tietty tunnelmallinen lataus — kohtalokkuus ja eroottisuus — joka puuttuu esimerkiksi humpalta. Tapahtuman tärkeyttä kehystää tangokuninkaan ja *-kuningattaren* valinta. Kuninkaallisuus korostaa erinomaisuutta, sillä yhdellä kertaa voi olla olemassa vain yksi kuningas ja kunigatar. Seuraavaan nähtävyyden pyhittämisen vaiheeseen on siirrytty, kun kohteen kehystämiseen ja korottamiseen käytetty materiaali (tässä tapauksessa tangokuninkaalliset) alkavat olla jo nähtävyys itsessään. Vaikka pääkohde, jossa halutaan vieraila, on edelleen Tangomarkkinat, sen tuottamat kuninkaalliset saavat omaa arvoa. Pyhittämisen neljäs vaihe on kohteen mekaaninen reproduktio: valokuvat, tv-ohjelmat, t-paidat, lippikset, pinssit jne. Neljäs vaihe on kenties kaikkein merkittävin uusien turistien houkuttelemiseksi. Turisti haluaa nähdä itse, omin silmin, kohteen, jonka toisintoja hän on nähnyt niin paljon. Matkalta on saatava mukaan pieni pala kohteesta, kuten t-paita tai valokuva. Viides ja viimeinen nähtävyyden pyhittämisen vaihe on sosiaalinen reproduktio, joka tapahtuu silloin, kun asioita ja paikkoja aletaan nimetä kuuluisan kohteen mukaan. Tangomarkkinoiden toimitusjohtaja on jo nimetty mister Tangoksi, ja ainakin kesäisin Seinäjoesta puhutaan Tangokaupunkina.

MacCannell huomauttaa, että kun nähtävyys on saavuttanut pyhitetyn aseman, sitä on lähes mahdollonta siirtää toiseen paikkaan tuhoamatta saavutettua pyhitystä, sillä turismiin kuuluu yhteisöelämän ja pysyvyyden arvostaminen. Turistihoukutuksen alkuperäinen sijoituspaikka on siis myös sen lopullinen sijoituspaikka. Turismi on integroitunut paikalliseen yhteisöön silloin, kun myös paikalliset ihmiset alkavat käyttää alun perin turisteille tarkoitettuja palveluja suunnitellakseen omaa lomaviihtöä paikallisissa maisemissa. (MacCannell 1989, 169.)

Kun turisti on houkuteltu kohteen luo, hän haluaa itse nähdä ne asiat, joiden merkitsijöitä hän on siihen asti katsellut. Joskus turisteja kritisoidaan siitä, että he haluavat vain **tunnistaa** ennalta tietämänsä kohteet sen sijaan että aktiivisesti **havainnoisivat** niitä. MacCannellin mukaan kohteiden tunnistaminen on kuitenkin täsmälleen se asia, minkä turistit voivat tehdä — he tunnistavat kohteen, josta he ovat ennalta saaneet tietoa merkitsijän kautta. Tunnistamisessa merkitsijä vaihdetaan kohteeseen. Ilman merkitsijää (tietoa kohteesta) turisti ei osaisi erottaa kohdetta muista kohteista, joten tieto kohteesta on lopultakin turistille kaikkein tärkeintä. Merkitsijän vaihtuminen kohteeseen voi tapahtua myös identifikaation kautta. Tällöin yksilö pyrkii identifioimaan itsensä kohteeseen ylentämällä tai pyhittämällä jonkin sen merkitsijöistä. Identifikaatiosta merkitsijän

¹ Esimerkiksi taidenäyttelyssä tämä voidaan tehdä suojaamalla jokin taulu erityisen hyvin ilkeältä tai mahdolliselta ryöstöltä.

ylentämisen kautta olkoon arkipäiväisenä esimerkkinä jonkin tangokuninkaallisen kuvien ripustaminen seinille. (MacCannell 1989, 121, 124, 128.)

Tangomarkkinaturistille on siis tärkeää nähdä omin silmin paikan päällä tangokuninkaalliset, joiden representaatioita hän on nähnyt paljon mediassa. Esiintyjä (laulajia tai juontajia) ei kritisoinut kukaan. Se voi yksinkertaisesti tarkoittaa sitä, että esiintyjät olivat niin hyviä, ettei kritiikkiin ole tarvetta. Toisaalta se voi tarkoittaa myös sitä, että kun kaikki esiintyjät olivat jo ennalta tulleet mediassa tutuksi, turistille riitti, että hän tunnisti mediasta tutut hahmot lavalla. Tangomarkkinaturisti ei kenties kokenut tarvetta pohtia esiintyjien hyvyyttä, sillä merkiksi heidän pätevyystään riitti juuri representaatioiden lukuisuus.

Sen sijaan myönteisessä mielessä, tapahtuman tärkeinä osatekijöinä, esiintyjät mainitsi kaikkiaan 17 vastaajaa eli 26 % kaikista yleisökyselyyn vastanneista. Mukana olivat myös kaksi vastaajaa, jotka kaipasivat tiettyä esiintyjää tapahtumaan: *Reijo Taipale kehään* (TM lom213 kys13), *Reijo Taipale puuttui. Olavi Virran kasetteja ei ollut myynnissä.* (TM lom233 kys13.) Nämä vastaukset kertoivat siitä, että tangon merkitys on voinut joillekin ihmisille henkilöityä tiettyihin esiintyjiin. Esiintyjien merkityksestä puhunut joukko oli naisvoittoinen: heistä 82 % oli naisia.¹ Tietyn artistin mainitsi nimeltä vain kuusi vastaajaa. Esiintyjien merkityksestä kertovissa vastauksissa ei yleensä mainittu tietyn idolin nimeä, mutta niissä näkyi juuri esiintyjien kuuluisuuden merkitys.

Musiikki, esiintyjät nimenomaan "kuumia nimiä". Yleinen iloisuus, mitä osaksemme saatiin. (TM lom178 kys12.)

Ihmiset tulevat sinne rentoutumaan ja se näkyy heistä. Ohjelma leppoisaa, poissa turha tärkeily. Saa tanssia hyvän musiikin tahdissa. Näkee "kuninkaallisia" esiintyjä. Siis hyvä mieli. (TM lom180 kys12.)

Esiintyjien näkeminen ja tapaaminen. (TM lom209 kys12.)

Tangomusiikkia + tangoja + muuta tanssittavaa musiikkia aikuisten eri tähtikestosuosikkeen esittämänä + liikuntatanssimahdollisuus. (TM lom217 kys12.)

Kun näkee paljon tv:stä tuttuja. (TM lom228 kys12.)

Esiintyjät mainittiin siis avoimissa vastauksissa varsin usein huolimatta siitä, että *itseäni kiinnostavan esiintyjän näkeminen* (monivalintakysymys 10, tärkeimmät syyt lähteä Tangomarkkinoille) oli vasta 5. tärkein syy lähteä Tangomarkkinoille.² Tämä johtunee juuri siitä, että monivalintakysymyksessä tiedusteltiin halua nähdä joku **tietty** esiintyjä. Vastaajille oli kuitenkin tärkeää nähdä ja tavata ylipäätään julkisuuden henkilöitä elävänä, vain harvoin tiettyjä esiintyjä. Julkisuuden henkilöiden haluttiin olevan juuri heitä, joita yleisö oli joukkoviestimissä nähnyt. Yksi vastaaja todellakin nimesi tapahtuman parhaaksi anniksi tv:stä tuttujen näkemisen.

¹ Kaikista Tangomarkkinoiden yleisökyselyyn vastanneista 68 % oli naisia, 32 % miehiä.

² Ks. kuva 4 s. 86

6.3.2. “Mulla on aivan mahtava känni! Mä rakastan kaikkia!”

Palaan lopuksi vielä tangomarkkinaturistin kokemukseen lähestyen sitä äskeiseen pyhiinvaellusteemaan liittyen uskonnollistyyppisen kokemuksen näkökulmasta. Otsikon sitaatti on lainaus eräältä ystävältäni, ja se on lausuttu tangokadulla ihmisten keskellä Tangomarkkinoilla vuonna 2000. Se kuvaa osuvasti sitä uskonnollista kokemusta lähestyvää tunnetilaa, josta tässä luvussa on kysymys. Tässä kappaleessa selityksen saa tietyn Tangomarkkinoita koskevan diskurssin lisäksi myös se, miksi perusluonteeltaan paremminkin kyynikko ystäväni muuttui hetkellisesti universaalien rakkauden ilmentymäksi.

Turner ja Turner näkevät liminaalitalle¹ luonteenomaisena ilmiönä *communitaksen*, sosiaalisen antistruktuurin. Tällöin perinteiset sosiaaliset järjestelmät (kuten statukset ja auktoriteetit) eivät ole voimassa, eivätkä myöskään sanktiot näiden ylläpitämiseksi. Sosiaalinen kokemus ja järjestys on vapautettu ja niiden tilalle astunut tunne yhteydestä ja läheisyydestä muiden kanssa. *Communitas* on suora yhteys ihmisten välillä, joka saa alkunsa spontaanisti erilaisissa tilanteissa, joissa on ihmisiä koolla. Se on liminaali ilmiö, jossa yhdistyvät nöyryys ja pyhyys, homogeenisyys ja läheisyys. *Communitas* on olennainen ja perustavaa laatua oleva side ihmisten välillä. Se on konkreettinen, välitön, spontaani, suora, epärationaalinen ja tasa-arvoa vaativa. *Communitas* ei tarkoita ihmisten identiteettien sekoittumista; se tarkoittaa, että he vapautuvat tavanomaiselle elämälle välttämättömien yleisten normien seuraamisesta. Jotta yhteiskunta voisi toimia normaaliin tapaan, ilmiö on kuitenkin väistämättä ohimenevä ja väliaikainen. (Turner & Turner 1978, 249-250.)

Tangomarkkinoiden tunnelman todettiin jo edellä olevan merkittävä tapahtuman osatekijä. Tämän lisäksi tapahtumassa tehdyn yleisökyselyn perusteella nousi esiin melko harvoissa vastauksissa esiintynyt, mutta mielenkiintoinen ilmiö: tasa-arvo koettiin erityisen tärkeäksi Tangomarkkinoilla. Tasa-arvolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että vip-teltat ja ihmisten karsinointi koettiin ärsyttäväksi, kun taas “koko kansan” mukanaolo tärkeäksi.

Koko kansan tapahtuma, ei tärkeilyä (TM lom189 kys12).

[...] *Liikaa vip telttoja väkiä ei saa alkaa lajittelemaan kaikki saman arvoisia kun tullaan Tangomarkkinoille. Keski-ikäiset ihmiset kyllä sopivat kyllä yhteen vaikka tekevät eriä työtä.* (TM lom197 kys13.)

Kyllä tavallinen pulliainenkin tykkää kulttuurista. Aina ilmaisiakin tilaisuuksia mukaan. Kaupunkilaisille yhtä hieno palvelu kuin VIP-ihmisille. Julkkis vetonaulaksi, kansa lähtee liikkeelle ja oppii tykkäämään esim. oopperasta... jne. Balettia myös Seinäjoelle! (TM lom184 kys20.)

¹ Liminaalitalle, ks. luku 6.2.1.

Vip-teltat olivat siis esteenä communitaksen kokemukselle. Suora yhteys ihmisten välillä ei voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla mikäli alueella on liian näkyvillä paikoilla teltoja, joihin kaikki eivät halutessaan pääse. Ilmaistilaisuudet puolestaan takaavat sen, että jokaisella on halutessaan mahdollisuus osallistua tapahtumaan. Valottaakseni asiaa lisää lainaan myös Ilkan lehtiarikkelia tutkimusvuodelta 1998, jolloin presidentti Martti Ahtisaari vieraili vaimoineen Tango-markkinoilla Eino Grönin konsertissa:

Helsinkiläinen Markku “Macu” Makkonen soitti 1920-luvulta peräisin olevaa pientä levysoitinta Ahtisaarten tullessa paikalle.

- Pariskunta oli niin kesäinen että. Maralla ei ollut tumma vaan tyylikäs harmaa puku, ja kesän väriä kasvoilla. On varmasti hyvällä mielellä, kun on kyse tangosta ja Eino Grönin konsertista.

Suomen tasavalla presidentti ja tango sopivat Macun mielestä erinomaisesti yhteen.

- Molemmat ovat suomalaisia asioita. Ahtisaari on kansan presidentti, ja tango on kansan musiikkia. Meillä on itsenäinen maa ja itsenäinen tango. Tangon edessä kaikki ovat tasa-arvoisia, Macu miettii.

(Ilkka 9.7.1998, Mia Kärkkäinen: *Tangoväki näki Maran.*)

Communitaksen tunteen kokemiselle voi siis olla tärkeää myös julkisuuden henkilöiden löytyminen tavallisen yleisön seasta. Tässä mielessä myös edellisessä kappaleessa puhuttu “tv:stä tuttu-
jen” runsas näkeminen voimistaa yhteisyyden ja tasa-arvon tunnetta “tangon edessä”. *Communitakseen* liittyy jotain maagista — sen kokevilla on tunne loputtomasta voimasta (Turner & Turner 1978, 251). Voimakkaan yhteisöllisyyden tunteen kokeminen on keskeistä siis paitsi uskonnossa, myös taiteessa. Tämä on yhteydessä myös kulttuuriseen identiteettiimme. Oman kulttuurin saavutusten näkeminen tai tunne yhteisyydestä muiden samaan kulttuuriin kuuluvien kanssa tuottaa uskonnollisiin kokemuksiin verrattavissa olevia tunteita (vrt. Kaunismaa 1997, 47).

Arjesta irrottautuminen ja yhteisöllisyyden kokeminen ovat tarpeita, joita kulttuuritapahtumaan osallistuminen tyydyttää. Arjen katkaisevien suurien hetkien merkityksen taustalla voi olla niiden tuoma hetkellinen helpotus luterilaisen työmoraalin paineista. Weber kirjoittaa, että ajatus työstä kutsumuksena on uusi ja se tunnetaan juuri protestanttisissa kulttuureissa. Ei vain kirkollisessa kutsumustyössä, vaan myös ammattityössä työmoraalin merkitys lähenee uskonnollista moraalialia, kun työn tekeminen velvollisuudentuntoisesti nähdään siveellisen elämän korkeimpana saavutuksena. Maalliset velvollisuudet ja niiden huolellinen toteuttaminen nähdään tienä Jumalan luo. (Weber 1990/1905, 57-58.) Työmoraalin lisäksi askeettisuus — jatkuva itsekontrolli ja tekojen eettisen merkityksen harkinta — on arvostettua kristillisessä perinteessä (Weber 1990/1905, 86).

Arjen taakka voi nousta liian raskaaksi ilman rutiinit katkaisevia tapahtumia, joiden aikana tiukan itsekontrollin voi hetkeksi unohtaa. Tangomarkkinoille kesällä 2000 tullut ystäväni siis ajautui tai antautui tapahtumassa spontaanisti syntyneen tunnelman vietäväksi. Kulttuuritapahtumassa on

mahdollista väliaikaisesti kokea olevansa suorassa yhteydessä muiden tapahtumassa olevien ihmisten kanssa.

7. Päätäntö

Tutkielmassa on käsitelty kulttuurin merkitystä Etelä-Pohjanmaalla neljän eri pääteeman avulla: kulttuurin merkitystä identiteetille, sen merkitystä talousdiskurssien valossa, kulttuurin merkitystä yhteiskunnallisena kategorianaan suhteessa muihin kategorioihin sekä kulttuurin merkitystä kulttuuritapahtumaan tulleen yleisön silmin. Näiden pääteemojen avulla paljastui hyvin moninainen kulttuurin merkitysten verkosto.

Kulttuurin merkitys identiteetin rakentamiselle lähtee siitä tosiseikasta, että meille annettujen ominaisuuksien lisäksi voimme myös itse vaikuttaa siihen, millaisena yksilöllinen identiteettimme nähdään. Oma identiteettiä voidaan siis tuottaa kulttuuristen ilmiöiden avulla osoittamalla niiden käytöllä makua ja statusta. Kulttuurin toimijat korostivat ehkä yllättäenkin yksilöllisyyden merkitystä työssään vain harvoin, niin teki lähinnä muutama itsenäisesti toimiva kuvataiteilija. Muutama vastaaja rakensi yksilöllistä identiteettiään myös negaation kautta kieltämällä arvon sellaiselta kulttuurilta, joka ei ollut itselle arvokasta. Kertomalla korostetusti ilmaisten millaisia jotkut ovat kerrotaan samalla myös millainen minä en ole. Tällöin vaarana on ajautuminen kulttuuriseparatismiin.

Kulttuuri voi tuottaa myös kokemuksia kuulumisesta tiettyyn ryhmään. Kulttuurinen identiteetti muodostuu historiallisesti hitaissa prosesseissa. Etelä-Pohjanmaa nähtiin perinteisesti vahvana kulttuurialueena, jonka historian ja perinteiden vaalimisesta kulttuurin avulla vastaajat pitivät erittäin tärkeänä. Eri vastaajaryhmille historian ja perinteiden vaalimisella oli hieman erilaisia funktioita. Kunnahallitusten jäsenten mielestä omat juuret, perinteet ja arvot olivat tärkeitä, ja niitä pitäisi siirtää tuleville sukupolville kulttuurin välityksellä. Historiallinen arvojen jatkuvuus oli kunnanhallitusten jäsenille tärkeää. Kulttuurin toimijat puolestaan olivat kiinnostuneita enimmäkseen eri kulttuurialojen perinteiden jatkamisesta. Elinkeinoelämän edustajat ja Tangomarkkinoiden yleisö olivat kahta edellistä vastaajaryhmää harvemmin kiinnostuneita perinteistä, mutta niistä puhuessaan he halusivat, että perinteitä hyödynnetään maakunnan imagon rakentamisessa. Yleisesti vastaajat näkivät, että jo olemassaolevien vahvojen perinteiden tunnustaminen tuottaa kulttuurin arvostuksen myös nykypäivänä. Tiettyjen kausien, henkilöiden, perinteiden jne. korostaminen ovat tapoja luoda historiallisia arvojärjestyksiä. Vastausten perusteella voidaan tehdä myös se havainto, että jälkipolvet arvioivat eri historiallisia aikakausia myös suurelta osin sen pohjalta, miten arvostetussa asemassa **kulttuuri** on kunakin aikakautena ollut. Kulttuurisesti rikkaita aikakausia jälkipolvet pitävät erityisen merkittävänä.

Kulttuurisesta identiteetistä, eteläpohjalaisuudesta, kertovat vastaukset korostivat erityisesti alkuperäisyyttä, jatkuvuutta ja muuttumattomuutta kansanluonteessa. Ylpeys omasta alkuperästä oli hyvin voimakasta ja näkyvää. Erityisesti kunnanhallitusten jäsenet halusivat korostaa eteläpohjalaisuutta kulttuurissa, ja jossain määrin tätä pitivät tärkeänä myös kulttuurin toimijat ja elinkeinoelämän edustajat. Sen sijaan Tangomarkkinoiden yleisö ei nähnyt asiaa tärkeänä, sillä heidän vastauksissaan siitä ei puhuttu. Muiden ryhmien kuin Tangomarkkinoiden yleisön vastauksissa eteläpohjalaisuus nähtiin luonnollisena, aina olemassa olleena määreenä, ja joka täytyisi vain tuoda nykyistä paremmin esiin. Eteläpohjalaisuus näyttäytyi alkuperäisenä asiana. Kuitenkin eteläpohjalaisuus muodostuu diskursseissa esimerkiksi siten, että eteläpohjalaisina pidettyjä piirteitä korostetaan erityisen positiivisina ominaisuuksina. Näitä ominaisuuksia eteläpohjalaisena itseään pitävät tunnistavat ja korostavat itsessään helpommin kuin muita. Normina näyttäytyi, että vain alueella syntynyt voi olla ”aito” eteläpohjalainen, vaikka eteläpohjalaisuutta ei peritäkään geneesisä. Myyjit ovatkin voimakkaimmillaan juuri silloin, kun niiden alkuperä on luonnollistettu. Jos uskomme eteläpohjalaisuuden myyttiseen alkuperään, sen seurauksena on, että luovutamme itseltämme vallan määrittellä, mitä on eteläpohjalaisuus. Yhtenäinen kulttuurinen identiteetti muodostuu vain sulkemalla siihen kuulumattomaksi katsottuja asioita ulkopuolelle. Yhtenäisyys on aina diskursiivisesti tuotettua. Huomioitava on myös, että kulttuurista yhtenäisyyttä korostava diskurssi on myös väistämättä suuntautunut menneisyyteen. Kulttuurisesti yhtenäisen identiteetin avulla voidaan myös puolustaa oman kulttuurin olemassaoloa ja sen merkitystä. Voidaankin kysyä, onko kulttuurin tehtävänä markkinoida eteläpohjalaisuutta? Vastausten perusteella eteläpohjalaisuuden markkinoiminen on ainakin yksi niistä päämääristä, joita kulttuurilla halutaan olevan.

Post-traditionaalisessa yhteiskunnassa perinteiden ja perinteisten identiteettien jatkuvuus ei kuitenkaan ole enää itsestäänselvyys. Globalisaation tarjoamien vaihtoehtojen ja perinteiden on löydettävä tapoja elää rinnakkain, ja kuten johdannossa mainittiin, 1990-luvulla alkanut kulttuuripolitiikan murros on nostanut yksilön autonomisuuden kollektiivisuuden edelle (vrt. Kangas 1999, 166). Ainakin tämän tutkielman perusteella yksilö on kulttuurisena subjektina edelleen ennen kaikkea kollektiivin jäsen. Yksilöllisyyttä ei korostettu juuri lainkaan, ja muutosta kulttuuriseen identiteettiin haluttiin vastauksissa vain äärimmäisen harvoin. Jos taiteessa ei hyväksytä kuin perinteinen eteläpohjalaisuuden esittämistapa, vaarana on kulttuurin yksipuolisuus. Moniarvoisuuden ja erilaisuuden sietokyvyn kasvattamista kulttuurin avulla toivoi vain muutama kunnanhallitusten jäsen. Uudistumista yleensä kulttuurissa toivottiin jonkin verran (noin kymmenesosassa kulttuurin toimijoiden, kunnanhallitusten jäsenten ja elinkeinoelämän edustajien vastauksista), kuitenkin harvemmin kuin perinteessä pitäytymistä. Uudistumistoihiveissa pelko kulttuurin uudistumattomuudesta oli näkyvämpää kuin halu räväkkään irtiottoon menneestä. Kulttuurin toimijat eivät toivoneet niinkään täysin uudenlaisia kulttuurimuotoja kuin kaavoihin kangistuneiden työta-

pojen muuttamista. Kulttuurin ainoa tehtävä ei ole siirtää arvoja eteenpäin muille sukupolville, vaan kulttuurin tehtävä on myös kyseenalaistaa vanhat arvot. Vasta synteesi vanhan ja uuden välillä voi taata kulttuurin elinvoimaisuuden.

Kunnanhallitusten jäsenten käyttämissä talousdiskursseissa kulttuuria käsiteltiin erityisesti kahden eri diskurssin, rajoittavan resurssidiskurssin ja aktivoivan toimintadiskurssin, kautta. Erityisesti yli 50-vuotiaat kunnanhallitusten jäsenet näkivät taloudelliset tekijät voimakkaasti kulttuuritoimintaa rajoittavana tekijänä. Rajoittavalle resurssidiskurssille oli tyypillistä sen ehdottomuus, vaihtoehtoja ei nähty olevan. Resurssien rajallisuuden mainitseminen oli vastauksia faktualisoiva tekijä. Ehdottomuus kertoi talousdiskurssin yliveritaisuudesta. Toisaalta kunnanhallitusten jäsenten vastauksista löytyi vetoa myös siihen suuntaan, että toimintaa haluttaisiin aktivoida. Tällöin toiminta näyttäytyi tahdosta ja päätöksistä riippuvana. Sama henkilö voi vaatia sekä aktiivisia toimia että valittaa kunnan rahapulaa, ja tämän ristiriitaisuuden selittää talousdiskurssin hallitsevuus. Kaksi eri diskurssia tietyn yhteisön sisällä ovat vallitsevan diskursiivisen muodostuman asettamia. Päämäärät voivat muodostua myös ristiriitaisiksi, vetoa voi olla moneen suuntaan.

Monivalintakysymyksiä ja avoimia vastauksia vertailemalla selvisi, että erityisesti kunnanhallitusten miesjäsenet eivät halunneet ottaa kulttuurille tarvittavaa lisärahoitusta oman kunnan kasasta, vaikka molemmat sukupuolet tunnustivatkin avoimien vastausten ja monivalintakysymysten perusteella kulttuurin lisärahoituksen tarpeen varsin yleisesti. Talousdiskurssi ei näyttäytyneen enää yhtä faktuaalisena, kun puhuttiin lisärahoituksen tarpeesta. Yleisesti ottaen kunnanhallitusten jäsenten vastaukset nojasivat talousdiskurssin määräävään asemaan. Tämän seurauksena on passiivisuus, tarpeettomuus tehdä asioille mitään, sillä omat vaikutusmahdollisuudet näyttävät vähäisiltä.

Kunnanhallitusten jäsenistä 14 % piti kulttuuria taloudellisesti kannattamattomana. Merkkinä tästä kannattamattomuudesta pidettiin sitä, että jonkin kulttuuritapahtuman taloudellinen menestyminen jouduttiin turvaamaan yhteiskunnan tuella. Erityisesti miehet käyttivät kannattamattomuusdiskursseja kulttuurista ja taloudesta puhuessaan. Tämä ajattelutapa perustui siihen, että kulttuurilaitoksilta ja -tapahtumilta vaadittiin liikeyritysten kaltaista toiminta- ja ajattelutapaa. Retorisesti tämä diskurssi ilmaistiin yleensä siten, että lopullisten johtopäätösten tekemisestä pidättäytyttiin. Tällöin vältytään leimautumiselta kyseisen ajattelutavan kannattajaksi ja samalla selontekovelvollisuudelta ko. ajattelutavan suhteen. Kannattamattomuusdiskurssi näyttäytyi yhdestä ainoasta kulttuurin kannattavuutta puolustavasta vastauksesta katsottuna hallitsevana kunnanhallitusten jäsenten keskuudessa. Diskurssin seurauksena voi olla se, että kunnan roolista kulttuuripalvelujen tarjoajana halutaan hivuttautua pois nimenomaan vähin äänin; pitämättä asiasta meteliä ja ilmoittautumatta

selkeästi ko. asian ajajaksi. Voidaankin sanoa, että vaikka kulttuurisen identiteetin suhteen kunnanhallitusten jäsenet haluavatkin kulttuurin pitäytyvän tiukasti perinteessä, kulttuurin ja talouden välisessä suhteessa 1990-luvun uusliberalismin opit markkinoistumisesta ja teollistamisesta kulttuurissa on omaksuttu varsin hyvin (vrt. Kangas 1999, 161,165). Tangomarkkinoiden yleisö puolestaan näki kaupallisuuden kulttuuritapahtumassa pelkästään kielteisessä valossa. Yleisö halusi rentoutua ja irtautua arjesta, ja kulttuuri koettiin siihen tarkoitukseen erinomaisen hyvänä keinona, mutta kulttuurin ei haluttu kuitenkaan maksavan. Yleisöstä yksikään ei halunnut yksityistää kunnallisia kulttuuripalveluita.

Kulttuurin työllistäviä vaikutuksia ei nähty missään vastaajaryhmässä oikeastaan lainkaan. Kunnanhallitusten jäsenten vastauksissa oli muutamia yksittäisiä mainintoja lähinnä koskien toiveita työttömien työllistymisestä käsityörittäjyyden kautta. Yhtenä syynä tähän on varmasti yrittäjyyden ja omaehtoisen toiminnan perinteisesti suuri arvostus Etelä-Pohjanmaalla. Nämä arvostukset vaikuttavat myös kulttuurityön malleihin. Erityisesti kunnanhallitusten miesjäsenet korostivat kuntalaisten oma-aloitteisuutta kulttuuripalvelujen tuottamisessa. Oma-aloitteisuuden arvostamiseen liittyi myös kansankulttuurin arvostus: vain “kansan syvistä riveistä lähtevä” (KH lom7 kys30) kulttuuri nähtiin ns. aitona. Kulttuuria pidettiin aidoimpana silloin, kun se syntyy omaehtoisesti tavallisten kansalaisten keskuudessa. Omaehtoisuusdiskurssiin liittyi myös ajatus siitä, että mikäli kulttuuri on aitoa vain kehittyessään omaehtoisesti, kulttuuria ei voida kehittää näennäisesti ulkoapäin. Tällöin kulttuuri asetettiin muun yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle. Tämän diskurssin seurauksena on siis taloudellisen panostuksen ja yhteiskunnallisen arvostuksen merkityksen vähättely kulttuurille. Kulttuurityölle omaehtoisuusdiskurssin seuraukset ovat erityisen suuria. Kulttuurin työllistäviä vaikutuksia ei nähty. Etenkin kunnanhallitusten jäsenet pitivät talkootyötä tärkeänä ja näkivät sen vaihtoehtona kunnan rahoitukselle. Valtaosa kulttuurin toimijoista puolestaan piti avoimissa vastauksissaan talkootyötä enimmäkseen kielteisenä asiana. Kulttuuristen perinteiden valossa Etelä-Pohjanmaalla on mahdollista perustella sekä kulttuurin voimakas tukeminen vahvan kulttuuriperinteen valossa että kulttuurin vähäinen tukeminen omatoimisuuden ja yksilökohtaisen yritteliäisyyden perinteen vuoksi.

Taiteen tai kulttuurin ja talouden välinen suhde on monisyinen ja ennen kaikkea olennainen. Tuon suhteen olemassaolo tulisi tunnustaa molemmiin puolin: taiteen puolella on mahdotonta ummistaa silmiään talousasioilta ja keskittyä tuottamaan sisältöjä. Toisaalta on väärin katsoa kulttuuria pelkästään talouden ja tuloksellisuuden näkökulmasta; olisi aina kiinnitettävä huomiota myös sisältöihin ja kulttuurin kerrannaisvaikutuksiin. Kulttuurille tehdään perustavanlaatuisia vääryyttä jos se tuomitaan hyväksi tai huonoksi pelkästään taloudellisen kannattavuuden perusteella. Taloustieteen professori David Throsbyn mukaan kulttuurin ja talouden pitäminen poliittisessa päätök-

senteossa erillisinä ja toisistaan voimakkaasti poikkeavina järjestelminä on ongelmallista. Mikäli talous- ja kulttuuripolitiikkaa ei nähtäisi täysin toisistaan erillään olevina alueina, tunnustettaisiin yhteisön tarve sekä materiaaliseen että ei-materiaaliseen hyvinvointiin. Bruttokansantuotetta ei tule pitää ainoana yhteisön onnellisuuden mittarina. Kokonaisjärjestelmän tasolla talous ja kulttuuri ovat toisistaan riippuvaisia. (Throsby 1999, 86.) Siis sen sijaan että nähdään talous kaikki muut järjestelmät ja arvot ylittävänä päänormina tulisi siis nähdä se vain yhtenä osatekijänä muiden (kulttuurin, ympäristön, terveydenhuollon jne.) rinnalla isommassa kokonaisuudessa.

Ainakin uskon kyseenalaistaneeni ajatuksen siitä, että kulttuuri on alue, johon syötetään rahaa vain kulttuurin itseisarvon takia ilman että kulttuuri mitenkään hyödyttäisi ympäröivää yhteiskuntaa. Luonnollisesti kulttuurilla on oltava myös itseisarvo — mikäli kulttuuri ei olisi itsessään arvokasta, siihen panostaminen ei olisi mielekäästä. Kulttuuri palauttaa siihen uhrattuja varoja yhteiskuntaan työpaikkojen, turistien tuomien rahavirtojen ja elinkeinoelämän kukoistuksen myötä. Tämän lisäksi kulttuuri pitää huolen yhteisön elinkelpoisuudesta luovuuden kanavoimisen, elämysten antamisen ja yhteisöllisyyden tunteen kehittymisen kautta. Yhteiskunnan, yritysten tai yksityisten tuki kulttuurille on perusteltua paitsi yksilön kehityksen, myös kulttuurin tuottaman kollektiivisen, koko yhteisön hyödyn vuoksi — ei siis vain sen vuoksi, että markkinat eivät arvosta kulttuuria täyteen hintaansa.

Rahan lisäksi ongelmana on se, että kulttuurin ei kategoriana nähty olevan yhteiskunnan keskiössä. Kulttuurin merkityksestä kertoo myös se, miten kulttuuri nähdään suhteessa muihin yhteiskunnan osa-alueisiin. Esimerkiksi urheilua arvostettiin vastaajien mielestä enemmän kuin kulttuuria. Kulttuuri koettiin tärkeänä henkisten arvojen tuojana, mutta sen edustamien arvojen koettiin jäävän urheilun varjoon. Syytä tähän voidaan etsiä kulttuuriin ja urheiluun liittyvien diskurssien erilaisuudesta. Urheilutapahtumasta raportointi ja keskusteleminen ovat demokraattisia ja tasa-arvoisia prosesseja: tulos on yleensä yksiselitteinen, sillä urheilu perustuu sääntöjen noudattamiselle. Kulttuuri ei perustu säännöille, vaan niiden rikkomiselle, asioiden tekemiselle toisin. Kulttuuriin liittyvät diskurssit koetaan elitistisiksi. Jos kulttuuri on hauskaa, sitä ei pidetä ihan oikeana kulttuurina. Kulttuurin ja urheilun välillä on ero myös maskuliinisuus-feminiinisyys -akselilla. Urheilun myytit ovat voimakkaan maskuliinisia, kun taas kulttuuria seuraava yleisö on naisvaltaista. Kulttuurin sisänpäinlämpiäväksi kokevista ylivoimainen enemmistö olikin miehiä.

Kulttuurin vertaaminen peruspalveluihin on puolestaan melko mahdoton yhtälö, mutta silti tuota vertailua tehdään. Näitä erilaisia kategorioita vertailivat vain kunnanhallitusten jäsenet ja Tango-markkinoiden yleisö. Vastauksissa peruspalvelut ohittivat automaattisesti kulttuurin tärkeysjärjestyksessä. Yleisö piti kulttuuria ja urheilua yhtä tärkeinä peruspalveluihin verrattuna. Esimerkik-

si kirjasto voitiin kuitenkin nähdä kulttuurin “peruspalveluna” (TM lom227 kys20), jonka olemassaoloa pidettiin välttämättömänä. Kirjasto lähestyykin peruspalvelujen kategoriaa, sillä kirjastolla on sivistyksellistä merkitystä muillakin aloilla kuin taiteessa. Tällöin kirjasto on arvostetumpi kuin pelkästään kulttuurin kategoriaan liittyvänä. Asioiden sijoittaminen kategorioihin ei suinkaan ole viatonta toimintaa. Siten määritellään esimerkiksi se, onko kuvauksen kohteena oleva asia vakavasti otettava vai vähäpätöinen.

Kulttuurin ja elinkeinoelämän väliset suhteet näyttäytyivät yleisesti sen sijaan varsin hedelmällisinä. Elinkeinoelämän edustajat näkivät kulttuurin useimmiten tärkeänä osana yhteiskuntaa; he eivät siis nähneet kulttuuria yhteiskunnan irrallisena osa-alueena, vaan sen nähtiin tuovan lisäarvoa elinkeinoelämälle esimerkiksi luovuuden lisääntymisen ja työssäjaksamisen parantumisen kautta. Valtaosa elinkeinoelämän edustajista näkikin kulttuurielämän kehittämisen tarpeelliseksi oman toimintansa kannalta. Vähemmistönä oleva osa elinkeinoelämän edustajista ei nähnyt yhteyttä kulttuurin ja elinkeinoelämän välillä. Valtaosan mielestä tuo yhteys oli suorastaan olennainen. Kulttuurin ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön syventäminen tulevaisuudessa näyttää elinkeinoelämän edustajien mielipiteiden valossa mahdolliselta ja jopa todennäköiseltä, mutta juuri silloin kulttuuritapahtumien ja -kohteiden hoitoon tarvitaan lisää ammattimaista otetta.

Kulttuurin arvostuksen puutteesta puhuttiin avoimissa vastauksissa huomattavasti useammin kuin kulttuuri-ilmapiiriin liittyvistä monivalintakysymyksistä voisi päätellä. Erityisesti kulttuurin toimijoiden mielestä asenteet kulttuuria kohtaan ovat hyljeksyviä sekä yleisesti että erityisesti päättäjien tasolla. Tämän katsottiin johtuvan siitä, että 1) taidetta ei ymmärretä ja 2) kulttuurin kokonaisuus ei ole laskettavissa markkoina. Kulttuurin arvostuksen puutteesta puhuvista kunnanhallitusten jäsenistä ylivoimainen enemmistö oli keskimääräistä koulutetumpia naisia. Mielenkiintoista on erityisesti se, että myöskään heidän mielestään päättäjät eivät arvosta kulttuuria, vaikka he ovat itsekin päättäjiä. Kulttuurin puolustajat kokivatkin selvästi olevansa vähemmistössä, valtasuhteiden ulkopuolella tässä diskurssissa. Voimattomuuden tunne ja kyvyttömyys muuttaa asioita näkyivät vastauksissa. Ennako-oletuksena kunnanhallitusten päätöksenteossa näyttääkin olevan, että kulttuurin tärkeys ei kuulu kunnanhallitusten normaalidiskursseihin. Päätöksenteossa tätä korostavat kokivat olevansa yleisesti hyväksytyin keskustelutavan ulkopuolella.

Tangomarkkinoiden yleisö puolestaan käyttäytyi vastausten perusteella kuin turistit. He olivat lomalla eivätkä kulttuuripoliittiset diskurssit juurikaan kiinnostaneet heitä. He eivät kokeneet esimerkiksi eteläpohjalaisuuden näkymistä kulttuuritapahtumassa heitä koskettavaksi asiaksi. Sen sijaan heitä kiinnosti irtiotto arkielämästä ja heittäytyminen elämyksien maailmaan. Siirtyminen fyysisesti tapahtumapaikalle ja normaalista arjesta poikkeavaan “ajattomuuteen” mahdollistivat

loma-ajan moraalin, jolloin voi esimerkiksi tanssia vuorokauden ympäri. Elämyksellisyys, pelkkä tunnelmasta ja toisten ihmisten läsnäolosta nauttiminen olikin suurin syy lähteä Tangomarkkinoille. Musiikki, tanssi ja niiden tuoma läheisyys olivat merkittäviä aistikokemuksille. Kulttuuritapahtumassa oleminen nosti musiikin ja tanssin merkityksen hyvin toisentyypiseksi kuin esimerkiksi omassa olohuoneessa.

Vaikka tässä tutkielmassa käsiteltiin kulttuuritapahtumaan osallistumista Tangomarkkinoiden esimerkin avulla, monet siinä kerrotuista asioista ovat sovellettavissa mihin tahansa kulttuuritapahtumaan. Kulttuuritapahtumaan kuuluu aina valmistautuminen ja ainakin lyhyt matka tilaisuuteen. Matkan aikana valmistaudutaan unohtamaan arki ja ottamaan kokemuksia vastaan. On kuitenkin muistettava, että tässä tutkielmassa ei analysoitu kulttuuriartefaktien sisältöä. Kulttuuritapahtumien ja taideteosten sisällölliset rakenteet voivat poiketa toisistaan hyvinkin paljon. Tarvelähtöisesti tarkasteltuna erilaisiin kulttuuritapahtumiin osallistuminen voi kuitenkin tyydyttää samantyyppisiä tarpeita. Niiden merkitys ihmisten arkielämässä voi olla samankaltainen.

Kulttuuritapahtumassa ollaan tavanomaista vastaanottavaisempia kokemuksille; koetaan onnistumisen hetkiä ja tunnetaan kaiken sujuvan kuin virran kannattelemana. Kokemushakuisuus ja onnistumisen tunteen etsiminen aiheuttivat sen, että myös kielteiset tunteet koettiin tavanomaista voimakkaampina. Palvelun merkitys olikin yleisölle hyvin tärkeä. Taiteeseen ja kulttuuriin kuuluu tietty regressionomaisuus: Tangomarkkinaturisti voi esimerkiksi kokea palaavansa nuoruuteen. Primitiivisyys selittää myös huonoksi koetun palvelun aiheuttamat kiukkuiset purkaukset. Upoutuminen elämykseen edellyttää regressiota.

Tutkielman johdannossa mainittiin, että Tangomarkkinat on yksi Suomen tunnetuimmista kesätaapahtumista, ja luvussa 6.3.1. (*Pakolliset nähtävyydet ja tv:stä tutut*) mainittiin, että vuonna 1999 tehdyn tutkimuksen mukaan jo joka viides suomalainen haluaa vieraila Tangomarkkinoilla. Tangomarkkinoiden suuren suosion takana on erityisesti sen merkityksestä kertovien merkitsijöiden runsas näkyminen joukkoviestinnässä. Joukkoviestinten avulla ihmiset saavat tietoa tapahtuman arvosta. He haluavat omin silmin tunnistaa kohteet, joiden representaatioita he ovat siihen asti katselleet. Esiintyjien nimekkyys ja lukuisat mediarepresentaatiot olivatkin yksittäisiä esiintyjä tärkeämpi syy lähteä Tangomarkkinoille.

Tilaisuuksissa, joissa on paljon ihmisiä koolla — kuten Tangomarkkinoilla — voi saada spontaanisti alkunsa *communitas* eli suora yhteys ihmisten välillä. Kyse on väliaikaisesta ilmiöstä, jolloin sosiaaliset struktuurit syrjäytetään. Tämän vuoksi vip-teltat koettiin erityisen ärsyttäväiksi, sillä ne olivat este ihmisten välisen tasa-arvon tuntemukselle. Myös julkisuuden henkilöiden runsas nä-

kyminen tapahtumassa voi auttaa *communitaksen* syntymistä. *Communitas* voi voimakkuudessaan lähestyä uskonnollista kokemusta.

Käsitykset saavat merkityksensä niiden vastakäsityksistä. Kulttuuriin liittyviä positiivisia arvoja vastustavia negatiivisia näkemyksiä esiintyi myös aineistossa. Taulukossa 9 esitellään yhteenvedona kulttuurin merkityksiin liittyviä vastakohtapareja. Tässä taulukossa ei kuitenkaan ole esitetty kaikkia tutkielmassa esiintyneitä diskursseja, ja jotkut siinä olevista diskursseista on sivuutettu tutkielmassa lähinnä viittauksenomaisesti. Kaikki taulukossa esitetyt diskurssit eivät ole yksiselitteisesti kulttuurin merkitystä puoltavia tai sitä vastustavia. Kyse voi olla myös siitä, että jokin siinä positiivinen arvo ei enää ylilyönteihin mennessään vastaa tarkoitustaan.

Kulttuurikäsitteitä	Vastakäsityksiä
kulttuuri on yhteiskunnan hyvinvoinnin perusta	kulttuurilla on muusta yhteiskunnasta irrallinen osa
kulttuurin avulla voidaan korostaa yksilöllistä identiteettiä	yksilöllisyyden korostaminen erojen avulla voi johtaa kulttuuriseparatismiin
kulttuurin avulla voidaan tuottaa ja ylläpitää kulttuurisia identiteettejä	yhteinen kulttuurinen identiteetti muodostuu vain sulkemalla jotain asioita sen ulkopuolelle
kulttuuriin kuuluu avoimuus ja uudistuminen	vieraat vaikutteet eivät kuulu kulttuuriin
kulttuurin merkitys ei ole mitattavissa markkoina	kulttuuri on pelkkä menoerä budjetissa
kaupallisuus ei kuulu kulttuuritapahtumiin, kulttuurin tulee olla kaikkien saatavilla varallisuudesta riippumatta	kulttuuri on taloudellisesti kannattamatonta ja se tulisi alistaa liike-elämän lakien alaiseksi
omaehtoisuus ja yrittäjyys ovat tärkeitä arvoja myös kulttuurin alueella	kulttuuri on aitoa vain muodostuessaan omaehtoisesti tavallisten kansalaisten keskuudessa
talkootyö on yhteisön vahvuus	ilman palkkaa työskentelevät ovat väsyneitä ja kyllästyneitä eikä ammatikseen kulttuurityötä tekevien osaamista arvosteta
kulttuuri on olennainen osa inhimillistä elämää	kulttuuri on yhteiskunnassa erillinen saareke
kulttuuri tuo luovuutta muillekin elämänoille	kulttuurityö on samojen kaavojen toistamista
kulttuuri luo yhteisyyden ja tasa-arvon tunteita	kulttuuri on elitististä ja sisäänpäinlämpiävää
kulttuuri tuottaa elämyksiä turisteille	turistien kokemat elämykset ovat keinotekoisia

Taulukko 9. Kulttuurin merkityksen vastakohtapareja.

Meillä on taipumus nähdä omat käsityksemme asioita oikeina ja omat kulttuuri-ilmiömme yleismaailmallisesti pätevinä. Kuitenkin kulttuurin merkitys riippuu ennen kaikkea diskursseista eli siitä, mitä pidetään tavallisena ja luonnollisena tiettyssä kulttuurissa. Myös diskurssit, joiden nähdään juontuvan historiasta, ovat itse asiassa valinnan tulosta. Toistamalla vanhoja diskursseja pi-

dämme niitä yllä. Toisaalta emme ole myöskään vapaita sanomaan mitä haluamme: asioita on lähes mahdotonta nähdä oman kontekstinsa ulkopuolisin silmin, ja tämä koskee luonnollisesti myös tutkijaa.

Kulttuuriin liittyvä diskurssi ei ole pysyvä ja kiinteä kokonaisuus, vaan se kiinnittyy monin samankaltaisuuden, läheisyyden, etäisyyden, eron ja muuntumisen suhtein muihin diskursseihin. Nämä diskurssiiviset suhteet liittyvät erilaisiin instituutioihin, prosesseihin, käytäntöihin, normeihin jne. eivätkä kyseiset suhteet ole läsnä itse kohteessa, kulttuurissa, vaan ne paremminkin tuottavat mahdolliset tavat nähdä kulttuuri ja sen merkitys. Diskurssiiviset suhteet antavat kulttuurille sen paikan ja merkityksen muiden diskurssien joukossa. Mahdolliset tavat puhua tietystä asiasta ovat aina kontekstisidonnaisia, ja sen vuoksi asioiden näkeminen tai niistä puhuminen uudella tavalla on aina erittäin vaikeaa. Diskurssiiviset suhteet eivät kuitenkaan rajoita diskurssia tai pakota sitä tiettyyn muottiin, mutta oman olemassaolonsa vuoksi diskurssin on tunnustettava nämä suhteet. (vrt. Foucault 1972, 44-46.)

Tutkielman tekemisen vaikeutena ja vahvuutena on ollut valmiiksi olemassa oleva, laaja aineisto. Olen ollut aineiston johdateltavana, en vapaa esittämään kysymyksiä siten, kuin olisin halunnut enkä ole myöskään voinut esittää jatkokysymyksiä kyselyihin vastanneille. Toisaalta aineisto on ollut erittäin rikas ja monipuolinen. Aineiston laajuus on toisaalta vaikuttanut haitallisesti pro gradu -tutkielmani eheyteen ja metodiseen puhdasoppisuuteen. En ole voinut esittää kysymyksiä, jotka olisivat mutkattomasti sovellettavissa ennalta-ajateltuun metodiin ja tutkimuskysymyksiin.

Tutkimusala sisältää useita jatkotutkimuksen aiheita. Kansakunnan kertomuksen esiintymismuodot muuallakin kuin kyselylomakkeen vastauksissa olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe. Esimerkiksi maakuntalehdet ovat usein voimakkaasti osallisia alueensa identiteetin rakentamiseen. Ilkan ja Pohjalaisen välinen taistelu lukijoista ja Ilkan määrätietoinen työ Seinäjoen talousalueen ympärille keskittyvän suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan kokoamiseksi yhteen riviin onkin huomioitu useissa journalistisissa tutkimuksissa.¹ Aiheen käsittelyä voisi jatkaa etenkin kulttuurin näkökulmasta. Oikeastaan pro gradu -tutkielmani tärkeimmistä aihepiireistä (identiteetti, talous, kulttuurin kategoriointi ja kulttuuri turistin näkökulmasta) jokainen on syventävän tarkastelun arvoinen. Yk-

¹ Esim. Orjala, Jaana (1995) *Omaksi ja maakunnan hyväksi: Alueellisten ykköslehtien levikkialuetta yhdistävä ja puolustava sisältö ja alueellisuuden ehdot*. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Hujanen, Jaana (1997) "Media alueellista identiteettiä rakentamassa". Teoksessa Virtapohja, Kalle (toim.) *Puheenvuoroja identiteetistä: Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. s. 97-112.

silöllisen ja kulttuurisen identiteetin tarkastelua voisi syventää pohtimalla eroja traditionaalisen ja modernin sekä lokaalin ja globaalin välillä. Olennaiseksi koen kulttuuristen identiteettien jatkokutkimuksen globalisoituvan maailman näkökulmasta. Koska tästä tutkimuksesta puuttuivat alle 20-vuotiaat, pitäisi myös heidän näkökulmiaan kulttuuriseen identiteettiin tuoda esiin. Talousdiskursien jatkokutkimus tulisi kytkeä tilastojen analyysin ja haastatteluihin.

Turismia yleensä on tutkittu paljonkin, joten antoisinta olisi tutkia jatkossa Tangomarkkinoiden erityispiirteitä ja Tangomarkkinoita erityisesti karnevalismin näkökulmasta. Kulttuurin kategorian tärkeyttä ja paikkaa yhteiskunnassa voitaisiin tutkia useista näkökulmista eri alojen ihmisten haastattelujen avulla. Lisäksi tässä tutkimuksessa vähälle huomiolle jäänyt kulttuurin imagovai-
kutuksien tutkiminen ansaitsee tulla tarkan analyysin kohteeksi.

Tietyn maakunnan sisäisten diskurssien tutkimista pidän jatkossakin tärkeänä. Tulevissa tutkimuksissa tulisikin mielestäni tutkia paitsi kunta- myös seutukunta- ja maakuntahallinnon edustajien kulttuurikäsitteitä. Maakuntien merkitys hallinnollisina keskuksina on korostunut eduskunnan syksyllä 1996 tekemän suurläänipäätöksen jälkeen. Toinen maakuntien merkitystä korostava tekijä on Euroopan unioni, jossa tavoitteena on subsidiariteetti- eli läheisyysperiaate eli päätöksenteon tuominen mahdollisimman lähellä kansalaisia. Ja vaikka tutkielmani keskittyikin Etelä-Pohjanmaan kulttuuridiskursseihin, uskon, että moni käsitellyistä asioista soveltuu mihin tahansa Suomen maakuntaan.

Käytetyt lyhenteet

Lainatessani vastauksia lomakkeista käytän kyselyn eri ryhmistä seuraavia lyhenteitä:

Kulttuurin toimijat	KT
Kunnanhallitusten jäsenet	KH
Elinkeinoelämän edustajat	EE
Tangomarkkinoiden yleisö	TM

Lainauksiin on merkitty myös lomakkeen (lom) ja kysymyksen (kys) numeron. Merkitsen siis esimerkiksi kulttuurin toimijan vastauslomakkeesta numero 91 kysymyksestä 15 lainatun vastauksen seuraavasti: KT lom91 kys15. Viitetiedot on merkitty sulkuihin.

Kulttuurin toimijoiden vastauslomakkeet on numeroitu 1-126, kunnanhallitusten jäsenten lomakkeet 1-92, elinkeinoelämän edustajien lomakkeet 1-75 ja Tangomarkkinoiden yleisökyselyn lomakkeet 171-237. Tangomarkkinoiden lomakkeiden poikkeava numerointi johtuu siitä, että kaikki kuusi yleisökyselyä on alunperin kirjattu samaan taulukkoon juoksevilla numeroinnilla.

Lähteet

- Ahponen, Pirkkoliisa (1999) *Kulttuurin kierreportaikossa*. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimusyksikkö.
- Barthes, Roland (1994/1957) *Mytologioita* (suomentanut Panu Minkkinen). Tampere: Gaudeamus. (Alkuteos *Mythologies*. Editions du Seuil.)
- Bennett, Oliver (1999) "Kulttuuripolitiikka, kulttuuripessimismi ja postmoderniteetti". Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.), *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. SoPhi 23. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 13-32.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1995/1966) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma* (suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila). Helsinki: Gaudeamus. (Alkuteos *The Social Construction of Reality*, Doubleday Dell Publishing Group, Inc.)
- Blom, Raimo (1999) "Mikä muuttui ja oliko se pakko?" Teoksessa Blom, Raimo (toim.) *Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta*. Hanki ja jää. Helsinki: Gaudeamus.
- MacCannell, Dean (1989/1976) *The Tourist: A new theory of the leisure class*. New York: Schocken Books.
- Cantell, Timo (1994) "Kulttuurin taloudelliset vaikutukset: tutkimus, kritiikki ja kohti laajempaa näkemystä". Teoksessa Eskola, Katarina, Jokinen, Kimmo, Kotkavirta, Jussi ja Vainikkala, Erkki (toim.), *Uusi aika: Kirjoituksia nykykulttuurista ja aikakauden luonteesta*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 41. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 192-207.
- MacClancy, Jeremy (1997) "Anthropology, Art and Contest". Teoksessa MacClancy, Jeremy (ed.) *Contesting Art, Politics and Identity in the Modern World*. Oxford: Berg, 1-25.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1991/1990) *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper Perennial.
- Eco, Umberto (1985) *Matka arkipäivän epätodellisuuteen* (suomentanut Aira Buffa). Helsinki: WSOY. (Alkuteos *Semiologia quotidiana* (1984). Milan: Gruppo Editoriale Fabbri.)
- Emmison, Mike (1983) "'The Economy': its emergence in media discourse". Teoksessa Davis, Howard & Walton, Paul (ed.) *Language, Image, Media*. Oxford: Basil Blackwell Publisher Limited, 139-155.
- Fairclough, Norman (1989) *Language and Power*. London and New York: Longman Group Limited.
- Fairclough, Norman (1995) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London and New York: Longman Group Limited.
- Fiske, John (1992/1990) Merkkien kieli: *Johdatus viestinnän tutkimiseen* (suomentaneet ja toimittaneet Veikko Pietilä, Risto Suikkanen ja Timo Uusitupa). Tampere: Vastapaino. (Alkuteos *Introduction to Communication Studies*. Routledge.)

- Fornäs, Johan (1998/1995) *Kulttuuriteoria: Myöhäismodernin ulottuvuuksia* (suomentaneet Mikko Lehtonen, Kaarina Hazard, Virpi Blom sekä Juha Herkman, toim. Mikko Lehtonen). Tampere: Vastapaino. (Alkuteos *Cultural Theory and Late Modernity*. London: Sage.)
- Foucault, Michel (1972/1969) *The Archaeology of Knowledge* (Translated from the French by A.M. Sheridan Smith). London: Tavistock Publications Ltd. (Alkuteos *L'Archéologie du Savoir*. Éditions Gallimard.)
- Foucault, Michel (2000/1975) *Tarkkailla ja rangaista* (suomentanut Eevi Nivanka). Helsinki: Otava. (Alkuteos *Surveiller et punir*. Éditions Gallimard.)
- Graburn, Nelson H. H. (1989) "Tourism: The Sacred Journey". Teoksessa Smith, Valene L. (ed.), *Hosts and Guests: the Anthropology of Tourism* (second edition). Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 21-36.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti* (suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman). Tampere: Vastapaino.
- Harald, Kennet (1997) "Pakottava talouspuhe". Teoksessa Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 263-279.
- Heilbrun, James and Gray, Charles M. (1993) *The economics of art and culture: An American perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Eeva & Veijola, Soile (1990) *Oman elämänsä turistit*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kainulainen, Kimmo (1999) *Kulttuuripoliittiset arvostukset Etelä-Pohjanmaalla: Näköaloja ohjelmatyöhön*. Julkaisu B:13. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.
- Kangas, Anita (1990) *Kunta, taide ja markat*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja nro 11. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Kangas, Anita (1999) "Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet". Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.) *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. SoPhi 23. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 156-178.
- Karkama, Pentti (1998) *Kulttuuri ja demokratia: Kirjoituksia kulttuurin nykytilasta*. Tietolipas 161. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kaunismaa, Pekka (1997) "Mitä on kollektiivinen identiteetti?" Teoksessa Virtapohja, Kalle (toim.) *Puheenvuoroja identiteetistä: Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 37-54.
- Khakee, Abdul (1999) "Kollaboratiivisen valtion haasteet: näkökulma kulttuurin taloustieteen tutkimukseen". Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.), *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. SoPhi 23. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 90-105.

- Knuuttila, Seppo (1994) "Kaiken kattava kulttuuri?" Teoksessa Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) *Kulttuurintutkimus: Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 9-31.
- Korpipää, Seppo (1995) *Mitä tapahtuu kulttuuritoimelle? Kuntien yleisen kulttuuritoimen tila ja tulevaisuudennäkymät vuonna 1995*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Kupiainen, Jari & Sihvo, Hannes (1994) "Turismi ja kulttuurit nykymaailmassa". Teoksessa Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) *Kulttuurintutkimus: Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 293-310.
- Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (1994) "Esipuhe". Teoksessa Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) *Kulttuurintutkimus: Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 7-8.
- Kärkkäinen, Mia (1998) *Tangoväki näki Maran*. Ilkka 9.7.1998.
- Linko, Maaria (1994) "Kenen museo? Museoideologia ja museoiden merkitys kävijöille". Teoksessa Eskola, Katarina, Jokinen, Kimmo, Kotkavirta, Jussi ja Vainikkala, Erkki (toim.), *Uusi aika: Kirjoituksia nykykulttuurista ja aikakauden luonteesta*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 41. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 177-191.
- Lehtonen, Mikko (1996) *Merkitysten maailma: Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (1999) "Saatteeksi". Teoksessa Hall, Stuart, *Identiteetti*. Suom. ja toim. Lehtonen, Mikko ja Herkman, Juha. Tampere: Vastapaino, 6-8.
- Mills, Sara (1997) *Discourse*. Routledge: London and New York.
- Mäkinen, Jarmo (1999) *Baumolin tauti ja sinfoniaorkesterit*. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita no. 104. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mäkelä, Pertti (1998) *Kunnallinen vapaa-aikatoimi - palvelun tuottajasta sponsoriksi? Raportti KuntaSuomi 2004 -kuntien kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimelle suunnatuista kyselyistä*. Kuntasuomi 2004 -tutkimuksia nro 14. Acta nro 101. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Paasi, Anssi (1986) *Neljä maakuntaa: Maantieteellinen tutkimus aluetietoisuuden kehittämisestä*. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no 8. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Pakalén, Mia & Perukangas, Michael (1997) "Urheilun moraalit on velvollisuus haluta". Teoksessa Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 153-167.
- Rodgers, Peter (1989) *The Work of Art: A summary of the Economic Importance of the Arts in Britain, a research study in four volumes by John Myerscough*. London: Calouste Gulbenkian Foundation and Policy Studies Institute.
- Saussure, Ferdinand de (1990/1972) *Course in General Linguistics*. Edited by Charles Bally and Albert Sechehaye with the collaboration of Albert Riedlinger. Translated and annotated by Roy Harris. (Main text by Éditions Payot, Paris.) London: Gerald Duckworth & Co Ltd.

- Selänniemi, Tom (1996) *Matka ikuiseen kesään: kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun*. Helsinki: SKS.
- Smith, Valene L. (1989) "Introduction" teoksessa Smith, Valene L. (ed.) *Hosts and Guests: the Anthropology of Tourism* (second edition), Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1-17.
- Sulkunen, Pekka (1997) "Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat". Teoksessa Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 13-53.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (1997) "Puhujakuva: enonsiaation rakenteet". Teoksessa Sulkunen, Pekka ja Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Tampere: Gaudeamus, 96-126.
- Svašek, Maruška (1997) "Identity and Style in Ghanaian Artistic Discourse". Teoksessa MacClancy, Jeremy (ed.) *Contesting Art: Art, Politics and Identity in the Modern World*. Oxford: Berg, 27-61.
- Throsby, David (1999) "Talouspolitiikan ja kulttuuripolitiikan monimutkainen suhde". Teoksessa Kangas, Anita & Virkki, Juha (toim.) *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. SoPhi 23. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 78-89.
- Taloustutkimus Oy (1998) *Kesän musiikkitapahtumien imago tutkimus*. Suomi tänään syyslokakuu 1998. Aineisto on tulostettu MTV Oy:n tilauksesta.
- Taloustutkimus Oy (1999) *Kesän musiikkitapahtumien imago tutkimus*. Suomi tänään syyslokakuu 1999. Aineisto on tulostettu MTV Oy:n tilauksesta.
- Tilastokeskus (1998) *Suomen tilastollinen vuosikirja 1998*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Topelius, Zacharias (1981/1899) *Maamme kirja*. Helsinki: WSOY.
- Turner, Victor & Turner, Edith L. B. (1978) *Image and pilgrimage in Christian Culture*. New York: Columbia University Press.
- Urry, John (1990) *The Tourist Gaze: Leisure and travel in contemporary societies*. London: Sage Publications.
- Weber, Max (1990/1905) *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Suomentanut Timo Kynätjä. (Alkuteos *Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus*.) WSOY: Helsinki.
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992) *Mapping the Language of Racism: Discourse and the legitimation of exploitation*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Viitanen, Reijo (1999) *Kulttuuripuntari 1999: Raportti kulttuuripalvelujen käytöstä ja merkityksestä työssä jaksamisen ja vapaa-ajanvieton kannalta*. Kulttuuripolitiikan osaston julkaisusarja Nro 9/1999. Helsinki: Opetusministeriö.
- Virtapohja, Kalle (1997) "Urheilusankarit ja suomalaisuus." Teoksessa Virtapohja, Kalle (toim.) *Puheenvuoroja identiteetistä: Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, 127-144.

Ylikangas, Heikki (1973) *Väkivallanaallon synty: Puukkojunkerikauden alku Etelä-Pohjanmaalla*. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja no 3. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Ylikangas, Heikki (1981) "Eteläpohjalaisten kansanliikkeitten selitysmahdollisuuksista." Teoksessa Ilmanen, Kalervo (toim.) *Kansanliikkeitten Pohjanmaa: Tutkielmia joukkoluonteisista liikkeistä Etelä-Pohjanmaalla Ylistaroa koskevan aineiston pohjalta*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Julkaisemattomat lähteet

Aura, Erkki (2000) *Mitä luominen on? Voidaanko teatterissa vielä luoda jotain uutta?* Esitelmä studia generalia -yleisöluennolla *Luovuus elää taiteessa* Seinäjoella 20.9.

Selänniemi, Tom (1999) *The Anthropology of Charter Tourists - Ethnography and Theoretical Implications*. Paper presented at the International Academy for the Study of Tourism conference in Zagreb, Croatia 27 June - 2 July.

Liite 1. Kulttuurin toimijoiden kyselylomake

Etelä-Pohjanmaan kulttuuripoliittisen työohjelman valmistelu

KYSELYLOMAKE ETELÄ-POHJANMAAN KULTTUURIN TOIMIJOILLE

Vastausohje: rengastakaa oikean vaihtoehdon numero silloin, kun vastausvaihtoehdot ovat valmiina.

Henkilötietoja

1. Sukupuolenne	1	nainen	2	mies
2. Ikänne	1	alle 20 v.	5	50-59 v.
	2	20-29 v.	6	60-69 v.
	3	30-39 v.	7	70 v. tai yli
	4	40-49 v.		
3. Siviilisäätynne	1	naimaton	2	naimisissa
	3	avoliitossa	4	eronnut
	5	leski		

4. Suorittamanne koulutus, josta tutkinto tai päästötodistus

1	kansakoulu tai kansalaiskoulu	5	ammattikorkeakoulu
2	keski- tai peruskoulu	6	yliopisto
3	ammattikoulu tai vastaava	7	muu, mikä?
4	lukio		_____

5. Nykyinen asuinpaikkakuntanne _____

(Jos ette ole asuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana Etelä-Pohjanmaan ulkopuolella, voitte siirtyä suoraan kysymykseen 7)

6. Olen muuttanut Etelä-Pohjanmaalle vuonna _____ Mistä paikkakunnalta tuolloin muutitte? _____

7. Elämäntilanteenne

1	palkkatyössä	4	eläkeläinen
2	itsenäinen yrittäjä/free lancer	5	työtön
3	opiskelija	6	muu, mikä _____

8. Ammattinne (jos olette esimerkiksi eläkkeellä tai työttömänä, mainitkaa aikaisempi ammattinne)

Kulttuurityön luonne

9. Kulttuurin osa-alue, jolla toimitte?

1	kirjasto	8	elokuvataide
2	kulttuurihistoriallinen museo	9	kirjallisuus
3	radio	10	kuvataide
4	kevyt musiikki	11	näyttämötaide
5	kirjankustannus	12	rakennustaide
6	multimedia	13	säveltaide
7	käsityö	14	taideteollisuus
		15	tanssitaide
		16	valokuvataide
		17	muu kulttuuriala, mikä?
-

10. Kulttuurityön luonne tai organisoitumistapa, jossa toimitte?

1	kunnan kulttuurihallinto
2	kulttuurijärjestö
3	kulttuurialan oppilaitos
4	yrittäjä
5	vapaa taiteilija
6	kulttuuriprojekti, mikä? _____
7	muu, mikä? _____

11. Työnantaja, organisaatio, järjestö tai yhteisö, jonka puitteissa tai alaisuudessa kulttuurityönne tapahtuu?

12. Miten kulttuurialan tehtävien hoito on kohdaltanne taloudellisesti järjestetty?
Kun toimitte kulttuurialan tehtävissä, oletteko pääsääntöisesti?

1	kiinteällä kuukausipalkalla
2	itsenäinen yrittäjä
3	freelancer-työntekijä
4	apurahan turvin työskentelevä. Mikä apuraha, mihin tarkoitukseen myönnetty?
	_____
5	vapaaehtoistyöntekijä ilman palkkaa
6	työsuhde jollakin muulla perusteella, millä? _____

13. Oletteko saaneet kulttuurityönne edistämiseen taloudellista tukea yrityksiltä?

- 1 en
- 2 kyllä, minkälaista tukea? _____
- 3 en osaa sanoa

14. Oletteko tyytyväinen nykyisen kulttuurityönne taloudellisiin toimintaedellytyksiin?

- 1 kyllä
- 2 en, miksi? _____

15. Kuvailkaa muutamalla sanalla kulttuurityönne tavoitteita ja toiminta-ajatusta. Mitkä ovat toimintanne keskeiset päämäärät?

16. Missä kunnassa tai millä alueella kulttuurialan tehtävien hoito osaltanne pääsääntöisesti tapahtuu?

- 1 asuinkunnassa
- 2 muussa kunnassa, missä? _____
- 3 toiminta-alueena on koko Etelä-Pohjanmaa
- 4 toiminta-alueena on koko Suomi
- 5 toiminta on hyvin usein kansainvälistä
- 6 jokin muu toiminta-alue, mikä? _____

17. Miten arvioitte kulttuurityönne tunnettuutta ja alueellista vaikuttavuutta? (valitkaa ainoastaan yksi vaihtoehto)

- 1 sillä on kansainvälistä merkitystä
- 2 sillä on valtakunnallista merkitystä
- 3 sillä on maakunnallista merkitystä
- 4 sen merkitykset ulottuvat lähinnä oman kunnan alueelle
- 5 sillä on lähinnä paikallista, kyläkohtaista merkitystä
- 6 jokin muu alueellinen merkitys, mikä? _____

18. Tarjotaanko Etelä-Pohjanmaalla oman (kulttuuri)alanne koulutusta?

- 1 ei
- 2 kyllä, missä, mitä koulutusta? _____

19. Onko maakunnan koulutustarjonta oman kulttuurityönne kannalta riittävän monipuolista?

- 1 kyllä
2 miksi? _____

20. Onko teillä kulttuurityöhön liittyvää lisäkoulutustarvetta?

- 1 ei
2 kyllä, mikä koulutus? _____

21. Jos ajattelette nykyisten kulttuuritehtävienne luonnetta, minkälaisia asioita pidätte oman kulttuurialanne vahvuuksina tulevaisuutta ajatellen ?

22. Entä heikkouksina?

23. Miten oman kulttuurialasi toimintaedellytyksiä Etelä-Pohjanmaalla tulisi jatkossa parantaa tai kehittää?

Kulttuurin asema omassa kunnassa

24. Minkälainen yleisnäkemys teillä on oman paikkakuntanne kulttuuritoiminnan viime aikaisesta kehityksestä?

- 1 erittäin myönteinen
2 pääosin myönteinen
3 pääosin kielteinen
4 erittäin kielteinen

25. Mikä merkitys kulttuurilla on mielestänne kuntanne yleisen kehityksen kannalta? (numeroikaa 3 tärkeintä vaihtoehtoa: 1 tärkein merkitys, 2 toiseksi tärkein merkitys, 3 kolmanneksi tärkein merkitys)

- ei merkitystä
 matkailijoita houkutteleva merkitys
 kunnan tunnettuutta edistävä merkitys
 työpaikkoja lisäävä merkitys
 asukkaiden yhteenkuuluvuutta lisäävä merkitys
 luovuutta ja uusia virikkeitä synnyttävä merkitys
 alueen houkuttelevuus asuin- ja työpaikkana
 muu merkitys, mikä? _____
-

26. Mikä on mielestänne kuntanne tärkein kulttuuritapahtuma tai -kohde, jonka jatkuvuus tai elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa?

27. Onko kunnassanne panostettu mielestänne riittävästi kulttuuritarjonnan kehittämiseen viime vuosien aikana?

- 1 kyllä
 2 ei, mihin pitäisi panostaa enemmän? _____
-

28. Kenellä mielestänne on päävastuu kuntanne tai seutukuntanne kulttuurin kehittämisessä?

- 1 kunnanhallituksella
 2 kunnanvaltuustolla
 3 kunnan kulttuuriasioista vastaavalla lautakunnalla
 4 kunnan kulttuuriasioista vastaavalla viranhaltijalla
 5 kulttuurijärjestöillä
 6 oppilaitoksilla
 7 taiteilijoilla
 8 yrittäjillä
 9 lasten vanhemmilla
 10 jollakin muulla taholla, millä? _____

Etelä-Pohjanmaan kulttuuriyhteistyö

29. Onko edustamallanne kulttuurilaitoksella, -järjestöllä tms. oman kunnan ulkopuolelle suuntautuvaa yhteistyötä?

- 1 ei
 2 kyllä

30. Onko kunnan rajat ylittävä yhteistyönne

- 1 seutukunnallista
- 2 maakunnallista
- 3 valtakunnallista
- 4 kansainvälistä

31. Minkälaisena kulttuuriyhteistyöalueena näette Etelä-Pohjanmaan? Onko uusien yhteistyösuhteiden solmiminen

- 1 helppoa
- 2 vaikeaa, miksi? _____

32. Kertokaa esimerkkejä asioista, joiden yhteydessä yhteistyötä tulisi erityisesti lisätä?

33. Mitkä ovat mielestänne suurimmat kulttuuriyhteistyön esteet oman toimintanne kannalta Etelä-Pohjanmaalla?

- 1 hallintokysymykset
- 2 oman toiminnan erityisluonne
- 3 kilpailu resursseista
- 4 tottumattomuus tehdä yhteistyötä
- 5 henkilökysymykset
- 6 kilpailu yleisöstä
- 7 muu yhteistyöeste, mikä? _____

34. Oletteko tehneet kulttuurityönne yhteydessä yhteistyötä yritysmaailman kanssa?

- 1 päivittäin
- 2 viikoittain
- 3 pari kertaa kuukaudessa
- 4 kerran kuukaudessa
- 5 muutaman kerran vuodessa
- 6 harvemmin
- 7 ei koskaan

35. Koetteko yritysysteistyön lisäämisen tarpeelliseksi oman kulttuurityönne kannalta lähitulevaisuudessa?

- 1 kyllä
2 en, miksi? _____

Kulttuurin kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla

36. Miten arvioisitte maakunnan kulttuuri-ilmapiirin viime aikaista kehitystä Etelä-Pohjanmaalla?

- 1 kulttuurin arvostus on kasvamassa
2 kulttuuriin panostetaan entistä enemmän
3 kulttuuri ei ole saanut ansaitsemaansa huomiota päätöksenteossa
4 kulttuuri-ilmapiirissä tai kehityksessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia
5 kulttuurin arvostus on vähentynyt
6 kulttuuriin panostetaan entistä vähemmän

37. Oletteko tyytyväinen Etelä-Pohjanmaan kulttuuritarjontaan?

- 1 kyllä
2 en, miksi? _____

38. Mitkä ovat mielestänne Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia tai -kohteita, joiden jatkuvuus ja elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa? (mainitkaa kolme tärkeintä: 1=tärkein, 2=toiseksi tärkein, 3=kolmanneksi tärkein)

1 _____

2 _____

3 _____

39. Ajatelkaa edellä **tärkeimmäksi (kohta 1)** nimeämäännne Etelä-Pohjanmaan kulttuuritapahtumaa tai -kohdetta. Mitkä ovat mielestänne tärkeimpiä perusteita kyseisen kulttuurikohteen säilyttämiselle tai kulttuuritapahtuman järjestämiselle? (numeroi: tärkein 1, toiseksi tärkein 2 ja kolmanneksi tärkein 3)

- _____ Etelä-Pohjanmaan tunnettuuden lisääminen
_____ tapahtumasta tai kohteesta aiheutuvat taloudelliset hyödyt ja mahdolliset työtilaisuudet
_____ tarjoaa tilaisuuden ihmisten yhdessäololle ja yhdessä kokemiselle
_____ tarjoaa mahdollisuuden nauttia korkeatasoisesta taiteesta
_____ tarjoaa mahdollisuuden tutustua eteläpohjalaiseen kulttuuriin
_____ tarjoaa mahdollisuuden mielenkiintoisten elämysten kokemiseen
_____ muu peruste, mikä? _____

40. Mikä tekijä tulevaisuutta ajatellen rajoittaa eniten oman kulttuurialanne kehittymistä Etelä-Pohjanmaalla?

- 1 Etelä-Pohjanmaalta puuttuu oman alan koulutus
- 2 Etelä-Pohjanmaalla ei ole riittävästi oman alani asiantuntijoita tai harrastajia, joiden kanssa voi tehdä yhteistyötä
- 3 Etelä-Pohjanmaalla ei arvosteta riittävästi oman alani osaamista
- 4 Etelä-Pohjanmaalla ei ole riittävästi taloudellisia resursseja oman alani työllistämiseksi
- 5 muu syy, mikä? _____

41. Minkä kulttuurialan kehittämiseen Etelä-Pohjanmaalla tulisi tulevaisuudessa mielestänne erityisesti panostaa ja minkälaisia kulttuurihankkeita maakunnassa tulisi mielestänne jatkossa tukea?

42. Muita mielipiteitä Etelä-Pohjanmaan kulttuurin tilasta ja kehittämisestä?

SUURKIITOKSET VASTAAMISESTA!

HYVÄÄ KESÄÄ!

Liite 2. Kuntien kunnanhallitusten jäsenten kyselylomake

Etelä-Pohjanmaan kulttuuripoliittisen työohjelman valmistelu

KYSELYLOMAKE ETELÄ-POHJANMAAN KUNTIEN KUNNANHALLITUSTEN JÄSENILLE

Vastausohje: rengastakaa oikean vaihtoehdon numero silloin, kun vastausvaihtoehdot ovat valmiina

Henkilötietoja

1. Sukupuolenne
1	nainen	2	mies
2. Ikäanne
1	alle 20 v.	5	50-59 v.
2	20-29 v.	6	60-69 v.
3	30-39 v.	7	70 v. tai yli
4	40-49 v.		
3. Siviilisäätyenne
1	naimaton	2	naimisissa
3	avoliitossa	4	eronnut
5	leski		
4. Suorittamanne koulutus, josta tutkinto tai päästötodistus
1	kansakoulu tai kansalaiskoulu	5	ammattikorkeakoulu
2	keski- tai peruskoulu	6	yliopisto
3	ammattikoulu tai vastaava	7	muu, mikä? _____
4	lukio		

5. Nykyinen
asuinpaikkakuntanne _____

(Jos ette ole asuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana Etelä-Pohjanmaan ulkopuolella, voitte siirtyä suoraan kysymykseen 7)

6. Olen muuttanut Etelä-Pohjanmaalle vuonna _____.
Miltä paikkakunnalta tuolloin
muutitte? _____

7. Elämäntilanteenne

1	palkkatyössä	5	työtön
2	itsenäinen yrittäjä/free lancer	6	yliopisto
3	opiskelija	7	muu, mikä _____
4	eläkeläinen		

8. Ammatinne (jos olette esimerkiksi eläkkeellä tai työttömänä, mainitkaa aikaisempi ammattinne)

Kulttuurin asema omassa kunnassa

9. Minkälainen yleisnäkemyksellä on oman paikkakuntanne kulttuuritoiminnan viime aikaisesta kehityksestä?

- 1 erittäin myönteinen
- 2 pääosin myönteinen
- 3 pääosin kielteinen
- 4 erittäin kielteinen

10. Mikä merkitys kulttuurilla on mielestänne kuntanne yleisen kehityksen kannalta? (numeroikaa 3 tärkeintä vaihtoehtoa: 1 tärkein merkitys, 2 toiseksi tärkein merkitys, 3 kolmanneksi tärkein merkitys)

- _____ ei merkitystä
- _____ matkailijoita houkutteleva merkitys
- _____ kunnan tunnettuutta edistävä merkitys
- _____ työpaikkoja lisäävä merkitys
- _____ asukkaiden yhteenkuuluvuutta lisäävä merkitys
- _____ luovuutta ja uusia virikkeitä synnyttävä merkitys
- _____ alueen houkuttelevuus asuin- ja työpaikkana
- _____ muu merkitys, mikä? _____

11. Onko kunnassanne panostettu mielestänne riittävästi kulttuuritarjonnan kehittämiseen viime vuosien aikana?

- 1 kyllä
- 2 ei
- 3 en osaa sanoa

12. Minkä kulttuurialan kehittämiseen kunnassanne olisi eniten tarvetta? Ympyröikää alla olevasta luettelosta kolme tärkeintä alaa.

1	uuden monialaisen kulttuuri-	10	elokuvataide
	tapahtumien järjestäminen	11	kirjallisuus
2	vanhojen, arvokkaiden	12	näyttämötaide
	rakennusten korjaus	13	rakennustaide
3	kulttuurialan opetus	14	säveltaide
4	kirjastot	15	kuvataide
5	kotiseututyö	16	taideteollisuus
6	radiotyö	17	tanssitaide
7	kirjankustannus	18	valokuvataide
8	multimedia	19	muu kulttuuriala, mikä tai
9	käsityö		mitkä _____

13. Miksi edellä valitsemanne alat ovat mielestänne tärkeimpiä kehittämiskohteita?

14. Miten näitä kulttuurialoja voitaisiin mielestänne kehittää?

15. Mihin asioihin oman kuntanne kulttuuritarjonnan toteutuksessa olisi kiinnitettävä jatkossa erityistä huomiota? (numeroikaa: 1=erittäin tärkeä, 2=melko tärkeää, 3=toissijainen peruste, 4=ei merkitystä)

a) tehokas markkinointi	1	2	3	4
b) paikallinen julkisuus	1	2	3	4
c) maakunnallinen julkisuus	1	2	3	4
d) valtakunnallinen julkisuus	1	2	3	4
c) kansainvälistymispyrkimys	1	2	3	4
d) taiteellinen /ammatillinen taso	1	2	3	4
e) suuret kävijämäärät	1	2	3	4
f) kontaktit kouluihin ja oppilaitoksiin	1	2	3	4
g) yrityskontaktit ja sponsorointi	1	2	3	4
h) kunnan sisäinen yhteistyö	1	2	3	4
i) maakunnallinen yhteistyö	1	2	3	4
j) valtakunnallinen yhteistyö	1	2	3	4

16. Mikä on mielestänne kuntanne tärkein kulttuuritapahtuma tai -kohde, jonka jatkuvuus tai elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa?

17. Ajatelkaa edellä nimeämäännne kuntanne tärkeintä kulttuuritapahtumaa tai -kohdetta. Mitkä ovat mielestänne tärkeimpiä perusteita kyseisen kulttuuritapahtuman järjestämiselle tai kulttuurikohteen säilyttämiselle? (numeroikaa: tärkein 1, toiseksi tärkein 2 ja kolmanneksi tärkein 3)

- _____kunnan tunnettuuden lisääminen
 - _____tapahtumasta aiheutuvat taloudelliset hyödyt ja mahdolliset työtilaisuudet
 - _____tarjoaa tilaisuuden ihmisten yhdessäololle ja yhdessä kokemiselle
 - _____mahdollisuus nauttia korkeatasoisesta taiteesta
 - _____tarjoaa mahdollisuuden tutustua eteläpohjalaiseen kulttuuriin
 - _____muu peruste, mikä? _____
-

18. Kenellä mielestänne on päävastuu kuntanne tai seutukuntanne kulttuurin kehittämisessä?

- 1 kunnanhallituksella
 - 2 kunnanvaltuustolla
 - 3 kulttuuriasioista vastaavalla lautakunnalla
 - 4 kunnan kulttuuriasioista vastaavalla viranhaltijalla
 - 5 kulttuurijärjestöillä
 - 6 oppilaitoksilla
 - 7 taiteilijoilla
 - 8 yrittäjillä
 - 9 lasten vanhemmilla
 - 10 jollakin muulla taholla, millä? _____
-

19. Millainen on periaatteellinen suhtautumisenne kulttuurilaitosten rahoituksen kehittämiseen kunnassanne?

- 1 Kunnan tulisi tukea kulttuurilaitosten toimintaa nykyistä enemmän.
Miksi? _____
 - 2 Kunnan tuen tulisi säilyä suunnilleen nykyisellään
 - 3 Kulttuurilaitosten omaa vastuuta tulojen hankkimisessa tulisi lisätä
supistamalla kuntien tuen osuutta. Jos näin ajattelette, mikä olisi
mielestänne kulttuurilaitosten vaihtoehtoinen rahoituslähde?
- _____
- _____

20. Miten arvioitte kuntanne mahdollisuuksia tukea kulttuuria lähivuosina?

- 1 paranevat selvästi
- 2 paranevat hiukan
- 3 pysyvät nykytasolla
- 4 huonontuvat hiukan
- 5 huonontuvat selvästi

21. Mitkä ovat mielestänne oman kuntanne kulttuurielämän vahvuuksia tulevaisuutta ajatellen?

22. Entä heikkouksia?

Kulttuurin kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla

23. Miten arvioisitte maakunnan kulttuuri-ilmapiirin viime aikaista kehitystä?

- 1 kulttuurin arvostus on kasvamassa
- 2 kulttuuriin panostetaan entistä enemmän
- 3 kulttuuri ei ole saanut ansaitsemaansa huomiota päätöksenteossa
- 4 kulttuuri-ilmapiirissä tai kehityksessä ei ole tapahtunut suuria muutoksia
- 5 kulttuurin arvostus on vähentynyt
- 6 kulttuuriin panostetaan entistä vähemmän

24. Oletteko tyytyväinen Etelä-Pohjanmaan kulttuuritarjontaan?

- 1 kyllä
- 2 en, miksi? _____

25. Mitkä ovat mielestänne Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia tai -kohteita, joiden jatkuvuus ja elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa? (mainitkaa kolme tärkeintä, 1= tärkein, 2=toiseksi tärkein jne.)

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

26. Ajatelkaa edellä **tärkeimmäksi (kohta 1)** nimeämäänne Etelä-Pohjanmaan kulttuuritapahtumaa tai -kohdetta. Mitkä ovat mielestänne tärkeimpiä perusteita kyseisen kulttuurikohteen säilyttämiselle tai kulttuuritapahtuman järjestämiselle? (numeroi: tärkein 1, toiseksi tärkein 2 ja kolmanneksi tärkein 3)

- _____ Etelä-Pohjanmaan tunnettuuden lisääminen
- _____ tapahtumasta tai kohteesta aiheutuvat taloudelliset hyödyt ja mahdolliset työtilaisuudet
- _____ tarjoaa tilaisuuden ihmisten yhdessäololle ja yhdessä kokemiselle
- _____ tarjoaa mahdollisuuden nauttia korkeatasoisesta taiteesta
- _____ tarjoaa mahdollisuuden tutustua eteläpohjalaiseen kulttuuriin
- _____ tarjoaa mahdollisuuden mielenkiintoisten elämysten kokemiseen
- _____ muu peruste, mikä? _____

27. Tulisiko Etelä-Pohjanmaalla mielestänne jakaa kulttuurin voimavaroja tasaisesti koko maakuntaan vai olisiko maakunnan kehitykselle edullisempää se, että Seinäjokea pyritään vahvistamaan maakunnan kulttuurikeskuksena?

- 1 voimavaroja tulisi jakaa tasaisesti koko maakuntaan
 - 2 Seinäjokea tulisi vahvistaa maakunnan kulttuurikeskuksena
 - 3 jokin muu alueellinen toimintastrategia, mikä? _____
-
-

28. Tulisiko maakuntaan mielestänne perustaa kulttuurin kehittämiskeskus, joka tarjoaisi monipuolisia mahdollisuuksia (koulutustilat, näyttelytilat, elinkeinoelämäyhteyksiä jne.) kulttuurin kehittämiseksi?

- 1 ei
 - 2 kyllä, mihin kuntaan kehittämiskeskus tulisi mielestänne sijoittaa?
-

29. Mikä tekijä rajoittaa mielestänne eniten kulttuurin kehittämistyötä Etelä-Pohjanmaalla? (valitkaa kaksi vaihtoehtoa)

- 1 Etelä-Pohjanmaalla on liian vähän kulttuurialan koulutusta
 - 2 Etelä-Pohjanmaalla ei ole riittävästi kulttuurin asiantuntijoita tai harrastajia
 - 3 Etelä-Pohjanmaalla ei arvosteta riittävästi kulttuuria
 - 4 Etelä-Pohjanmaalla ei ole riittävästi taloudellisia resursseja kulttuurin tukemiseksi
 - 5 Etelä-Pohjanmaan kulttuuri ei ole riittävän vetovoimaista
 - 6 kulttuuri ei työllistä riittävästi Etelä-Pohjanmaalla
 - 8 muu syy, mikä? _____
-

30. Minkälaisia kulttuurin kehittämismahdollisuuksia Etelä-Pohjanmaalla on? Minkälaisia kulttuurihankkeita Etelä-Pohjanmaalla tulisi mielestänne erityisesti jatkossa tukea?

31. Miten kulttuurin toimintaedellytyksiä Etelä-Pohjanmaalla tulisi jatkossa parantaa tai kehittää?

32. Muita mielipiteitä Etelä-Pohjanmaan kulttuurin tilasta ja kehittämisestä?

SUURKIITOKSET VASTAAMISESTA!

HYVÄÄ KESÄÄ!

Liite 3. Elinkeinoelämän edustajien kyselylomake

Etelä-Pohjanmaan kulttuuripoliittisen työohjelman valmistelu

KYSELYLOMAKE ELINKEINOELÄMÄN EDUSTAJILLE

Vastausohje: rengastakaa oikean vaihtoehdon numero silloin, kun vastausvaihtoehdot ovat valmiina

Henkilötietoja

1. Sukupuolenne
1	nainen	2	mies
2. Ikäanne
1	alle 20 v.	5	50-59 v.
2	20-29 v.	6	60-69 v.
3	30-39 v.	7	70 v. tai yli
4	40-49 v.		
3. Siviilisäätynne
1	naimaton	2	naimisissa
3	avoliitossa	4	eronnut
5	leski		
4. Suorittamanne koulutus, josta tutkinto tai päästötodistus
1	kansakoulu tai kansalaiskoulu	5	ammattikorkeakoulu
2	keski- tai peruskoulu	6	yliopisto
3	ammattikoulu tai vastaava	7	muu, mikä? _____
4	lukio		

5. Nykyinen asuinpaikkakuntanne _____

(Jos ette ole asuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana Etelä-Pohjanmaan ulkopuolella, voitte siirtyä suoraan kysymykseen 7)

6 Olen muuttanut Etelä-Pohjanmaalle vuonna _____. Miltä paikkakunnalta tuolloin muutitte? _____

7. Elämäntilanteenne

1	palkkatyössä	4	eläkeläinen
2	itsenäinen yrittäjä/free lancer	5	työtön
3	opiskelija	6	muu, mikä? _____

8. Ammattinne (jos olette esimerkiksi eläkkeellä tai työttömänä, mainitkaa aikaisempi ammattinne)

9. Yritys, organisaatio tai yhteisö, jossa ammatillinen toimintanne tapahtuu?

(Mikäli ette toimi yrityksessä, voitte siirtyä suoraan kysymykseen 11.)

10. Yrityksen toimiala, jolla toimitte? _____

Kulttuuriyhteistyön tarve

11. Millaisena koette kulttuurilaitosten (orkesterit, teatterit, museot jne.) merkityksen yhteistyökumppaneina edustamanne yrityksen tai yhteisön kannalta. Miten hyvin seuraavat asiat sopivat kuvaamaan omaa asennoitumistanne?

Vastausohje: ympyröikää väittämän kohdalta numero 1-5

1=täysin eri mieltä 2=melko eri mieltä 3=en osaa sanoa
4=melko samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

Etelä-Pohjanmaan kulttuurilaitokset, taiteilijat ja kulttuurijärjestöt

a) edistävät paikkakunnan tunnettuutta	1	2	3	4	5
b) sopivat hyvin yhteistyökumppaneiksi	1	2	3	4	5
c) ovat asiakkaittemme arvostamia	1	2	3	4	5
d) parantavat mielikuvaa yrityksestämme	1	2	3	4	5
e) ovat yritykseemme nähden aktiivisia yhteydenottajia	1	2	3	4	5
f) eivät sovi toimintalinjaamme	1	2	3	4	5
g) ovat sisäänpäinlämpiäviä	1	2	3	4	5
h) ovat toimintamme kannalta merkityksettömiä	1	2	3	4	5
i) asettavat liian suuria vaatimuksia yritys yhteistyössä	1	2	3	4	5
j) tulevat kysymykseen korkeintaan satunnaisina yhteistyökumppaneina	1	2	3	4	5
k) eivät sovi yritys kuvaamme asiakkaiden keskuudessa	1	2	3	4	5
l) eivät vedä riittävän suuria yleisömääriä					
ja siksi eivät sovi yhteistyökumppaneiksi	1	2	3	4	5
m) voivat tarjota riittävää vastinetta sponsoroinnille	1	2	3	4	5

12. Ovatko Etelä-Pohjanmaan kulttuurilaitokset tai muut kulttuuritahot ottaneet kahden viime vuoden aikana yhteyttä tarjotakseen teille yhteistyötä?

1 = ei lainkaan
2 = satunnaisesti

3 = usein
4 = meillä on jatkuva yhteistyösuhde

Teatteri	1	2	3	4
Orkesteri	1	2	3	4
Taidemuseo	1	2	3	4
Historiallinen museo	1	2	3	4
Kulttuurijärjestö	1	2	3	4
Kulttuurialan oppilaitos	1	2	3	4
Kirjasto	1	2	3	4
Kunnan kulttuuritoimi	1	2	3	4
Kulttuuritapahtuma	1	2	3	4
Yksittäinen taiteilija	1	2	3	4

Jos taiteilija on ottanut yhteyttä niin minkä alan taiteilija? _____

13. Onko yrityksellänne tai edustamallanne yhteisöllä suunnitelmia yhteistyöstä kulttuurilaitosten kanssa lähiaikoina?

1=ei harkittu, 2=luovuttu juuri yhteistyösuhteesta, 3=harkitaan, 4=sovittu yhteistyöstä

Teatteri	1	2	3	4
Taidemuseo	1	2	3	4
Historiallinen museo	1	2	3	4
Kulttuurijärjestö	1	2	3	4
Kulttuurialan oppilaitos	1	2	3	4
Kuntien kulttuuritoimi	1	2	3	4
Muun kanssa, minkä?	1	2	3	4

Kulttuurielämän kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla

14. Koetteko Etelä-Pohjanmaan kulttuurielämän kehittämisen tarpeelliseksi oman toimintanne kannalta?

1 kyllä, miksi? _____

2 ei, miksi? _____

15. Mikä merkitys kulttuurilla on mielestänne maakunnan yleisen kehityksen kannalta? (numeroikaa 3 tärkeintä vaihtoehtoa: 1 tärkein merkitys, 2 toiseksi tärkein merkitys, 3 kolmanneksi tärkein merkitys)

- _____ ei merkitystä
- _____ matkailijoita houkutteleva merkitys
- _____ kunnan tunnettuutta edistävä merkitys
- _____ työpaikkoja lisäävä merkitys
- _____ asukkaiden yhteenkuuluvuutta lisäävä merkitys
- _____ luovuutta ja uusia virikkeitä synnyttävä merkitys
- _____ alueen houkuttelevuus asuin- ja työpaikkana
- _____ muu merkitys, mikä? _____

16. Tulisiko Etelä-Pohjanmaalla mielestänne jakaa kulttuurin voimavaroja tasaisesti koko maakuntaan vai olisiko maakunnan kehitykselle edullisempaa se, että Seinäjokea pyritään vahvistamaan maakunnan kulttuurikeskuksena?

- 1 voimavaroja tulisi jakaa tasaisesti koko maakuntaan
- 2 Seinäjokea tulisi vahvistaa maakunnan kulttuurikeskuksena
- 3 jokin muu alueellinen toimintastrategia, mikä? _____

17. Tulisiko maakuntaan mielestänne perustaa kulttuurin kehittämiskeskus, joka tarjoaisi monipuolisia mahdollisuuksia (koulutustilat, näyttelytilat, tietoa yritysyhteistyöstä jne.) kulttuurin kehittämiseksi?

- 1 ei
- 2 kyllä, mihin kuntaan kehittämiskeskus tulisi mielestänne sijoittaa? _____

18. Mitkä ovat mielestänne Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia tai -kohteita, joiden jatkuvuus ja elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa? (mainitkaa kolme tärkeintä: 1=tärkein, 2=toiseksi tärkein, 3=kolmanneksi tärkein)

1 _____

2 _____

3 _____

19. Minkälaisia kulttuurin kehittämismahdollisuuksia Etelä-Pohjanmaalla on? Minkälaisia kulttuurihankkeita Etelä-Pohjanmaalla tulisi mielestänne erityisesti jatkossa tukea?

20. Muita mielipiteitä Etelä-Pohjanmaan kulttuurin tilasta ja kehittämisestä?

SUURKIITOKSET VASTAAMISESTA!

HYVÄÄ KESÄÄ!

Liite 4. Tangomarkkinoiden yleisökysely

YLEISÖKYSELY

Vastausohje: rengastakaa oikean vaihtoehdon numero silloin, kun vastausvaihtoehdot ovat valmiina

Henkilötietoja

1. Vastaajan sukupuoli 1 nainen 2 mies
2. Ikä 1 alle 20 v. 5 50-59 v.
 2 20-29 v. 6 60-69 v.
 3 30-39 v. 7 70 v. tai yli
 4 40-49 v.
3. Siviilisääty 1 naimaton 2 naimisissa
 3 avoliitossa 4 eronnut
 5 leski
4. Suorittamasi koulutus, josta tutkinto tai päästötodistus
1	kansakoulu tai kansalaiskoulu	5	ammattikorkeakoulu
2	keski- tai peruskoulu	6	yliopisto
3	ammattikoulu tai vastaava	7	muu, mikä? _____
4	lukio		

5. Nykyinen asuinpaikkakunta _____

(Jos et ole asunut viimeisen kymmenen vuoden aikana Etelä-Pohjanmaan ulkopuolella, voit siirtyä suoraan kysymykseen 7)

6 Olen muuttanut Etelä-Pohjanmaalle vuonna _____. Miltä paikkakunnalta tuolloin muutit? _____

7. Elämäntilanteesi

1	palkkatyössä	4	eläkeläinen
2	itsenäinen yrittäjä/free lancer	5	työtön
3	opiskelija	6	muu, mikä? _____

8. Ammattisi (jos olet esimerkiksi eläkkeellä tai työttömänä, mainitse aikaisempi ammattisi)

Kulttuuritapahtumaan osallistuminen

9. Oletko aikaisempina vuosina käynyt Tangomarkkinat -tapahtumissa?

- 1 en
2 kyllä, kuinka monta kertaa? _____

10. Minkä tekijöiden arvioisit olleen tärkeimpiä syitä, kun päätit lähteä Tangomarkkinoille? Ympyröi 3 tärkeintä syytä.

- 1 tapahtuma järjestetään kotipaikkakunnalla tai sopivan lähellä
2 tangomusiikki kiinnostaa minua
3 itseäni kiinnostavan esiintyjän näkeminen
4 halusin rentoutua ja tavata ihmisiä
5 Tangomarkkinat on tunnettu tapahtuma ja sillä on hyvä maine
6 tulin työni vuoksi
7 tulin uteliaisuudesta
8 muu syy, mikä? _____
-

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Vastausohje: ympyröi väittämän kohdalta numero 1-5

- 1=täysin eri mieltä 4=melko samaa mieltä
2=melko eri mieltä 5=täysin samaa mieltä
3=en osaa sanoa

a) Tangomarkkinat vahvistavat paikkakuntalaisten yhteishenkeä	1	2	3	4	5
b) Tangomarkkinat välittää myönteisen kuvan paikkakunnasta	1	2	3	4	5
c) Kiinnostukseni tangoa kohtaan lisääntyi tapahtuman aikana	1	2	3	4	5
d) Tangomarkkinat antaa uusia virikkeitä ja ideoita muille elämäniloille	1	2	3	4	5
e) Tangomarkkinat ovat bisnestä	1	2	3	4	5
f) Seinäjoella on monipuolinen kulttuuritarjonta	1	2	3	4	5

12. Mikä oli mielestäsi Tangomarkkinoiden parasta antia?

13. Mitä tapahtumasta mielestäsi puuttui tai oli huonosti järjestetty? Miten Tangomarkkinat -tapahtumaa pitäisi mielestäsi jatkossa kehittää?

Etelä-Pohjanmaan kulttuuritarjonta

14. Mitkä ovat mielestäsi Etelä-Pohjanmaan tärkeimpiä kulttuuritapahtumia tai -kohteita, joiden jatkuvuus ja elinvoimaisuus olisi turvattava myös tulevaisuudessa? (nimeä kolme tärkeintä: tärkein 1, toiseksi tärkein 2 ja kolmanneksi tärkein 3)

1 _____

2 _____

3 _____

15. Ajattele edellä **tärkeimmäksi (kohta 1)** nimeämäsi Etelä-Pohjanmaan kulttuuritapahtumaa tai -kohdetta. Mitkä ovat mielestäsi tärkeimpiä perusteita kyseisen kulttuurikohteen säilyttämiselle tai kulttuuritapahtuman järjestämiselle? (numeroi: tärkein 1, toiseksi tärkein 2 ja kolmanneksi tärkein 3)

_____ Etelä-Pohjanmaan tunnettuuden lisääminen

_____ tapahtumasta tai kohteesta aiheutuvat taloudelliset hyödyt ja mahdolliset työtilaisuudet

_____ tarjoaa tilaisuuden ihmisten yhdessäololle ja yhdessä kokemiselle

_____ tarjoaa mahdollisuuden nauttia korkeatasoisesta taiteesta

_____ tarjoaa mahdollisuuden tutustua eteläpohjalaiseen kulttuuriin

_____ tarjoaa mahdollisuuden mielenkiintoisten elämysten kokemiseen

_____ muu peruste, mikä? _____

16. Millaiseksi otaksut maakunnan kulttuuritarjonnan maamme muihin alueisiin verrattuna?

- 1 kulttuuritarjontaa on selvästi enemmän kuin maakunnissa keskimäärin
- 2 kulttuuritarjontaa on hieman enemmän kuin maakunnissa keskimäärin
- 3 kulttuuritarjontaa on saman verran kuin muissa maakunnissa
- 4 kulttuuritarjontaa on hieman vähemmän kuin muissa maakunnissa
- 5 kulttuuritarjontaa on selvästi vähemmän kuin muissa maakunnissa
- 6 en osaa sanoa

17. Onko Etelä-Pohjanmaa käsityksesi mukaan ilmapiiriltään kulttuurimyönteinen maakunta?

- 1 erittäin kulttuurimyönteinen
 2 melko kulttuurimyönteinen
 3 en osaa sanoa
 4 melko vähän kulttuurimyönteinen
 5 ei lainkaan kulttuurimyönteinen

18. Mitä mieltä olet seuraavista kulttuuria koskevista väittämistä?

Vastausohje: ympyröikää väittämän kohdalta numero 1-5

- 1=täysin eri mieltä 4=melko samaa mieltä
 2=melko eri mieltä 5=täysin samaa mieltä
 3=en osaa sanoa

a) Kulttuuritapahtumat ovat kaupallistuneet liikaa	1	2	3	4	5
b) Kulttuuria pitää avustaa verovaroin	1	2	3	4	5
c) Vilkas kulttuurielämä parantaa paikkakunnan työllisyyttä	1	2	3	4	5
d) Yritysten pitäisi tukea kulttuuria enemmän	1	2	3	4	5
e) Kulttuuriin käytetyille varoille olisi parempaakin käyttöä	1	2	3	4	5
f) Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yrityksiksi	1	2	3	4	5
g) Taiteen ei pitä sopeutua kaupalliseen ajatteluun	1	2	3	4	5
h) Kulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla	1	2	3	4	5
i) Taidelaitoksiin tulisi panostaa entistä enemmän	1	2	3	4	5
j) Korkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisääisi matkailua	1	2	3	4	5
k) Kulttuuritapahtumat lisäävät asumisviihtyvyyttä	1	2	3	4	5
l) Vanhat historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää	1	2	3	4	5
m) Paikallisen kulttuurimme tulisi suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta	1	2	3	4	5
n) Kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuurimme	1	2	3	4	5
o) Taide laajentaa näkemystä elämästäni	1	2	3	4	5
p) Kulttuuritarjonta parantaa alueensa asukkaiden yhteishenkeä	1	2	3	4	5
q) Kulttuuritapahtumat ovat "parempien" ihmisten tapahtumia	1	2	3	4	5

19. Mitä puutteita on mielestäsi maakunnan kulttuuritarjonnassa?

20. Mitä muita Etelä-Pohjanmaan kulttuuritarjontaan liittyviä terveisiä haluaisit lähettää kuntien tai maakunnan virkamiehille ja päättäjille?

SUURKIITOKSET VASTAAMISESTA!

HYVÄÄ KESÄÄ!

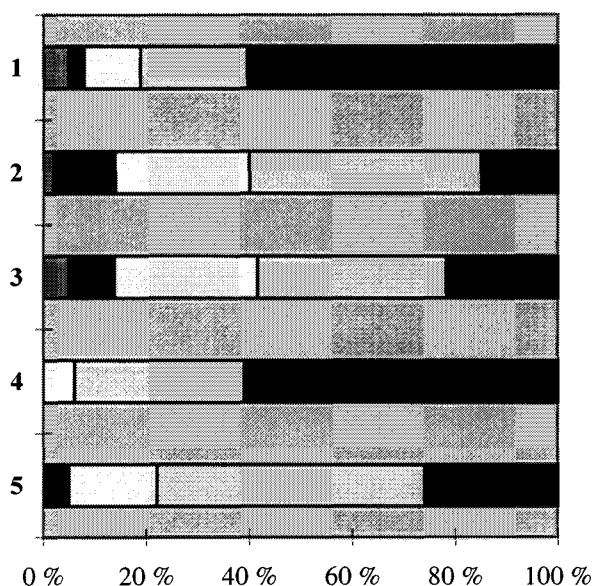
Liite 5. Elinkeinoelämän edustajien suhtautuminen kulttuurilaitoksiin yhteistyökumppaneina (taulukko kysymyksestä 11)

Etelä-Pohjanmaan kulttuurilaitokset, taiteilijat ja kulttuurijärjestöt...	1 Täysin eri mieltä %	2 Melko eri mieltä %	3 En osaa sanoa %	4 Melko samaa mieltä %	5 Täysin samaa mieltä %	Keski-arvo 1-5
edistävät paikkakunnan tunnettuutta (n=74)	1	3	5	49	42	4,3
sopivat hyvin yhteistyökumppaneiksi (n=74)	5	14	26	46	10	3,4
ovat asiakkaittemme arvostamia (n=73)	3	7	22	58	11	3,7
parantavat mielikuvaa yrityksestämme (n=72)	6	14	28	39	14	3,4
ovat yritykseemme nähden aktiivisia yhteydenottajia (n=74)	20	31	20	23	5	2,6
eivät sovi toimintalinjaamme (n=73)	26	38	19	14	3	2,3
ovat sisäänpäinlämpiäviä (n=73)	3	27	32	32	7	3,1
ovat toimintamme kannalta merkityksettömiä (n=73)	23	45	16	14	1	2,2
asettavat liian suuria vaatimuksia yritysyhteistyössä (n=72)	3	29	49	19		2,8
tulevat kysymykseen korkeintaan satunnaisina yhteistyökumppaneina (n=72)	4	32	14	40	10	3,2
eivät sovi yrityskuvaamme asiakkaiden keskuudessa (n=71)	34	41	14	10	1	2,0
eivät vedä riittävän suuria yleisömääriä ja siksi eivät sovi yhteistyökumppaneiksi (n=73)	21	38	36	4	1	2,3
voivat tarjota riittävää vastinetta sponsoinnille (n=72)	6	15	42	35	3	3,1

Liite 6. Kaavio Tangomarkkinoiden yleisökyselyn kysymyksestä 11

Yleisön mielipiteet Tangomarkkinoita koskevista väittämistä

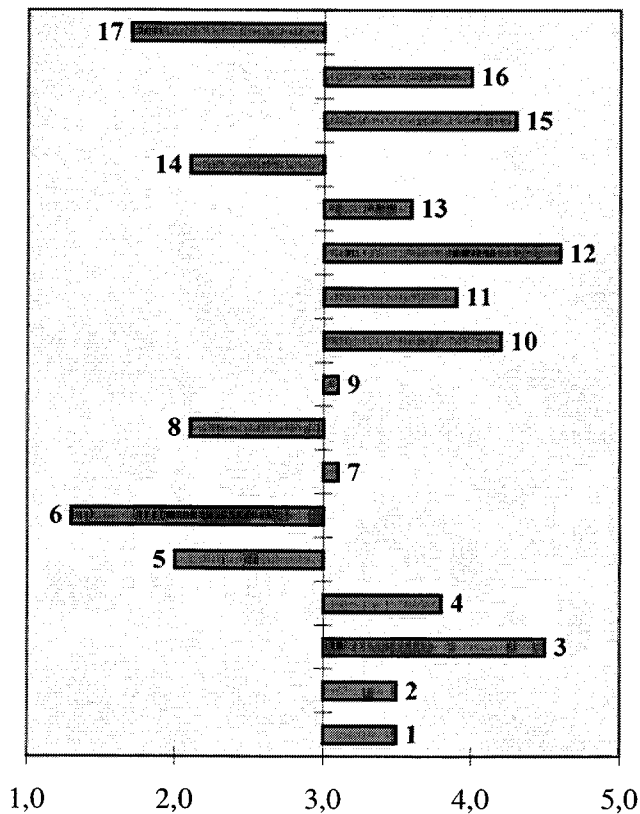
- 1 Tm. ovat bisnestä (n=66)
 2 Tm. antaa uusia virikkeitä ja
 ideoita muille elämänoille
 (n=66)
 3 Kiinnostukseni tangoa
 kohtaan lisääntyi tapahtuman
 aikana (n=65)
 4 Tm. välittää myönteisen
 kuvan paikkakunnasta (n=66)
 5 Tm. vahvistavat paikallisten
 yhteishenkeä (n=65)

täysin eri mieltä
 melko eri mieltä
 en osaa sanoa
 melko samaa mieltä
 täysin samaa mieltä

Liite 7. Kulttuuria koskevien väittämien keskiarvot Tangomarkkinoilla tehdyn kyselyn kysymyksessä 18

Kulttuuria koskevat väittämät

1=täysin eri mieltä, 2=melko eri mieltä,
3=en osaa sanoa,
4=melko samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

- 1 Kulttuuritapahtumat ovat kaupallistuneet liikaa
- 2 Kulttuuria pitää avustaa verovaroin
- 3 Vilkas kulttuurielämä parantaa paikkakunnan työllisyyttä
- 4 Yritysten pitäisi tukea kulttuuria enemmän
- 5 Kulttuuriin käytetyille varoille olisi parempaakin käyttöä
- 6 Kunnalliset kulttuuripalvelumme (esim. kirjasto) tulisi yksityistää kaupallisiksi yrityksiksi
- 7 Taiteen ei pidä sopeutua kaupalliseen ajatteluun
- 8 Kulttuuritapahtumien taloudellinen onnistuminen tulisi turvata riittävän korkeilla lippumaksuilla
- 9 Taidelaitoksiin tulisi panostaa enemmän
- 10 Korkeatasoinen kulttuuri- ja taidetoiminta lisääisi matkailua
- 11 Kulttuuritapahtumat lisäävät asumisviihtyvyyttä
- 12 Vanhat historiallisesti merkittävät rakennukset tulisi säilyttää
- 13 Paikallisen kulttuurimme tulisi suojata itseään kansainvälisiltä vaikutteilta
- 14 Kansainvälinen kulttuuri on kiinnostavampaa kuin paikallinen kulttuurimme
- 15 Taide laajentaa näkemystä elämästäni
- 16 Kulttuuritarjonta parantaa alueensa asukkaiden yhteishenkeä
- 17 Kulttuuritapahtumat ovat "parempien" ihmisten tapahtumia

(kohdat 1-4 n=64, kohdat 6-11, 13, 15-17 n=63, kohdat 12, 14 n=62 ja kohta 5 n=61)